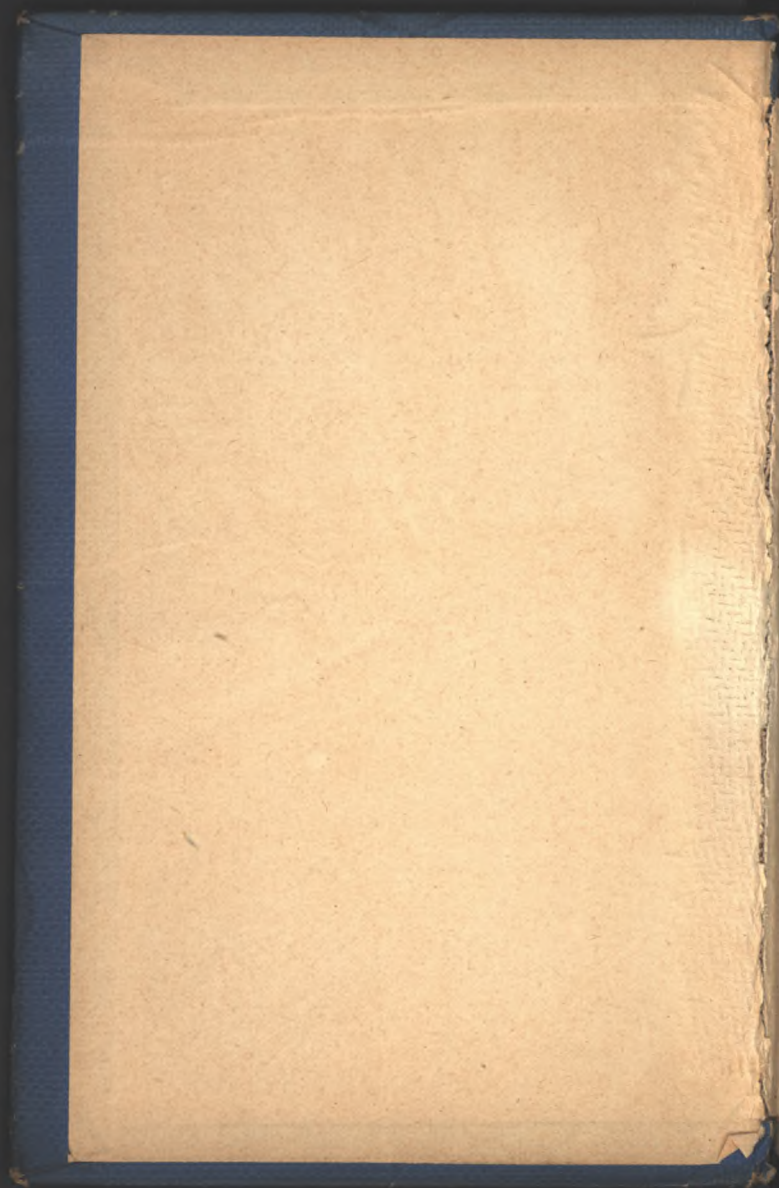


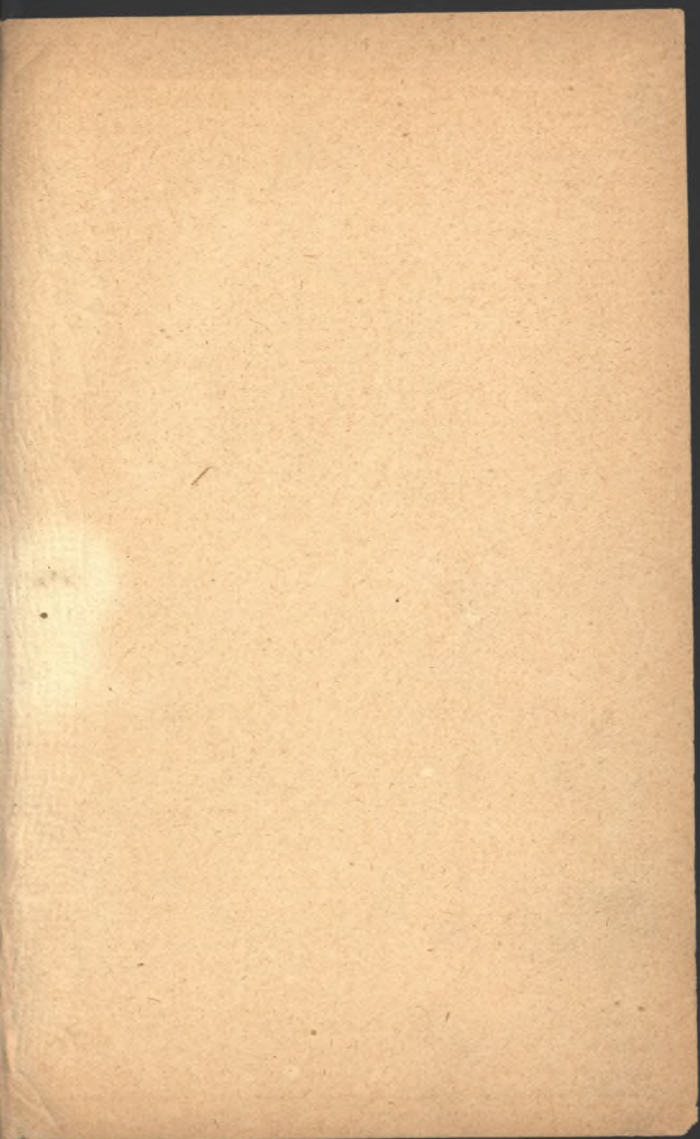
15.417/69

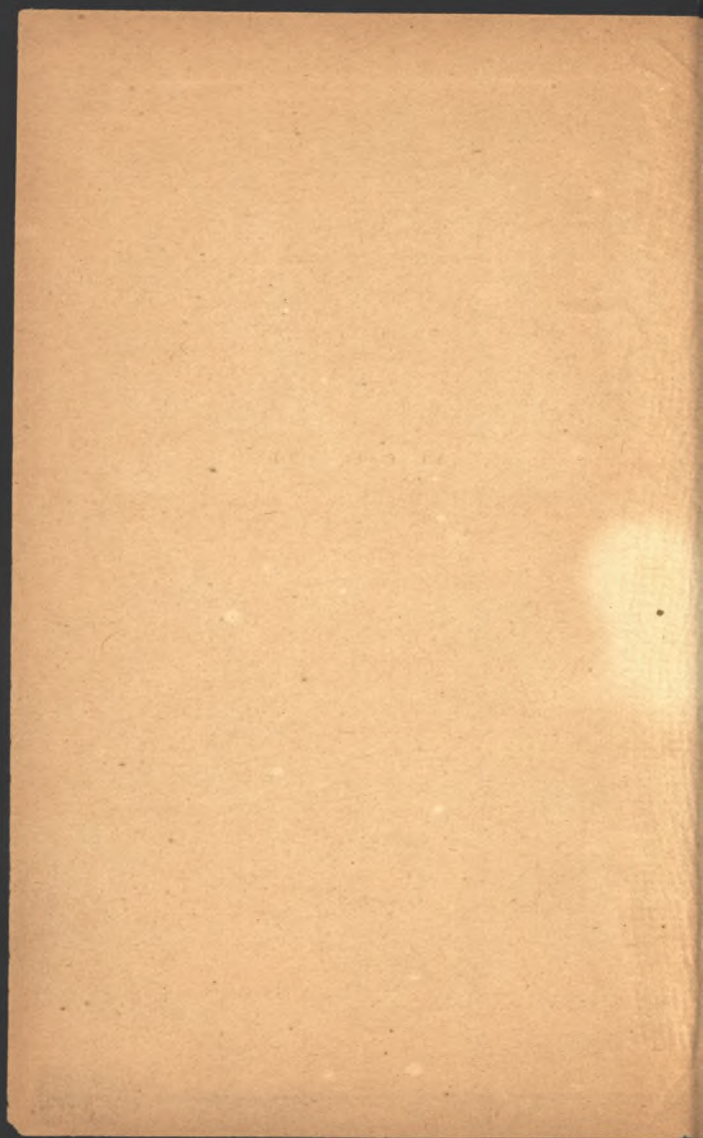
HAGGARD  
RIDER

JESS









*Véres Mihály.*

HAGGARD RIDER H.

# JESS

REGENY

ANGOLBÓL FORDÍTOTTA

BALLA MIHÁLY

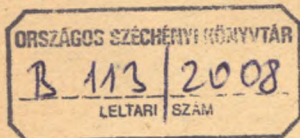


BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

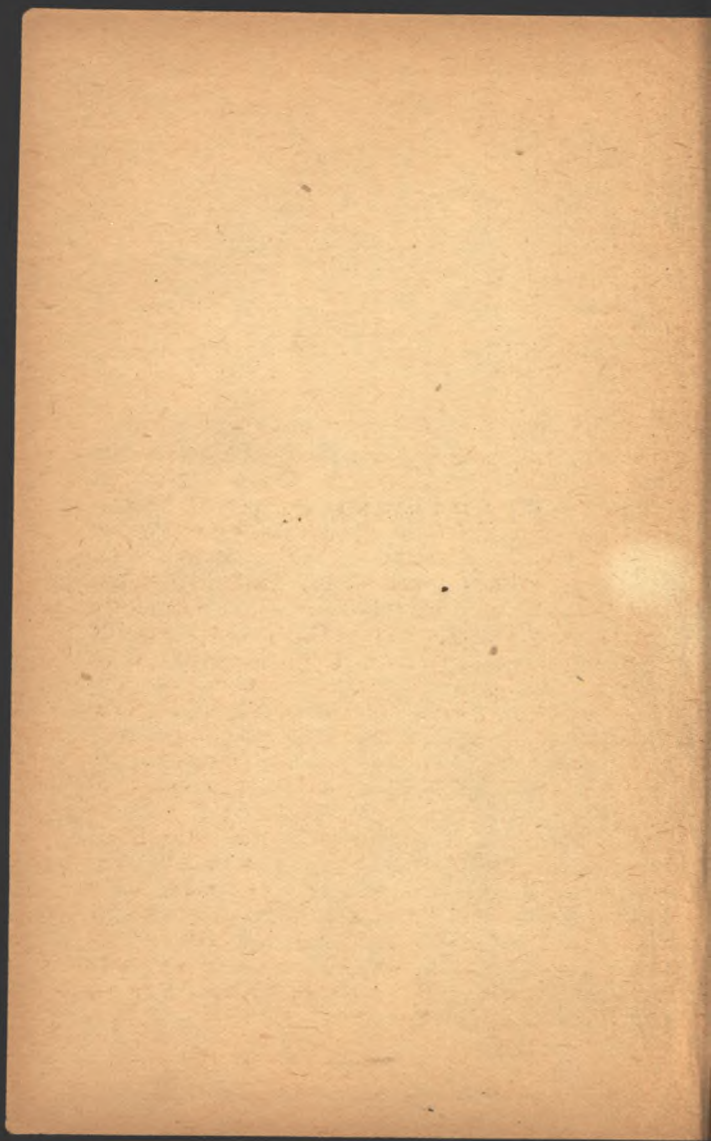
1920

15. 417 / 69





FELESÉGEMNEK.



## ELSŐ FEJEZET.

### Johnnak kalandja akad.

Rettentően forró nap volt Transvaalban, pedig ott ugyancsak vannak forró napok őszkor is, jöllehet a nyár kiadta mérgét — vannak főképp olyankor, mikor egy-két hétig nem volt égiháború és felhőszakadás, ami elvétve szintén megesik arrafelé. Még a dúsnedvű kék lilium — a virágházainkban ismert agapanthus rokona — is lecsüggesztette hosszú trombitaformájú virágát, mintha elbágyadt volna és búnak eresztené fejét az égetően forró szélben, mely órák óta húzott át fölötté oly hévvel, mintha tűzhányó bocsátotta volna ki torkából. Vöröses finom por lepte el vastagon a pázsitot is, hol a széles országút gyenge kanyarulattal símul be a mezőségbe, mellékösvényeket bocsátva szét, melyek aztán újra egyesültek, mint az erek egy nő karján. De a forró szél most elült, mint napnyugtakor mindig. És nem maradt meg belőle más, mint itt-ott egy-egy kis forgószél, mely hirtelen kerekedett fel az úton és gyors fordulataival néha ötven lábnál is magasabb poroszlopot rántott fel magával a levegőbe, ahol az egy darabig még megállt, aztán lassankint szétomlott s a por visszaszállt a földre.



Közvetlenül egy ily szeszélyes és megmagyarázhatatlan forgószeél nyomában egy lovas léptetett az országúton. A lovas fáradt és piszkos volt, de a lova még fáradtabb és még piszkosabb. A meleg szél, mint a kafferek szokták mondani, »kiszedte minden csontjukat«, amin nincs mit csodálni, ha az ember moggondolja, hogy négy óra hosszáig állták lenyergelés nélkül a szelet. A forgószeél, mely egy darabig eléggé fürgén pergett előre, egyszerre megállt s a por kezdett lassan, a szokott módon szétomlani. A lovon ülő férfi is megállt és szórakozottan nézte a látványt.

— Éppen olyan ez, mint az ember élete, — mondotta fennhangon a lovának — jön és senki sem tudja, honnan, senki sem tudja, miért, felkavar egy kis port a világ országútján, aztán elmegy s reáébizza a porra, hogy visszaszálljon a földre, ahol átgázolnak rajta és elfelejtik.

Az így beszélő erőteljes, jól megtermett, de majdnem rút, a látszat szerint alig harmincéves férfiú — a szeme tetszetősen kék, a szakálla vörösbe játszó — maga is kacagott mélyenjáró gondolatán és suhintott egyet fáradt lován a rincerosz bőr korbácsával.

— Iparkodjunk, Blesbok, — mondotta — mert sohasem érjük el az öreg Croft házát. Istenemre! azt hiszem, ez lesz az útja — és korbácsával egy keskeny dűlőútra mutatott, mely a wakkerstroomi országútból kiágazva, egy magában álló, nagy, táblástetejű domb felé kanyarodott, mely a hullámos rónaság közepén emelkedett néhány mérföldes messzeségben. — Az öreg búr a második mellékutat mondotta, — folytatta, még mindig magában beszélve — de lehet, hogy hazudott. Mondják, hogy egynémelyikük jó tréfának tartja, ha néhány mérföldes kerülőútra küldheti



az angol embert. De lássuk csak: azt mondják, hogy a ház egy táblástetejű hegy alján van, az országúttól mintegy félóránnyira lovon, s minthogy ez itt csakugyan táblástetejű hegy, azt hiszem, szerencsét próbálhatunk. Menjünk, Blesbok, — s azzal valami ügetésfelére biztatta fáradt gebéjét.

— Furcsa dolog az élet, — elmélkedett magában Niel John kapitány, ahogy a lova szép lassan továbbkocogott vele. — Most itt vagyok, hogy harmincnégy éves fejjel új életet kezdjek egy vén transvaali farmer oldalán. Gyönyörű vége egy ember minden becsvágyának, tizennégy évi katonai szolgálat után...

Egyszerre valami rendkívüli látvány zavarta fel gondolataiból. A mezőségnek egy domborulatán, még vagy négy-ötszáz lépésnyi messzeségben, egy ponyt látott, mely egy hölgyet vitt nyergében, és vad irammal száguldott feléje, mögötte pedig, szárnyát kiterjesztve és messzire előrenyújtva fejét, egy óriás struccmadár, mely hosszú lábainak minden lépésével tizenkét vagy tizenöt lépésnyi utat hagyott hátra. A pony már csak húsz lépéssel járt előbb, mint a madár, és gyorsan közeledett John felé, de akármint erőlködött is, nem előzhette meg sokáig a világ leggyorsabb teremtményét. Elmult öt perc — a nagy madár közvetlenül a ló mellett volt — oh! és Niel John majdnem rosszul lett s egy pillanattig szemét behúnyva vágatott előre, mert látta, hogy a struccmadár vastag lába magasan felszáll a levegőbe, aztán lecsap, mint egy ólmosvégű fütykös.

Zsupsz! Elhibázta a hölgyet, de a lovat éppen a nyereg mögött a gerincén találta el, úgy hogy egy pillanattig megbénulva, felbukott. A fiatal leány mindjárt talpra szökött, s a struccból üldöz-

tetve, John felé menekült. A nagy láb megint magasra szökött, de mielőtt megsemmisítően lecsaphatott volna a hölgy vállára, az levetette magát arccal a földre. Az óriási madár a következő pillanatban már rajta állt, rúgta, taposta a lábával, mintha ki akarta volna gázolni belőle az élet utolsó szikráját is. Ebben a válságos pillanatban ért Niel John a helyszínére. A struccmadár, ahogy észrevette őt, nem támadta tovább a földön fekvő hölgyet, hanem pompázó léptekkel táncolt feléje, amit meg szokott tenni néha e madár, mielőtt harcra kél. Ámde Niel kapitány épp oly kevésbé ismerte a strucc kedves szokásait, mint a lova, mely nagy hajlandóságot mutatott a megfutamodásra, amiben a gazdája más körülmények közt semmi esetre sem akadályozta volna meg. De úriember és katonatiszt létére nem hagyhatott cserben egy hölgyet. Leugrott hát a lováról, és rinoszörbőr-korbácsával a kezében, elszántan az ellenség elé toppant. A nagy madár egy pillanatig nyugodtan megállt, reápislogott ellenségére a nagy, kerek szemével s lassú mozdulattal ide-oda mozgatta szép nyakát. Aztán hirtelen kiterjesztette a két szárnyát s mint a villám, a kapitánynak rontott. Az gyorsan félreszökött s csak tollak suhogását hallotta s egy vastag lábat pillantott meg, mely éppen a feje mellett csapott le; szerencsére elhibázta, s a strucc nyílsebesen suhint el mellette. De mielőtt megfordulhatott volna, az állat már visszatért és oly szörnyűt rúgott rajta, hogy bukfencet hányt, mint egy megserétezett nyúl. A következő pillanatban, fájdalomában és dühében őrjöngve szökött fel a földről s olyant vágott korbácsával a közeledő strucc karcsú nyakára, hogy megtántorodott. John sietett kihasználni a helyzet előnyét; vasmarokkal belekapaszkodott a madár két szárnyába és nem éresztette to-



vább. Akkor aztán kezdettek körbe forogni egymással, előbb lassan, majd mind sebesebben és sebesebben, míg Niel kapitány végre úgy érezte magát, mintha megszűnt volna idő és tér, és kiszaladt volna a föld a lába alól. Maga fölött szilárd fordulópontként a strucc hosszú nyakát látta kiemelkedni, alatta a madár toronymagas lábai peregetek, az arca előtt pedig a lágy fehér és fekete toll temérdeksége hullámozott.

Zsupsz! A szeme szikrázott. Ott feküdt hanyatt, a strucc pedig, mely, úgy látszik, nem szenvedett szédülésben, rajta állt és kegyetlenül taposta. Jó szerencse, hogy nem tehet túlságosan nagy kárt a földre lapuló emberben, mert különben vége lett volna Niel Johnnak és sohasem lehetett volna megírni ezt a történetet.

Körülbelül fél perc múlhatott el azóta, hogy a madár szabad folyást engedett szíves érzelmeinek a földön elterült ellenségével szemben, és John csakugyan úgy érezte, hogy rövid időn vége szakad földi pályafutásának. De mikor már-már összefutott minden a szeme előtt, két fehér kart pillantott meg, mely átkulcsolta a strucc lábait, s hallott kiáltani egy hangot:

—Tekerje ki a nyakát, amíg a lábát tartom, mert másképp megöli!

John úr, kit ez a szó felrázott kábulatából, talpra szökött. Eközben a strucc meg a fiatal leány felbukott és egymáson hemperegtek vad gomolyagban, melyből csak a madár elegáns nyaka és nyitott, sziszegő csőre nyúlt ki olykor-olykor, mint egy marni készülő pápaszemeskígyó. John gyors mozdulattal kapta el a strucc nyakát és addig csavarta teljes erejéből (mert izmos ember volt), míg egy roppanással eltört, s a nagy madár néhány vad, görcsös ugrás és szárnycsapás után holtan terült el a földön.

Akkor aztán John is szédülten és kimerülten roskadt le s körülnézett a csatatéren. A strucc teljesen elpihent és nem taposhatott meg többé senkit, s a hölgy is egészen nyugodtan feküdt. Johnnak az a homályos gondolata támadt, hogy talán megölte a madár; de sokkal gyöngébb volt, semhogy felkelhetett volna s megnézhetne volna. Tehát csak messziről nézte az arcát. A leány feje a holt madár testén pihent, amelyet egészen alkalmas fekvőhelyé avattak lágy tollai. Csak lassan állapította meg aztán John, hogy a leány nagyon szép, bár e pillanatban halálosan sápadt. Láttá alacsony, széles homlokát, melyet elomló, világoszőke haj vett körül, nagyon gömbölyded, fehér állát, kedves, bár nem éppen kicsiny száját; a szemei zárva voltak, mert a hölgy elájult. Egyéb-ként még nagyon fiatal volt, talán húszesztendő, a termete nagy, szépen formált. John rövid időn kissé jobban érezte magát s bár nagyon össze volt törve, odakúszott hozzá, megragadta kezét s igyekezett fölmelegíteni a saját kezével. Szép, formás, de barna kéz volt, mely elég s nehéz munka nyomait árulta el. A hölgy nemsokára kinyitotta a szemét és John elégedetten állapította meg, hogy nagyon kedves, kék szempár az. A nő azután felült s kissé nevetett.

— Mily ostoba vagyok, — mondotta; — azt hiszem, elájultam.

— Nincs mit csodálni rajta, — felelte Niel John udvariasan, s fölemelte a kezét, hogy kalapot emeljen; de úgy vette észre, hogy a kalap a harc közben elveszett. — Remélem, nem történt komolyabb baja.

— Nem tudom, — felelte a leány kételkedve — de örülök, hogy megölte azt a gonosz állatot. Három nappal ezelőtt szökött meg a strucc-karámból s azóta nyoma veszett. Tavaly meg-



ölt egy fiút, s már akkor megmondtam bácsimnak, hogy lövesse agyon — de ő nem akarta, mert ritka szép madár.

— Szabad-e kérdezni, — mondotta Niel John — nem Croft kisasszony kegyed?

— De igen — az egyik. Mert ketten vagyunk; s én is gyanítom, hogy kicsoda ön — úgy-e, hogy Niel kapitány, kit nagybátyám segítőtársul vár a farmra meg a struccmadarakhoz.

— Ha a többi is olyan, mint ez volt, — felelte Niel, a holt madárra mutatva — akkor alig hiszem, hogy valami nagyon megkedvelném a strucc-tenyésztést.

A leány kacagott, megmutatva elragadó fogorát.

— Óh dehogy, — mondotta — ez volt az egyetlen gonosz köztük. De azt hiszem, borzasztóan fog unatkozni, Niel kapitány. Ezen a tájon, mint bizonyára tudja, nem lakik más, mint búr; angolt nem találni innen Wakkerstroomig.

— Kihagyja a számításból magát, — mondotta Niel John udvariasan; de a vadon leánya csakugyan elragadó teremtés is volt.

— Oh, — felelte — hiszen én csak egy leány vagyok s nem is túlságosan okos leány. De Jess, — ez a testvérem — Jess Fokvárosban járt iskolába s ő csakugyan okos. Én is voltam Fokvárosban, csak hogy nem tanúltam ott sokat. De úgy veszem észre, Niel kapitány, hogy lovaink elszabadultak; az enyém hazament, s azt hiszem, az öné is vele tartott. Kíváncsi vagyok, hogyan jutunk mi is Mooifonteinbe (a mi nyelvünkön úgy mondanák: Széppatak; tudniillik ez a mi birtokunk neve). Tud-e járni?

— Nem tudom, — felelte Niel John kételkedve — de megpróbálom. Ez a madár ugyancsak megropogtatott, — és próbált a lábára állni, de

visszaroskadt kínos feljajdulással. A bokája kifecamodott, ő maga pedig úgy megmerevedett és úgy össze volt törve, hogy alig bírt mozdulni.

— Mennyire vagyunk a háztól? — kérdezte.

— Csak egy mérföldnyire — mindjárt ott; a domborulatról majd meglátjuk. Lásza, nekem már semmi bajom. Ostobaság volt elájulni, de majdnem kitaposta a lelkemet. — Felállt és kissé fel s alá szaladgált a fűvön, megmutatni, hogy nem esett baja. — Szavamra, mégis sajnálom. Nincs másképp, a karomra kell támaszkodnia; tudniillik, ha nem resteli.

— Oh, dehogy röstelem, — mondotta John kacagva és barátságosan, kart karba öltve, útnak indultak.

## MÁSODIK FEJEZET.

### Hogyan érkezett a két testvér Mooifonteinbe.

— Niel kapitány, — mondotta Croft Bessie (mert annak hívták), mikor nagy bajjal megtettek néhány száz lépésnyi utat — nem tartaná kiméletlenségnek, ha kérdeznék öntől valamit?

— Semmi esetre sem.

— Mi indította arra, hogy ide jöjjön, s hogy itt eltemetkezzék?

— Miért kérdi?

— Mert nem hiszem, hogy itt jól fogja érezni magát. Nem hiszem, — folytatta lassan — hogy angol úriembernek és tisztnek való hely volna ez. Borzasztónak fogja tartani a búrokkal való érintkezést, akkor aztán nem lesz más társasága, mint öreg nagybátyám, meg mi két leány.

Niel John kacagott.

— Biztosíthatom, Croft kisasszony, hogy az angol úriemberek manap már nem oly válogatósak, főképpen, mikor életfenntartásukról van szó. Vegye például az én esetemet, mert nincs okom, meg nem mondani, hogy áll a dolog velem. Tizennégy évet szolgáltam a hadseregben és harmincnégy éves vagyok. Eddig volt módom a katonáskodáshoz, mert volt egy öreg néném, kitől százhusz font évi járadékot kaptam. De nagynéném hat hónappal ezelőtt meghalt és reám hagyta kis vagyonát, mert fő jövedelmi forrása évjáradékból állt. Mikor kiegyenlítettem minden költséget és kötelezettséget, maradt az egész vagyonból ezerszáztizenöt font sterlingem, melynek évi kamatja körülbelül ötven font. Abból pedig nem élhetek meg a katonatiszti pályán. Közvetlenül azután, hogy nagynéném meghalt, ezredemmel Mauritiusból Durbanba jöttem, most pedig hazarendeltek bennünket. De nekem megtetszett ez a föld; tudtam, hogy otthon nem élhetek meg; ennek következtében egyévi szabadságra mentem s elhatároztam, hogy körülnézek itt, megtudni, nem adhatnám-e magam a gazdálkodásra. Ezek után Durbanban egy úr említést tett a kegyed nagybátyjáról. Elmondotta róla, hogy el akarja adni birtokának egy harmadrészét ezer fontért, mert öreg már ahhoz, hogy egymaga vezesse a gazdaságot: levelezésbe bocsátkoztam hát vele s ráálltam, hogy eljövök ide néhány hónapra, s meglátom, megbarátkozhatom-e a viszonyokkal; s így éppen jókor jöttem, hogy megakadályozzam azt, hogy a strucc halálra tapossa.

— Csakugyan, — mondotta a leány kacagva; — mindenesetre meleg fogadtatása volt. No, remélem, mégis megszokik.

Éppen, amikor Niel kapitány befejezte történetét, felértek arra a magaslatra, melyen a strucc



átkergette Croft Bessiet s egy kaffert pillantottak meg, aki félkézzel a ponyt, a másikkal meg Niel kapitány lovát vezetve, feléjük tartott. Mintegy húsz lépésnyire a lovak mögött egy hölgy közeledett.

— Ah, — mondotta Bessie — elfogták a lovakat s most itt jön Jess, megtudni, mi történt.

Eközben a hölgy oly közel ért hozzájuk, hogy John megszerezhetette róla első benyomásait. Kicsiny, majdnem sovány teremtség volt, s a barna, fürtös haj egész temérdeksége koronázta fejét; nem az a csinos, kedves leány volt, mint a huga, de volt két sajátossága: szokatlan, egyenletes haloványságú bőre és sötét szemepárja, a legszebbek közül való, melyeket Niel John valaha látott. Mindent együttvéve: majdnem jelentéktelen alakjával mégis feltűnő jelenség volt, az arcát nem lehetett egyhamar elfelejteni. Mielőtt John folytathatta volna megfigyeléseit, már össze is találkoztak.

— Mondd, mi történt, Bessie? — kérdezte Jess, futó pillantást vetve Nielre. Dallamos, mély hangon beszélt s éppen csak annyi déláfrikai hangsúlyozással, amennyi egy szép leányon tetszik az embernek.

Arra azután Bessie elmondotta kalandjának történetét, s időnként a kísérőjéhez fordult elbeszélésének igazolásáért.

Eközben Jess csöndesen és mozdulatlanul állt testvére mellett és Johnnak feltűnt, hogy sohasem látott e leányénál érzéketlenebb arcot. Nem látszott azon semmi változás, még akkor sem, mikor a huga azt beszélte el, hogyan taposta, s majd hogy meg nem ölte a struccmadár, s hogy mi módon győzték le végezetül az ellenségüket. »Istenem«, gondolta magában John, »mily rendkívüli egy leány! Nem lehet nagyon érző szív



benne !» De alig, hogy ezt gondolta, a leány felpillantott s akkor meglátta, hol tükröződik a szíve. Abban a csodálatraméltó szempárban. Ha még oly mozdulatlan volt az arca, a két sötét szeme élettél és belső izgalommal teljesen ragyogott. A változatlan arckifejezés s a ragyogó szempár közt levő ellentét rendkívül felöltőnek, majdnem veszedelmesnek tűnt fel előtte ; mindenestre épp oly szokatlan, mint nevezetes jelenség volt.

— Csodálatos módon menekültél meg, de sajnálom a madarat, — mondotta végre Jess.

— Miért ? — kérdezte John.

— Mert jó barátok voltunk ; csak én tudtam bánni vele.

— Úgy van, — szólt közbe Bessie — az a vad állat úgy ment utána, mint a kutya — sohasem láttam annál különösebbet. De induljunk, siesünk haza, mert reánk esteledik ! Mauti, — szólt zulu nyelven a kafferhez — segítsd fel Niel kapitányt a lovára ; de nézd meg, nem csúszik-e félre a nyereg, könnyen meglehet, hogy a heveder meglazult.

John e felszólítás folytán a zulu segítségével felkapaszkodott nyergébe, s az ifjú hölgy gyorsan követte példáját ; aztán folytatták útjokat a mindinkább leszálló sötétségben.

Nemsokára észrevette John, hogy nagy kékmézgafákkal szegélyezett szekérúton vannak, s a következő pillanatban egy nagy kutya ugatása (ezzel a Stomp nevű ebbel utóbb aztán megismerkedett), meg a hirtelen eléjük tűnt kivilágított ablakok jelezték, hogy már elérték a házat. Az ajtó előtt, vagyis inkább az ajtóval szemközt, mert a ház homlok részén veranda volt, megálltak, hogy leszálljanak a nyeregből. Ugyanebben a pillanatban hangos köszöntés hallatszott ki a

házból, s a küszöbön megjelent egy feltűnő, s a maga nemében nagyon kedves alak, mely élesen bontakozott ki a háttér világosságából. Különösen nagyra termett férfiú volt, vagyis, helyesebben szólva, lehetett valamikor; az évek és a csúz most már lehajtották alakját. Hosszú fehér haja dúsan omlott a nyakába és simult hátra domború homlokáról. A feje búbja kopasz volt, mint a pap tonzúrája és ragyogott a lámpa világosságában, s e tisztás körül vékony, hófehér fürtök gyűrűstek alá. Az arca olyan ráncos volt, mint a sokáig eltartott alma, de a színe is piros volt, mint az alma. Egyes vonásai élesek és határozottak voltak, s a még sötét szemöldök alatt éles, szürke sólyomszem villogott. De azért, minden élessége mellett, nem volt ez arcon semmi, ami idegenkedést keltett, vagy barátságtalanul hatott volna. Ellenkezőleg, sugárzott belőle a ritka jólelkűség és a jólesően ható okosság. Hogy végezetül a ruházatáról is szóljunk, állt az durvaszövésű, de könnyű gyapotöltözetből, nagy lovaglósizmából s a kezében tartott széles karimájú búr kalapból. Ilyen volt külső megjelenésében az öreg Croft Silas, Transvaal legnevezetesebb férfiainak egyike, mikor Niel John először látta.

— Ön az, Niel kapitány? — kiáltotta stentori hangon. — Hallottam már a bennszülöttektől, hogy közeledik. Hozta Isten! Örülök, nagyon örülök, hogy láthatom. No, de mi baja történt, — folytatta, mikor meglátta, hogy Mauti, a zulu szolgálta odasiet, hogy lesegítse lováról.

— Mi bajom, Croft ur? — felelte John; — csak annyi az egész, hogy a kedvenc struccmadara kis híja, hogy meg nem ölte hugát meg engem, s hogy én emiatt elpusztítottam azt a gyönyörű állatot.

Aztán, míg Niel Johnt lesegítették lováról és bevezették a házba, Bessie mondotta el a történeteket.

— Úgy kell nekem, — mondotta az öreg ember. — Szörnyűség, reá gondolni is! Adj hálát Istennek, Bessie, drágám, hogy élve menekültél, de ön is ám, Niel kapitány. Halljátok-e, fiúk, fogjatok egy pár ökröt a skót szekér elé és hozzátok be azt a madarat. Mindenesetre ajánlatos lesz, megmenteni a tollát, mielőtt szétmarcangolná a dögkeselyűk.

John, minékutána megmosdott és megborogatta sérüléseit árnikával meg vízzel, szerencsésen bejutott a közös ebédlőszobába, hol már készen várta a párolgó vacsora. Csinos, európai módra berendezett és kecskebőrrel kárpitozott szoba volt. Egyik sarkában zongora állt, mellette pedig a legjelesebb írók műveivel telerakott könyvszekrény, mely John helyes feltevése szerint Bessie testvérének, Jessnek tulajdona volt.

A vacsora igen kellemesen múlt el, a két leány azután játszott és énekelt, a férfiak pedig rágyújtottak. És Johnt ekkor újabb meglepetés érte, mert mikor Bessie, aki tűrhetően kiépült a strucckaland következményeiből, eljátszott — elég jól — néhány darabot, Jess ült a zongorához. Nem szívesen tette s csak akkor szánta reá magát, mikor patriarchális nagybátyja készítette vidám és zengzetes hangján, hogy mutassa meg Niel kapitánynak, hogyan énekelt. Végre engedett, hanyagul végigfutott ujjaival a billentyűkön s egy dalba fogott, minőt Niel kapitány még nem hallott soha. A hangja, minden szépsége mellett, nem az volt, amit iskolázott hangnak szoktak mondani, s mint-hogy német dalt énekelt, a kapitány nem is értette meg; de nem is kellettek ahhoz a szavak, hogy megértse tartalmát. Szenvedély, kétségbeeső, de



még kétségbeesésében is reménykedő szenvedély csendült meg minden újabb strófában és szerelem, határtalan szerelem szállt a fenséges hangok fölé — nem, alászállt reájok, mint egy szellem s a saját hangjaivá tette őket. Fel! fel! — zengett szilaj s mégis édes hangja, és addig-addig rezgett Niel John idegeit, míg úgy nem feleltek a zenére, mint az Eol-hárfa húrjai a szél fuvalmára.

— No, Niel kapitány, — mondotta az öreg ember, Jessre mutatva a pipájával — mit szól az én dalos madaram énekéhez? Nem elég arra, mit, hogy meghasogassa egy férfi szívét és vízzé változtassa át a csontja velejét?

— Sohasem hallottam még ehhez hasonlót, — felelte Niel kapitány egyszerűen — bár sok énekesnőt hallottam életemben. Gyönyörű. Igazán, sohasem hittem volna, hogy ily éneket fogok hallani Transvaalban.

Jess nyugodtan fordult hátra és Niel észrevette, hogy az arca ugyan mozdulatlan, mint mindig, de a szemei égnek izgalmukban.

— Kár mulatnia rajtam, Niel kapitány, — felelte gyorsan, és jó éjszakát mondva, hirtelen kiment a szobából.

Az öreg ember mosolygott s megfenyegette a pipaszárával. Aztán felállt Bessie, és kedves hangján ő is jó éjszakát kívánt, előbb megkérdezve tőle a gondos háziasszony figyelmességével, hogy tetszik-e a szobája s hogy hány takarót kíván az ágyára; aztán még megmondotta azt is, hogy ha nem szereti a veranda előtt virágzó holdfű illatát, csukja be a jobboldali ablakot és nyissa ki a szoba túlsó oldalán levőt; végezetül, aranyhajú fejének kedves bólintásával kiment a szobából s John, szemmel kísérve őt, azt gondolta magában, hogy bájosabb, üdőbb teremtetést ifjú ember álmában sem kívánhatna magának.

— Igyék egy pohár grogot, Niel kapitány, — mondotta az öreg Croft s odatolt eléje egy négy-szögletes üveget — jól esik majd az után a kedveskedés után, mellyel az a buta madár traktálta. De most jut eszembe, még meg sem köszöntem eléggé, hogy megmentette Bessiemet! Pedig szívemből, igazán, szívemből köszönöm! Nem tagadom, Bessie a kedvenc hugom. Nem volt még a világon olyan leány, mint ő — nem bizony! Könnyű, mint a gazella és milyen szem, mily alak! Bessie sohasem forgat ostobaságot a fejében, soha. S bármily előkelő külseje van, sohasem adja az előkelő hölgyet.

— Úgy látszik, a két testvér nagyon különbözik egymástól, — jegyezte meg John.

— Nagyon igaza van, — mondotta az öreg ember. — Aki nem tudja, úgy-e, sohasem hinné, hogy egy húsból és vérből valók? Három év különbség van köztük. Bessie, a fiatalabbik, húsz-éves, Jess huszonhárom. Szent Isten, ha meg-gondolom, hogy huszonhárom éve már, hogy az a leány megszületett! És mily különös sorsa volt ennek a két gyermeknek!

— Csakugyan? — mondotta John kérdő hangon.

— Bizony, — folytatta az öreg ember, kiverve s egy nagy barna dobozból újra megtömve rövidre vágott hollandi dohánnyal a pipáját — elmon-dom, ha akarja; úgyis itt fog élni köztünk, hadd tudja meg ön is. Meg vagyok győződve, Niel ka-pitány, hogy nem adja tovább. Tudja már, hogy Angolországban születtem, még pedig tiszteletre-méltó családból. Cambridgeshireből származom. Atyám lelkész volt. Hát bizony nem volt gazdag ember, s mikor megértem huszadik évemet, meg-áldott, beletett harminc sovereignt a zsebembe és megváltotta a hajójegyemet Fokföldig; megszo-rítottam a kezét, Isten nyugosztalja, aztán nya-



kamba vettem a világot s itt vagyok ezen az ősi gyarmaton és ezen a földön ötven esztendeje, mert tegnap lettem hetvenéves. De arról majd máskor beszélhetünk, most csak a leányok dolgát akarom elmondani. Húsz évvel azután, hogy odahagytam a szülői házat, vagy talán valamivel még később, újra megházasodott az én kedves öreg atyám, elvett egy eléggé fiatal fehérszemélyt, kinek volt valamelyes vagyona, de aki lelki tulajdonságok dolgában nála jóval alantabb állt; ettől a feleségétől született még egy fia, ő aztán meghalt. A mostohaöcsémről nem hallottam sok hírt, legfeljebb azt, hogy rossz utakra tévedt, megházasodott és ivásnak adta magát. Tizenkét évvel ezelőtt egy különös dolog történt. Itt ültem ebben a szobában, sőt ugyanebben a székben — mert a háznak ez a része akkor már készen állt, csak a szárnyak nem voltak megépítve — nyugodtan szívtam a pipámat és hallgattam az eső csatogását, mert nagyon rút éjszaka volt, mikor egyszerre elvakkantotta magát Ben, az én öreg vizslám. »Feküdj le, Ben, csak a kafferek,» mondtam. De majdnem ugyanabban a pillanatban halk csoszogást hallottam az ajtó felől, és Ben újra ugatott. Felálltam hát s ajtót nyitottam, és belépett, régi sálakba meg más effélébe burkolva, két kicsi lány. Kinéztem, hogy nincsenek-e még többen, aztán betettem az ajtót és bámészul néztem a két kis jószágot. Ott álltak összefogódzva és csorgott le róluk a víz; az idősebbik tizenegy, a kisebbik körülbelül nyolc éves lehetett. Nem szóltak egy szót sem, de a nagyobbik leányka levetette a sált meg a kalapot a kisebbikről (ez volt Bessie) s ekkor előtűnt, csuronvizesen, e gyermek édes kis arca és aranyhaja; a hüvelykujját a szájába vette, aztán ott állt és réámnézett, míg azt nem hittem, hogy álmodom.



— Kérem, uram, — mondotta végre a nagyobbik — nem Croft úr háza ez — Croft úr — Dél-afrikai Köztársaság?

— Úgy van, kisasszonykám, az ő háza, ez pedig a Délafrikai Köztársaság, és Croft úr én vagyok.

— Ha megengedi, uram, mi az unokahugai vagyunk és Angliából jöttünk önhöz.

— Micsoda? — kiáltottam majdnem bután, mert a dolog ahogy sem fért a fejembe.

— Oh, uram, — mondotta a kicsiny teremtes, összekulcsolva a sovány, nedves kezét — ne küldjön el bennünket. Bessie úgy átázott, fázik, megéhes, nem tud tovább menni.

Azzal elkezdett sírni, mire a kisebbik is sírva fakadt, egyrészt mert félt és fázott, másrészt, mert együttértzett a testvérével.

Egy szó, mint száz, odavezettem őket a kandelóhoz és a térdeimre ültettem mindkettőjüket, aztán bekiáltottam Hébet, az öreg hontentotta asszonyt, aki a konyhát látta el s levetkőztettük és bebugyoláltuk őket ócska ruhába, jól tartottuk őket borral meg levessel, úgy hogy fél óra múlva egészen boldogok voltak és csöppet sem féltek.

— Most pedig, ifjú hölgyeim — mondtam, — jertek ide mindketten és csókoljatok meg, aztán mondjátok el, hogyan kerültetek ide.

Arra aztán elmondották nekem a következőket, — amiben persze benne van az is, amit később tudtam meg. Elég különös történet az. Mostoha-öcsém egy norfolki hölgyet — egy kedves fiatal teremtest — vett feleségül s úgy bánt vele, mint a kutyaival. Részegetes bitang volt az én mostoha-öcsém, verte és a legalávalóbban elhanyagolta a feleségét, sőt rosszul bánt a két kis leánynyal is. Végre a szegény asszony, bútól és betegségtől legyöngülten, nem viselhette tovább azt a sorsot,

s arra az örült gondolatra jutott, hogy ebbe az országba menekül s az én védelmem alá helyezkedik. Ebből is látszik, hogy mennyire kétségbe lehetett esve. Összeszedte minden pénzét, s még kölcsön is kért valamelyest hozzá, úgy, hogy megválthatott három másodosztályú hajójegyét Natalba s néhány font sterling fölöslege is maradt. Egyszer aztán, mikor a semmirevaló férj ivással és játékkal volt elfoglalva, a szegény asszony lopva kiment a londoni dockokba, egy vitorlánhajó fedélzetére szállt, s mire az ura megtudta a dolgot, már a nyílt tengeren jártak. De ez volt az utolsó erőfeszítés, a nagy izgalom megadta a kegyelemdőfést a szegény jó léleknek. Mikor még tíz napja sem voltak a tengeren, szegény özszeroskadt és meghalt, s a két szegény gyermek magára maradt. Csak a jó Isten tudja, mit szenvedtek, vagy helyesebben szólva, mit szenvedett a szegény Jess, mert csak ő volt elég nagy arra, hogy érezzen. Mondhatom is önnek, hogy sohasem heverte ki azt a csapást, mind a mostani óráig sem. Rajta hagyta az a nyomát, uram. De hát beszélhetnek az emberek, amit akarnak, mégis van egy hatalom, mely védelmébe veszi a védelem nélkül maradtakat, s ez a hatalom szárnya alá fogadta a szegény, hontalan, kóbor gyermekeket. A hajó kapitánya gondoskodott róluk, s mikor végre megérkeztek Durban kikötőjébe, egynéhányan az útítársak közül gyűjtést rendeztek a gyermekek javára és megbíztak egy öreg búr, ki a feleségével Transvaalba ment, hogy fogadja őket védelmébe. A búr meg a felesége egészen jól bántak a gyermekekkel, de aztán nem tettek semmivel sem többet, mint amennyiért megfizették őket. Ott, ahol elágazik a wakkerstroomi út, amelyen ön ma idejött, letették a gyermekeket — útípodgyász nem volt szegénykéekkel — s azt



mondták nekik, hogy menjenek csak mindig egyenes irányban, akkor majd eljutnak mynheer Croft házába. Ez délben történt s este nyolcig tartott, míg ide érkeztek a szegény kis jószágok, mert az út akkor még rosszabb volt, mint most; eltévedtek a mezőségeken és bizonyosan elpusztultak volna az esőben és a hidegben, ha történetesen nem pillantják meg a ház kivilágított ablakait. Hát így jutottak ide a hugaim, Niel kapitány. Azóta mindig itt is voltak, nem szólva arról a pár esztendőről, mikor Fokvárosba küldöttem őket iskolába. Nagyon elhagyott ember voltam biz én, míg oda voltak.

— És mi lett az apjukból? — kérdezte Niel mély érdeklődéssel. — Nem hallotta többé hírét?

— A hírét, a bitangnak! — kiáltotta az öreg ember, felindulva. — Oh, vigye el az ördög, hallottam biz én. Mit gondol, hogyan? A két kis csirke már vagy másfél esztendeje volt nálam, ami éppen elég idő volt arra, hogy szívemből megszeressem őket, amikor egy reggel, éppen, ahogy a karámot nézegettem, egy embert láttam közelni egy sovány, vén, szürke gebe hátán. Közeledik hozzám, s amikor egészen odaért és szemügyre vehettem, azt gondoltam magamban: »Iszákos ember vagy és gazember vagy, az rá van írva a képedre, s mi több, ismerem is az arcodat«. Láthatja, nem gyanítottam, hogy atyám fia áll velem szemtől szemben. Hogyan is gyaníthattam volna?

— Croftnak hívják? — kérdezte.

— Annak, — feleltem.

— Engem is annak, — folytatta, s valami különösen mámoros, kanccsal pillantást vetett reám.

— Az öcséd vagyok.

— Te vagy az? — mondtam, s forrt bennem a düh, mert gyanítottam, miben sántikál — hát azonkívül mi vagy még? Meg is mondom mindjárt a szemedbe, hogy ha te vagy az öcsém,



gazember vagy, nem ismerlek és nem akarok tudni rólad; ha pedig nem vagy az öcsém, akkor bocsánatot kérek tőled, hogy oly cudarral említetek együtt.

— Ohó, úgy vagyunk? — felelte gúnyosan. — Hát jól van, kedves Silas bátyám, nekem a gyermekeim kellenek. Odahaza egy kis mostohaöccsük született — mert tudniillik újra megházasodtam, Silas, — aki nagyon vágyódik, hogy együtt játszassék velük; hát viszem is őket mindjárt vissza, ha leszel oly szíves, kiadni őket.

— El akarod őket vinni, el? — mondtam reszketve dühömben és félelmemben.

— Azt akarom, Silas. Enyéme a törvény szerint, és semmi kedvem, gyermekeket nevelni neked, hogy kellemesen érezd magad a társaságukban. Érdeklődtem a dolog iránt, Silas, és a törvény azt mondja.

És megint reámsandított.

Ott álltam, néztem azt az embert és arra gondoltam, hogyan bánt ezekkel a szegény gyermekekkel és a fiatal anyjokkal. A vérem forrt, örült düh fogott el. Nem szólva többé egy szót sem, átugrottam a csak félig kész falon, megfogtam az egyik lábát (mert erős ember voltam tíz évvel ezelőtt) és lehúztam a lováról. Aközben, hogy lefelé csúszott, kiejtette rinoceroszbőr-korbácsát a kezéből, én pedig úgy megraktam vele, hogy soha embert annál különben meg nem raktak. Szent Isten, hogyan bömbölt az a fickó! Mikor már belefáradtam, feltápáskodhatott.

— Most pedig el innen, — mondtam — s ha még egyszer beteszed ide a lábad, a kaffiakkal veretlek vissza egészen Natalig. Itt a Délafrikai Köztársaságban vagyunk és nem vetünk sok ügyet a törvényre! — Amit nem is cselekedtünk meg abban az időben.

— Jól van, Silas, — mondotta — jól van, ennek még megadod az árát. Jegyezd meg, amit mondok: ha százszor is a Délafrikai Köztársaságban vagyunk, meg fogom kapni a gyermekeket és pokollá teszem az életüket miattad is. A törvény az én részemem van.

Káromkodva és átkozódva elvágatott, én pedig még utána dobtam a korbácsát. Ez volt az első és utolsó találkozásom az öcsémmel.

— Mi lett belőle? — kérdezte Niel John.

— Megmondom önnek már azért is, hogy bizonyítsam, hogy van egy felsőbb hatalom, mely szemmél kíséri az ily embereket. Aznap éjszaka visszament Newcastleba, ott betért a csapszékbe, szidott engem, mint a bokrot s úgy leitta magát, hogy a kocsmáros végre kidobatta az embereivel. Azok durván bántak vele, mint a kafferek a részeg fehér emberekkel mindig, ő védekezett és birokra kelt velük, de a verekedés közben egyszerre eleredt száján a vér, s holtan rogyott a földre. Véredénye pattant meg s az volt a vége. Hát ez az én két kis lányom története, Niel kapitány, most pedig megyek lefeküdni. Holnap megmutatom a birtokot, aztán majd beszélünk dolgainkról. Jó éjszakát, Niel kapitány. Jó éjszakát!

### HARMADIK FEJEZET.

#### Mister Frank Müller.

Niel Johnnak másnap reggel, mikor felébredett, úgy sajgott és oly meredt volt minden tagja, mintha alaposan elverték s ráadásul még gúzsba is kötötték volna. Nagynehezen mégis felöltözött, aztán botra támaszkodva, sántán, bicegve kinyitotta a veranda nagy üveges ajtaját és ámulatlan nézte a képet, mely

a szemei elé tárult. Elragadó hely volt. A ház mögött emelkedett a csapott tetejű domb köves lejtője, mely a két végén előrekanarodott, így ölelve magába azt a nagy, gyepes lankát, melynek közepét a ház foglalta el. Ez a barna kőből épült ház nagyon jó egy épület volt és erős barna zsuptetővel volt fedve, nem úgy, mint a kocsiszín s néhány más melléképület, melynek galvánózott vasfedele úgy csillámlott a reggeli napfényben, hogy láttára még a sasnak is káprázott volna a szeme. A ház egész homlokfalán széles, nagy veranda futott végig, melynek rácsos korlátját zöld szőlőinda és virágos kúszónövény futotta be; a veranda előtt a széles, vöröses színű kociút volt — a két szegélyén lombos narancsfák álltak sorban, melyek illatos virágaikon kívül rogyásig voltak tele zöld és aranygyümölcscsel. A narancsfákon túl az alacsony kőfallal körülvett kertek sorakoztak, köztük a gyümölcsös, telisteli a legnemesebb gyümölcsfákkal. Ezekkel voltak határosak az ökö- és a strucc-karámok, ez utóbbiak hosszúnyakú madarakkal népesen. A ház jobboldalán a kékmézgafák viruló ültetvényei álltak, baloldalán pedig a vetéstábla terült el szélesen s oly kedvező helyzetben, hogy a téli vetést öntözni is lehetett annak a pataknak a vizével, mely magasan a domb oldalán fakadt a ház felett, mely tőle vette Mooifontein nevét.

Ezeket látta sok más egyébbel együtt Niel John, mikor szertenézett Mooifontein verandájáról, de e pillanatban mindez elveszett számára abban a vad és csodálatosan szép panorámában, mely mérföldekre terült el lábainál, míg balra a Drakenbergnek itt-ott hólepte, hatalmas hegyláncolatában nem végződött, jobbra és szemközt pedig, a szemhatár elmosódó szélén, Transvaal hullámos rónaságával nem olvadt össze. Szép látvány volt, mely meg-



dobogtatja a férfi szívét az öröm érzetével, hogy él és láthatja mindezt. És mindezek : a hegyek, rónák és csillogó vizek fölött az afrikai nap sugárzó fénye és az Élet Lelke, mely úgy lebeg most is, mint egykor, a sötétlő vizeken.

John ott állt és nézte a táj vad szépségét, melyet képzeletében összehasonlított sok ismerős, megművelt tájjal és arra a következtetésre jutott, hogy bármily kíváncsi egyébként, hogy legyen civilizált ember a világon, azért még sem lehetne mondani, hogy a civilizált ember minden tevékenységével bármiképpen szebbé is tenné a világot. A régi mondás, hogy »a fel nem ékesített természet a legékesebb«, nem egy értelemben igaz marad.

Elmélkedésében egyszerre megzavarták Croft Silas léptei, melyek rácsúszva az aggastyán korára és hajlott testtartására, még mindig elég határozottan dobbantak meg a földön, és Niel John megfordult, hogy köszöntse házigazdáját.

— Ej, Niel kapitány, — mondotta az öreg ember — már fenn van ! Jó jel az olyan emberen, aki a gazdálkodásnak akarja szentelni magát. Hát bizony szép kilátás ez és szép a ház is. A magam kedvére építettem. Huszonöt esztendővel ezelőtt erre jöttem fel lovon s akkor láttam először ezt a helyet. Nézze azt a sziklát ott a ház mögött, az alatt heveredtem le s napkeltekor ébredtem fel, láttam a szép tájat és a zöld rónaságot (tele volt az még akkor vaddal) s azt mondtam magamban : »Huszonöt esztendeje járod, Silas, ezt a nagy országot s megelégted már a kóbor életet ; sohasem láttál ennél szebb és egészségesebb helyet a föld kerekén ; legyen eszed és ne menj tovább ennél !« És úgy is tettem. Megvettem vagy három ezer hold földet tíz font sterlingen meg egy kosárba-font nagy üveg borókapálinkán, aztán munkával olyanná tettem, amilyennek látja. Igen, az én kezem

alatt lett ilyenné ennek a háznak minden köve és minden fája, s elgondolhatja, mit jelent az egy új országban. De akár így, akár úgy, mindenesetre én tettem azzá, amivé lett s most, hogy öregszem s nem tudom egymagam vezetni a gazdaságot, közhírré tettem, hogy társat keresek, amint az öreg Snowtól hallotta Durbanban. Tudja, megmondtam Snownak, hogy nem törődöm sokat a pénzzel, megelégszem ezer fonttal a tulajdonjog harmadrészeért, csak az a fő, hogy az illető angol úriember legyen, ne pedig búr, vagy olyan-amilyen fehér. Biztosíthatom, hogy torkig vagyok a búrokkal és magukviseletével; életem legszebb napja volt az a nap, melyen az öreg Shepstone kitűzte Pretóriában az angol lobogót s amelyen újra angolnak mondhattam magam. Uram Istenem, mily örület elgondolni is, hogy vannak emberek, akik a királynő alattvalói s még arra vágnak, hogy a köztársaság alattvalói lehessenek! Azt mondom önnek, Niel kapitány, tisztára örület az. No, de hát túl vagyunk már azon. Hiszen tudja, hogy sir Wolseley Garnet megmondotta nekik odafenn a Vaal partján a királynő nevében, hogy ez a föld angol marad, míg a nap meg nem áll az égen s a Vaal vize nem folyik visszafelé. Nekem az elég. Mert azt mondom én azoknak az elégedetlen fickóknak, kik visszakívánják az országukat most, mikor kifizettük adósságaikat és megvertük ellenségeiket: angol kormány sohasem vonta vissza szavát és nem szegte meg azokat a kötelezettségeket, melyeket képviselői útján ünnepélyesen magára vállalt. Az efféle mi más nemzeteknek engedjük át. Nem, nem, Niel kapitány, nem is ajánlanám önnek, hogy társam legyen e birtok tulajdonjogában, ha nem tudnám biztosan, hogy a brit lobogó védelme alatt marad. De arról majd máskor; most menjünk be, vár bennünket a reggeli.



Reggeli után, minthogy John sokkal sántább volt, semhogy megtekinthette volna a birtokot, Bessie azt indítványozta, hogy tartson vele és segítsen megmosni egy halomra való strucctollat s természetesen, hogy vele tartott. Munkájuk színhelye egy szabad térség volt a »naatche« narancsfák egy kis sűrűségének kellő közepén. A délafrikai narancsnak ez a fajtája körülbelül olyan, mint a máltai narancs, de kissé nagyobb annál. Volt ott egy meleg vízzel félig megtöltött közönséges mosódézsza, meg egy kis bádókganna, amelyben hideg víz volt. A strucctollakat, melyeknek jórésze egészen be volt mocskolva vörös földdel, előbb a melegvizes dézsába tették; ott Niel John szappannal megmosta, aztán átrakta a hidegvizes kannába, hol Bessie megöblítette, aztán kitette egy posztótérítőre, száradni a napon.

Kellemes reggel volt és John mihamarább meg erősödött abban a meggyőződésben, hogy vannak a világon jelentékenyen kellemetlenebb foglalkozások is, mint a strucctoll-tisztítás egy bájos leány társaságában. Hogy Bessie bájos volt, ahhoz nem fért semmi kétség; hiszen valósággal példaképe volt a boldog és ép nőiességnak, mikor kacagva, csacsogva és tollakat öblítve ült szemközt vele a kis széken, majdnem válláig túrva fel ruhája két ujját s olyan két kart mutatva, melyek egy Vénuszszobornak sem váltak volna szégyenére. Niel John éppenséggel nem volt lobbánékony természetű ember: már hat évvel ezelőtt átesett a tűzpróbán s mint akárhány bizakodó ifjonc, ő is megégette a kezét; de azért erősen tűnődött, amint ott ült s nézte a gyönyörű szép leányt, ki olyan volt, mint egy pazarul fészlő rózsabimbó, hogy meddig élhet az ember egy fedél alatt vele, anélkül, hogy rabságába ne essék ennyi szépség és báj igézetének. Aztán Jessre



gondolt s arra, hogy mily különös ellentét van e két testvér között.

— Hol van a nénye ? — kérdezte hirtelen.

— Jess ? Oh, azt hiszem, a Leeuwen Klootba (az Oroszlán-szakadékba) ment s rajzol, vagy olvas. A mi házunk táján, tudja, én a munkát képviselem, Jess pedig a műveltséget, — és kedvesen biccentve fejével, hozzátette : — Valami tévedés történhetett, mert minden ész neki jutott.

— Oh, — mondotta John nyugodtan s felpillantott reá — nem hiszem, hogy kegyed joggal panaszkodhatnék a természet mostohasága miatt.

A leány kissé elpirult, nem annyira a szavakon, mint inkább a hangon, amint mondotta, s gyorsan hozzátette : — Jess a legkedvesebb, legjobb és legokosabb leány az egész világon — s azt hiszem, csak egy hibája van, az, hogy nagyon is sokat gondol reám. Bácsi mondja, hogy elbeszélte önnek, hogyan jöttünk ide, mikor én még csak nyolc éves voltam. Hát még én magam is nagyon jól emlékezem, hogy amikor eltévedtünk a mezőségen s úgy szakadt az eső és oly hideg volt, Jess levetette a kendőjét s még azt is reám csavarta az én kendőm fölé. S olyan maradt ő mindig. Azt akarja, hogy mindig enyém legyen az ő kendője — minden csak az enyém legyen. De hát Jess már ilyen ; néha azt gondolom, hogy hideg, nagyon hideg természete van. Pedig ha ő szeret valakit, azt úgy szereti, hogy az ember szinte fél. Nem ismerek ugyan sok nőt, de nem hiszem, hogy sok olyan nő volna a világon, mint Jess. Nagyon is kár ő ide, erre a vad helyre. Neki Angliába kellene mennie és könyveket kellene írnia, hogy híres nő váljék belőle, csakhogy . . . — tette hozzá elmerengve — tartok tőle, hogy Jess könyvei nagyon bánatos könyvek volnának.

E pillanatban Bessie elhallgatott és színét változtatta, s az a csomó lengő nedves toll, melyet

a kezében tartott, halk csobbanással visszahullott a vízbe. John követte pillantásának irányát s mikor végignézett az eukaliptusz-fasoron, pompás hollófekete ló hátán egy hatalmas termetű férfit pilantott meg, ki széleskarimájú kalappal a fején, a házhoz közeledett.

— Ki az, Croft kisasszony? — kérdezte John.

— Valaki, akit nem szívelek, — felelte Bessie, kissé dobbantva a lábával. — Müller Franknak hívják s félig búr, félig angol. Nagyon gazdag és nagyon eszes ember, s e birtok körül minden föld az övé, ezért kell bácsinak nagyon jó lábon állni vele, bár egyébként ő sem szenvedheti. Szeretném tudni, mit akarhat most itt.

A ló közeledett hozzájuk és John azt hitte már, a lovas elhalad mellettük, anélkül hogy észrevenné őket. De abban a pillanatban egy hirtelen tett mozdulat következtében átvirított a narancslombok közt Bessie ruhája; tehát megállította lovát és körülnézett. Magas és rendkívül szép, mintegy negyven évesnek látszó férfiú volt. A vonásai jellegzetesek voltak, a szeme hideg, világoskék s különösen feltűnő volt rajta a mellét verő szőke szakáll. Búrnak nagyon is ki volt öltözködve angol divat szerint készült egyszínű posztóruhájában és nagy lovaglósizmájában.

— Ah, Bessie kisasszony, — kiáltotta angolul — kit látok itt a gyönyörű karjával? Mily szerencse, hogy éppen most jöttem és láthatom. Szálljak le és segítsek tollat mosni? Csak egy szót, nos...

E pillanatban észrevette Niel Johnnt és hirtelen elhallgatott.

— Keresni jöttem egy fekete ökröt, mely szívvel s benne W. betűvel van megbélyegezve. Nem tudja, nem látta-e bácsija valahol a birtokon?

— Nem tudom, mynheer Müller, — felelte Bessie hidegen — de nagybátyámat odalenn találja, —



azzal egy karámra mutatott, mely félmérföldnyire volt tőlük — ha beszélni akarna vele.

— *Mister Müller*, — mondotta a jövevény, helyreigazítva Bessie szavát, és sajátyszerűen vonta össze a szemöldökét. — A *mynheer* titulus nagyon megfelel a búroknak, de mi most mind angolok vagyunk. Nos, ráérünk az ökörrrel, s ha megengedi, itt maradok, míg oom Croft (Croft bácsi) visszajön.

Azzal egyszerűen leugrott a nyeregből s lovának nyakába vetette a kantárszárat, ezzel adva jelet, hogy maradjon vesztig, s kezét előrenyújtva, Bessiehez lépett. De az ifjú hölgy ugyanabban a pillanatban könyökig a vízbe mártotta mind a két karját, s Johnnak, ki figyelemmel kísérte a jelenetet, úgy tűnt fel, mintha azért tette volna, hogy ne legyen kénytelen kezet nyújtani deli látogatójának.

— Sajnálom, de vizes a kezem, — mondotta Bessie könnyed fejbólintással. — Engedje meg, hogy bemutassam (különös hangsúllyal): *Mister Frank Müller* — Niel kapitány, ki azért jött, hogy segítségére legyen nagybátyámnak a birtokon.

Müller megragadta John kinyújtott kezét.

— Kapitány? — mondotta kérdő hangon. — Bizonyára hajóskapitány?

— Nem, — felelte John — az angol hadsereg kapitánya.

— Oh, egy »rooibaatje« (vöröskabátos). No, teljesen megérthetem, hogy a zulu háború után a gazdálkodásra akarja vetni magát.

— Nem értem önt, — mondotta John kissé ridegen.

— Oh, nem sértő szándékkal mondom, kapitány, nem sértő szándékkal. Csak azt akartam mondani, hogy a rooibaatjék nem kerültek ki nagy szerencséivel a háborúból. Ott voltam én is



Uys Piettel, s mondhatom, érdekes volt látni. Elég volt, hogy éjnek idején csak egy zulu mutatkozzék, s az ember láthatta, mint rohantak el fejüket vesztve az önök ezredei, mint az ökörfogat, mikor oroszlánt neszel. Azután tüzeltek is — úgy van, tüzeltek — mindegy, hova és merre, de legtöbbször a felhők közé ; nem lehetett megállásra bírni őket ; azért gondoltam arra, hogy — a bibliával szólva — ekét akar csinálni a kardjából — de nem sértő szándékkal mondtam — a világeért sem sértő szándékkal.

Eközben John, ki angol volt a csontja velejéig s ki élethivatásának becsületét majdnem annyira tartotta, mint a saját becsületét, bőszülten háborgott magában, még pedig annál is inkább, mert be kellett ismernie, hogy van valami igaz alapja a búr sértő szavainak. Mindenesetre volt annyi esze, hogy legalább látszólag titkolta dühét.

— Nem vettem részt a zulu háborúban, Müller úr, — mondotta, s minthogy e pillanatban az öreg Croft közeledett hozzájuk lovon, a beszélgetést félbeszakították.

Müller Frank úr ott maradt ebédre s még a délután jórészen is ; úgy látszott, hogy az elvesztett ökörről egészen megfeledkezett. Ott ült közvetlenül a szép Bessie mellett, füstölt, vizes borókapálinkát ivott, nagy elevenséggel beszélt valami — Johnnak érthetetlen — búr-hollandus kifejezésekkel tarkázott angol nyelven s közben olyan pillantásokkal nézte folyton az ifjú hölgyet, hogy Johnnak nem tetszett sehogy. A dologhoz neki, természetesen semmi köze sem volt, mert nem érintette semmi érdekét, mégis nagyon alkalmatlannak találta a feltűnő külsejű hollandust. Végre nem bírta tovább, s egy kis sétára indult bicsegyve Jessel, ki szokott rideg modorában felajánlotta, hogy megmutatja neki a kertet.

— Nem szereti azt az embert? — kérdezte Jess, mikor lassan lefelé indultak a ház előtt kezdődő lejtőn.

— Nem; ön talán igen?

— Én, — mondotta Jess lassan és nagy nyomatékkal — a legkellemetlenebb embernek tartom azok közt, kiket valaha láttam — de a legkülönösebbnek is; aztán hallgatásba merült, melyet csak olykor-olykor szakított meg egy-egy virágról vagy fáról tett megjegyzéseivel.

Fél órával ezután, mikor újra felértek a lankás tetejére, láthatták, hogy Müller úr éppen eltakarodik az eukaliptusz-fasoron. A veranda előtt az a Jantjé nevű hottentotta állt, ki a hollandus lovát tartotta. Különös, keskenyképű, kicsiny legény volt; rongyok takarták testét, a haja pedig olyan volt, mint egy fekete gyapotszőnyeg kócos szegélye. Külsőjéről ítélve, lehetett huszonöt, vagy akár hatvanéves is; lehetetlen volt határozott nézetet alkotni róla ebben a tekintetben. E pillanatban a legnagyobb rosszindulat kifejezése torzította el sárga majomarcát; ott állt a napfényben, szaporán s elfúló lélekzettel káromkodott magában és ádázul rázta öklét a szemei elől lassan eltűnő búr után. Soha ennél tehetetlenebb, de féktlenebb indulatot!

— Mit csinál ez? — kérdezte John.

Jess kacagott:

— Jantjé sem szereti jobban Müller Frankot, mint én, csak azt nem tudom, miért nem. Semmiképpen sem akarja megmondani.

## NEGVEDIK FEJEZET.

### Bessiet kéri.

Idő multával meggyógyult Niel kapitány meg-rándult bokája s elmúlt a többi sérülése is, melyet a struccal való viadalának köszönhetett (mellesleg szólva, megalázó valami, amikor az ember, ha csak egy időre is, a rövidebbet húzza Istennek egy tollazott teremtményével szemben), és kezdett megismerkedni a gazdálkodás módjaival. Egyáltalában nem tartotta kellemetlennek ezt a feladatot, különösen oly szép tanítómester oldalán, mint Bessie, ki mindent értett és tudott, s megmutatta neki, hogyan kell bánni a gazdasággal. John, minthogy már természeténél fogva is energikus és dolgos ember volt, csakhamar otthonossá vált teendőiben s hat hét múlva már teljes szakértelemmel beszélt a lábasjóságról meg a struccokról s a talaj minémúségeiről. Bessie minden héten egyszer annak rendje és módja szerint vizsgálat alá vetette, hogy meggyőződjenek haladásáról; megtanította a hollandus, meg a zulu nyelvre is, amelyeken ő maga tisztán beszélt. Ebből is látni, hogy John nem szűkölködött kellemes és hasznos foglalkozás nélkül. Hozzájárult mindehhez, hogy az öreg Croft Silas is szívéből megkedvelte. Az öreg úr nagy hatást tett reá szép és becsületes arcával, sokoldalú tapasztalatainak gazdagságával és erős jellemével. Sohasem találkozott még John ilyen emberrel. Vonzalma nem maradt viszonzatlanul, mert a ház ura is nagyon vonzódott Niel Johnhoz.

— Tudod, édesem, — magyarázta Bessie hugának — csöndes ember, s nem ért sokat a gazdálkodáshoz, de megvan benne a jóakarát, hogy tanuljon, azonkívül pedig tetőtől-talpig gentle-



man. Ahol pedig az embernek, mint itt is, kafferekkel van dolga, jó, ha van a háznál egy gentleman. A közönséges fehérek sohasem mennek sokra a kafferekkel; a búrok verik és gyilkolják őket, mert másképp nem mennek velük semmire. De láthatod, hogy Niel kapitány mily szépen boldogul velük. Azt hiszem a dolog menni fog vele, bizonyosan menni fog — és Bessie teljesen egy nézetten volt a nagybácsijával. Így történt aztán, hogy hat heti próbaidő után a dolog teljesen rendbe jött köztük, John lefizette az ezer font sterlingjét és Mooifontein tulajdonjogának egy harmadrészét magához váltotta.

Az olyan még eléggé fiatal embernek, mint Niel John, általában véve alig lehetséges egy fedél alatt laknia egy Bessiehez hasonló leánynyal, anélkül hogy különböző veszedelmek ne fenyegetnék. Különösképpen akkor áll ez az eset, ha mindegyikük keveset, vagy éppen semmit sem érintkezik a külvilággal, mely elszórakoztatná őket, vagy elterelhetné a figyelmet egymásról. Mindeddig a szerelemnek legparányibb jele sem mutatkozott köztük, csak nagyon szívelték egymást és szerettek mind többet együtt lenni. Szóval, reáléptek együtt arra a kellemes és változatokban gazdag útra, mely a szerelem meredek, nyaktörő ösvényére visz.

De hát Niel John már elhullatta csikófogát, s túl volt azon, hogy beleszeressen az első szép archa, melylyel összehozza útja. Évekkel azelőtt átesett már ezen a keserű állapoton, s azt hitte most, hogy egyszer s mindenkorra végzett vele. Némiképpen más lapra tartozott, hogy Jess épp úgy vonzotta, mint Bessie, csakhogy valamennyire másképpen. Egy hetet sem töltött még a háznál, s már tisztában volt vele, hogy a legsajátságosabb s a maga nemében a legvonzóbb női lény, kivel valaha találkozott. Még látszólagos egykedvűsége és

közömbössége is az igézetességnek egy újabb nemével tette gazdagabbá; mert hol van ember, ki nem lelné kedvét egy talány megoldásában? Niel John számára Jess talány volt, melyhez nem lelte meg a megoldás kulcsát. Azt, hogy okos és ritka módon tájékozott lény, csakhamar megállapíthatta különös megjegyzéseiből; azt, hogy úgy énekel, mint egy angyal, szintén tudta; de valójának lényegét illetőleg volt mit gondolkoznia. Világos volt, hogy nem azok a rúgók mozgatták, mint a legtöbb nőt, s legkevésbé azok, melyek a boldog, egészséges és vidám Bessiet. John úgy szeretett volna mélyére látni e titoknak, hogy megragadott minden alkalmat, hogy együtt lehessen vele, s ha ideje engedte, szívesen vett részt kirándulásain is, melyekre azért indult, hogy kielégítse rajzolókedvét, vagy hogy virágot fessen. Ily alkalmakkor Jess néha beszédesebbé vált, de a beszélgetés mindig könnyvek, Angolország és más mélyreható kérdések körül forgott. Önmagáról sohasem beszélt.

John csakhamar észrevette, hogy társasága kellemes a leánynak s hogy hiányzik neki, mikor nem tart vele. Sohasem hitte volna, hogy mily jótétemény lehet egy jelentékeny tudású s még nagyobb szellemi képességű és nemesebb törekvésű leánynak, mikor először kerül egy művelt és értelmes férfiú társaságába. Niel John nem volt sem üresfejű, sem egyoldalú ember. Sokat olvasott és sokat gondolkozott, sőt valamelyest írt is. Jess kevésbé nagyszabású, de lelkével mégis rokon lelket talált benne. Bár Niel nem értette meg őt, ő megértette Nielt és anélkül, hogy az tudta volna, messziről derengő fény esett a leány lelkének homályába, s áthatotta azt, mint ahogy átörlik a nappal első gyenge sugarai az éjszaka sötétjét. Hogyan volna, ha meg találná szeretni ezt a férfiút, s megtaníthatná reá, hogy viszontszeresse



öt? A legtöbb nő lelkében az ily gondolatba bekapcsolódik a házasság gondolata s helyzetének az a változása is, melyet oly kíváncsnak vél. De Jess nem gondolt oly messzire: ő csak arra az áldott lehetőségre gondolt, hogy életét, amennyire lehet, átöntse egy másnak életébe — hogy végre találjon valakit, aki megérti s akit megérthet, valakit, aki megoldhatja azokat a bilincseket, melyek akadályai voltak, hogy szabadon bonthassa ki lelkének szárnyát. Ime, végre egy férfiú, kiben van *megértés*, ki valamivel több, mint az állat, s akiben ugyanaz az isteni szikra lakozik, mely neki magának inkább átka, mint áldása, mert föl-emelte nemének színvonaláról s mintegy vaskapuvá zárta el attól, hogy a körülötte levők megértésék. Oh, ha az a tökéletes szerelem, melyről oly sokat olvasott, erőt venne rajtuk kettőjükön, akkor talán érdemes volna átélni ezt az életet.

Különös valami, de az ily dolgokban a legtöbb férfi nem okul a saját tapasztalásán. Az olyan korban levő férfiúnak, mint Niel John, tudnia kellett volna, hogy veszedelmes dolog, robbanóanyaggal játszani, s hogy a legártatlanabbnak látszó efféle anyag egynémelykor a legrobbanékonyabb. Tudnia kellett volna, hogy az oly sokatmondó szemű leánynak a társasága, mint Jess, együtt jár azzal a veszedelemmel, hogy az ember tüzet fog, nem is szólva arról a másik veszélyről, hogy a leányt magát is lángba boríthatja: tudhatta volna, hogy csupa veszedelmes dolgot művel, mikor oly nagyon mélyen érdeklődik tanulmányai iránt, mikor arra kéri, hogy mutassa meg költeményeit, — amelyekről Bessie tett említést neki, s amelyeket Jess semmi áron sem mutatott volna meg élő embernek — s mikor a legnagyobb érdeklődést tanúsította éneke iránt; Niel John megtette mindezt, s nem is gondolt reá, hogy a dolog veszedelemmel járhat.



Ami Bessiet illeti, az el volt ragadtatva, hogy Jess talált valakit, akivel szívesen beszélget, s aki megértheti őt. Sohasem jutott eszébe az a gondolat, hogy Jess szerelembe eshetik. Senkit a világon nem tartott arra kevésbé képesnek, mint éppen Jess-t. És nem becsülte fel eléggé azt, hogy mily hatással lehet ez az érintkezés Johnra. Bessie eddig semmiesetre sem érdeklődött mélyebben Niel kapitány iránt — oh, semmi esetre sem.

Ilyképpen eléggé kellemesen folytak a dolgok e dráma szereplőire nézve, míg egyszer csak tornyosulni nem kezdtek a viharfelhők. John, szokása szerint, a birtokon járt ebéd idejéig; asztalbontás után vállára vetette puskáját s megparancsolta Jantjénak, hogy nyergelje fel a vadászlóvát. Ott állt a verandán, várta a ponyt, s mellette volt Bessie, ki a szokottnál is igézetesebb volt fehér ruhájában, mikor Niel hirtelen megpillantotta Müller Frankot, aki az eukaliptusz-fasoron jött vágatva nagy fekete lován.

— Halló, Bessie kisasszony, — mondotta John — itt jön a barátja!

— A kellemetlen! — mondotta Bessie, dobbantva a lábával, aztán gyors pillantást vetve Niel Johnra, hozzátette: — Miért mondja barátomnak?

— Ugy gondolom, ő maga is annak tekinti már magát; de következtetem sűrű látogatásaiból is, melyeket az ön kedvéért tesz, — felelte John a vállát vonva. — Mindenesetre bizonyos, hogy nem hozzám jön, s már megyek is vadászni. Isten önnel! Remélem, jól fog mulatni.

— Nem szép öntől, — mondotta Bessie halkán, és elfordult tőle.

John a következő pillanatban már eltűnt, Müller Frank pedig megérkezett.

— Hogy van, Bessie kisasszony? — kérdezte, s már lenn is volt lováról, oly férfi gyorsaságával,

ki életének javarészét nyeregben töltötte. — Hova sietett úgy a »rooibaatje«?

— Niel kapitány vadászni megy, — felelte Bessie hidegen.

— Oh, annál jobb kegyednek és nekem, Bessie kisasszony! Legalább kedvesen elbeszélgethetünk. Hol van Jantjé, az a fekete majom? Nesze Jantjé, vedd át a lovamat, te rút ördög, és viseljed gondját, mert kitépem a májadat a testedből!

Jantjé erőltetett s a durva tréfában gyönyörködni látszó vigyorgással vette át s jártatta a lovat a ház körül.

— Nem hiszem, hogy Jantjé valami nagyon szeretné önt, mynheer Müller, — mondotta Bessie csípősen — s nem is csodálom, mikor így beszél vele. A minapában említette, hogy már hús évé ismeri önt, — s Bessie kérdő pillantással nézett a mynheerre.

Ez az elejtett megjegyzés nevezetes hatást tett a látogatóra, ki barnára perzselt arcbőre alatt is elpirult.

— Hazudik a fekete kutya, — mondotta — és golyót röpíték a fejébe, ha még egyszer azt meri mondani! Mit tudhatnék én róla, vagy ő rólam? Hát számon tarthatok én minden nyomorult majomembert, akivel összehoz útam? — s valami kemény hollandus szitkot dörmögött a szakállába.

— Ejnye, mynheer! — mondotta Bessie.

— Miért szólít mindig mynheernek? — kérdezte Müller s oly indulattal fordult feléje, hogy Bessie egy lépéssel hátrált. — Mondom, hogy nem vagyok búr. Angol vagyok. Anyám angol nő volt, azonkívül pedig, hála lord Carnarvonnak, most mindnyájan angolok vagyunk.

— Nem értem, miért nem akar búr maradni, — felelte Bessie hidegen — hiszen vannak nagyon

derék emberek a búrok között, azonkívül pedig máskor nagy »hazafi« szokott lenni.

— Úgy van, szoktam lenni; a fák is észak felé szoktak bólintani, mikor a szél arra fuj, de most megfordult a szél, s dél felé bólintanak. Egyébként meglehet, hogy fuj az még újra észak felé — az megint más kérdés, — akkor aztán majd meglátjuk, hogyan lesz.

Bessie csak annyit felelt, hogy felbiggyesztette a szép ajkát s letépett egy levelet a szőlőindáról, mely feje fölött kúszott magasra.

A nagy hollandus levette a kalapját és zavarodottan simított egyet-kettőt a szakállán. Nyilvánvalóan gondolkodott valamin, amit nem mert kimondani. Két ízben vetette hideg szemét Bessie szép arcára, és két ízben sütötte le újra. Másodszorra Bessie megijedt.

— Bocsnát egy percre, — mondotta, s olyan mozdulatot tett, mintha be akarna menni a házba.

— Wacht een beetje (várjon egy kisé), — kiáltotta Müller, izgatottságában önkéntelenül hollandusra fordítva a szót, azután meg is fogta nagy kezével Bessie fehér ruháját.

De a leány gyors mozdulattal kiszabadította a ruhát, megfordult és szembe nézett vele.

— Bocsnát, — mondotta oly hangon, melyet sehogy sem lehetett bátorításul venni — mondani akart valamit.

— Úgy van... azaz... azt akartam mondani... — s elhallgatott.

Bessie várakozó udvarias arckifejezéssel állt előtte és várt.

— Azt akartam mondani... hogy, röviden szólva... hogy feleségül akarom venni!

— Oh! — mondotta Bessie, fölemelve a fejét.

— Hallgasson reám, — folytatta a hollandus rekedt hangon, mely fölmelegült, amint tovább



beszél. Úgy szokott az lenni a durva emberrel is, mikor a szívéből beszél. — Hallgasson reám! Szeretem magát, Bessie; három éve szeretem már. Minél többször láttam, annál jobban megszeretem. Ne mondja, hogy nem, hiszen nem tudhatja, mennyire szeretem. Minden éjszaka magáról álmodom. Olykor úgy rémlik álmomban, mintha hallanám ruhája suhogását, aztán oda jön hozzám és megcsókol. S én úgy érzem magam, mintha a mennyországban volnék.

E szavakra Bessie bosszús mozdulatot tett.

— No, most megbántottam, de ne haragudjék reám. Gazdag vagyok, Bessie; itt van ez a birtok, azután van még négy birtokom Lydenburgban és tízezer hold földem odafenn Waterbergben és ezer darab ökröm, azonkívül juhaim, lovaik és pénzem a bankban. Mindezzel szabadon rendelkezhetik, — folytatta, látva, hogy javainak felsorolása nem tesz hatást reá — rendelkezzeék mindezzel szabadon... a háztartását angol szokás szerint rendezheti be; építtetek új zítkamert (fogadószobát) és Natalból hozatom a berendezését. Mondom, hogy szeretem. Úgy-e, nem mond nemet? — És megragadta a kezét.

— Nagyon lekötelez, Müller úr, — felelte Bessie és visszahúzta a kezét — de egy szóval, nem mehetek önhöz feleségül. Nem, hiába minden, kérem, szót se többet, igazán nem tehetem... itt jön a nagybátyám. Felejtsem el mindent, Müller úr.

A hollandus felpillantott; úgy van biz' az, hogy ott jön az öreg Croft Silas, de még jó messzire van s lassan jár.

— Komolyan mondja? — kérdezte elfogyó lélekzettel.

— Igen, igen, komolyan mondom! Miért kényszerít, hogy megismételjem?

— Az az átkozott rooibaatje az oka, — tört ki Müllerből az indulat. — Azelőtt még sem volt ilyen, Croft kisasszony. Verje meg az Isten azt a gyáva angolt! Majd elintézem vele a számadásomat; magának pedig megmondom, Bessie, hogy mi fog történni: feleségül fog jönni hozzám, akár tetszik, akár nem. Nézzen meg engem. Olyan ember vagyok én, akivel packázni lehet? Menjen el Wakkerstroomba és kérdezze meg ott, milyen ember az a Müller Frank. Hallgassa meg, amit mondok! Azt akarom, hogy az enyém legyen — s az enyémnek kell lennie! Nem élhetnék tovább a világon, ha azt kellene hinnem, hogy sohasem lehet az enyém! De azt mondom magának, el fogom érni célomat, még ha az életembe kerül s ráadásul a rooibaatje életébe is. Úgy lesz az, s ha kell, felkelést szítok a kormány ellen. Esküszöm Istenre, vagy az ördögre, nekem már minden mindegy! — Ott állt előtte, szinte dadogva szenvedélyében, a kezét ökölbe szorította, az ajka reszketett.

Bessie nagyon megijedt; de bátorlelkű teremtes volt, s a helyzet nem találta készületlenül.

— Ha így folytatja, ide fogom hívni a nagybátyámat. Kijelentem önnek, Müller Frank, hogy nem leszek a felesége és a világon semmi sem bírhat reá, hogy feleségül menjek önhöz. Sajnálom önt, de nem biztattam soha, és soha, sohasem leszek a felesége!

A férfi ott állt s nézte vagy egy fél pillanatig, aztán harsányan felkacagott.

— Előbb vagy utóbb mégis megtelelem a módját, hogy azzá legyen, — mondotta, aztán szó nélkül megfordult.

Rövid idővel azután Bessie egy elvágatott ló patkócsattogását hallotta, s mikor felpillantott, látta eltűnni a kékmézfafák alatt kőrőjének hatalmas alakját. Azt is hallotta, hogy a ház mögött

valaki feljajdul fájdalmában, s nem annyira más okból, mint inkább azért, hogy másfelé terelje gondolatait, oda ment, hogy lássa, mi történt.

Az istálló ajtajában ott találta Jantjét, a hottentotta embert, ki körben forgott a saját tengelye körül, s jajgatva és átkozódva szorította kezét az oldalára, melyből patakzott a vér.

— Mi baj? — kérdezte Bessie.

— Baas Frank! — felelte a hottentotta — baas Frank csapott reám az korbácsával.

— A fenevad! — mondotta Bessie s majdnem sírt felindulásában.

— Seбай, missie, seбай, — mondotta Jantjé, s rút arca egészen fakóra vált dühében — nekem ez csak egygyel több. Felrovmom erre a botomra — azzal magasra tartott egy hosszú, vastag botot, melyen már több rovás látszott. A rovás, három nagyon mély bevágáson kezdődve, egészen a bot végéig sorakozott egymás után. — Csak hadd kémleljen — hadd keresse át a füvet — hadd mássza körül a bokrokat — hadd nézelődjön körül, amíg csak akar: Jantjé azért mégis megtalálja egyszer, és Jantjé megtalálja!

— Miért vágatott el Müller Frank oly sietve? — kérdezte Bessiet az öreg Croft, mikor a leány visszatért a verandára.

— Egy kis szóváltásunk volt egymással, — felelte Bessie röviden, mert nem tartotta szükségesnek, hogy beavassa az öreg urat a dologba.

— Igazán? Vigyázz magadra, kedvesem. Nem jó dolog, ujjat húzni olyan emberrel, mint Müller Frank. Régóta ismerem s tudom, hogy sötét a szíve, mikor ellenséges lábon áll valakivel. Tudod, édesem, megérthetitek egymást a búrral s megérthetitek egymást az angol emherrel, de a keresztezett fajtájú ebbel nehéz boldogulni. Fogadd meg tanácsomat és békülj ki Müller Frankkal.



Ez a második tanács nem igen volt alkalmas arra, hogy megkönnyebbítse Bessienek amúgy is eléggé nehéz lelkét.

## ÖTÖDIK FEJEZET.

### Az álom ostobaság.

Niel John, mikor látta, hogy Müller Frank közeledik, magára hagyta Bessiet a verandán, felkapta fegyverét, s fütttyentve egyet Pontacnak, a vizslájának, felkapott lovára, melyen vadászni szokott és elindult foglyászni.

A Wakkerstroom környékén lévő lankás domboldalon, főképp a lejtőket itt-ott borító rőt színű fűben valami különösen nagyfajtájú fogoly tanyáz. Az a vidám hang, melyen ezek a madarak napfelkeltekor mindenfelől hívogatják egymást, felderítheti minden igazi vadászember szívét. John, mikor elhagyta a házat, egyenesen a mögötte lévő dombnak vette útját; lova óvatosan lépdelt a kövek között, vizslája pedig átkutatott mindent két- vagy háromszáz lépésnyi területben, mert az ily területre messziről is jól szimatoló vizsla szükséges. John egyszerre csak látta, hogy egy mimózacserje mögött hirtelen megáll, mintha kővé meredt volna, s tőle telhető gyorsasággal odasietett hozzá. Pontac néhány másodpercig még nem mozgott, aztán lassan és elhatározottan, mintha gép forgatná, hátrafordította fejét, megnézni, jön-e már a gazdája. John már ismerte a szokását. Tudta, hogy háromszor fordul meg így a bámulatos vén állat, s ha gazdája még harmadszorra sincs ott, akkor egészen bizonyos, hogy felrebben a fogoly. Pontac sohasem tért el ettől a szabálytól, mert a türelmének biztos határa volt. De John

ezúttal már előbb helyben volt, mielőtt elérkezett volna türelmének határáig, leugrott lováról, lővére készen tartotta puskáját és lassan, jó vára-kozással telve közeledett Pontac állásához. Az eb még egy helyben állt, szájából csorgott a nyál, szemével meredten és hidegen nézett s a feje meg a pofája, melyen az ösztönszerű vadság odafagyott kifejezése ült, feszülten és mozdulatlanul fordult ugyanegy pont felé.

Eppen közvetlenül a mimóزابokor alatt volt és hason csúszott a meleg, vörös fűvön. Vajjon hol lehet a madár? Rrr! s egyszerre mintha egy nagy tollas bomba robbant volna szét a lába előtt. Micsoda fészekalja! legalább tizenkét pár s csórt csórhöz vetve ültek egy helyen, mely nem volt nagyobb, mint egy kocsikerék.

John felkapta és elsütötte puskáját — sajnos, kissé előbb, mint kellett volna.

— Elhibáztam! No, a másik csővel!

Az eredmény megint csak a régi!

Vessünk fátyolt az ezután következőkre. Pár pillanat múlva minden elmúlt és John meg Pontac különös megvetéssel és csalódottsággal nézett végig egymáson.

— A te hibád volt, ostoba állat, — mondotta John Pontacnak. — Azt hittem, fel akarod rebben-teni őket, azért löttem korán.

— Hüm! — mondotta Pontac Johnnak, vagy legalább azt fejezte ki a pillantása. — Hüm! Szerencsétlen kocavadász! Mit ér, ha akármilyen jól állom neked a vadat? Fáj a kutyának az ilyen.

Az öreg madarak fészekalja, vagy jobban mondva: csoportja — mert a fogolynak ez a fajtája némelykor nagyobb csapatokba verődik össze közvetlenül a fészkelés időszaka előtt — eloszlott a táblán és Pontac rövid időn megint reátalált egy-



nehányára, John pedig leszedett egy szép, nagy, sárgalábú kakast, egy másikat pedig elhibázott.

Pontac újra állt s egy fogolypár felrebbent. Puff! Egy leesik; puff! a másik csővel. Biz' Isten, eltaláltam, éppen amikor felrebbent! Halló! Pontac még egyre nem mozdul helyéből. Hamar két töltényt a puskába! Oh, ezek meg hárman vannak! puff! puff! s leesik egy pár — még egy pár fogoly, pedig jóformán el sem mozdult a helyéről.

John gyönyörtűséggel nézte zsákmányát. De a vadászszerencséje ma nem állt meg a fogolynál. Alig léptetett el a köves rész kanyarulatán, s alig ért fel a nagy domb táblaszerű tetejére, csak látta, hogy körülbelül százhetven lépésnyire egy nagy tűzok hosszú nyaka és szakállas feje nyúlik elő egy nagy pamat buja zöld fű kellő közepéből.

Hiábavaló vállalkozás egyenesen nekinyargalni a tűzoknak. John tudta azt. Az eljárásnak egyetlen helyes módja, felkelteni a nagy madár érdeklődését és lekötni figyelmét azzal, hogy az ember mindegyre szűkebbre szoruló körben körüllovgolja. John nekieresztette lova kantárszárát és dobogó szívvel indult a vágtnak. Mindjobban és jobban közeledett a madárhoz; a tűzok most egyszerre eltűnt; lehúzódott a fűbe. Az utolsó kör, melyet John leírt, hetven lépésnyi közelségbe vitte a madárhoz; közelebb férkőzni már nem mert — leugrott lováról s tőle telhető gyorsasággal közeledett a madárhoz. De alig tett tíz lépést, a tűzok fölemelkedett; minthogy pedig nehézkes madár az, John negyven lépésnyi közelségbe juthatott hozzá, mielőtt egészen kibontotta szárnyát. John célba vette s kilötte reá mind a két töltényt. A tűzok leszállt, s ő, a vigyázatlan ember, diadalmasan rohant feléje, nem töltve újra. Mármost kinyújtotta kezét a zsákmányáért, mikor a tűzok roppant szárnya ismét kiterjeszkedett s a nagy



madár elszállt. John bosszankodva nézett utána, de látva, hogy néhány száz lépésnyire ismét leszáll, felpattant lovára, és üldözőbe vette. Mikor most újra közeledett hozzá, ismét felrepült ugyan, de száz lépésnyire megint leszállt, s így folyt tovább a hajsza, míg végre lövés távolságáig megközelíthette és terítékre hozhatta a fejedelmi madarat.

Eközben átkelt a hegy egész táblaszerű fennsík-ján s a legsajátszerűbb szakadék partjára jutott, minőt valaha látott. Ez a hely Oroszlánszakadék, vagy hollandus nyelven Leeuwen-Kloof néven volt ismeretes, mert egy búr társaság itt valamikor három oroszlánt kerített be és ejtett prédául. A szakadék vagy szoros negyed- vagy fél mérföld hosszú, mintegy hatszáz láb széles és százötven-száznyolcvan láb mély volt. Keletkezését nyilván folyóvíz munkájának köszönhetette; mert az elején, jobbra attól a ponttól, ahol John állt, kis patak csörgedezett, mely a magaslaton lévő rejtett forrásokból táplálkozva, meredélyről meredélyre esett s útjában kristálytiszta állóvízcskéket hagyott hátra és apró vízeséseket alkotott, míg végre elérte a szakadék mélyét s ott mimózbokrok és más cserjék sűrűjében félig elbujva, a rónaságig folytatta útját. Bizonyára ez a kis folyó volt atyja a szakadéknak, melyen át kitörtetett a rónaságra, de, gondolta magában Niel John, a víznek hány évszázados kitartó és szünetlen folyása kellett ahhoz, hogy elérje ezt az előtte álló nagyszerű eredményt? Évszázadok kellettek előbb azoknak a földtömegeknek az átitatásához, melyek az amott látható sziklák közt s magukon a sziklákon voltak lerakódva, aztán több évszázados áradások, melyeket talán felhőszakadások és hóolvadások duzzasztottak meg, hogy elhordhassák a már meglazult földtömegeket; végül pedig újabb meg újabb évszázadokig tartó árvizek

és felhőszakadások, melyek elsodorták a maradványokat és befejezték a nagy művet.

A földből ég felé meredő sziklákról szölok, mert a szakadékot nem mosta ki teljesen a víz. Két oldalán s itt-ott a középben is hatalmas sziklaoszlopok emelkedtek, nem egy darabból való, hanem óriási, téglaszerűen egymás fölé tornyosult kődarabokból álló oszlopok, melyek olyanok voltak, mintha régmúlt időkben titánok lelték volna kedvüket felépítésükben. Ez oszlopok régen ledőltek volna, ha saját irdatlan súlyuk nem teszi lehetetlenné, hogy bár a sziklákat ostromló szélviharban is elvesszék egyensúlyukat. A szakadék kijáratától mintegy száz lépésnyire állt az oszlopok legnevezetesebb példánya, melyhez képest a Stonehenge maradványa valóságos gyermekjáték; mintegy kilencven láb magas oszlop volt és hét óriási kődarabból állt, melyek közül a legalsó és legnagyobb akkora volt, mint egy közepes nagyságú falusi ház, a legfelsőbbnek és legkisebbnek pedig nyolc-tíz lábnyi lehetett az átmérője. A kövek oly gömbölyűek voltak, mint a cricket-labda — nyilván a víz hatása mutatkozott meg ezen is — de a természet keze mégis egyensúlyban tartotta valamennyit, mert mindegyik kisebb volt, mint az alatta lévő. Egyébként nem mindenhol volt egyformán. Például egy egészen hasonló kötéreg egy tökéletesen ép kőoszlop közelében két alapkővének kivételével összeomlott, a többi darabja pedig mint megannyi óriási kővé vált ágyúgolyó hevert szanaszét. Az egyik ketté volt hasadva és John ámulatára megpillantott valakit, aki az egyik felén ült: Croft Jesst, ki nyilván rajzolt valamit a vázlatkönyvébe s a nagy szakadék mélyén nagyon kicsinek és elenyészőnek látszott.

John leszállt lováról s mikor körülnézett, látta, hogy könnyű lemenni, ha az ember a víz folyását



követi s hasznát veszi azoknak a természetes lépcsőfokoknak, melyeket a folyó vájt a sziklába. Lovának nyakába vetette a kantárszárat s a dél-afrikai vadászok módja szerint nyugodtan magára hagyta a vizslával, mely ott maradt mellette és vigyázott reá; aztán letette puskáját és vadász-zsákmányát s kezdett alászállni a mélységbe. Közben-közben megállt és bámulta a látvány vad szépségét s nézte a moha meg a páfrány száz változatát, mely ellepett minden sziklát és hasadékot, beléjük akaszkodott gyökereivel, és felüdült az apró víz-esések nedvétől és permetétől. John, mikor közeledett a szakadék fenekéhez, észrevette, hogy a folyó partján, ahol legnyirkosabb a föld, ezernyi tömegben áll teljes virágdíszében a kontyvirág, amelyet disznó-liliomnak neveznek arrafelé. Már fentről észrevette ezt a virágot, de oly aprónak tűnt fel előtte, hogy kökörcsinnek nézte. Onnan, ahol most állt, nem láthatta Jesst, mert eltakarta előle egy bokor, mely Dél-Afrikának ezen a táján mélyföldön és folyóvizek partján a skarlátpiros virágnak egész temérdekségebe borul az évnék bizonyos időszakában. A lány moha és a virágok elfogták lépteinek zaját, s mikor megkerülte a bokrot, nyilvánvalóvá lett, hogy Jess nem is hallhatta közeledését, mert aludt; kalapját letette, de a bokor elég árnyékot vetett reá, s a feje előrebukott a vázlatkönyve fölé és kezén pihent. A bokron áttörő fénysugár megpihent barnafürtös haján és meleg árnyékot vetett halovány arcára s a fehér kézre, amelyen pihent.

John ott állt előtte s nézte, és megint erőt vett rajta a régi vágy, hogy megértse ezt a női talányt. Sok ember esett áldozatául már előtte is az ilyen óhajtásnak, és életének további során John nem győzte sajnálni, hogy nem hagyta kielégületlenül kívánságát. A tudás elég hamar megjön; akár-





hányunk elmondhatná, hogy nagyon is hamar jött meg, s a kétségbeesésbe döntött bennünket. Nincs keserűség keserűbb, mint a tudás: így jajdult fel a nagy Prédikátor, s ezt sóhajtottá igen sok más emberszülötte is, ki vakon követte nyomdokát. Adjunk hálát Istennek a föld sötét pontjaiért, — azokért a pontokért, melyeken pihenést, árnyékot lelünk s megtaláljuk az éjszaka lomha élvét. Embernek fia, ne keresd a titokzatot; érd be a szigorú, a bebizonyított valósággal és a nappal átlátszó fényével; ne fürkéssz, ne suttozd az ébredés szavait! Értsd meg azt, aki szeretné, ha megértenék, s akit mégsem értenek meg azok, kik el-sietnek előtte, a többieket pedig hagyj magukra, ha nem akarod, hogy sorsod olyan legyen, mint Éva sorsa, és mint Lucifer, a hajnalcsillag végzete. Mert van itt-ott emberi szív, melyről nem bölcs dolog elvonni a fátyolt — szív, melyben sok minden szunnyad, mint a meg nem álmodott álom az alvó agyában. Ne vond félre a fátyolt, ne suttozd az élet szavát a némaságba, melyben minden alszik: hogy a szerelem és a fájdalom gyújtó leheletétől ne keljenek bús árnyak, ne öltessenek határozott alakot s ne rémítsenek meg!

Egy perc mulhatott el, s Jess hirtelen megrázódott kissé, aztán kinyitotta szemét, melyben még az éjszaka árnyai sötétlettek, s reánézett.

— Oh, — mondotta, s hangja kissé reszketett — csakugyan ön az, vagy az álmat látom?

— Ne ijedjen meg, — felelte John vidáman — én vagyok, valóság szerint.

Jess egy pillanatig eltakarta arcát a kezével, aztán ismét feltekintett s John észrevette, hogy szemei ez egyetlenegy pillanat alatt csodálatosan megváltoztak. Még mindig oly nagy és gyönyörű szempár volt az, mint mindig, de mégis történt benne valami változás. Az imént még olyan volt,

mintha a lelke tükröződnék benne. Minden bizonnal azért, mert az álom kitágította a szeme feketéjét.

— Az álmát! Ugyan, miféle álmát? — kérdezte John kacagva.

— Erről a völgyszakadékról álmodtam... meg önről... de »az álom ostobaság«.

## HATODIK FEJEZET.

### A vihar kitör.

— Tudja-e, Jess kisasszony, hogy kegyed nagyon különös teremtés? — mondotta John hirtelen s kissé kacagott. — Nem hiszem, hogy szerencsés kedélye volna kegyednek.

Jess felpillantott. — Szerencsés kedélyem? — mondotta. — Ki az, ki szerencsésnek mondhatja kedélyét? Senki, akinek érző szíve van. Feltéve, — folytatta némi szünet mulva — feltéve, hogy az ember megfelelkezik egy pillanatra saját magáról, az apró érdekeiről, a gondjairól és örömeiről, hogyan lehetne boldog, mikor érzi arcán az emberi nyomorúság leheletét, s látja, hogy a gond és a szenvedés árja nőttön nő, s már a lábáig ér? Úgy lehet, az ember köszikla tetején áll s biztosnak érzi magát ellenében, míg a szökőár vagy a forgószél egyszerre fel nem hajtja hozzá a hullámokat, melyek elsodorhatják: bármint van is, lehetetlen az embernek megőriznie közömbösségét, ha van szíve.

— Úgy hát csak a közömbös emberek boldogok?

— Úgy van, a közömbös, meg az önző emberek, de, végeredményben, a kettő egyre megy: a közömbösség csak az önzés tetőfoka.

— Tartok tőle, hogy akkor nagyon sok önzés van a világon, mert minden nyomorúság és baj



ellenére kétségtelenül van boldogság is elég. Inkább talán azt mondhattam volna, hogy a boldogság a szív jóságától és a jó emésztéstől függ.

Jess a fejét rázta és így felelt :

— Lehet, hogy tévedek, de nem értem meg, hogyan lehet érző ember boldog a nyomorúságnak, a szenvedésnek, a vérontásnak s a halálnak ebben a világában. Tegnap láttam meghalni egy kaffer nőt, s láttam, hogyan siratták gyermekei. Szegény teremtés volt és keserű sors jutott osztályrészéül, de szerette az életet, a gyermekei pedig szerették őt. Ki az, ki boldog lehetne és hálát adhatna Istennek, hogy a világra teremtette, mikor ily dolgot kellett átélnie ? Tudom, Niel kapitány, hogy gondolataim kiforratlanok, s talán helytelenek is ; valószínű, hogy nem is újak, s mindenkinek agyában megfordulhattak már : nem is fogok önnek alkalmatlankodni velük. Mi célja volna ? — és kacagva egyet, így folytatta : — Egyáltalában mi célja van bárminek is ? Szakasztottan azok a régi gondolatok élnek az emberek lelkében, mint ahogy évek, évszázadok óta mintha ugyanazok a felhők járnának ugyanazon a kék égboltozaton. A felhő úgy támad az égen, mint a gondolat az ember agyában ; az is, ez is könnyhullatással végzi, hogy aztán szemet kápráztató, megtévesztő köd formájában szálljon fel újra — íme, a kezdete és vége a gondolatoknak és a felhőknek. Kibontakoznak az űrből ; sötéten összetorlódnak és vihar, könnyhullatás lesz belőlük, aztán megint felhúzza őket valami az űrbe, s az egész újra kezdődik elülről.

— Úgy hát nem hiszi, hogy az ember lehet boldog a világon ? — kérdezte John.

— Nem mondtam — sohasem mondtam. Hiszem, hogy lehetséges a boldogság. Lehetséges, ha az ember oly nagyon szerethet valakit, hogy szinte feledheti önmagát s az egész mindenséget ez



egy emberi lénynek kivételével, és lehetséges, ha az ember feláldozhatja magát másokért. A szerelemen és az önfeláldozáson kívül nincs igazi boldogság, vagy helyesebben mondva: nincs a szerelemen kívül, mert az már magában foglalja az önfeláldozást is. A szerelem arany, minden más csak aranyfüst.

— Hogyan tudja? — kérdezte John hirtelen.  
— Hiszen sohasem szerettem.

— Nem, — felelte Jess — sohasem szerettem úgy, de minden boldogságot, melyet az életben éreztem, csak a szeretetnek köszönhettem. Azt hiszem, hogy a szerelem a világ titokzata; olyan, mint a bölcsék köve, melyet oly nagyon kerestek, s majdnem épp oly nehéz megtalálni, mint azt; de ha valaki megtalálja, arannyá változtat az mindent, amit megérint. Lehet, — folytatta bágyadt mosollyal — hogy az angyalok, mikor elszálltak a földről, azért hagyták itt számunkra a szerelmet, hogy vele és általa ismét fölemelkedhessünk hozzájuk. A szerelem az egyetlen érzés, mely fölül-emel bennünket az állatokon. Szerelem nélkül az ember csak fenevad és semmi más; a szerelem Istenhez teszi hasonlónvá. Ha minden más elmúlik, a szerelem megmarad, mert az igaz szerelem halhatatlan. Csakhogy, természetesen, igaznak kell lennie, igaznak.

S most győzött tartózkodásán. Szavainak égő heve leolvasztotta a jégkérget valójáról, s egyébkor szenvtelen arca fényt és életet s valami nem közönséges szépséget öltött magára. Niel John reánézett s kezdette megérteni e különös leány természetének mesterkéeltség nélkül való szenvedélyességét és mélységét. A szemébe nézett, s e szempár csodálatosan megragadta, bár nem volt túlfogékony ember, és jóval idősebb volt, semhogy a lelke mélyéig megrendüljön, ha története-

sen egy csinos nő pillant reá. Közeledett hozzá és kíváncsian nézett reá.

— Érdekes volna élni csak azért, hogy úgy sze-  
ressék az embert, — mondotta inkább magában,  
mint neki.

Jess nem felelt semmit, csak rajta felejtette a szemét. Még többet is tett, mert beletette a lelkét a pillantásába, s addig-addig nézte, míg Niel John úgy nem érezte, mintha megigéznék. S ekkor megmozdult Jess lelkében az a felismerés, hogy megnyerheti, ha akarja, s megtarthatja az egész világgal szemben e férfi szívét, mert lénye erősebb, mint az övé, s a lelke, minden fegyelmezetlen volta ellenére, körülfoghatja az ő lelkét s uralkodhatik rajta és felkorbácsolhatja, mint a szél a háborgó tenger hullámain. Mindezt megértette egy pillanat alatt: nem mondhatta volna meg, hogyan tudja, de oly biztosan tudta, mint azt, hogy reáborul az ég kéksége, s mi több, John — legalább e pillanatban — maga is tudta. Jess ez a felismerés megrázkódtatásként, kinyilatkoztatásként érte; úgy hatott reá, mint egy nagy öröm vagy bánat híre, s egy pillanatig betöltötte egész valóját.

Egyszerre lesütötte szemét.

— Azt hiszem, — mondotta nyugodt hangon — elég sok képtelenséget beszéltünk össze, és ideje volna, befejezni vázlatomat.

John felállt s magára hagyta, mert haza kellett mennie; de előbb megmondotta még neki, hogy azt hiszi, vihar közeledik. A levegő oly nyugodt volt s a szélegészenelült, mint az afrikai viharokelőtt mindig.

Ragyogóan szép délután volt, minőt az afrikai tavasz szokott néha magával hozni. Mindenütt az élet világos jelei mutatkoztak. A tél elmúlt és terméketlen, szomorú évadja után megjelent napfénybe borulva, gyémántcsillogással, virágillattal, ifjan és kedvesen a nyár.



Jess hátradőlt és felnézett a fölötte lévő végtelen magasságba. Mily kék, mily mérhetetlen is az ! Nem láthatta a haragos felhőket, melyek baljóslatként terjengtek az ég alján. De íme, ott, mérföldek magasságában, egy parányi folt kering fölötte. Keselyű volt, mely légi magasságából figyelte s kissé alábbszállt, hogy lássa, meghalt-e, vagy csak alszik.

Jess önkéntelenül megborzadt. A halál madara magát a halált juttatta eszébe, mely szintén ott lebeg a magas kékségben s várja az alkalmas pillanatot, hogy lecsapjon az alvóra. Aztán a virágzó bokrot nézte, mely égő színével domborult fölötte ; alig négy lábnyi magasságban volt a feje fölött, de Jess oly nyugodtan és mozdulatlanul feküdt alatta, hogy odaszállt egy drágakőfényű kolibri és sokszínű villámsugárként röppent virágról virágra. Jess azután a magas kőoszlopra vetette pillantását, mely ott tornyosult közelében s azt látszott mondani neki : »Nagyon öreg vagyok. Sok tavaszt és sok telet láttam már, és sok alvó leányra tekintettem le. Hol vannak ők ? Meghaltak mind — meghaltak mind«, s egy vén pávián ijesztő váratlansággal bődült el mintegy válaszul a sziklák között.

Az ifjú lány körül virágzott a lilium s megmozdult az élet ; a sűrű levegő a páfrány és a mimóza virágának illatával volt tele. A mellette elsuhanó víz csörgedezett és dallamosan csobogva hullott alá ; a napfény arany kékébkben esett az árnyakra, mint a boldog napok emléke az élet szürke egyformaságára ; továbbad, lenn a szirtek közt, százszámra vert fészket a vadgalamb s felverte a csendet bűgásával és szárnyainak csattogásával. Még az az ádáz vén sas is, amely amott a szikla tetején tollászkodott, elégedett és boldog volt abban a tudatban, hogy párja egy tojást rakott fönn a szirt hasadékába. Minden



örült és hangosan hirdette, hogy itt a virágzás, a szerelem és a fészekrakás ideje. Nemsokára elmulik az is, minden elvirul s elhal, s a jövő nyáron Istennek más teremtményei fognak élni a napfényben, ők pedig talán egészen feledésbe merülnek. Úgy rémlett, ezt mondja minden.

S amint ott feküdt és figyelt, s a természet delejes erővel vonta magához a fiatal vérét, mint a hold is felszívja magához az árt, ereiben megmozdult a vér, mint tavaszkor a nedv a fákban és megzavarta lelkének szűzi nyugalmit. Minden, ami természeti és testi volt benne, meghallotta a természet boldog szavát, mely azt mondotta neki, hogy szakítsa szét kötelékeit, éljen, szeressen, és legyen nő. S íme! a benne lakozó szellem felelt e hangnak és feltárta lelkének kapuit, és a szívében egyszerre életre kelt és megmozdult valami, ami hozzátartozott s mégis külön életet élt; valami, ami tőle s másvalakitől származott, mely mostantól fogva mindig benne marad és nem hal meg soha; és Jess sápadtan és reszketve emelkedett fel, mint ahogy megremeg a nő, mikor leendő gyermekének első életjelenségeit érzi; és megfogódzkodott a reáboruló bokor virágos ágába, aztán visszadőlt; érezte, hogy leánykorának lelke elszakadt tőle s más lelket bocsátott be hozzá; tudta, hogy szívvel-lélekkel és egész valójával szeret s hogy igazi nő lett belőle.

Úgy hívta a szerelmet, mint a kétségbeesett ember a halált, s a szerelem eljött minden hatalmával és egészen birtokába vette; s most egy pillanatig visszariadt attól, hogy szárnyai alá lépjen, mint ahogy fél a boldogtalan is, aki a halált hívta, mikor magán érzi fagyos ujjait. De a félelem elmúlt; és csak a nagy öröm s annak a nagy hatalomnak az öntudata maradt meg, amelylyel az igazi szenvedély lelkesedése ruház fel akárhány

erős, mély lelkületet, és Jess kis idő múlva készült, hogy elindul hazafelé a hegyen át; úgy érezte, mint-ha nem is róla magáról, hanem valami más nőről volna szó. De nem ment; még mindig ott feküdt lehúnyva szemét s egészen átadta magát az új, mámorító érzelemnek. Annyira elmerült gondolataiba, hogy nem vette észre, hogy a madarak már nem hívják egymást s hogy a sas elszállt, menedéket keresni magának. Nem vette észre az ünneplés, mély csendet, mely felváltotta az állatok és madarak víg hangjait s megelőzte a közelgő vihar kitörését. A vihar, melytől John tartott, fölőtte volt.

Mikor végre felállt, hogy útnak induljon, felnyitotta ismét szemét, mely a lelkében történő nagy változásnak majdnem egész ideje alatt zárva volt — és természetes ösztönszerűséggel még egyszer megfordult s egy pillantást vetett arra a helyre, hol meglelte boldogságát; aztán gyöngye sikolyiál ismét leroskadott. Hová lett az a fény és ragyogás és az életnek mindaz a boldogsága, mely itt mozdult meg és bontakozott elő körülötte? Eltűnt, és sötétség, felszálló köd és baljóslatú, mély árnyak foglalták el helyét. Amíg ott feküdt és merengett, a nap leáldozott a domb mögött s majdnem teljes sötétségben hagyta a nagy szakadékot, és a nehéz viharfelhő igazi délafrikai gyorsasággal feltolult a kék égboltozatra és elzárt felülről minden világosságot.

Aztán félelmes csend következett. Jess ismét összeszedte magát, s minthogy tudta, mi vár rá, felkapta vázlatkönyvét és gyorsan menedéket keresett egy kis barlangban, melyet a víz folyása vájt a szikla oldalába. S most, jéghideg légáramlattól kísérve, kitört a vihar. Az eső hatalmas tömegben zúdult alá; villám villámra cikázott a páratelt levegőben; és mennydörgés mennydörgést követve,



rémes visszhangot vert fel a sziklahasadékokban. Aztán szünet következett, a legmélyebb csend szünete, melyet csakhamar lángoló villámfény szakított félbe, elkábítva és elvakítva Jess, és egyszerre bölintani kezdett, mint a nyárfa a szélben, a tőle balra feltornyosult oszlopok egyike, aztán előredőlt, oly robajjal, mely túlharsogta a mennydörgést és a sziklahasadékok közt félve megvonuló páviának ordítását. Ledőlt a lángoló pallos csapásától a derék vén pillér, mely annyi század viharait érte meg, s a por egész fellegeit küldötte fel a szakadó esőbe s rémülettel és iszonyattal töltötte el az összeomlását látó leány szívét.

A vihar, oly hirtelen, amint jött, el is vonult, és sűrűn szakadó, szürke zápor maradt utána, mely eltörölt és felismerhetetlenné tett minden körvonalat az egész környéken. Jess, ijedten és bőrig ázva, szerencsésen felkapaszkodott a koromsötétségben s a hegyről lezuhogó víztömegektől majdnem járhatatlanná vált természetes lépcsőkön. S ily akadályok közben ment tovább a sárrá vált síkföldön és a hegy túloldalán levő sziklás, köves lejtőn, az alacsony kőfallal védett kis temető mellett, míg végre hazaért, mikor az esős éjszaka sötétsége már fekete felhőként borult a földre.

A hátulsó kiskapunál az öreg nagybácsija állt lámpával a kezében.

— Te vagy az, Jess? — kiáltotta stentori hangon. — Szent atyám, micsoda látvány! — folytatta, mikor megpillantotta karcsú természetéhez tapadó csuronvizes ruhájában, a vérző kezével, melyet a sziklákon kapaszkodva sebzett meg, és fürtös hajával, mely felbontva és összezapzottan omlott hátára és homlokára.

— Szent Isten! Micsoda látvány! — kiáltotta ismét az aggastyán. — Hol jártál, Jess? Niel kapitány már elment keresni a kafferekkel.



— A Leeuwen-Kloofban rajzoltam és ott ért a vihar. De engedj bemennem, bácsi, levetném ezt a vizes ruhát. Csúnya éjszaka, — s azzal már a szobájába is futott, széles víznyomot hagyva maga után.

Az öreg ember is befordult a házba, betette az ajtót s eloltotta a lámpást.

— Mit is juttat ez az eszembe? — kérdezte magában, amint tapogatódzva kereste az utat a nappali szobába. — Igen, igen, tudom már, azt az estét, mikor kézen vezetve Bessiet, épp ily lucskosan jött a szakadó esőben, mikor először lépett e házba. Vajjon mire gondolhatott ez a leány, hogy nem vette észre a vihar közeledését? Mert hiszen ismerhetné már a vihar előjeleit. Ábrándozott, azt hiszem, ábrándozott. Különös teremtés ez a mi Jessünk, nagyon különös teremtés!

Az öreg ember talán nem is tudta, milyen találó volt a feltevése s mily helyes következtetést vont le belőle. Ábrándozott bizony s nagyon különös teremtés volt.

Jess közben gyorsan ruhát váltott és eltüntette az elemekkel való küzdelmének nyomait. De annak a másik, nem kevésbé átélt küzdelemnek nyomait semmivel sem tudta eltüntetni. Hiszen e küzdelemben levetette magáról egész korábbi valóját, s értéktelen rongyként félredobta, mint azt a halmaz ruhát. Oly különös is volt minden. Niel kapitány tehát elment, hogy felkeresse és nem találta meg. Jess úgy örült, hogy elment. Boldoggá tette a gondolat, hogy mint keresi odakünn az eső éjszakában és kiáltja nevét. Jess is csak nő volt, és természetes, hogy úgy érezett. John innen-onnan visszatér s meglátja őt átöltözködve, oly állapotban, hogy köszönheti. Örült, hogy nem csuronvizesen, zilált hajjal, formátlanul találja viszont. A nő csöppet sem vonzó olyan állapotban.

Még elidegeníthette volna magától. A férfiak szeretik, ha a nő csinos és takaros. Jessnek ez egy új ötletet adott. A tükörhöz lépett, feltartotta magasra a gyertyát és figyelmesen nézte arcát. Minél kevesebb hiúság volt benne s mindeddig alig vetett figyelmet külső megjelenésére. Nem is volt az különösebben fontos reá nézve Transvaalnak Wakkerstroom nevű kerületében. De most fordult a világ és a dolog egyszerre fontosságot öltött számára; és nézte saját gyönyörű szemét, barna fürtjeinek temérdekségét, mely még nyirkos volt és fénylett az esőtől, a sajátyszerűen halovány arcát és éles metszésű, határozottságra valló ajakát.

— Rút volnék e nélkül a szemem és hajam nélkül, — mondotta fennhangon. Oh, ha most oly szép lehetnék, mint Bessie!

A hugára való emlékezés más irányt adott gondolatainak. Mint volna, ha John többre becsülné Bessiet?

Halálos kétség és égő féltékenység vett erőt rajta, mert a Jesshez hasonló nők tudják, mi a féltékenység gyötrelme. Ha minden hiába lett volna, ha mindazt, amit ma adott — a két kezével egyszerismindenkorra, úgy hogy soha többé vissza nem vonhatja — ha mindazt oly férfinak adta volna, ki más nőt szeret, s ha az a más nő az ő saját szeretett huga volna! Mi történnék, ha szerelme olyan volna sorsban, mint a víz, mely örökösen a kemény sziklára hull, mely észre sem veszi és nem tartóztatja magánál! Igaz, a víz kivájjja a sziklát, de elég az neki? Jól tudta, hogy hatalmába ejtheti John-t; még ha úgy állnak a dolgok, akkor is megnyerheti magának — olvasta a szemében ma délután; de szabad-e neki, aki megígérte elhalt anyjának, hogy szeretni, óvni fogja a hugát, kit mind e mai délutánig jobban szeretett, mint minden mást ezen a világon s akit még most is mé-



lyebben szeret, mint a saját életét — szabad-e, lehet-e megfosztania ezt a hugát attól a férfiútól, akit szeret? És ha úgy van, mihez hasonlítana élete? Olyan volna, mint az a nagy oszlop, melyet a villám a földre sujtott; füstölgő romhalmaz, egy semmivé lett élet roncsa volna. Átérezte azt ebben a pillanatban is. Nem csoda, hogy ott ült fehér kis ágya szélén és szörnyű félelmében a szívéhez szorította kezét.

E pillanatban behallatszott a tornác felől John lépteinek kopogása.

— Nem találom sehol, — mondotta aggódó hangon valakinek, éppen, mikor Jess felállt, kezébe véve az égő gyertyát, és kilépett a szobából.

A gyertya fénye John arcára és csuronvizes ruhájára esett. Niel John sápadt volt, arcán az aggodás kifejezése látszott és Jess örült ez aggodáson.

— Oh, itt van? Hála Istennek! — kiáltotta John s megragadta kezét. — Azt hittem már, hogy elveszett. Egészen lenn jártam utána a kloof fenekén s közben csunyán felbuktam.

— Ön nagyon jó, — mondotta Jess halk hangon és megint találkoztak pillantásaik s a férfi megint megremegett Jess pillantásától. Oly bámulatos tűz égett ma este Jess szemében.

Fél óra múlva szokás szerint az asztalnál ültek. Bessie csak akkor jött, mikor félig már végeztek a vacsorával s az étkezés hátralevő részén is nagyon csendesen viselkedett. Jess elmondotta a kloofban történt kalandját és mindenki feszülten figyelt szavaira, de senki sem szólt sokat. Valami árnyék borulhatott ez este a házra, vagy talán az volt az elfogultság oka, hogy mindenki el volt foglalva a saját gondolataival.

Asztalbontás után az öreg Croft Silas az ország politikai viszonyairól kezdett beszélni, amelyek



aggasztották. Azt mondotta, hogy úgy veszi észre, a búrok ezúttal csakugyan felkelésre készülnek az angol felsőbbség ellen. Müller Franktól hallotta, az pedig mindig tudja, mi történik közöttük.

Ez a kijelentés semmi esetre sem javított senki kedvén s az egész este olyan hallgatagon múlt el, mint a vacsora.

Végre Bessie felállt, nyújtózkodott egyet a gömbölyű karjával s azt mondotta, hogy fáradt és megy lefeküdni.

— Jer a szobámba, — súgta Jessnek, mikor elhaladt mellette — beszélnem kell veled.

## HETEDIK FEJEZET.

### Az ébredő szerelem álma.

Néhány percnyi várakozás után Jess is jó éjszákát mondott, aztán egyenesen Bessie szobájába ment. Bessie már levetkőzött s az ágya szélén ült nagyon leverten a világoskék hálóköntösében, mely bámulatosan illett reá.

Bessie azok közé tartozott, kik hamar elkapatják magukat, de hamar le is törnek.

Jess odament hozzá és megcsókolta.

— Mi baj, édes? — kérdezte, és Bessie sohasem hitte volna el, micsoda tépő félelem rágódott a szívében, mikor e szavakat mondotta.

— Oh, Jess, úgy örülök, hogy bejöttél. Oly nagy szükségem van a tanácsodra... vagyis inkább arra, hogy megmondd a véleményedet — s egy pillanatra elhallgatott.

— Előbb mondd meg, Bessie édes, miről van szó, — mondotta Jess, s úgy ült le szemközt vele, hogy az arca árnyékban maradt. Bessie hozzáhozta ütögette meztelen lábát a szőnyeghez, mellyel

a kis szoba egész padlója le volt takarva. Nagyon helyes kis lába volt.

— Csak arról van szó, kis mamám, hogy Müller Frank itt járt és arra kért, hogy menjek hozzá feleségül.

— Oh! — mondotta Jess és megkönnyebbülten sóhajtott fel. Hát ennyi az egész? Úgy érezte, mintha mázsás kő esett volna le a szívéről. Jó ideje várta már ezt a kis híradást.

— Azt mondotta, hogy menjek hozzá feleségül, mikor pedig azt feleltem, hogy nem megyek, úgy viselkedett, mint... mint...

— Mint egy búr? — találgatta Jess.

— Mint egy goromba pokróc, — folytatta Bessie felindultan.

— Úgy, hát nem kell neked Müller Frank?

— Nem kell! Irtózom attól az embertől. Nem is képzelheted, mennyire irtózom a szép, gonosz arcától s a kegyetlen szemeitől. Mindig idegenkedtem tőle, most pedig gyűlölöm. De elmondok mindent; — s elmondotta sok nőies megjegyzéssel és közbevetéssel.

Jess csöndesen hallgatta és várta, míg elvégzi mondanivalóját.

— Hát édesem, — mondotta végre — nem mégy hozzá s azzal a dolog el van intézve. Nem vetheted meg azt az embert jobban, mint én. Évek óta figyelem, — tette hozzá fokozódó haraggal — s azt mondom neked, hogy Müller Frank áruló és hazug. Megcsalná az az édesapját, ha érdeke úgy hozná magával. A bácsinkat gyűlöli, tudom, hogy gyűlöli, bár úgy tesz, mintha szeretné. Tudom, hogy több ízben megpróbálta felizgatni ellene a búrokat. Az öreg Coetzee Hans mondotta nekem, hogy körülbelül két évvel az annexió előtt beárulta mint uitlandert és »verdomde engelsman«-t s különböző úton-módon, mások útján, reá akarta bizonyítani

a törvényszegést ; de közben folyton a legnagyobb barátság színével érintkezett vele. Rossz és veszedelmes ember az, Bessie ; de több esze és nagyobb hatalma van, mint bárkinek Transvaalban s nagyon óvatosnak kell lenned, hogy nagy bajt ne zúdítson mindnyájunkra.

— Oh ! — mondotta Bessie — csakhogy most már nem tehet nagy kárt, mikor az egész ország angollá lett.

— Nem vagyok egészen bizonyos benne. Abban sem vagyok bizonyos, hogy az ország angol marad-e. Nevetni szoktad, hogy olvasom az otthoni újságokat, pedig én sok olyan dolgot látok bennük, melyek kételkedővé tesznek. Angliában most a másik párt jutott hatalomra, s az ember nem tudhatja, mit fog tenni ; hallottad, mit mondott bácsi ma este. Még kiszolgáltathatnak bennünket a búroknak. Jusson eszedbe, hogy mi, akik oly messzire estünk tőlük, csak sakkfigurák vagyunk a kezükben.

— Képtelen beszéd, Jess, — felelte Bessie méltatlankodva. — Az angol nem olyan. Ha kimondott valamit, áll mellette.

— Úgy volt azelőtt, akarod mondani, — felelte Jess a vállát vonva, s felállt és menni akart.

Bessie nyugtalanul kezdette lóbálni a fehér lábát.

— Maradj még egy kicsit, édes Jess, — mondotta — szeretnék beszélni veled valami másról is.

Jess újra leült, jobban mondva, leroskadtt a székre, és sápadt arca haloványabb volt, mint valaha ; Bessie mélyen elpirult és habozott.

— Niel kapitányról van szó, — mondotta végre.

— Oh, — felelte Jess, felkacagva kissé, s neki magának is úgy rémlett, hogy hangja hideg, idegenszerű. — Talán ő is követte Müller Frank példáját és feleségül kért ?



— Ne-em, — felelte Bessie és felállt, aztán leült egy zsámolyra Jess lábához s néjének térdére hajtotta homlokát — de szeretem s *azt hiszem*, ő is szeret. Ma reggel azt mondotta, hogy én vagyok a legszebb és a legkedvesebb leány, kit valaha itt és a hazájában látott; és tudod, — mondotta felpillantva, rövid, boldog kacajjal — *azt hiszem*, komolyan mondotta.

— Csak tréfálsz, Bessie, vagy komolyan beszélsz?

— Egészen komolyan! Hiszen másképp szégyelném kimondani! Már akkor megszerettem Niel Johnt, mikor kitekerte a hím strucc nyakát. Olyan erősnak és haragosnak látszott, mikor viaskodott vele. Gyönyörű látni, mikor egy férfi megfeszíti minden erejét. Aztán mily úriember! Egészen más, mint akiket erre látunk. Oh igen, szerettem kezdettől fogva s napról-napra jobban megszerettem, és *azt hiszem*, hogy ha nem vesz feleségül, megszakad a szívem. No, most már tudsz mindent, édes Jess, — s odaszorította aranyfejét néjének térdéhez, és csöndesen zokogni kezdett.

Jess pedig ott ült a széken, a keze erőtlenül csüggött az oldalán, a fehér arca oly nyugodt és mozdulatlan volt, mint az egyiptomi szfinksz arca s a nagy sötét szemével meredten nézett messzire, túl az ablakon, melyet hangosan vert az eső — messzire, ki a viharba és a sötétségbe. Hallotta a vihar csapkodását, hallotta sírni hugát, látta a sötétséget künn az ablakon túl, érezte Bessie fejét az ölében — igen, látott, hallott, érzett s mégis úgy tűnt fel neki, mintha meghalt volna. Villámcsapás érte a szívét, mint azt a sziklából maradt oszlopot s a szíve is azzá lett, amivé az az oszlop! S mily hamar érte! a boldogságnak és reménynek mily parányi időszaka után! Úgy ült ott, mint egy kőből faragott szfinksz, Bessie pedig csöndesen sírt előtte, mint egy *szád*, esdeklő, szerelmes nő;

oly ellentét volt e látványban, minőt az emberi természet megfigyelője ritkán láthat.

Végre Jess szólalt meg legelőbb.

— No, miért sírsz, drágám, — mondotta. — Szereted Niel kapitányt s azt hiszed ő is szeret téged. Azért csak nem kell sírni ?

— Nem is azért sírok, — felelte Bessie kissé már vidámabban — de arra gondoltam, hogy mily borzasztó volna, ha elveszíteném.

— Nem hiszem, hogy tartanod kellene attól, — mondotta Jess ; — de most már igazán megyek lefeküdni, édes, mert nagyon fáradt vagyok. Jó éjszakát, édesem ; áldjon meg az Isten ! Azt hiszem, nagyon jól választottál. Niel kapitány olyan ember, akit minden nő szerethetne és büszke lehetne a szerelmére.

A következő pillanatban már a szobájában volt ; ott aztán elhagyta a lélekereje, mert elvégre ő is csak egy szerelmes teremtés volt. Levetette magát az ágyára, a vánkosba rejtette arcát, és őrjöngve tört ki belőle a zokogás, mely nagyon különbözött Bessie csöndes könnyhullatásától. A fájdalom megrázta egész valóját. Az ajkához szorította az ágyneműt, hogy egy hang se hallassék át a falon Niel Johnhoz, kinek szobája közvetlenül az övé mellett volt. Minden szenvedése mellett is lehetetlen volt nem gondolnia a helyzet iróniájára. Csak egy vékony fal s négy vagy öt lépés távolság választja el tőle a férfit, akit így sirat, annak pedig épp oly kevéssé van sejtelve az egész dologról, mintha a mér-földek ezrei volnának köztük. Életünk válságos pillanataiban így érezteti magát néha velünk fizikai létünk korlátozottsága. Különös dolog az, mikor az ember oly közel s mégis oly messze van ; a lélek ilyenkor érzi csak igazán teljes és tökéletes elhagyatottságát. Niel John, ki vadászszerencséjére gondolva, derülten pihent le és Jess, ki tőle hat lé-



pésnyire feküdt ágyán és zokogva öntötte ki miatta háborgó szívének keservét, csak példa, mely örökösen megismétlődik az embereknek ebben a különös világában. Mikor is értjük meg a más keservét? s ha megértettük, milyen mértékkel tudjuk mérni? A legritkább esetben pedig akkor értjük meg, mikor történetesen magunk vagyunk e keserv okozója. Gondolunk-e valaha arra, hogy mit érez az állapot, melyet megölni kínos kötelességünk? Szó sincs róla. Ha megszólal is valamennyire a lelkiismeretünk, hamar elhallgattatja a büszkeség, melyet a zsákmányon érzünk. S még többször esik meg az — mint az adott esetben is — hogy pusztá véletlenségből, vagy menthető meggondolatlanságból reátesszük lábunkat a szegény áldozatra.

John mindjárt elaludt, Jess pedig, mikor láz-rohama elmúlt, nesztelenül járt fel s alá a szobájában s igyekezett erőt venni fájdalmán. Oh, ha kitörölhetné emlékezetéből azt a közelmúlt néhány napot! Oh, ha sohase látta volna Niel kapitány arcát, mely most mindig előtte van! De hát nincs többé számára ily lehetőség. Nagyon is jól ismerte saját természetét. A szíve megszólalt s a szó, melyet kimondott, örökre tovább fog zsongani lelkében. Ki az, ki visszavonhatja a kimondott szót s ki az, ki határt vethet e szó visszhangjainak? A legtöbb nő megteheti, de akad elvétve olyan természet is, mely nem képes reá. Az olyan lélek, mint ennek a szegény leánynak a lelke, sokkal mélyebb és sokkal többet rejt magában az isteni változhatatlanságból, semhogy képes volna alkalmazkodni a henye világ változó viszonyaihoz. Az ily lélek nem ismer megalkuvást. Az ilyen nem áll meg feleútján; az ilyen egyetlen kockára teszi fel sorsát. S ha a játszma elveszett, a szíve megtörik s a boldogsága elszáll, mint a fecske.



Mert az ily lélekben úgy támad a szerelem, mint a szél a nyílt tenger ölén. Senki sem mondhatja meg, honnan jött és merre száguld; de ott van, felkavarja viharosan a hullámokat, hogy mennydörögve csapkodnak egész nap s magasra nyújtogatják fehér karjaikat, mintha meg akarnának kapaszkodni a híg levegőben, míg reájok nem borul a sötétség: a halál.

Mi a magyarázata ennek? Miért kavarta fel a nagy szél a mély vizeket? A sekély tócsának csak a színét bodrozza fel s árnyakat vet reá. Úgy van az, hogy csak a mélységeket lehet mélyen megrendíteni. A mélység és a nagyság büntetése az; ily árat fizetnek azok a szenvedni = és együttéreznitudás isteni adományáért. A sekély tócsa, kicsinyes életünknek ez a tükre, nem tud, nem érez semmit. Szegényke! legfeljebb csak felbodrosodik és idegen tárgyakat tükröztet vissza. De a tenger fájdalmas mélysége talán meghallja a vihar lehallatszó zengésén át Isten szavának visszhangját; s mikor halálos gyötrelmében feltör és felveti hullámain, talán megpillantja az égi fény egy-egy sugarát.

A szenvedés, vagy legalább a lelki szenvedés, a nagyság előjoga s éppen azért kivételes örömet is rejt magában. Mert minden magában rejti jutalmát is. Az ily szívek érezhetnek oly nemes üdvöt és gyönyörűséget is, minőt a nagy tömeg meg sem érthet.

A legsötétebb keserűségnek és fájdalomnak ebben az órájában így szállt le a vigasztalódás meleg fénye Jess lelkébe is — mikor a virradat első sugara éppen áttörte a viharos éj sötétségét. Jess elhatározta, hogy feláldozza magát a testvéreért; s ez volt számára a boldogság első megrezdülése, mert bármit mondjanak a cinikusok, az önfeláldozás boldogít. Eleinte fellázadt benne a nő természet az áldozat ily módja ellen. Miért dobna

el saját életét? Neki is van oly joga Niel Johnra, mint Bessienek, s elég erősnek tudta magát arra, hogy megnyerhesse őt magának, ha Bessie még oly szép, ha még oly messzire jutottak is a dolgok közöttük; s a féltékeny nők módja szerint azt hitte, hogy jóval messzebb tartanak már, mint amennyire valósággal jutottak.

De lassan-lassan felülkerekedett benne a jobbik valója és elhallgattatta szívének biztatását. Bessie szereti Nielt és Bessie gyengébb nála s nem bírja el a szenvedést úgy, mint ő; azonkívül pedig megfogadta haldokló anyjának, — mert Bessie volt anyjuk kedvence — hogy el fog követni mindent a boldogságáért, s történjék bármi, vigasztalni fogja, vigyázni fog reá, amennyire erejéből telik. Messzire kiható fogadalom volt az s még gyermek volt, amikor megtette, de azért nem kevésbé köötötte lelkiismeretét, s bizonyára ez az áldozat is benne foglaltatik. Azonkívül pedig oly mélyen szeretete hugát — sokkal, de sokkal jobban, mint saját magát. Nem, hadd kapja meg Bessie a szerelmesét és ne tudja meg soha, mibe került neki, hogy lemondott róla; s ami őt illeti, ő majd elmegy valahová, mint a sebzett őz, és elrejtőzik, míg meggyógyul — vagy meghal.

Röviden és szárazan felkacagott, aztán kezdette fésülni a haját, éppen, mikor a virradat fénye szétömlött a ködben úszó mezősegeken. De most már nem nézte arcát a tükörben; nem törődött már vele. Aztán ledőlt ágyára, hogy pihenjen néhány órát végső kimerültségében, míg nem kell újra kimennie és szembenéznie a világgal és új keservével.

Szegény Jess! Nem sokáig álmodta az ébredő szerelem álmát. Csak három óra hosszúig tartott. De más álmokat hagyott hátra benne.



— Bácsi, — mondotta Jess reggel az öreg Croft Silasnak, ki ott állt a karám ajtajában s megolvasta a kibocsátott juhokat — amihez szem kellett, büszke is volt az öreg, hogy még mindig oly jól értett hozzá.

— Igen, igen, kedvesem, tudom, mit akarsz mondani. A dolog rendben van; nem mindenkinek való munka, leolvasni a legelőre siető hatszáz éhes juhot, anélkül hogy egyet is eltévesztene. De nekem kár volna nagyra lenni vele, hiszen tudod, hogy ötven éve gyakorlom — a régi birtokon, meg itt. Annyi bizonyos, hogy más hamar olvasna ötven birkával többet, vagy kevesebbet. Ott van például Niel...

— Bácsi, — mondotta Jess, kissé megrázkódva e név hallatára — nem a juhokról akartam beszélni. Egy kérésem volna hozzád.

— Kérésed? Jaj, az Isten áldjon meg, de halovány vagy! — igaz, hogy máskor is olyan szoktál lenni. No, miről van szó?

— Pretóriába szeretnék menni a postakocsin, mely holnap délután indul Wakkerstroomból, s pár hónapot tölteni ott Neville Jane egykori tanulóársamnál. Annyiszor ígértem, hogy meglátogatom, de sohasem váltottam be szavam.

— Soha ilyet! — mondotta az öreg ember. — Az én itthonülő Jessem el akar menni, hozzá még Bessie nélkül! Mi bajod történt, kedvesem?

— Levegőváltásra van szükségem, bácsi — igazán arra. Remélem, nem ellenzed.

A nagybátyja erősen reánézett az éles szürke szemével.

— Hümm! — mondotta; — el akarsz menni, a dolog el van intézve. Jobb, ha az ember nem is kérdezősködik sokat, mikor leány dolgáról van szó. Jól van, édesem, eredj, ha akarsz, bár érezni fogom a hiányodat.



— Köszönöm, bácsi, — mondotta Jess és megcsókolta nagybátyját, aztán megfordult és elment.

Az öreg Croft levetette a széles karimájú kalapját és megtörölgette fejét a vörös zsebkendőjével.

— Valami történt azzal a leánynyal, — mondotta hangosan egy gyíknak, mely a kőfal egyik részéből bujt elő, sütkérezni a napon. — Én sem vagyok oly ostoba, amilyennek látszom és kijelentem, hogy valami nincs rendben ezzel a leánynyal. Különösebb, mint valaha, — és mérgesen csapott botjával a gyík felé, mire az eszeveszettül sietett vissza a fal repedésébe, de aztán mindjárt vissza is tért, hogy lássa, elműnt-e már az a dühös emberi teremtmény.

— Mindenesetre, — monologizált magában Croft, hazafelé tartva — örülök, hogy nem Bessie kívánta tőlem. Vén fejemmel nem tudnék elszakadni Bessietől, ha csak pár hónapra is.

## NYOLCADIK FEJEZET.

### Jess Pretóriába megy.

Aznap, az ebédnél, váratlanul kijelentette Jess, hogy másnap reggel Pretóriába megy Neville Jane látogatására.

— Neville Jane látogatására! — mondotta Bessie, tágra nyitva a kék szemét. — Hogyan lehet az? Hiszen csak múlt hónapban mondtad, hogy nem törődöl már Neville Jane-nel, mert nagyon elparlagiasodott. Nem jut eszedbe, mikor tavaly, Natalba menet, itt járt nálunk és fölemelte a kövér kezét s azt mondotta: »Oh, Jess — Jess igazi lángész! Nagy kiváltság, jóban lenni vele?« Aztán azt kívánta tőled, hogy szavalj valamit Shakespeareből annak a hólyagfor-

májú bátyjának, mire te azt felelted neki, hogy ha nem hallgat el mindjárt, nem élvezi soká azt a kiváltságot. Most pedig hozzá kívánczol és nála akarsz maradni két hónapig! Igazán, különös vagy, te Jess. S ami még nagyobb baj, azt hiszem, nem szépen tőled, hogy oly hosszú időre akarsz elmenni.

Jess minderre nem felelt semmit, csak megismételte azt az elhatározását, hogy megy.

John is nagyot bámult s a dolog, megvallva az igazat, nem kis mértékben érintette kellemetlenül. Az előző nap s a Leeuwen Kloofban folytatott beszélgetésük óta határozottabb és kifejezettebb érdeklődést érzett Jess iránt. Azelőtt rejtély volt előtte ez a leány; most már eleget gyanított titkából arra, hogy igyekezzen még többet megtudni. Könnyen meglehet, hogy addig a pillanattig, mikor megtudta, hogy el akar menni hosszú időre, nem állt előtte tisztán, mily erős és mély érdeklődést érez iránta. Most egyszerre átlátta, hogy mily kietlen volna számára az egész birtok, ha hiányzanék belőle ez a nyugodt, határozott lelkületű, érdekes leány. Hiszen Bessie is bájos és elragadó teremtség, de hiányzik belőle nővérenek észtehetsége és eredetisége; és Niel John elég magasan állt az átlagos értelmi színvonal fölött, hogy méltányolhassa egy nőben a szellemet és az eredetiséget s ne hökkenjen vissza e tulajdonai miatt. Legalább is nagyon érdeklődött iránta, és, a férfiak módja szerint, kiesett sodrából, sőt egészen kikelt magából arra a gondolatra, hogy Jess elmegy. Tiltakozó pillantást vetett reá, és ingerültségének zavarában feldöntötte az ecetesüveget az asztalon; de Jess kitért pillantásai elől s nem bánta az ecetet. John aztán, érezve, hogy megtett mindent, ami tőle telhetett, kiment, megnézni, a struccokat; kissé habozva indult, mert szerette



volna tudni, Jess is nem tart-e vele; de Jess maradt. Úgy aztán vacsora idejéig nem láthatta. Bessie azt mondotta, hogy Jess csomagol; de minthogy a postakocsi nem vesz fel hűsz fontnál nehezebb útipodgyászt, John nem volt egészen meggyőződve, hogy a dolog csakugyan úgy áll, mint Jess a Bessie hugának mondotta.

A vacsoránál Jess, ha lehet, még hallgatagabb volt, mint ebéd közben. Asztalbontás után Niel John megkérte, hogy énekeljen valamit, de Jess kitért s azt mondotta, hogy egyelőre felhagyott az énekléssel. Ez elhatározásánál aztán a többiek minden tiltakozása ellenében meg is maradt.

Megállapodtak abban, hogy Jess másnap reggel Martinus-Wesselstroomba, vagy általánosan használt nevén: Wakkerstroomba megy, ott aztán a postakocsira száll, melynek menetrend szerint délben kell indulnia, csak az a kérdés, hogy mikor indul valóság szerint. Mert egy nappal előbb, vagy utóbb, a transvaali postakocsinak egyre megy.

Az öreg Croft Silas maga akarta Wakkerstroomba vinni, s vele Bessiet is, akinek valami vásárolni-valója volt; de az utolsó percben meglepte a csúz, melyben gyakran szenvedett s le kellett mondania elhatározásáról. Természetes, hogy mindjárt ajánlkozott helyette John, s bár Jess némi nehézségeket támasztott, Bessie pártjára kelt, s végre elfogadták ajánlkozását.

Igy aztán egy gyönyörűsép reggelen, pontban félkilenckor, előállt a nagy ekhós kocsi; négy tüzes csikó volt eléje fogva. Felszálltak — előbb John, aztán Bessie s utoljára Jess. Aztán hátul felkapaszkodott még a hottentotta Jantjé, s a négy ló, némi bevezető kapálódzás és ágaskodás után vágatva elindult s oly módon ragadta magával a kocsit, hogy halálra rémült volna az, aki nem



volt hozzászokva az előrejutás ettéle módozataihoz. Ily viszonyok közt Johnnak elég gondot adott, hogy féken tartsa a lovakat, ami — nem is szólva arról, hogy a kocsi átkozottul rázott a göröngyös úton — csirájában elfojtotta a beszélgetésnek minden kísérletét.

Wakkerstroom mintegy tizennyolc mérföldnyire van Mooifonteintől, és utasaink két óra alatt tették meg ezt az utat. Beálltak a fogadóba, John elment abba a házba, honnan a postakocsi indul s megrendelt egy helyet Jessnek; aztán elkísérte a hölgyeket abba a kantoorba, vagyis boltba, hol vásárolniok kellett egyet s mászt. Azt is elintézték, aztán visszatértek együtt a fogadóba s megebédeltek. Mikor a postakocsi hottentotta vezetője nemsokára azután vígan, de nagyon kevéssé dallamosan megfújta kürtjét, hogy figyelmeztesse utasait az indulás idejének közelségére, Bessie történetesen nem volt benn a szobában, s a felszolgáló piszkos kuli kivételével nem volt közeliükben senki.

— Meddig szándékozik távol maradni, Jess kisasszony? — kérdezte John.

— Körülbelül két hónapig, Niel kapitány.

— Sajnálom, hogy elmegy, — mondotta Niel John komolyan. — Nagyon unalmas lesz a birtokon kegyed nélkül.

— Ott lesz Bessie, beszélgethet majd vele, — mondotta Jess, s az ablak felé fordította arcát, mintha azt figyelné, hogyan fogják a lovakat a postakocsi elé az udvaron.

— Niel kapitány! — mondotta hirtelen.

— Parancsol?

— Vigyázzon Bessiere, míg én odajárok. Hallgasson ide! Mondok önnek valamit. Ismeri Müller Frankot?

— Igen, ismerem. Nagyon ellenszenves fickó.

— Nos, ez az ember megfenyegette Bessiet, s kitelik tőle, hogy beváltja fenyegetését. Nem mondhatok önnek mást a dologról, de ígérje meg, hogy megvédi Bessiet, ha szükség lesz reá; nem tudom, úgy fordul-e, de mindenesetre megtörténhetik. Megígéri?

— Természetes, hogy megígérem; sokkal, de sokkal többet is megtennék, ha ön kérne reá, Jess, — mondotta, gyengéden, mert most, hogy elmenőben volt, még jobban vonzódott hozzá és súlyt vetett reá, hogy ki is mutassa iránta ezt az érzését.

— Velem ne törődjék, — mondotta Jess és türelmetlenül legyintett kezével. — Azt hiszem, Bessie elég szép és kedves arra, hogy saját kedvéért is érdeklődhessenek iránta.

Mielőtt felelhetett volna, Bessie visszatért s mondotta, hogy a kocsis vár. Kimentek hát mind s elkísérték Jesst a kocszig.

— Ne felejtse ígérését, — suttogta Jess, amikor Niel felsegítette az ülésre, s oly mélyen hajolt le hozzá, hogy majdnem megérintette ajkával s a lélekzete egy pillanatig oly közel járt arcához, mint egy odalehelt csók.

A következő pillanatban a két testvér gyöngéden összeölekezett; a postakocsis még egyszer belefujt szörnyű trombitájába s a kocsi elindult, magával ragadva Jesst, két másik utasát és ő felsége postazsákjait. John és Bessie egy pillanatig még szemmél kísérték a kocsi örületes vágatását, és éppen be akartak térni a fogadóba, hogy készüljenek a hazautazásra, mikor odalépett hozzájuk egy Coetzee Hans nevű öreg búr, odanyújtotta a végtelenül nagy és kövér kezét s »gooden daag«-ot kívánt nekik. Coetzee Hans a jobbféle búroknak igen kitűnő példánya volt s többé-kevésbé megfelelt annak az eszményi képnek, melyet ez egy-

szerű, pásztorias emberekről szoktak alkotni maguknak az emberek. Nagyon magas, erőteljes, tetszetős, jóképű és nyájas szemű férfiú volt. John, ahogy reá nézett, becsülte a súlyát vagy két mázsára, és nem tévedhetett valami nagyon.

— Hogy van, kapitány? — kérdezte angolul, mert nagyon jól beszélt e nyelven — s hogyan érzi magát Transvaalban? — ne mondja ám most már Délafrikai Köztársaságnak, mert az árulás, — és jókedvűen csiptetett a szemével.

— Jól érzem magam itt, mynheer, — mondotta John.

— Hát igen, szép ország, különösen ezen a részen; nincs itt betegség a lovak közt és nem kékül\*) a birka nyelve és jó, ízes legelője van a marhának. Ön bizonyosan jól érzi magát oom Croft-nál (Croft bácsinál); az egész környéken nincs olyan szép birtok, mint az övé, a sok strucc-madarával, miegyebével. Nem, mintha sokat adnék a struccra ezen a tájon; igen jól tenyészték a régi gyarmaton, de itt nem költenek — legalább nem úgy, mint kellene. Én is próbálkoztam már velük, és tudom; oh, nagyon is jól tudom.

— Úgy van, nagyon szép ország ez, mynheer. Sok világot láttam, de ennél szebbet sehol.

— Ne mondja! Istenem, uram, de szép dolog is az utazás! Nem mondom, hogy magam is szeretnék utazni; mert azt hiszem, az Úr azt akarja, hogy azon a helyen maradjunk, melyet számunkra rendelt. De szép ország is, és (mondotta halkabban) azt hiszem, szebb, mint azelőtt.

— Azt akarja ezzel mondani, mynheer, hogy termékenyebb lett a földje?

---

\*) A »blue tongue«, vagyis a kék nyelv, igen veszedelmes betegsége a juhoknak.



— Nem, nem. Csak úgy értem, hogy az ország most angol, — felelte titokzatosan — s bár a népem közt nem merem mondani, mégis remélem, hogy angol is marad. Mikor köztársaság volt, akkor köztársasági voltam, s egy és más tekintetben jó is volt a köztársaság. Kevesebb volt az adó s tudtuk, hogyan bánjunk a fekete népséggel; de most, hogy angol lettem, angol vagyok. Tudom, hogy az angol kormányzat jó pénzt és biztosságot jelent, s mit bánom, ha már nincs is többé raad (néptanács)? Mindenható atyám, mennyit fecsegték is ott! Mint a vén szarkák napnyugtakor. És hova nem terelték volna a köztársaság szeke-rét! Oda, ahova Burgers, meg az átkozott hol-lándusai akarták, ha nem jött volna az öreg Shep-stone — de hogyan is tudott beszélni az az öreg ember és mennyire szerette a kicsiny gyermekeket! — és nem terelte volna vissza. De látja, kapitány, az itt levő nép nem így gondolkozik. Itt csak a »verdomde« brit kormányt emlegetik foly-ton, még egyre-másra tartják a bymakaarokat (népgyűléseket). Ostoba nép az, egymás után sza-lad, mint a birkanyáj. De hát úgy van az, kapi-tány, és mondhatom magának, lesz még harc, s a mi népünk úgy lepuskázza azokat a maguk szegény rooibatjeait (vöröskabátosaikat), mint az őzbakot és visszahódítja az országot. Szegények! Sír a lelkem, ha reájuk gondolok.

John mosolygott a szomorú jövődőlésen s ép-pen felelni akart reá, mikor csodálkozva vett észre valami hirtelen változást jóakarójának arcán. Coetzee a vállára tette roppantul nagy kezét, s kissé erőltetett vidámságra fakadt, aminek — John nem vette mindjárt észre — az volt az oka, hogy éppen akkor vette észre Müller Frankot, ki egy szekér rozstot vitt a wakkerstroomi malomba, s most, alig öt lépésnyire tőlük, látszólag azzal

volt elfoglalva, hogy elűzze ostorával a legyeket a lovaíróról, valóság szerint pedig éber figyelemmel hallgatta Coetzee és John beszélgetését.

— Ha, ha! neff (öcsém), — mondotta az öreg Coetzee az ámuló Johnnak — nem csodálom, hogy jól érzi magát Mooifonteinban — van ott más mooi (szép) dolog is a folyóvizén kívül. Hányszor üldögélt már együtt Croft bácsi szépséges leányaival, he? Én sem vagyok ám olyan vak, mint a hangyászó medve; láttam őt elpirulni, mikor az imént beszélgetett vele, láttam biz' én. No, de szép vad is az egy fiatalembernek, úgy-e, Frank öcsém? (ez már Müllernek szólt). Merek fogadni, hogy a kapitány hosszú gyertyát éget el minden este a szép Bessievel!\*) Mit gondol, Frank? Remélem, nem féltékeny reá, öcsém? Nemrég hallottam a feleségemtől, hogy maga is azzal a szándékkal járna; — és végre, lélekzete fogytán, elhallgatott és feszült érdeklődéssel várta, mit felel Müller Frank, míg John, akit majd hogy le nem vett lábáról a falusi elmésségnek ez a szóáradata, megkönnyebbülten sóhajtott fel. Ami Müllert illeti, az egészen különös módon viselkedett. Ahelyett, hogy felkacagott volna, mint a jókedvű búr várta, Coetzee őszinte ijedelmére mind jobban és jobban elsötétült az arca, mikor pedig a szóáradat forrása kiapadt, bőszült káromkodásra fakadt, amit John nem értett meg, csak

---

\*) A leánykérő búr este, mikor a család már visszavonul, engedelmet szokott kérni, hogy együtt üldögélhessen (opzitten) egy kissé a ház eladóleányával; mindketten szótlanul ülnek aztán egymással szemközt, míg le nem ég a gyertya, melyet a leány hozott magával. A gyertya rövid vagy hosszú voltából következtetést vonhat a kérő arra nézve, hogy kegyében áll-e vagy sem a választottjának.



annyit gyanított felőle, hogy őt illeti; aztán sarkon fordult és bement a fogadó udvarába.

— Mindenható Atyám! — mondotta az öreg Hans és megtörölte arcát a zsebkendőjével — ugyancsak szép verembe léptem én most. Ez a gyalázatos Müller végighallgatott mindent, amit magának mondtam és biztosíthatom, hogy addig ápolja magában a mérgét, míg egyszer a nép elé nem viszi a dolgot s mint országárulót tönkre nem tesz. Ismerem őt. Úgy tartja meg a kisujján a hosszú botot, hogy egyensúlyban marad. Olyan az, hogy megül egyszerre két lovat és tud egyszerre fujni hideget és meleget. Ördög az! Vajjon miért szidta úgy magát? Talán csak nem a missie miatt? Szent Isten, ki tudhatja? Ni, erről jut eszembe, — magam se tudom, miért — hogy temérdek vad — gnu és gazella — mutatkozik a földeimen, amelyek másfél órányira vannak Mooifonteintól. Tud bánni a fegyverrel, kapitány? Jó puskásnak nézem.

— Hogyne tudnék, mynheer! — mondotta John, kit a jó vadászatnak már az említése is felvidített.

— Oh, mindjárt gondoltam. Az angol mind vadászik, ha nem is tudja, hogyan kell elejteni a bakot. Fogjon hát két jó lovat Croft bácsi könnyű kocsija elé és jöjjön át a birtokomra — de ne holnap, mert holnap nálunk lesz a feleségem nénje, aki nagy sárkány, de átkozóttul gazdag; ezer fontot tart aranyban az ágya alatt az útládájában — holnapután se jöjjön, mert az az Úr napja, akkor nem szabad lőni az állatra, — hanem hétfőn, úgy van, hétfőn jöjjön. Legyen ott nyolckor s majd meglátja, hogyan kell a gnut terítékre hozni. Mindenható atyám, mit is akarhatott azzal mondani az a sakál Müller Frank? Ördög bujt abba az emberbe! — s a jókedvű öreg búr



sokatmondóan csóválva fejét, elment, John pedig utána nézett, ahogy toványgalt az elhízott pónyján, mely nem lehetett sokkal nehezebb, mint ő, de azért oly vígan kocogva indult vele tizenötmérőldes útjára, mintha könnyű pehelyt vitt volna a hátán.

## KILENCEDIK FEJEZET.

### Jantjé története.

Nemsokára azután, hogy az öreg búr elbaktatott, John visszatért befogatni a fogadó udvarába. Ott aztán különös veszekedés vonta magára a figyelmét — legalább a kafferek és lézengők nagy tömegéből s a ki-kitörő dühös kiáltásokból és szitkokból azt következtette, hogy veszekedés van ott, s nem is tévedett feltevésében. Az udvar egyik zugában, az istállóajtóhoz közel, a sokaságtól körülvéve, Müller Frank állt nehéz szjambok-kal (víziló bőréből vágott korbáccsal) a fölemelt kezében, mintha éppen le akarna sujtani vele. Előtte, a düh mámorának megtestesüléseképpen, a hottentotta Jantjé állt. Az ajkai felhúzódtak, mint a vicsorgó kutyanak, hogy a két fehér fogsora villogott a napfényben, mint a csiszolt elefántcsont, a szeme vérbe borult, az arca görcsösen vonaglott. S még az sem volt minden. Az arcán, ott, ahol a korbács érte, kék csík futott végig, a kezében pedig a fehérmarkolatú nagy kését szorongatta.

— Halló! Mi történik itt? — kérdezte John, utat törve magának a sokaságban.

— Ez a swartsel (feketebőrű teremtes) ellopta a lovamtól az abrakot s az ön lovának adta oda! — ordította Müller, ki szemmeláthatóan még mindig magánkívül volt dühében, s újra végig akart

vágni Jantjén a korbácsával. Az úgy tért ki a csapás elől, hogy John háta mögé szökött, aminek az lett a következtése, hogy a szjambok az angol lábaszárát érte.

— Jó lesz vigyázni, uram, azzal a korbáccsal, — mondotta Müllernek John, s csak nagy önuralommal tartotta féken haragját. — Hogyan tudja, hogy ez az ember lopta el lovától az abrakot; és mi jögon nyúl hozzá? Ha valami nem volt rendben, nekem kellett volna szólnia.

— Hazudik, baas (gazdám), hazudik! — üvöltött a hottentotta sivító, magasra csigázott hangon. — Hazudik; mindig hazug ember volt, még annál is rosszabb. Az, az, mondhatnék róla sokat. Most angol világ van itt s a búr nem ölheti meg a feketét, amikor kedve tartja. Ez az ember, ez a búr, ez a Müller, agyonlőtte apámat, anyámat — előbb az apámat, aztán az anyámat; kétszer lőtt rá, mert az első golyó nem ölte meg.

— Sárga ördög! Feketebőrű, feketelelkű, hazug ördögfattyja! — förmedt reá a nagy búr, s szakállának minden szála felborzolódt a dühében. — Így mersz te urakkal beszélni? Félre az utamból rooibaatje! — ez már Johnnak szólt — hadd tépem ki a nyelvét! Majd megmutatom én neki, hogyan bánunk el mi az ilyen sárga hazuggal! — és minden teketória nélkül reá akarta vetni magát a hottentottára. De mikor közeledett, John, aki-ben már forrt a vér, kinyújtotta kezét s előre-hajolva, nyitott tenyerével teljes erejéből mellbe-taszította. John nem volt nagytermetű ember, de roppant erő volt benne, és Müller visszatántorult a lökéstől.

— Mire véljem ezt, rooibaatje? — ordította Müller, s az arca eltorzult. — El az utamból, mert megjelölöm a szép arcát. Úgyis adósa vagyok még egyért és másért, s én meg szoktam fizetni a tar-

tozásomat. Félre az utamból! A pokolba magával — s újra reá akart rontani a hottentottára.

John, aki már ekkor majdnem épp oly indulatban volt, mint a támadója, nem várta be, míg odaér hozzá, hanem előreszökve, elkapta Müller nyakát a karjával s nemcsak hogy megállította a rohamában, hanem hátra is taszította, s a kellő pillanatban háta mögé tartva lábát, egy pocsolóba lökte, mely az istálló trágyalevéből gyűlt össze az udvar egyik mélyedésében. Nagyot zuhanva s a támadó kudarcát mindig szívesen látó sokaság üdvörlése közben vágódott hanyatt a búr s a küszöbhez ütötte fejét. Egy pillanatig nem mozdult, úgy hogy John már attól tartott, hogy komoly baja történt. De aztán hirtelen felállt, s egy szó és minden támadó szándék nélkül a ház felé kullogott, ellenfelére hagyva, hogy nyugtassa meg a háborgó idegeit, úgy, amint tudja. John, mint az igazi úriemberek általában, semmitől sem irtózott jobban, mint a közbotránytól, bár egyébként azt az angol-szász elvet vallotta magáénak, hogy végigvívja a harcot, ha már megkezdette. Az eset módfelett izgatta, mert tudta, hogy mindenféle túlzással fut híre az egész környéken, s mi több, hogy ádáz és engesztelhetetlen ellenséget szerzett magának.

— Te vagy az oka az egésznek, te részeg kis gazember! — mondotta, és mérgesen fordult a kis hottentotta felé, ki most, hogy indulata elszállt, gazdájának és oltalmazójának szólította mámoros hangon.

— Megvert, gazdám; megvert, pedig nem is bántottam az abrakot. Rossz ember az.

— Vigyen el az ördög és fogd be a lovakat; sokat ittál, — szidta John, s mikor látta, hogy a kocsi mindjárt indulásra készen áll, bement a fogadó vendégszobájába, hol Bessie a történetek-



ről semmit sem tudva, várta jöttét. Csak útközben mondotta el neki az esetet s Bessie nagyon komolyan hallgatta, mert eszébe jutott a közte és Müller Frank közt történt jelenet s a fenyegetés, mellyel az az erőszakos ember őt is illette. Még az öreg Croft is nagyon megütközött, mikor este meghallotta tőlük a történeteket.

— Ellenséget szerzett magának, Niel, — mondotta — még pedig veszedelmes ellenséget. Nem, mintha nem lett volna igaza, mikor védelmére kelt a hottentotának. Magam se' tettem volna másképp, ha ott vagyok és tíz esztendővel fiatalabb vagyok, de Müller Frank nem az az ember, aki elfelejti, hogy földhöz vágják egy csomó kaffer, s mi több, fehér emberek előtt. Lehet, hogy Jantjé már kijózanodott. (Ez a beszélgetés másnap reggel esett meg köztük, mikor együtt ültek a verandán a reggelinél.) Megyek és behívom, s majd meghalljuk tőle, miben áll az az eset az apjával meg az anyjával.

Mindjárt azután vissza is jött, s nyomon követte a piszkos, rongyos hottentotta. Jantjé nagyon megszégyenülten és lesújtva állt meg előttük az égető afrikai nap teljes fényében, mely mintha semmi hatást sem lett volna képes tenni reá.

— No, Jantjé, hallgass ide, — mondotta az öreg ember. — Tegnap megint leittad magad. Most nem szólok semmit, de ha még egyszer megtörténik, elkergetlek a háztól.

— Igenis, gazdám, — mondotta a hottentotta meghunyászkodva. — Részeg voltam, de nem nagyon; csak félüveg Cape Smokeot ittam meg.

— Részegségedben összevesztél Müller úrral, úgy, hogy miattad ölre ment ez a gazdád a Müller gazdával, amire igazán nem volt érdemed. Mikor Müller úr megütött téged, azt mondottad róla,

hogy agyonlőtte apádat, anyádat. Mondd meg tüstént, hazugság volt az, vagy mit akartál mondani azzal?

— Nem volt hazugság, gazdám, — mondotta a hottentotta felindultan. — Mondottam már, s mondom most újra. Hallgasson reám, gazdám, s elmondom a történetet. Kicsiny koromban, mikor még ekkora voltam — s kezét éppen oly magasra tartotta, hogy megfelelt egy tizennégy éves hottentotta gyerek testmagasságának — zsellérek voltunk egy birtokon odalenn Lydenburgban. Négyen voltunk: az apám, az anyám, a nagybácsim, aki nagyon öreg ember volt, öregebb mint a gazda (és Croft Silasra mutatott). A birtok Müller Jákobé, a Frank édesapjáé volt. Erdős vidéken feküdt és tél idején az öreg Jákob le szokta hajtani a marháját a sík földre, mikor odafenn a farmon nem volt legelő, és vele együtt jött le az angol asszony, a felesége, meg a kisebbik gazdánk, a Frank úrfi, akit tegnap láttunk.

— Hány éve annak? — kérdezte Croft.

Jantjé néhány pillanatig számlálgatott az ujjain, aztán magasra tartotta a kezét és négyszer egymásután szétnyitotta az ujjait.

— Úgy van, — mondotta — a télen múlt húsz esztendeje. Frank urunk akkor még fiatal volt, csak alig serkedt a szakála. Az egyik esztendőben Jákob gazda, mikor visszatért a farmra, ott hagyott apámnál hat ökröt, mert nagyon soványak voltak. Erősen meghagyta apámnak, hogy úgy viselje gondjukat, mintha édes gyermekei volnának. De az ökrök el voltak babonázva; három tüdőbajba esett és megdöglött, egyet az oroszlán tépett szét, egy másikat kígyó ölte meg, a harmadik vérvirágot evett a legelőn, s az is elpusztult. Úgy aztán a következő esztendőben, mikor Jákob gazda visszajött, hírmondója sem maradt az ökrei-



nek. Nagyon megharagudott ezért az apámra, véresre is verte miatta, s ámbár megmutattuk neki az ökrök csontjait, mégis azt mondotta, hogy megloptuk és eladtuk a jószágját.

Volt Jákob gazdának néhány gyönyörű szép fekete ökörfogata is. Tizenhat fekete ökör volt s úgy szerette valamennyit, hogy jobban a saját gyermekeit sem. A szőlítésára maguktól odamentek hozzá s az igába hajtották fejüket. Oly szelídek voltak, mint a jó kutya. Ezek az ökrök soványak voltak, mikor lejöttek a téli legelőre, de két hónap múlva meghíztak és el-elkószáltak a tanyától. Betért akkoriban hozzánk egy basutó ember. Ott hevert a kunyhónkban, mert tövis ment a lábába. Jákob gazda nagyon megharagudott, amikor meglátta a basutu embert, mert azt mondotta, hogy minden basutu tolvaj. Az apám hát megmondotta a vendégének, hogy a gazda nem tűri nálunk s a basutó még aznap éjszaka elment. Másnap reggelre a fekete ökrök is elmentek. A karám ajtaja tárva-nyitva volt s az ökrök nem voltak sehol. Kerestük napestig, de nem találtuk meg azokat. Erre aztán Jákob gazda veszett dühbe gurult, a Frank úrfi meg azt mondotta neki, hogy egy kaffergyerek hallotta, mikor apám eladta az ökröket a basutónak olyan juhért, melyet az majd jövő nyáron tartozik beszoolgáltatni neki. Hazugság volt az egész, de Frank úrfi gyűlölte apámat valami asszonyhistória — egy zululeány miatt. Másnap reggel, mikor még aludtunk, éppen napkeltekor, bejött a kunyhónkba Jákob gazda meg Frank úrfi két kafferrel és kiráncigáltak bennünket: az öreg nagybácsimat, az apámat, anyámat meg engem, és bivalybőrszíjjal négy mimózafához kötöttek bennünket. A kafferrek aztán elmentek és Jákob gazda azt kérdezte apámtól, hogy hol vannak az ökrök, amire apám azt felelte, hogy nem tudja. Akkor Jákob gazda



levette fejéről a kalapot s imádságot mondott az égből lakó Nagy Emberhez, s mikor elvégezte, oda-jött Frank úrfi a puskájával, egészen közel jött és agyonlőtte az apámat, aki mindjárt előrebukott s a teste úgy lógott a szíjon, hogy a lábát érte a fejével. Akkor újra megtöltötte a puskáját s az öreg emberre, a nagybácsimra lőtt. Az is tüstént meghalt s a két keze ott fityegett a szíjon túl a levegőben. Aztán az anyámra lőtt, de a golyó nem ölte meg azt, hanem csak elszakította a szíjat, mellyel a fához volt kötve. Anyám futásnak eredt, Frank úrfi utána, és őt is leterítette. Mikor az is megtörtént, visszajött, hogy engem végezzen ki; de én még nagyon fiatal voltam s nem tudtam, hogy jobb meghalni, mint eb módjára élni, és jajgattam és kegyelemért rimáncodtam, mikor megtöltötte a puskáját.

De az úrfi csak kacagott és azt mondotta, hogy majd megtanítja ő lopni a hottentóttákat, az öreg Jákob gazda pedig hangosan fohászkodott a Nagy Emberhez és azt mondotta, hogy sajnál engem, de a jó Isten akarja, hogy úgy legyen. Azután Frank úrfi fölemelte a puskáját, de mindjárt le is eresztette, mert az erdő mélyéből szép lassan elő-jött s a domb lejtőjén elindult lefelé mind a tizen-hat ökör; éjszaka kitörtek a karámból és más legelőt keresni elszéledtek valami szakadékban, most pedig visszajöttek, mert jóllaktak és meg-únták az egyedülvalóságot. Jákob gazda egészen elfehéredett s a füle tövét kaparta; aztán térdre esett és hálát adott Istennek életem megmentéséért. Éppen abban a pillanatban érkezett oda a kocsijával az angol asszony, Frank úrfi anyja és kérdezte, mit jelent a lövöldözés, s mikor meglátta a holt embereket s meglátott engem, amint a fához kötözve sírtam, egészen odáig lett, mert jó szíve volt olyankor, mikor nem volt részeg, s azt mon-

dotta, hogy Isten megveri őket, s valamennyien véres halállal pusztulnak el. Aztán kezébe vett egy kést, elvágta a szíjamat és kiszabadított, bár Frank úrfi még mindig meg akart ölni, hogy ne maradjak meg hirmondónak; de én elszaladtam, éjszaka bujdosztam, nappal elbujtam, mert nagyon féltem, míg el nem jutottam Natalba, s ott is maradtam, míg az ország angol nem lett; akkoriban megfogadott Croft gazda kocsisnak s én hajtottam a lovait Maritzburgból idáig. És itt akadtam össze újra Frank úrfival, ki itt közel lakik s úgy nézem, nagyobb, mint akkor volt, de egyébként nem változott, csak éppen hogy a szakálla nőtt meg.

Ez az igazság, gazdám, a tiszta igazság, s ezért gyűlölöm én Frank úrfit, mert megölte apámat, anyámat, Frank úrfi meg azért gyűlöl engem, mert nem felejtethi el, hogy megtette azt s mert láttam, hogy megtette; mert a mi népünk azt szokta mondani, hogy az ember mindig gyűlöli az olyant, akin sebet ütött a dárdájával; — s ilyenképpen elmondva történetét, a rongyos emberke felvette ócska, zsíros kalapját, melynek bőrszíja mellé egy pár kiselejtezett strucc toll volt tűzve, a kalapot a fülére húzta, s lábának hosszú hüvelykujjával néhány kört rajzolt a homokba.

A hallgatók egymásra néztek; nem kételkedtek, hogy a szörnyű történet igaz; már előadásának módja is a valóság bélyegét nyomta rá. Azonkívül, legalább ketten, már hallottak efféle történeteket. És hallottak igen sokan, akik Dél-Afrikának vadabb tájain éltek, bár nem kell feltétlenül szentírásnak venni minden efféle históriát.

— Azt mondod, — jegyezte meg végre az öreg Silas — az asszony azt mondotta, hogy átok száll reájok, s hogy véres halállal pusztulnak el valamennyien. Igaza volt. Tizenkét évvel ezelőtt Jákob



gazdát meg a feleségét meggyilkolta egy kafferbanda odalenn, éppen azon a lydenburgi jószágukon. Emlékezem reá, annak idején nagy eset volt az, de a hatóság nem derített ki semmit. Frank úrfi nem volt otthon, vadászaton járt s úgy menekült meg. Reászallt örökségül apjának minden barma és birtoka, s ide költözött.

— Úgy! — mondotta a hottentotta, s a meglepődésnek nyoma sem látszott rajta. — Tudtam, hogy úgy lesz, mert láttam, hogy ördög van abban az asszonyban, s hogy úgy halnak meg, amint mondotta. Az emberek, mikor ördög van bennük, mindig igazat mondanak, mert mást nem mondhatnak. Nézze, gazdám, egy kört húzok a lábammal a homokba, egynéhány szót mondok hozzá s a két vége összeér. Nézze, ez itt Jákob gazdának meg a feleségének, az angol asszonynak a köre. A két vége összeért, s meghaltak. Egy öreg csodadoktor tanított meg reá, hogyan kell meghúzni egy ember életének körét, s mit kell mondani hozzá. Most meghúzom még Frank úrfi körét. Ej, egy kő van az útjában. A két vége nem akar összeérni. De én most dolgozom, dolgozom, dolgozom a lábammal, és hozzámondom az igéket és tessék — a kő kijön a gödréből és a körnek két vége összeér. Hasonlóképpen áll a dolog Frank úrfival is. Egyszer majd csak kiszakad a földből a kő és a körnek két vége összeér, ő pedig véres halállal pusztul el. Az ördög mondotta, amelyik az angol asszonyban lakott, már pedig az ördög nem hazudhatik és nem mondhat csak féligazságot sem. Most végighúzom a talpamat a körökön s már itt sincsenek, csak a síma út van itt. Azt jelenti ez, hogy utolérte őket a véres halál, el is felejtik őket, mintha sohasem lettek volna. Még a sírdombjuk is egyenlő lesz a földdel, — és mosolyra, vagy igazabban mondva, vigyorgásra vontá arcát, aztán



az alárendelt ember megszokott hangján hozzá-tette :

— Mit parancsol a gazda, egy vagy két csomó szénát dobjak a szürke kancának ?

### John megmenekül.

Hétfőn John áthajtatott Coetzee Hanshoz a vadászatra. Skót kocsija elé Mooifontein legjobb pár lovát fogatta. A bakon Jantjé ült.

Félkilenc óra tájban érkezett a birtokra, s abból, hogy többféle kocsit és lovat látott, azt következtette, hogy nem ő az egyedüli vendég. Úgy is volt, s az első ember, akit megpillantott, mikor lovai megálltak, legújabbán szerzett ellensége : Müller Frank volt.

— Odanézzén, gazdám, — mondotta Jantjé — ott van a Frank úrfi s egy basutóval beszél.

El lehet képzelni, hogy John nem örvendett különösebben ezen a találkozáson. Sohasem szenvedhette azt az embert, de mult pénteki viselkedése és Jantjé véres története óta — amelynek főhőse volt — a leghatározottabban undorodott tőle. Leugrott kocsijáról s éppen a ház mellékbejárója felé került, hogy ne találkozzék vele, mikor Müller, ki látszólag e pillanatban vette észre jöttét, nagy szeretetreméltósággal eléje sietett.

— Hogy van, kapitány ? — kérdezte, kezét nyújtva, melyet John éppen csak hogy megérintett. — Hát eljött, vadászni egy kissé Coetzee bácsival ? Ugy-e, meg akarja mutatni nekünk transvaaliaknak, milyen a jó vadász ? Ejnye, kapitány, ne álljon már oly feszesen, mintha puskavesszőt nyelt volna. Tudom, mire gondol : úgy-e, arra a mult pénteki jelentéktelen esetre, ami Wakkeroomban történt köztünk ? Hát én megmondom

önnek, hogy' áll a dolog: nem volt igazam és nem röstelem azt férfiasan be is vallani önnek. Nem tagadom, egy pohárral többet ittam a rendes elég-nél s jóformán nem is tudtam, mit cselekszem. Szomszédok vagyunk, felejtsünk el hát mindent és legyünk újra testvérek. Sohasem tartottam haragot, soha. Az Úr nem akarja azt, hogy az ember haragtartó legyen a felebarátjával szemben. Azt mondom, ön is rázzon le magáról minden rossz gondolatot és felejtsen el mindent. Ha nincs az a kis majom, — mondotta, a lovakat zablán tartó Jantjéra mutatva — sohasem történt volna meg, és nem is való, hogy két keresztény ember háborúságban éljen egymással egy ilyen miatt.

Müller szépen gördülő mondatokban darálta el ezt a beszédet, olyanformán, mint az iskolásgyermek, aki nehezen bevágott leckéjét mondja el, nyugtalanul állt egyik lábáról a másikra, a tétova szemei pedig valamit keresni látszottak a földön. John, ki nyugodtan állt előtte és fagyos némaságba burkolódzva hallgatta, bizonyos volt benne, hogy előre elkészítette ezt a beszédét a mostani alkalomra.

— Senkivel sem akarok ellenséges viszonyban élni, Müller úr, — felelte végre. — Csakis akkor szállok perbe, ha kényszerítenek reá, de akkor aztán — tette hozzá keményen — elkövetek mindent, hogy a dolog minél kellemetlenebb legyen az ellenfelemre nézve. A minap ön előbb a szolgálmat támadta meg, azután ellenem fordult. Örülök, hogy most már belátja, hogy helytelenül cselekedett s ezzel a dolog részemről el van intézve. — S megfordult és a ház felé tartott.

Müller elkísérte egészen Jantjéig, aki a lovakat tartotta; ott megállt, a zsebébe dugta a kezét, elővett egy kétshillinges pénzdarabot s odavetette a hottentotta elé, azt mondva neki, hogy vegye fel.



Jantjé félkezével a lovakat tartotta, a másikban pedig egy hosszú botot, mely mindig nála volt, ugyanazt, amelyen a rovásokat mutatta Bessie-nek. Hogy felvehesse a pénzdarabot, ledobta a botot, és Müller gyors pillantással észrevette azon a rovásokat ; lehajolt, felvette és megnézte.

— Mit jelent ez, te fiú ? — kérdezte, a nagyobb és kisebb rovások sorára mutatva, amelyeknek egynemelyikét nyilván már évekkal azelőtt róttta fel.

Jantjé megérintette a kalapját, erősen markába szorította és zsebre tette a pénzdarabot csak azután felelt. Az a körülmény, hogy az, kitől kapta, megölte apját, anyját, nem tette előtte kevésbé kíváncsi az adományt. Az erkölcsi érzék a hottentottáknál nincs túlságosan kifejlődve.

— Ezen számolok, úrfi, — felelte, és sajátyszerűen vigyorgott. — Ha valaki megüti Jantjét, akkor Jantjé felrója azt erre a botra és minden este, mikor lefekszik, látja és azt mondja magában : »Eljön az a nap, mikor kétszer ütöd meg azt az embert, aki egyszer ütött meg téged«, és így tovább, úrfi. Nézze, úrfi, milyen hosszú sor ez. Egyszer majd visszafizetem valamennyit, Frank úrfi.

Müller egyszerre ledobta a botot és bement John után a házba. Az épület sokkal különb volt, mint a búr házak szoktak lenni, s a nappali szoba — bár padlózatlan volt, ha ugyan nem venné valaki padlónak az agyag- és tehéntrágyakeveréket — egészen be volt fedve kidolgozott állatbőrökkel. A szoba közepén szép asztal állt s körülötte állatbőrökkel letakart székek és kanapék sorakoztak. A szoba végében álló nagy karosszékekben, lázasan csoportosítva a semmittevést, tanta Coetzee (Coetzee néni), az öreg Hans felesége ült, nagy, természetes asszonyosság, ki valamikor szép is lehetett, a kanapéken pedig vagy hat búr férfi ült, valamennyi a



kezében vagy a két térde közt tartotta a pus-káját.

John észrevette, hogy mikor belépett, egynémelyikükön meglátszott, hogy nem érinti őket kelle-mesen a megjelenése, s úgy rémlett neki, mintha hallotta volna, hogy egy pajzánképű búr fiú va-lami affélét súg a pajtásának, hogy: »átkozott angol«, még pedig kissé hangosabban, mint kellett volna, hogy kifejezést adjon érzelmeinek. Eközben eléje ment az öreg Coetzee, eléggé meleg barátsággal köszöntötte, s meghagyta leányainak, két csinos és hollandi létére eléggé válaszképesen öltözött ifjú hölgynek, hogy szolgáljanak egy csésze kávéért a kapitánynak. John azután, a búr szokásnak megfelelően, körülment a szobában s előbb a karos-székben ülő hölgytől, aztán a jelenvoltak mind-egyikétől kapott egy-egy fagyos kézszorítást. Nem álltak fel, — az nem szokás náluk — hanem csak kinyújtották többé vagy kevésbé nyirkos mancsai-kat s jónapkívánás helyett ezt a titokzatos szó-tagot bökkentették ki: »daag«. Kellemetlen szer-tartás ez mindenkinek, aki nincs hozzászokva, és John addig hódolt neki pihegve, míg meg nem tisztelték egy csésze kávéval, amit ugyan nem kívánt, de udvariasságból kénytelen volt meg-inni.

— A kapitány rooitaatje? — szólalt meg tanta Coetzee kérdő hangon s mégis oly határozottság-gal, mint aki tényt állapít meg.

John fejbólintással jelezte, hogy az volna.

— Mit keres a kapitány a »land«-ban? Kém-kedni jött ide?

Az egész szoba éberén figyelt a háziasszony kér-déseire, aztán mindenki megfordította a fejét s várta a feleletet.

— Nem; azért jöttem, hogy együtt gazdálkod-jam Croft Silasszal.

Általános hitetlen mosoly. Hát ért a gazdálkodáshoz egy rooibaatje? Bizonyára nem.

— A brit hadsereg háromezer emberből áll, — jelentette ki az öreg vrouw (asszony) orákulum-szerűen, és szigorú pillantást vetett a báránybőrbe öltözött farkasra, a vérontás emberére, ki azt mondja, hogy ő gazdálkodni akar.

Minden szem megint Johnhoz fordult és fagyos némasággal várta, mit felel.

— Több mint százezer ember van a rendes brit hadseregben s ugyanannyi van az indiai hadseregben is, azonkívül hozzájárul ehhez még kétszer annyi önkéntes, — felelte John kissé ingerült hangon.

Ezt a kijelentést a legkétségbeejtőbb kétkedéssel fogadták.

— Az angol hadsereg háromezer emberből áll, — ismételte az öreg hölgy megsemmisítő határozottsággal.

— Igen, igen! — erősítették az ifjabbak kórusban.

— Az angol hadsereg háromezer emberből áll, — jelentette ki tanta Coetzee harmadszor is. — Ha a kapitány azt mondja, hogy többen vannak, akkor hazudik. Nagyon természetes, hogy hazudik a saját hadseregéről. Nagyapám öccse Smith kormányzó idejében Fokvárosban járt és látta az egész brit hadsereget. Meg is számlálta; éppen háromezer ember volt. Mondom, hogy a brit hadsereg háromezer emberből áll.

— Igen, igen, — hangozott fel kórusban, és John kétségbeesett pillantást vetett e szörnyű perszonára.

— Hány embert vezényel ön az angol hadseregben? — kérdezte az öreg asszony ünnepélyes szünet elmúltával.

— Százat, — felelte John élesen.



— Te leány, — mondotta Coetzeené az egyik leányához — te jártál iskolába és tanultál számot vetni. Hányszor van meg száz a háromezerben ?

Az ilyképpen megszólított ifjú hölgy zavarodottan vihogott, s mintegy segítséget kérve nézett egy gúnyos pillantású búr ifjúra, ki feleségül akarta venni ; az szomorúan rázta a fejét, mintegy jelezve, hogy oly titok az, melybe nem látszik ajánlatosnak behatolnia. Ilyképpen magára hagyatva, az ifjú hölgy nagyon bonyolult számításba mélyedt, melyben fontos szerep jutott az ujjainak, s végre diadalmasan jelentette ki, hogy száz éppen huszonhatszor van meg a háromezerben.

— Igen, igen, — helyeselte a kórus — éppen huszonhatszor.

— A kapitány, — mondotta az orákulumszerű öreg hölgy, s már-már megörjítette Johnnt — a brit hadsereg egy huszonhatodrészt vezényli, s azt mondja, azért jött ide, hogy gazdálkodjék Croft bácsi birtokán. Azt mondja, — folytatta lesujtó megvetéssel — hogy gazdálkodni jött ide, holott ő vezényli a brit hadsereg huszonhatodrészt. Világos, hogy hazudik.

— Igen, igen, — mondotta a kórus.

— Nagyon természetes, hogy hazudik, — folytatta az öreg hölgy ; — minden angol hazudik, de legfőbbképpen a vöröskabátos. Csakhogy kár oly ostobán hazudnia. Nagyon bánthatja a jó Atyát, mikor egy ember oly ostobán hazudik, ha még úgy angol és még úgy rooibaatje is.

Arra már John dühösen kirohant a házból és ádázul káromkodott magában, mihelyt kívül került. Amit meg lehet bocsátani neki, mert a kihívás nem volt csekély. Nem kellemes dolog, mikor az embert nemcsak mint hazugot, hanem mint a legostobább hazugok egyikét állítják pel-lengérre.



A következő pillanatban megjelent mellette az öreg Coetzee Hans és barátságosan megveregette vállát, ami körülbelül annyit jelenthetett, hogy a maga részéről kellőképpen értékeli John képességét a hazugságra, bármit gondoljanak is róla a többiek, és tudtára adta, hogy itt az idő az indulásra.

Ehhez képest az egész társaság kocsira vagy lóra szállt és útnak eredt. John észrevette, hogy Müller Frank, szokása szerint, a fekete lován ült. Fél óra hosszáig tartott útjuk egy leírhatatlan szekérúton; akkor az első kocsi, melyen maga Coetzee Hans ült egy maláj kocssal, meg egy fokföldi színes fiúval, balra kanyarodott, s a többi kocsi sorban nyomon követte. Így haladtak egy darabig, míg egy magaslat tetejére nem értek, mely nagy síkföldön uralkodott. Hans ott megállt és magasra tartotta kezét, mire a többiek is megálltak. John, ahogy körülnézett a síkon, mindjárt felismerte a helyzetet. A vadászoktól mintegy félmérföldnyire nagy csorda legelészett, talán háromszáz, vagy annál is több gazella, s azontúl egy másik csorda, mely hatvan vagy hetven jóval nagyobbak és vadabbnak látszó fehér farkú állatból állt, s John mindjárt látta, hogy gnu-csordával van dolga. A vadásztársasághoz közelebb, a síkon itt-ott elszórtan, néhányszor tíz kecses fakó antilóp mutatkozott.

A társaság haditanácsot tartott, s határozatba ment, hogy a lovasok, köztük Müller Frank is, \* körülzárják a falkát, s a kocsik felé hajtják, melyek azokon a helyeken állnak fel, merre legtöbb valószínűséggel menekül a vad.

Negyedórai szünet következett. John a szemközt levő magaslat tetején látott néhány kis füstfelhőt eloszlanı a levegőben, aztán látta azt is, hogy az egyik gnu hanyatt vágódik és szörnyen vergő-

dik a földön. Arra aztán az egész csorda megfordult és hosszú láncban oszolva el a földeken, feléjük törtetett. Lábaik dobbanása alatt megrengett a föld s utánuk vágattak a búr lovasok, kik olykor-olykor leugrottak a lóról, hogy belelőjenek egyet-egyet a vad csordába, aminek legtöbbször az volt a következése, hogy egy szegény állat vergődve a földön maradt. Akkor aztán a vadász újra lóra ült és tovább vadászott. A vad most már lövéstávolságra jutott a kocsik közelében, s annak rendje és módja szerint való sortüzet adtak le reá. Vagy húsz gazella megfordult s egészen John elért vágatott el, aki reájuk duplázott az expresszpuskájával, de sajnos, egyszer sem talált. Az első golyó az állatok hasa alatt repült el, a második majdnem a hátukat surolta. Gyorsan megtöltötte újra a puskáját s kilőtte mintegy kétszáz lépésnyire. Ezúttal a második lövésre egy gazella összerogyott. De John tudta, hogy csak véletlen az egész: az utolsó bakra célzott s egy másikat talált el, mely tíz lépéssel előbbre járt.

Az elejtett bakot egyelőre sorsára hagyta s felkapott kocsijára, aztán vágatva elindultak. Meglehetősen izgalmas helyzet volt, töltött puskával a kezében végigrázatni magát egy síkságon, hol óriási méretű hangyabolyok voltak szanaszéjjel; számot kellett vetni a hangyászó medvék barlangjaival, a lapály kisebb-nagyobb tócsáival s más efféle kellemes meglepetésekkel is. De a gyorsaság és az izgalom sokkal jobban magával ragadta, semhogy ráért volna a nyakára gondolni, s így továbbvágattak s erejüktől telhetőleg megkapaszkodtak a kocsiban. Hol egy hangyabolynál zökent nagyot a kocsijok, hol meg orrára bukott az egyik lovuk, de Jantjé ügyesen hajtott és mindannyiszor megmenekültek a végső veszedelemtől. Minden néhány percben, mikor vad került a puská-



cső elé, megrántották a lovak zabláját, John leugrott a kocsiról, kilötte fegyverét, aztán megint felkapott a bakra és továbbhajtatott. Így ment a dolog körülbelül egy óra hosszáig s eközben John huszonhét töltényt lőtt ki, megölt három gazellát és megsebzett egy gnut, melyet aztán továbbhajszoltak. De a gnut lágyékában érte a golyó, s az így megsebzett állat még sokáig bírja és gyorsan fut. Ily módon pár mérföldes utat tettek meg gyors vágtatással, míg a vad megállt pihenni, de aztán újra futásnak eredt, mikor megközelítették. Mikor végre egy kis domborulat élére jutottak, John egy elejtett gnut látott a földön, s eleinte a saját zsákmányának tartotta. De a következő pillanatban már észrevette, hogy még sem az, melyet ő sebzett meg, mert az, fejét lógatva, ott állt mintegy százhusz lépésnyire a holt állattól, melyet nyilván egy másik vadász golyója ejtett el. Ez a gnu mintegy száz lépésnyire hevert előttük, és Jantjé azt ajánlotta Jóhnnak, hogy szálljon le a kocsiról s négykézláb csússzon oda a holt állathoz, onnan pompásan célba veheti azt, amelyiket már megsebzett.

John elfogadta a tanácsot és egészen az elejtett vad mögé csúszott, s már-már repeső örömmel készült a jó lövésre, mikor egyszerre, éppen a gyomra alatt, erősen lecsapódott valami a földre s valóságos porfelhőt vert fel mellette. John meglepődve tartott szünetet, s e pillanatban puska-durranást hallott a jobbra felől: semmi kétség, puskagolyó csapott le alatta. Alig, hogy ezt megállapíthatta magában, valamelyes mozdulást érzett a hajában, a fején levő puha fekete posztókalap pedig, látszólag minden külső ok nélkül, kétszer vagy háromszor megfordult a levegőben, aztán halkan a földre hullott, s ekkor megint puska-durranás zaja ütötte meg a fülét.



Most már nem fért hozzá kétség, hogy valaki reálőtt; John talpraszökött, feltartotta a két kezét, s olyanokat ugrott és olyanokat kiáltott, hogy most már senki sem ismerhette félre a helyzetet. A következő pillanatban egy lovas vágtatott hozzá, kiben Müller Frankra ismert. John lehajolt és felvette kalapját; puskagolyó lyukasztotta át azt. Erre aztán éktelen dühbe gurulva toppant Müller Frank elé.

— Mi az ördöggel magyarázzam, hogy reám lőtt? — kérdezte tőle.

— Szent Isten, drága barátom! — felelte a búr nyugodtan. — A gnu borjának néztem. Űzőbe vettem és leterítettem ezt a tehenet. A borja is vele futott, s mikor kiszedtem a töltést, — az egyik megakadt a csőben és meglehetősen időmet rabolta el — s újra megtöltöttem a puskámat, megint felpillantottam, azt hittem, a borját látom. Vállamhoz kaptam hát a puskát s kilőttem előbb az egyik, aztán a másik töltést, de mikor megláttam, hogy ön felugrik s hallottam a kiabálást, mindjárt tudtam, hogy emberre lőttem, s majd hogy el nem ajultam ijedtemben. Hála a Mindenhatónak, hogy nem tettem önben kárt.

John hidegen hallgatta beszédét.

— Azt hiszem, kötelességem hinni a szavának, mynheer Müller — mondotta. — De úgy hallottam, nincs önnél élesebb szemű ember messze vidéken, tehát feltűnik, hogy egy négykézláb álló embert háromszáz lépésnyiről egy gnu borjának nézett.

— Talán azt gondolja a kapitány, hogy meg akartam gyilkolni; különösen — tette hozzá — azután, hogy ma reggel megszorítottam a kezét?

— Nem tudom, mit gondoljak — felelte John és Müllernek erősen a szeme közé nézett, úgy hogy az kénytelen volt lesütni a szemét. — Csak azt

tudom, hogy az a különös tévedés nekem majdnem az életembe került. Nézzen ide! — s azzal kivette barna hajának egy fürtjét az átlukasztott kalapjából, és odamutatta neki.

— Hát az bizony nagyon közel járt. Adjunk hálát az Istennek, hogy megmenekült.

— Nem is lett volna jó, ha közelebb jár, mynheer. Remélem, saját érdekében és mindenkinek érdekében, aki önnel vadászik együtt, hogy nem követ el többé ilyen tévedést. Jó reggelt!

A szép búr, vagy anglo-búr, ott ült a lován, megsímogatta a szakállát és kíváncsian nézett Niel John erőteljes, igazi angolos alakjára, ahogy a kocsija felé tartott (mert a megsebzett gnu, természetesen már rég eltűnt).

— Szeretném tudni, — mondotta fenhangon magában, mikor megfordította lovát és kényelmesen tovább kocogott — szeretném tudni, igaz van-e az öregeknek és van-e Isten. (Müller Frank elég sok modern eszmét szedett magába, hogy szabadgondolkodó lehessen.) A dolognak mindenesetre olyan színe van, — folytatta — mert másképp hogyan volna lehetséges, hogy az egyik golyó a dereka alatt füttyült el, a másik meg éppen a feje fölött, nem hogy beléje ment volna? Pedig jól célba vettem s ilyen lövésem húsz esetből tizenkilenc esetben talál. Eh, Isten! Fittyet hányok neki. A véletlen az egyetlen Isten. A véletlen úgy csapong az emberek közt, mint a száraz fű között, míg eljön a halál, mint a rétegés, mely leperzsel mindent. De vannak emberek, akik úgy ülik meg a véletlent, mint más, aki csikót lovagol s hagyják száguldani, toporzékolni, míg elfárad, akkor aztán vígan terelik arra az útra, mely a diadalhoz visz. Én, Müller Frank, ezek közül az emberek közül való vagyok s még mindig elértem azt, amit akartam. Meg fogom ölni ezt az angolt. Lehet, hogy



megölöm az öreg Croft Silast és a hottentottát is. Hm! Nem tudják, mi vár reájuk. Én tudom; segítettem lerakni az aknát s ha nem hajolnak meg akaratom előtt, meggyújtom a kanócot is. Megölöm mind, birtokba veszem Mooifonteint, aztán feleségül veszem Bessiet. Ellenkezni fog, de a győzelem annál édesebb lesz. Tudom, hogy szereti azt a vöröskabátosat; tudom; s a roobaatje holtteteme fölött fogom megcsókolni. Ah, már itt vannak a kocsik! Nem látom a kapitányt. Valószínűleg hazament az idegsokkja miatt. De beszélnem kell azokkal a bolondokkal. Istenem, mily ostobák, amikor a »landról« s arról a »verdomde britische government«-ről beszélnek. Maguk sem tudják, mi válik javukra. Ostoba juhok, és Müller Frank a pásztoruk! Úgy bizony, s eljön a nap, mikor Müller Frank lesz az elnökük, akkor aztán majd megmutatom nekik, ki itt az úr! Ejh, gyűlölöm az angolokat; de azért mégis örülök, hogy félig angol vagyok, mert arról a részről kaptam az eszemet! De ezek itt — bolondok, bolondok! Úgy van, úgy fognak táncolni, amint én füttyölök nekik!

— Gazdám, — mondotta Jantjé Johnnak, mikor hazafelé hajtottak — Frank úrfi lőtt magára.

— Hogyan tudod? — kérdezte John.

— Láttam. Megbujta a megsebzett gnut, s nem keresett semmiféle borjút. Mert borjú nem is volt. Éppen reá akarta emelni puskáját a megsebzett állatra, de akkor megfordult, észrevette magát, aztán féltérdre ereszkedett, célba vette magát és reá is lőtt, mielőtt segíthettem volna; mikor pedig látta, hogy elhibázta magát, újra tüzelt és nem tudom, hogyan van az, hogy nem ölte meg, mert híres puskás, és nem szokott hibázni soha.



— Bíróság elé állítom azt az embert gyilkossági kísérlet miatt, — mondotta John, és nagyot dobantott puskájának agyával a kas fenekén. — Ne járjon büntetlenül az ily gazember.

Jantjé vigyorgott.

— Nem ér az semmit, gazdám. Úgy is felmenténék, mert én vagyok az egyetlen tanu. Az esküdtek nem hinnék el ebben az országban, amit egy színes ember mond, és sohasem büntetnének meg egy bűrt azért, mert reálőtt egy angol emberre. Nem úgy, gazdám! maga bujjon el egyszer a fűben, mikor ő arra megy, és maga durrantsa le őt. Ezt tenném meg én magam is, ha merném.

## TIZENEGYEDIK FEJEZET.

### Elhatározás előtt.

John kalandja után néhány hétig nem történt semmi nevezetes újság Mooifonteinban. Kedves egyformasággal múltak a napok, mert akárki mit mond, az egyformaságnak is megvannak a maga kedvességei épp úgy, mint egy-egy ábrándos nyári délutánnak.

John úgy vette észre, hogy a délafrikai farmer-élet nagyjában és egészében megfelel várakozásainak. Dolga volt bőven, néha még kelleténél is jobban elfoglalták teendői a struccok, a lovak, a tehénistálló, a juhakol és az aratás körül. Nem nagyon érezte a civilizált társaság hiányát sem, mert sokat olvasott ember volt s rendelkezett magának könyvet, ha éppen kellett, Durbanból és Fokvárosból, azonkívül pedig a posta minden héten temérdek újságot hozott számára. Vasárnaponként ő szokta felolvasni a Saturday Review politikai cikkeit, mert az öreg úr szemét már

bántotta a nyomtatott írás. Hálás is volt Johnnak a figyelmességéért. Így esett meg aztán, hogy a Saturday Review, meg egyéb dolgok révén nagyon meleg és mély vonzódás keletkezett az aggastyán és ifjú társa között. John nagyon meggyerő modorú ember volt, különösen az öreg emberek szemében, mert sohasem fogyott ki az apró figyelmességekből. De a legszerencsésebb tulajdonsága mégis az volt, hogy tájékozott, tapasztalt férfiú s igazi úriember volt, oly országban, hol az efféle ritkaságszámba megy. Az öreg ember mindjobban megbízott benne s lassan-lassan átengedte neki a vezetőszeretet a gazdaságban.

— Öregszem, Niel, — mondotta neki egy este ; — nagyon öregszem ; a gazdaság terhemre esik, és mondok magának valamit, édes öcsém — s kezét John vállára tette : — Nincs fiam, legyen hát a fiam, mint ahogy Bessie a leányom.

John reáemelte szemét az öreg ember jóságos, szép, őszbe borult arcára s belenézett a két éles, mélyenfekvő szemébe, melyet bozontos szemöldök árnyékolt be, s úgy megilletődött, hogy könny szökött a szemébe.

— Úgy van, Croft úr, — mondotta, megragadva az öreg ember kezét — az leszek s az akarok lenni minden igyekezetemmel.

— Köszönöm, drága öcsém, köszönöm. Nem szívesen beszélek sokat az efféléről, de hiába, öregszem, s a Mindenható bármely nap ítélőszéke elé állíthat ; s ha úgy fordul, nyugodt vagyok benne, hogy maga nem hagyja támasz nélkül a két leányomat. Vad országban élnek itt, s az ember sohasem tudhatja, mi vár reá holnap, s a gyermekeknek szükségük lehet önre. Olykor azt gondolom, hogy bár szabadulhatnék innen. No, de most lefekszem. Kezdem úgy érezni magam, mint aki



elvégezte dolgát ezen a világon. Gyengülök, John, elhiheti.

Ez időtől fogva mindig csak Johnnak szólította.

Jessről vajmi kevés hírt hallottak. Kaptak ugyan tőle minden héten levelet, melyben pontosan beszámolt mindenről, ami Pretóriában történt s mindennapi elfoglaltságáról; de Jess azok közé tartozott, kiknek levelében semmi sincs magukról, vagy arról, ami lelkükben történik.

»Különös nő«, mondotta John eltünődve. Kezdetben nagyon érezte hiányát, mert, bármily különös volt is, megérintett benne egy titkos húrt, melynek lételét addig nem fedezte fel magában. S mi több, az a húr elég hangosan felelt egy ideig, de most halkuló zsongással csöndesült el ismét, mint a hárfa, mikor a játékos leveszi kezét a húrjairól. Ha marad még talán egy hétig, a hatás tartósabb lehetett volna.

De hát Jess elment, Bessie pedig nem ment el. Ellenkezőleg, mindig körülötte volt, s azzal a gyöngéd gonddal vette körül, mellyel a nő el szokta árasztani, bár öntudatlanul, azt, akit szeret. Szépsége felderítette a házat, mint a nap fénye a kertet; mert valóban kedves teremtes volt s épp oly tiszta és jó, mint amilyen kedves. John előtt nem maradhatott sokáig titokban, hogy Bessie különösmódon szíveli őt. Nem volt hiú ember — talán inkább éppen az ellenkezője volt — de vak sem volt, s nem lehet tagadni, hogy Bessie, bár sohasem lépte át a leányos tartózkodás határait, nem törekedett különösebben arra sem, hogy eltitkolja vonzalmát. Nem, mintha meg lett volna benne is a szenvedélynek az a félig isteni, lelket perzselő fuvalma, mely a nővérét hevítette; ritka jelenség az, s mindent együttvéve, épp oly kevésbé kíváncsú a mindennapi élet viszonyai közt, mint amily ritka. Ám



Bessie, a fiatal leányok átlagához képest, gyöngéd és hűséges volt a szeielemben, és szenvedélyét, közönséges mértékkel mérve, mélynek is lehetett volna mondani. De akár így, akár úgy, mindenestre képes volt reá, hogy Niel Johnnak hű és szerető felesége legyen, mihelyt John megkéri, hogy azzá legyen.

Johnnak, körülbelül egy héttel a közte és Croft Silas közt folyt beszélgetés után, feltűnt, hogy Bessie az utóbbi időben nagyon megváltozott. Úgy rémlett, mintha kerülné társaságát, nem hogy keresné, mint azelőtt. Azonkívül sápadtan és gondba borultan járt s oly könnyen felindult, mint szelíd lelkiületével azelőtt soha. Johnnak eszébe sem jutott abban keresni e változás okát, hogy Bessie igazán szereti s talán, öntudatlanul bár, csalódottnak érzi magát, hogy nem mutat iránta melegebb érdeklődést. De ha jobban mélyére nézett volna a dolognak, reájött volna, hogy Bessie megváltozásának ez a legvalószínűbb magyarázata. Bessie neheztelt Johnra, bár azt még magának sem vallotta meg, s ez a neheztelés tükröződött magaviseletében.

— Bessie, — mondotta egy szép alkonyaton John — Bessie (most mindig Bessienek szólította), átmegyek a csemetekertbe, meg akarom nézni, hogyan fejlődnek a csemeték. Szeretném, ha végezve a sütés-főzéssel, — Bessie éppen kalácsot sütött — feltenné a kalapját és velem tartana. Azt hiszem, ma egész nap nem volt künn a házból.

— Köszönöm, Niel kapitány, nem kívánok elmenni hazulról.

— Miért nem? — kérdezte John.

— Oh, magam sem tudom miért, talán mert sok a dolgom. Ha elmegyek, ez az együgyű leány elégeti a kalácsomat — s egy fiatal kaffer leányra mutatott, ki kékszínű ruhájában és tolldísszel a

gyapjas hajában, éppen azzal volt elfoglalva, hogy bámészúl nézte a falon mászkáló legyeket és buzgón szopogatta a fekete ujjait. — Igazán, — tette hozzá s gyöngén dobbantott a lábával — angyali türelem kell hozzá, hogy az ember elviselhesse ennek a leánynak az ostobaságát. Tegnap eltörte a legnagyobb tálat az asztali porcellánkészletünkéből, aztán vigyorogva hozta oda nekem a cserepeit, s azt mondta, hogy csináljak belőlük újra egészet! Hiszen a fehér emberek, mondom, oly okosak, hogy nekem sem fog az különös fáradságot okozni. A fehér emberek csinálták a fehér tálakat s virágot is növesztettek rajtuk, bizonyos tehát, hogy könnyű nekik, összeragasztani újra a cserepeit. Nem tudtam, nevessek-e vagy sírjak-e, vagy hogy a fejéhez dobjak-e valamit.

— Ide figyelj, te leány, — mondotta John, s karon ragadta a bűnöst és ünnepélyesen odavezette a nyitott sütőkemencéhez — ha elégeted a kalácsot, míg az úrnőd nem lesz itthon, beduglak a kemencébe, mikor visszajövök, úgy hogy elégsz a kaláccsal együtt. Tavaly sütöttem meg Natalban egy ilyen leányt, s mire kijött a kemencéből, egészen fehér volt.

Bessie tolmácsolta kaffer nyelven ezt a pokoli fenyegetést, mire a leány egész képével vigyorgott és békés megadással suttozta: »Koos« (Nagyságos úr). A kaffer leányt egyáltalában nem izgatja, egy szép napfényes délután idején az a gondolat, hogy alkonyatkor majd megsütik — hiszen addig még sok idő telik el; azonkívül a mooifonteini bennszülöttek nagyon ismerték már Johnt, s tudták, hogy a fenyegetései sokkal szörnyűsebbek mint a beváltásuk. Egyszer annak rendje és módja szerint össze is akadt emiatt egy nagy legénynyel, aki e feltevés alapján kissé merészen viselkedett; de mikor aztán jól megrakta a legényt,



a dolog el volt intézve s többé nem kicsinyelte le senki a tekintélyét.

— No, — mondotta Bessienek — most már gondoskodtunk a kalács biztosságáról, most már mehetünk.

— Köszönöm szépen, Niel kapitány, — felelte Bessie s a lehető legigézőbb pillantást vetette reá — köszönöm szépen, de azt hiszem, jobb volna, ha nem mennék sétálni.

Ezt a szája mondta, de a szeme hozzátette: »Mégbántott, semmi közünk egymáshoz.«

— Rendben van, — mondotta John — akkor hát kénytelen leszek egyedül menni — s egy vértanu mozdulatával feltette a kalapját.

Bessie a nyitott konyhaajtóból a ház mögött lévő dombon egymást űző fényt és árnyékot nézte.

— Mindenesetre gyönyörű idő van, — mondotta. — Messzire megy?

— Nem, csak az ültetvényig.

— Ott annyi vipera van, pedig én gyűlölöm a kígyót, — mondotta Bessie, hogy valami ürügyet leljen arra, hogy miért nem tart vele.

— Oh, jöjjön csak, majd elbánok én a viperákkal.

— Jól van, — mondotta Bessie s lassan leeresztette a ruhája ujját, amelyet a kalácssütés közben gyúrt fel — megyek, de nem annyira azért, mert kedvem van rá, hanem mert rábeszélt. Nem tudom, mi történt velem, — tette hozzá egy kis dobbantással, s a kék szeme könnybe borult — azt hiszem, már nincs is saját akaratom. Ha tenni akarok valamit, s ön az ellenkezőjét kívánja, kénytelen vagyok alkalmazkodni akaratahoz; nekem pedig az nem tetszik, s mondhatom, nagyon rossz kedvem lesz útközben, Niel kapitány; — azzal már be is röppent a kalapjáért, s míg vissza-



jött, John azt gondolta magában, hogy sem Európában, sem Európán kívül sohasem látott ehhez hasonlóan bájos és elragadó teremtet.

Félig-meddig elhatározta már, hogy meri megkérni a kezét. De hát ha elutasítja, mi lesz akkor? Ezt a gondolatot nem viselhette el. Mikor ifjúkorunk első szaka elmúlt, csak kevesen barátkozhatunk meg, férfiak, azzal a gondolattal, hogy alkalmat adjunk egy szeszélyes nőnek, hogy — képletesen szólva — lábbal taposson, azután pedig ráadásul még ki is szolgáltatson bennünket barát-nőinek, rokonainak és más bámulóinak mulattatására. Mert szerencsétlenségre nagyon sok férfi van, ki hajlandó azt tartani (míg világosan meg nem győződött az ellenkezőről), hogy a nő jobbára szeszélyes, üreslelkű és megbízhatatlan: Niel John pedig, a szerencsétlen kis szerelmi élménye miatt, maga is az ebben a tévedésben élő férfiak közé tartozott.

## TIZENKETTEDIK FEJEZET.

### Az elhatározás.

Mikor elhagyták a házat, John meg Bessie az eukaliptusz-fasoron át vették útjokat. Ez a fásor Croft Silas egyik legfőbb büszkesége volt, mert bár csak húsz évvel azelőtt ültette, fái Transvaal fenséges ege alatt és szűz földjében rendkívüli magasságot értek el s törzsük javarészből oly vastag volt, mint az angol tölgyfa törzse százötven éves korában. A fásor nem volt túlságosan széles s a fákat oly közel ültették egymáshoz, hogy barna, oszlopszerű törzsükön sok látnyi magasságig nem nőtt lomb, fenn a magasban pedig úgy összefonódtak ágaik, hogy valóságos

lomb-alagutat alkottak, melyből úgy látszott a tájék, mint a messzelátó csövéből.

Ezen az elragadó fasoron haladtak át John meg Bessie, a végén aztán egy kis gyalogösvényre tértek, mely a ház mögött lévő fennsík sziklái közt kanyargott át. Ez az út nemsokára átvitte őket a gyümölcsöskerten, aztán egy vörös, kopár síkföldre tért át, mely nagyon veszedelmes hely volt a viharban, de nagy védője volt a háznak és a környékén levő gyümölcsfáknak, mert nagy vas-kövek meredtek ki belőle s vihar idején látni lehetett a házból, hogy csapdos le cikázva és fut végig a villám ezen a sík területen. Balról néhány szántóföld terült el, azokon túl pedig a csemetekert, melyben John néhány újonnan ültetett fácskát akart megnézni.

Szóltanul tartottak egyenesen a cserjés felé, melyet árok és pázsittal benőtt alacsony fal vett körül; Bessie az utóbbira leült s azt mondotta, hogy ott vár, míg John megnézi az ültetvényt; nagyon fél a viperától, mert hallotta, hogy nagy, szapora családjuk él a csemetekertben.

John beleegyezett s megjegyezte, hogy legközelebb néhány disznót kell kivitetnie, hogy kiirtassa velük a viperákat, mert a disznó felfalja a kígyót, s nem esik tőle semmi baja. John aztán dolgára ment s óvatosan haladt át a molyhos fekete gyapotfák közt. A dolog nem tartott soká, s útja közben nem látott egyetlenegy viperát sem. Mikor megnézte a csemetéit, még mindig óvatosan járva tért vissza. Az ültetvény szélére érve, megállt, hogy figyelje Bessiet, ki néhány lépésnyire tőle, a leáldozó nap fényáradatában az alacsony fal pázsitjához támaszkodva ült. Levette kalapját, mert a nap elvesztette már égető hevét, s keze, mely a kalapot tartotta, bágyadtan csüngött alá, a szemei pedig a lángban álló



eget és az afrikai napnyugta fenségesen ragyogó színjátékát nézték. John sokáig nem vette le szemét édes arcáról és karcsú alakjáról. Egyszer aztán megfordult Bessie s reá nézett.

— Mit néz? — kérdezte mosolyogva: — a napnyugtát?

— Nem; magát nézem.

— Jobb lett volna a napnyugtát néznie, — felelte Bessie s elfordította arcát. — Nézzen oda! Látott-e valaha ily alkonyatot? Csak néha látjuk ilyennek ebben az évszakban, a viharok idején.

Igaza volt; fenségesebb látványt képzelni sem lehetett. A nehéz felhők, melyek néhány órával azelőtt komor tömegekben vonultak át az azúrkék magasságokon, ragyogó fényben lángoltak fel most. A nyugati égbolt olyan volt, mint az égő arany, mely lassankint vörös, narancssárga és halovány rózsás színt vált. Balfelől búcsúzó napsugarak pihentek meg a szürke magaslatokon s tűzfénynyel vonták be az örök havat is, mely a legmagasabb csúcsokat borította. Távolabb, az ég alján, apró felhők úsztak, mint a felülről aláhulló lángocskák sokasága, lenn a földön pedig mély-séges szürke árnyak feküdtek el, s az elhaló fény világos csíkokat vetett reájok.

John ott állt s nézte mindezt, s e napnyugtának ragyogó, eleven szépsége felgyújtotta képzelő-erejét, mint ahogy lángba borította az eget és a földet is; és fellángolt szívében a szerelem, mint a nap sugara a hegyormokon. Aztán a mennyboltozat szépségéről a föld szépségére vetette pillantását s reánézett földi szépségére a nőnek, ki mellette ült, s azt is elragadónak találta. Ki tudja, a ragyogó természet látványa miatt volt-e — mert a szépséggel mindig együttjár leheletszerűen a bánat — vagy más volt-e az oka: Bessie arcán a szomorúság árnyéka lát-



szott, melyet azelőtt még sohasem látott rajta, s mely még ígézetesebbé tette számára, mint ahogy az árnyék is igazóbbá teszi a fény ragyogását.

— Mire gondol, Bessie? — kérdezte.

A leány felpillantott és John látta, hogy az ajka kissé remeg.

— Megmondhatom, — felelte Bessie. — Elég különös, de anyámra gondoltam. Még emlékszem reá, a keskeny, édes arcára. Eszembe jut még egy este, mikor — éppen napnyugtakor — künn állt egy ház előtt, én pedig mellette játszottam. Egyszerre odahívott magához, megcsókolt, reámutatott azokra a vörös felhőkre, melyek az égen úsztak és így szólt: »Szeretném tudni, édes gyermekem, gondolsz-e reám, mikor én már átléptem azokon az aranykapukon?« Akkor nem értettem meg, mit akar mondani, de utóbb eszembe jutottak szavai, s bár régóta meghalt, sokszor gondolok reájuk. — És szavai közben két nehéz könnycsepp gördült végig arcán.

Ritka férfi, aki el tudja viselni, hogy sírjon előtte egy bájos és neki kedves nő, s Johnra nézve döntő hatása volt ennek a kis jelenetnek.

— Bessie, — mondotta — ne sírjon. Nem bírom el, hogy sírni lássam.

Bessie felpillantott, mintha tiltakozni akarna szavai ellen, de aztán ismét lesütötte szemét.

— Hallgasson reám, Bessie, — szólalt meg John félszegen — mondanom kell valamit. Meg akarom kérdezni magától, hogy... hogy... egy szóval, hogy eljönne-e hozzám feleségül? Várjon egy kissé, ne mondjon még semmit. Meglehetősen ismerhet már. Nem vagyok már meggondolatlan gyermek, édesem, eleget kószáltam a világon, s volt, mint a legtöbb férfiúnak, egy-két szerelmi kalandom is. De sohasem találkoztam még, Bessie, oly bájos

vagy, engedje úgy mondanom : oly kedves terem-  
tessel, mint maga, s ha elfogad férjének, azt hiszem,  
én leszek a legboldogabb ember Dél-Afrikában ; —  
s elhallgatott, mert nem tudta, mit mondjon még,  
s még nem érkezett meg számára — ha ugyan  
valaha megérkezik — a cselekvés ideje.

Bessie, mikor megértette, hogy mit akar mon-  
dani szavaival John, előbb elpirult a szeme fehér-  
jéig, aztán a vére mind visszaáradt a szívébe, s  
az arca fehér lett, mint a liliom. Szerette ezt az  
embert, s a szavai, melyeket most hallott tőle,  
boldoggá tették s kielégítették, bár akárhány  
leány azt gondolta volna, hogy még sok kívánni-  
való marad utánuk. De Bessie már természeténél  
fogva sem volt nagyigényű teremtés.

Végre így szólt :

— Bizonyosan tudja-e, hogy komolyan gon-  
dolja mindezt ? Azt akarom mondani ezzel, hogy  
az emberek érzelmüknek egy-egy hirtelen fel-  
lobbanásában sokszor mondanak olyat, amit utóbb  
megbánnak. S ha így volna most is, mégis különös  
volna, ha én most igent mondanék.

— Természetes, hogy bizonyosan tudom, —  
felelte John méltatlankodva.

— Nézze, — folytatta Bessie s a bottal, melyet  
kezében tartott, megbökdöste a pázsitfalat —  
talán túlságos értéket tulajdonít nekem itt, ebben  
a környezetben. Szépnek hisz, mert a kaffer és búr  
nőkön kívül nem lát senkit, s akárki mással is  
úgy volna, mint most velem. Nem vagyok arra  
való, hogy oly férfi vegyen feleségül, mint ön,  
— folytatta a szomorúság hirtelen kitörésével ;  
— nem ismerem a világot és az embereket. Csak  
tudatlan, félig nevelt farmerleány vagyok, nin-  
csenek beajánló tulajdonságaim s nincs más vagyono-  
m, mint a külsőm. Ön egészen más, mint én ;  
világlátott ember, s ha valamikor visszatérne



Angliába, csak terhére volnék, és szégyenkeznie kellene miattam és elmaradottságomért. Másképp állna a dolog, ha én Jess volnék, mert Jessnek több esze van a kisujjában, mint nekem az egész testemben.

Jess nevének említése különösen hatott John idegeire, s úgy érte, mint a hideg széláramlat egy hév napon. Szeretett volna éppen most nem gondolni Jessre.

— Kedves Bessiem, — vágott a szavába — miért tesz fel olyat? Biztosíthatom, hogy ha megjelenék bármely londoni előkelő ház szalonjában, elhomályosítaná a nők legnagyobb részét. De ezt nem azért mondom, mintha sok kilátás volna reá, hogy valaha ismét megfordulnék a londoni szalokban.

— Oh igen! lehet, hogy csinos vagyok; nem mondom, hogy nem; de értse meg, nem akarom, hogy csak azért vegyen feleségül, mert történetesen csinos leány vagyok. A kafferek választanak úgy maguknak feleséget. Ha egyáltalában feleségül vesz, azt akarom, hogy azért vegyen feleségül, mert *engem*, valóban *engem* szeret, nem pedig a szemeimet, vagy a hajamat. Oh, nem tudom, mit feleljek! Igazán nem tudom! — és halkán zokogni kezdett.

— Bessie, drága Bessie, — mondotta John, kit lassanként elhagyott önuralma — csak azt az egyet mondja meg őszintén: szeret? Tudom, nem érek sokat, de ha szeret, akkor mit törődöm minden mással? — s megfogta a kezét, s a leány, félig vonva, félig önmagától, felállt a gyeppadról és ott állt vele szemben, mert majdnem épp oly magas volt, mint ő. Kétszer emelte fel reá a gyönyörű szemét, hogy feleljen kérdésére, és kétszer hagyta el a bátorsága, végre aztán mégis útát tört magának az igazság ebben a felkiáltásban:

— Oh, John, szeretem, a szívem mélyéből!



Azt hiszem, fátyolt vethetek arra, ami ezután történt, mert vannak dolgok, melyeket szentnek kell tartania még a meseíró tollának is, s a jó nő első szerelmi ömlengései is azok közé tartoznak. Elég annyit mondani, hogy ott ültek egymás mellett a gyeppadon s oly boldogok voltak, mint ember hasonló körülmények között lehet, míg nyugaton ki nem aludt a fény s hideg, sötét nem lett a világ, míg le nem szállt az est s el nem takarta a hegyeket, s már csak ők ketten, meg az égen ragyogó csillagok látták az elhagyott róna borongó messzeségeit.

Eközben félmérföldnyire tőlük, a házban, egészen másféle jelenet játszódott le.

Alig tíz perccel azután, hogy John elindult emlékezetes sétájára szívének választottjával, az eukaliptusz-fasoron megjelent fekete lován s lassan léptetve a ház felé tartott Müller Frank. Jantjé, a hottentották jellemző szokása szerint, a fák közt leselkedett. Ez a szokás bizonyára azért nevelődött belé, mert a hottentotta élete az évek százain át abból állt, hogy kereste az állatok nyomát és elbujt az ellenségei elől. Egyáltalában nem volt rá ok, hogy ilyképpen haladjon előre ; Jantjé egyszerűen csak a veleszületett ösztönnek engedett, mikor azt hitte, hogy nem figyeli senki. A Mooifonteinban való élet Jantjé izlésének voltaképpen nagyon is békés, nagyon is civilizált élet volt, s nélkülözhetetlen életszükség volt számára, hogy olykor-olykor efféle szórakozásban leljen üdülést. Vágyódott a fenevad és az ellenség után, s ha azok nem voltak kéznél, megelégedett azzal, hogy úgy tett, mintha ott volnának.

Egyszerre valami távoli patkócsattogást hallott meg éles fülével s fölegyenesedett és figyelt. Mint-

hog az ilyképpen elért eredmény nem elégítette ki, levetette magát, fülét a földre szorította s elégtelenül kiáltott fel:

— Frank úrfi fekete lova, — suttogta magában. — Annak a fekete lónak meghasadhatott a körme, mert sokkal vigyázatosabban lép az egyik lábára, mint a többire. Mért jöhet ide Frank úrfi? Alighanem a missie után jár. Felforrna benne a méreg, ha tudná, hogy a missie az imént ment ki Niel gazdával a csemetekertbe. A fiatalok csókolódzó kedvükben szoktak a csemetekertbe menni (Jantjé eléggé közel járt az igazsághoz), és Frank úrfi megőrülne, ha megtudná. Ha nem tudnám, hogy megverne ha megmondanám neki, bizony megmondanám.

Eközben a patkócsattogás közeledett és Jantjé oly könnyeden és természetesen bújt el az eukaliptuszfák közt levő buja fűcsomóban, mint a kígyó, és várt. Senki, még egy búr sem gyanította volna, hogy abban a csomó fűben emberi lény rejtőzködik. És most sem volt Jantjénak semmi más oka, hogy így elrejtőzködjék, mint az, hogy kedvét lelje benne.

A nagy paripa egyszerre közel ért hozzá s a kígyósímaságú hottentotta alig valamennyire föl-emelte fejét s a kidülledő apró fekete szemével átkandikált a fű sásformájú szálai közt. Ránézett Müller hideg arcára. A búr lovas nyilvánvalóan gondolatokba — ádáz gondolatokba mélyedt. Elannyira, hogy a lovát, mely szintén elmélyedt, — gyaníthatólag egy közeli istállóra gondolt — majdnem belevezette egy nyaktörő mélyedésbe, melyet egy hangyászómedve ásott saját külön szórakozására mult éjszaka éppen az út közepén.

— Vajjon mire gondolhat Frank úrfi? — kérdezte magában Jantjé, mikor a ló és lovasa mintegy négy lépésnyi távolban elhaladt mellette.



Aztán felállt, egy mellékösvényen visszasompolygott s néhány pillantás mulva, mielőtt a fekete ló és lovasa megérkezett volna a ház elé, már ott állt ártatlan bábész ábrázattal az istálló ajtajában.

— Még egyszer alkalmat, egy utolsó alkalmat adok nekik, — gondolta magában a félvérű búr — s ha nem élnek vele, akkor magukra vessenek sorsukért. Holnap elmegyek Paarde Kraalba, a bymakaarra (gyűlésre), hogy tanácskozzam Krünger Pállal és Pretoriussal, meg a többi honatyával, amint ők nevezik magukat. Ha befolyásomat a felkelés ellen vetem a mérleg serpenyőjébe, akkor nem lesz felkelés; de ha mellette török lándzsát, akkor lesz. Ha Silas bátya nem adja hozzám Bessiet, vagy ha Bessie nem akar feleségül jönni hozzám, akkor a felkelés mellett foglalkozom állást, még ha háborúba döntöm is vele az egész országot Fokvárostól Waterbergig. Hazaszeretet! Függetlenség! Adók! — ezt kiabálják valamennyien, míg csakugyan komolyan nem veszik ezeket a jelszavakat. Ejh! efféle dolgokért én biz' nem mennék háborúba; de becsvágyból és bosszúból, ah! már inkább! Megölnék mindenkit, aki utamban áll, mindenkit, csak Bessiet nem! Ha kitör a háború, hol van az az ember, aki egy ujját is megmozdítaná, hogy segítsen a »verdomde engelschman«-okon? Nem merné megpróbálni senki. S nem én vagyok az oka. Mit tehetek róla, hogy szeretem ezt a leányt? Tehetek én arról, hogy a vérem lángol utána való vágyódásomban, s hogy éjnek idején órák hosszáig virrasztok és sírok — én, Müller Frank, ki magam előtt láttam apám és anyám véres tetemét s egy könnyet sem hullattam reájok — sírok, mert ő gyűlöl s nem akar kedvesen nézni reám?

— Oh, nők! nők! Mondják, a becsvágy és a kapzsiság, meg az önfentartás ösztöne adja meg



a kulcsot a jellemek és a cselekedetek megértéséhez ; de hol van az az erő, mely képes úgy mozgatni meg bennünket, mint a nő? Kicsiny, gyarló jószág, játékszer, melynek színét az eső kimoshatja, szerkezetét a rozsdá megrághatja, s mégis képes megrázni az egész világot és patakszámmra ontani a vért. Úgy! Most hát előttem az elhatározás! Milyen legyen? Mindegy nekem. Bessie meg az öreg Silas határozzanak! Képes volnék megölni minden angolt Transvaalban s utánuk küldeni minden bűrt és bennszülöttet, hogy megnyerjem Bessiet ; — s harsányan felkacagott és úgy megkorbácsolta a fekete lovát, hogy dühösen felágaskodott.

— Azután, — folytatta és becsvágya szárnyat öltött — ha majd feleségül vettem Bessiet s elkergettük azokat az angolokat, néhány esztendő múlva én leszek az úr az országban. És mi történik akkor? Új életre keltem Natalban a régi hollandi érzelmeket, aztán visszavetjük az angolokat a tengerre, tiszta munkát végzünk a bennszülöttekkel s éppen csak annyit hagyunk meg belőlük, hogy legyen, ki szolgáljon bennünket, akkor aztán meglesz az az Egyesült Dél-Afrika, melyet az a szegény együgyű Burgers szokott emlegetni, de nem tudta, hogyan teremtsen meg. Egyesült hollandus Dél-Afrika, és Müller Frank, aki kormányozza! Hát megestek már efféle dolgok, s megeshetnek újra. Még negyven esztendei élet és egészségség, s majd meglátjuk...

E pillanatban a veranda elé érkezett, és kiüzve gondolataiból e titkos becsvágyat, leszállt nyergéből és belépett. A nappali szobában megtalálta Croft Silast. Az öreg úr éppen újságot olvasott.

— Jó napot, oom Silas, — mondotta, kezét nyújtva.

— Jó napot, mynheer Müller, — felelte az öreg ember nagyon hűvösen, mert John elmondotta már neki a vadászaton történt sajátságos véletlent, mely majdnem az életébe került, s Croft Silasnak, bár nem fűzött megjegyzést hozzá, megvolt a dolgról a maga véleménye.

— Mit olvas a *Volkstem*-ben, oom Silas? Talán a Bezuidenhout esetet?

— Nem; mi legyen az?

— Semmi más, csak éppen annyi, hogy a nép felkelőben van maguk angolok ellen. A végrehajtó lefoglalta Bezuidenhout szekerét, hogy behajtsa rajta az adót, s Potchefstroomban elárverezte. De a nép lehúzta a szekérről a végrehajtót s végigkergette az egész városon; Lanyon kormányzó pedig most kellő felhatalmazással ellátva, odaküldi Raafot, hogy szerezzen érvényt a törvénynek. Akár csak folyót akarna rekeszteni azzal, hogy követ dobál belé. Lássuk csak: tizenötödikén kellett volna megtartani Paarde Kraalban a nagy népgyűlést, de most már megtartják nyolcadikán, s ott válik el majd, béke lesz-e, vagy háború.

— Béke vagy háború? — felelte az öreg ember visszautasítólag. — Az ember évek óta hallja már. Hány nagy népgyűlés nem esett meg azóta, hogy Shepstone birtokba vette az országot? Azt hiszem, hat. S mire mentek? Csak éppen, hogy beszéltek. S mire mehetnek? Tegyük fel, hogy a búrok fegyvert fognak. Mi lenne a vége? Megvernék őket és sok emberélet pusztulna el, az lenne a vége. Csak nem hiszi, hogy Anglia meghajlik egy maréknyi búr előtt? Mit is mondott csak nemrég Wolseley tábornok a potchefstroomi ebéden? Azt, hogy az országot sohasem fogják kiadni, mert nincs az a kormány, legyen bár konzervatív, szabadelvű vagy radikális, mely efféle tenni. S éppen most táviratozta meg ugyan-



azt az új Gladstone-kormány; mire való hát az a sok fecsegés és gyermekesség? Arra feleljen nekem, Müller Frank.

Müller kacagva felelte:

— Borzasztóan együgyűek maguk angolok. Hát nem tudja, hogy minden kormány olyan, mint az asszony, aki azt kiáltja, hogy: »Nem, nem, nem«, s eközben folyton csókolja az embert? Ha elég nagy lármát csapnak, a brit kormány majd visszaszívja a szavát és hazugságban hagyja Wolseleyt, Shepstonet, Bartle Freret és Lanyont. A dolog súlyosabb, mint hinné, oom Silas. Persze, hogy az a sok népgyűlés meg beszéd a népnek szól. De az emberek, alapjában véve, elégedetlenek azzal a móddal, ahogy az angolok a bennszülötteket kezelik az adó miatt, melyet behajtanak rajtuk, s most, hogy az angolok kifizették tartozásait és megsemmisítették Sikukunit meg Csetevájót, szeretnék újra visszakapni az országukat. Eleinte örültek, hogy maguk elvették tőlük, de most a dolog másképpen áll. Csakhogy ez még nem jelent sokat. Ha az ember magára hagyná a népet, volna sok üres fecsegés, de nem történnék más semmi, mert sokan örülnek, hogy az ország az angoloké; de azok a férfiak, akik kezükben tartják a gyeplőt, odalenn vannak Fokvárosban; ezek valamennyien ki akarják kergetni az angolokat Dél-Afrikából. Mikor Shepstone birtokba vette az országot, a hollandi elemre vetette magát és semmivé tette azt az éveken át forralt tervet, hogy nagy angol-ellenes köztársaságot csináljanak az egész országból. Ha Transvaal angol marad, akkor minden reményük halomra dől, mert csak a teljesen körülzárt Szabad Állam marad meg nekik. Azért oly elégedetlenek, s azért lázítják a népet a bujtogatóik által. Azt akarják, hogy a nép ragadjon fegyvert, és azt hiszem, elérik cél-



jukat. Ha a búrok győznek, akkor függetlennek nyilvánítják magokat; ha pedig nem győznek, akkor a fokvárosi urak hírt sem hallatnak magukról, s a dolognak árát a búrok fizetik meg. Nagyon furfangosak azok a fokvárosi »hazafiak«, s nagyon jól ismerik a maguk érdekét.

Croft Silas nagyon rosszkedvűen hallgatta és nem felelt semmit, Müller Frank pedig felállt és kinézett az ablakon.

## TIZENHARMADIK FEJEZET.

### Müller Frank megmutatja a karmait.

Müller Frank egyszerre megfordult.

— Tudja-e, oom Silas, miért mondtam mindezt magának? — kérdezte az öreg embertől.

— Nem tudom.

— Azért, mert tudtára akartam adni, hogy veszedelmes helyzetben vannak itt önök s egyáltalában minden angol. A háború úton van s akár kedvez a szerencse önöknek, akár nem, szenvedniök kell miatta. Önöknek angoloknak sok ellenségük van. Önök ragadták magukhoz az egész kereskedelmet s önöké majdnem a fél ország és mindig a feketéket pártolják, akiket a nép gyűlöl. Nagyon keserves dolguk lesz önöknek a háborúban. Le fogják löni önöket és felperzselik házaikat, ha pedig elvesztik a háborút, akkor elkergetik innen azokat is, akik még életben maradtak. Transvaal akkor megint a transvaaliaké lesz, Afrika pedig az afrikandereké.

— Helyesen, Müller Frank, s ha mindez megtörténik, mi lesz aztán? Miért mondja mindezt, Müller Frank? Mert tudom, hogy nem hiába mutatja nekem a karmait.

A búr kacagott.

— Persze hogy nem, oom Silas. No hát, ha tudni akarja, megmondom, mire gondolok. Én vagyok az egyetlen ember, aki megvédhetem önt, meg a vagyonát, meg a házanépét azokban a gonosz időkben, melyekre most virradunk. Nagyobb befolyásom van az országban, mint gyanítja. Talán elháríthatnám a háborút is, s meg is tenném, ha megfelelne céljaimnak. Legalább is önt megóvhatnám minden kártól. De a dolognak ára van, Silas bátya, mint ahogy nem megy ingyen semmi a világon, s ezt az árat készpénzben kellene megfizetni, hitel nincs.

— Nem értem önt s a homályos beszédét, — mondotta az öreg ember hidegen. — Egyeneslelkű, őszinte ember vagyok, s ha megmondja, mit akar mondani, megfelelek reá; ha nem mondja meg, akkor nem látom célját beszélgetésünknek.

— Helyes; tehát hallja, mit akarok mondani. *Bessière* gondolok. Azt akarom mondani, hogy szeretem a hugát és feleségül akarom venni. Úgy van, feleségül, jó vagy rossz eszközök árán, s neki nem lesz oka megbánni.

— De mi beleszólásom van e dologba, Müller Frank? A leány önálló. Én nem adhatom férjhez, nem rendelkezhetem róla úgy, mint egy csikóról vagy egy ökörrel. Beszéljen vele magával s kérje tőle a választ.

— Beszéltem már vele s meg is kaptam tőle a választ, — felelte a búr kitörő szenvedélyvel. — Hát nem érti meg, hogy tudni sem akar rólam? Szerelmes Nielbe, abba az átkozott vöröskabátosba, kit ön hozott ide. Szerelmes belé, ha mondom, és ügyet sem vet reám.

— Oh, — felelte Croft Silas nyugodtan — hát úgy vagyunk? Akkor nagyon jó ízléséről tesz bizonyágot, mert Niel John tisztességes ember,

ön pedig, Müller Frank, nem az. Figyeljen arra, amit mondok, — folytatta hirtelen kitörő indulattal; — azt mondom önnek, hogy ön tisztességtelen ember és gazember. Azt mondom önnek, hogy kamaszkorában hidegvérrel megölte a hot-tentotta Jantjé atyját, anyját és nagybátyját. Azt mondom önnek, hogy nemrég meg akarta gyilkolni Niel Johnt és azzal védekezett, hogy egy gnu borjának nézte. Most pedig ön, aki a királynőhöz intézett beadványban maga is kérte az ország elfoglalását, s aki mindenhol hangosan hirdette hűségét, eljön hozzám és azt mondja nekem, hogy összeesküvést akar szítani és háborúba akarja dönteni az országot, s Bessiet kéri tőlem védelmének árul! Hát én most felelek magának valamit, Müller Frank — s az öreg ember felállt, szeme lángolt haragjában, s egész testében ki-egyesesedve, az ajtóra mutatott: — Menjen ki ezen az ajtón és soha többé át ne lépje küszöbét. Istenre és nemzetemre bízom, hogy védjenek meg engem, nem pedig olyanra, mint ön, az én kedves Bessiemet pedig inkább látnám halva a koporsójában, mint feleségül oly gazembernél, oly árulónál és gyilkosnál, mint Müller Frank. Ki innen!

A búr elsápadt dühében, mikor ezt hallotta. Kétszer is meg akart szólalni, de nem bírt, mikor pedig megelte szavát, úgy elfúlt dühében, hogy alig lehetett hallani. Mikor felingerelték, el szokta így fojtani a düh, s ez semmiképpen sem vált javára annak a szerepnek, melyet éppen játszani akart. Ha tudott volna uralkodni magán, oly gonosztevő válhatott volna belőle, kinek sikerei, sőt diadalai vannak, de így mindig abban a veszélyben forogtak éveken át gondosan előkészített, vakmerő gazságai, hogy semmivé lesznek őrzöngő dühének hirtelen kitörésében. Dühének ilyen rohamában támadta meg akkor Johnt a wakker-



stroomi fogadó udvarán s ezzel mintegy figyelmeztette, hogy őrizkedjék tőle, s a düh most ismét erőt vett rajta.

— Jól van, Croft Silas, — mondotta végre — megyek; de jegyezze meg, hogy visszajövök s akkor fegyveres nép is lesz velem. Felgyújtom a feje fölött ezt a szép házat, mellyel oly nagyra van, megölöm önt és a vöröskabátos barátját, és elviszem Bessiet, aki elég hamar boldog volna, ha Müller Frank feleségül venné; de akkor már nem veszem feleségül, akkor sem, ha térdén csúszik előttem — pedig elég sokszor fog előttem térdén csúszni. Akkor aztán majd elválik, hogyan óvja meg önöket Isten és az angol nemzet! Folyamodjék inkább a juhokhoz, a sziklákhöz meg a fákhöz, azok még jobban meg fogják hallgatni.

— Ki innen! — kiáltotta mennydörgő hangon az öreg ember — mert Istenemre mondom, akit káromol, hogy golyót röpítek a testébe — s ment a puskájáért, mely a kandalló fölött függött a falon — vagy kibotoztatom a kaffereimmel.

Müller Frank nem várt tovább. Megfordult és elment. Besötétedett már, de az eukaliptusz-fasor végén még elég világos volt az ég, hogy észrevehette Bessie nagy és mégis bájos alakját. John elhagyta, hogy néhány sürgős gazdasági dolog után nézzon, ő pedig ott állt a nő teljes boldogságában, ki meglelte szerelmét, s még habozik, hogy megtörje-e a varázst és visszatérjen-e az élet hétköznapiságába. Ott állt, mint megtestesülése és jelképe mindannak, ami elragadó és szép ezen a rideg világon; ragyogó kék szemében a szerelem lángja égett, s a szíve hálával volt tele a minden jónak kútforrása iránt.

De egyszerre patkócsattogást hallott és felfeltette szemét; a bágyadt alkonyati világosság oly

eszményi fényt vetett arcára, hogy szenvedélytől sugárzó szépsége is inkább éginek, mint a földhöz tartozónak látszott. Ez a kifejezés s ez a megmagyarázhatatlan fény megragadta annak a féktelen indulatú gonosz embernek a szívét is. Egy pillanatig — félig megbánásában, félig ijedtében hallgatott. Vajjon jól tette-e, hogy fondorlatot szőtt, melynek meg kell semmisítenie e leányt, mindenkit, akihez szívéből ragaszkodik? Nem volna-e jobb, nyugodtan útjára menni s hagyni, hogy ő is folytathassa útját? Bessie, amint ott állt, inkább hasonlított túlvilági lényhez, mint e földre tartozóhoz. Az oly erős, de fegyelmetlen férfi, mint Müller Frank, sohasem ment egészen a babonától, ha még oly kevés benne a vallásosság. És Müller Frank csakugyan babonás volt. Nem éri-e utól a büntetés azt, aki sárba tapos ily virágot — sárba, mely talán azoknak vérével keveredett, akiket szeretett?

Néhány pillanatig habozott. Felhagyjon-e az egész dologgal, ne hagyja-e cserben az egész felkelést, ne vegye-e feleségül Coetzee Hans egyik leányát, s ne költözzék-e vissza a régi gyarmatra, vagy a Becsuana-földre, vagy akárhová? Meghúzta a kantárszárat s lova megértette az irányítást. Balra akart térni, hogy elkerülje Bessiet. És ekkor hirtelen eszébe jutott a szerencsés vetélytársa. Hogyan, átengedje Bessiet annak a férfinak? Soha! Inkább megöli a saját kezével! A következő pillanatban leugrott lováról, s mielőtt Bessie sejtette volna, hogy ki az, ott állt vele szemtől szemben. Győzött a féltékenység.

— Oh, mindjárt gondoltam, hogy missie után jár, — mondotta Jantjé, ki régi taktikájához híven, megint annak a szenvedélynek hódolt, hogy a fák között és a fűben settenkedett. — Vajjon mit szól majd hozzá missie?



120

— Hogy van, Bessie? — kérdezte Müller nyugodt hangon; de azért Bessie, mikor az arcába nézett, láthatta, hogy ez a hang hazudik, mert gonosz szenvedélyek tükröződnek azon az arcon s valósággal elsötétítik vonásait.

— Köszönöm, jól vagyok, Müller úr, — felelte Bessie, tőle telhetőleg uralkodva hangján s elindulva a ház felé. Ismerte már imádójának jellemét, s rettegett a gondolattól, hogy minden segítségtől távol, magára maradjon vele; mert nem volt közelükben senki, a ház pedig háromszáz lépésre volt tőlük.

A búr előtte állt, úgy, hogy nem tehetett egy lépést sem anélkül, hogy félre ne tolná útjából.

— Miért siet úgy? — kérdezte Müller Frank. — Hiszen az előbb még oly nyugodtan állt itt.

— Itt az ideje, hazamennem. Gondoskodnom kell a vacsoráról.

— A vacsora várhat, Bessie, de én nem várhatok. Holnap virradatkor Paarde Kraalba megyek, s el kell búcsúznom öntől.

— Isten vele, — mondotta Bessie, ki most még jobban megijedt a különösen feszes viselkedése miatt, s a kezét nyújtotta neki.

Müller megragadta a kezét és nem eresztette el.

— Kérem, engedjen, — mondotta Bessie.

— Addig nem, míg nem hallgatta meg, amit mondani akarok. Kérem, Bessie, én szeretem magát teljes szívemből. Tudom, azt gondolja, búr vagyok, de én több vagyok annál. Voltam Fokvárosban és láttam a világot. Van eszem, s látom és megértem a dolgokat, és ha hozzám jön feleségül, magasra emelem fel magammal. Afrikának egyik legnagyobb hölgye lesz magából, bár e pillanatban csak Müller Frank vagyok. Nagy dolgok fognak történni ebben az országban s én is az élükön állók közt leszek. Nem, ne akarjon



elmenni. Azt mondom magának, hogy szeretem, nem is tudja, mily nagyon. Meghalok magáért. Oh, higgye el nekem, drágám! drágám! Igen, meg fogom *csókolni* magát, — és kétségbeeső szenvedéllyel, melyet a leány ellenkezése csak fokozott, átölelte és magához ragadta, bármennyire szabadkozott.

De ebben a válságos pillanatban egy nem várt dolog történt, melynek okozója Jantjé volt. A hottentotta, mikor látta, hogy a dolog komolylyá válik, de mégis félt, hogy Müller Frank, ha meglátja, agyonveri, amire az mindenesetre képes is lett volna — talált egy más módot, amiben segítségére volt a bennszülötteknek elég gyakran előforduló képessége, a hasbeszélés. A csöndet egyszerre egy hosszan elvontatott panaszos hang szakította félbe, mely olyanformán hangzott, mintha azt mondaná, hogy: »Frank«, s mely a levegő magasságából látszott Müllerhez szólni a vergődő Bessie feje fölött.

Bámulatos volt a hatás, melyet Müller Frankra tett ez a hang.

— Mindenható Isten! — kiáltotta, feltekintve — az anyám hangja!

— *Frank!* — sikoltott ismét a hang, s a búr félelmében és zavarában eleresztette Bessiet s megfordult, remélve, hogy megtudja, honnan szól a hang — amely alkalmat az ifjú hölgy sietett megragadni, hogy a futás nem díszes, de hasznos menedékéhez folyamodjék.

— *Frank! Frank! Frank!* — üvöltött és jajongott most a hang hol fölötte, hol mellette, míg Müller Frank zavarában és babonás félelmében a lovához rohant, mely minden tagjában reszketve állt közelében. Majdnem épp oly könnyű dolog, babonás félelemmel tölteni el egy kutyát vagy egy lovat, mint akár egy embert is, de Müller

azt nem tudta, s a ló félelmét is a hang természet-fölötti voltának bizonyítékául vette. Egy szökéssel nyergébe pattant s eközben a női hang még egyszer felsikoltott.

— *Frank!* Te is véres halállal halsz meg, mint én, Frank!

Müller halálosan elsápadt félelmében, s hideg verejtek gyöngyözött arcán. Másképp elég vakmerő ember volt, de ezt nem bírták az idegei.

— Anyám hangja; a saját szavai! — kiáltotta hangosan, s belevágta sarkantyúját a lova oldalába és villámgyorsan elvágatott, el a megbabonázott helyről s nem húzta meg a kantárszárat, míg tíz mérföldnyire eső saját birtokára nem ért. Kétszer bukott fel lova a sötétségben s kétszer vetette ki nyergéből. De a búr káromkodva lábra állította, újra nyergébe pattant és tovább vágatott. Az az ember, aki nem habozott összeesküvést szítani, és kész volt leöldöstetni ártatlan embereket, ilyen volt, mikor egy holt nő hangját vélte hallani. Az emberi természet ellenmondásokkal van tele.

Mikor a patkócsattogás elhangzott a messzeségben, előbujt Jantjé a rejtekhelyéből és földre vetve magát a poros út közepén, hempergett és rugdalódzott gyönyörűségében, s csak óvatosságból nem rikkantott egy nagyot. — Az anyja hangja, az anyja szavai, — ismételte halkán magában. — Hogyan is tudhatná, hogy Jantjé még emlékezik az öregasszony hangjára, s megjegyezte magának azokat a szavakat is, melyeket az ördög mondott belőle? Hihhihi!

Végre vacsorázni ment, elkölteni azt a darab húst, melyet egy elhullott ökörrel kanyarított le — s az a jóleső érzése volt, hogy a mai napon nem élt hiába.

Bessie megállás nélkül futott, míg el nem érte a veranda előtt álló narancsfákat. Ott, megnyugtatva



az ablakból kiszűrődő világosságtól, megállt s gondolkozott. Jantjé titokzatos sirámai nem nyugtalanították; sokkal jobban elfoglalták egyéb gondjai, semhogy azokkal bibelődött volna. Azon tépelődött magában, tegyen-e említést jegyesének a Müller Frankkal való találkozásáról. Az ifjú hölgyek nem igen szeretik elmondani kedvesüknek vagy férjüknek, hogy valaki más megcsókolta őket; először azért nem, mert tudják, hogy kénytelen volna lármát csapni, és esetleg nevetséges helyzetbe kerülne; másodszer pedig, mert tartanak tőle, hogy a netán gyanakvó férfiú rosszul értelmezi a dolgot s még őket találja okolni, akiket megcsókoltak. Ez a két ok a dolog érett megfontolása után arra az elhatározásra bírta Bessiet is, hogy jegyesének nem szól a dologról semmit, a nagybátyjának pedig éppen csak annyit, hogy legyen oka Müller Frankot kitiltani a házból. Amivel, tudjuk, elkésett. Bessie még néhány pillanatra megállt, letört egy virágzó gallyat az egyik narancsfáról, azután nyugodtan belépett a házba, mintha semmi sem történt volna. Elsőnek Johnnal találkozott, ki nevette a narancsvirágot s azt mondotta, hogy nagyon időszerű virág az most neki; aztán megölelte a folyosón; nagyon gyarló szerelmes is lett volna, ha nem tette volna meg. Történetesen éppen abban a pillanatban nyitotta ki Croft Silas a nappali szoba ajtaját s akaratlan tanuja lett a kedves látványnak.

— No de ilyet! — mondotta az öreg úr. — Mire véljem, Bessie?

Természetesen nem maradt más, mint megmagyarázni mindent s John minél többet hebegve és dadogva s leírhatatlanul félszegen felelt meg e feladatnak, Bessie pedig kedvesének vállára téve kezét, ott állt mellette s úgy pirult mint a rózsa.

Az öreg úr nyájasan mosolyogva és hunyorgatva, szótlannul hallgatta John beszédét.



— Úgy, — mondotta azután — hát ily dolgokat forraltatok, fiatal népség? Úgy veszem észre, John nagyobbá akarja tenni a farmban való érdekeltségét? Szavamra, nem rosszalom; messzebb is kereshe-tett volna asszonyt és rosszabbul is járhatott volna. Az efféle dolog sohasem jár egyedül; ma délután másik kérőd is járt nálam, Bessie: az a semmire-való Müller Frank — s az öreg embernek elborult az arca, ahogy kiejtette száján ezt a nevet. — Mond-hatom, alaposan odamondogattam neki az igazsá-got, mielőtt elment innen. Ha tudtam volna, amit most tudok, Johnhoz utasítottam volna. Bizony rossz és veszedelmes ember az, de ne szóljunk töb-bet róla! Nagyon is magas lóra ült s még a nyakát szegi. No, gyermekek, régen hallottam ennél jobb újságot. Itt a házasság ideje mindkettőtöknek, mert nem jó a férfinak, egyedül, de nem jó az asszonynak sem. Én úgy voltam teljes életemben, s ez lett a vége, hogy ötven évig gondolkoztam a dologról. Úgy van, megadom beleegyezé-semet és áldásomat s nem nagy idő elmúltá-val kaptok hozzá még többet is. Legyen a tiéd, John, legyen a tiéd! Rideg életet éltem, de azért láttam sok nőt s mondhatom, nincs Dél-Afrikában kedvesebb, jobb és szebb leány ennél s dícséretére válik ítéletednek, hogy éppen őt választottad. Áldjon meg benneteket az Isten! Most pedig jer ide Bessie és csókold meg az öreg bácsidat. Remé-lem, John nem űz ki végképpen a szívedből, mert tudod, édesem, ha nem is voltak saját gyermekeim, azon voltam, hogy nagyon szeressetek az utóbbi tizenkét esztendőben.

Bessie gyöngéden megcsókolta az öreget.

— Nem, bácsi, — mondotta — sem John, sem senki más a világon nem volna arra képes, — s meglátszott egész lényén, hogy át is érzi azt, amit mond. Bessienek jó szíve volt és semmi sem állt

távolabb tőle, mint megengedni kedvesének, hogy vitássá tegye érzelmeiben azt a részt, mely öreg nagybátyját és jóltevőjét joggal megillette.

## TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

### John felszabadító útra készül.

Mooifonteinnak az a fontos eseménye, melyről az iménti fejezetben volt szó, 1880 december hetedikén történt, s az utána következő tizenkét nap oly boldogan telt el, mint ily körülmények közt várni lehetett. Croft Silas napról-napra jobban örült és ragyogott a dolgok ily fordulatán; Niel John is napról-napra több okot lelt arra, hogy szerencsét kívánjon magának merész vállalkozásának sikeréhez. Most, hogy oly közel érintkezésbe jutott jegyesével, száz új bájt és kedvességet fedezett fel lényében és lelkületében. Bessie olyan volt, mint a virág: minél tovább sütötte a szerelem napfénye és melege, annál jobban előtűnt lénye s jellemének nem sejtett szépségeit tárta fel. Úgy van az majdnem minden nővel, de különösen az olyan nőkkel, mint Bessie, kiket mintha a természet is egyenesen arra rendelt volna, hogy szeressenek és szerettesse nek mint leány, hitves és anya. Testi szépsége is még inkább kifejlett; szép arca üdébb színt öltött s a szeme mélyebb, kifejezésteljesebb lett. Minden tekintetben, egyet kivéve, olyan volt, minőnek férj a feleségét kívánhatta s ez az egy kivétel is mellette szólt volna akárhány férj szemében. Arról van szó, hogy Bessie szellemi tekintetben nem volt kiváló nő, bár a józan értelemnek az átlagosnál nagyobb mértéke jutott osztályrészül. John pedig határozottan kiváló szellemi képességekkel megáldott férfiú volt, s mi több, tudta megbecsülni e tulaj-



donság értékét a másik nemnél is. De az ember, mikor éppen eljegyezte magát egy szelídlelkű, kedves leánnyal, nem gondol sokat a szellemi kiválóságokra. Az efféle szemlélődésnek csak később jön meg az ideje.

És így andalogtak, kéz a kézben, e verőfényes napokon, s végtelenül boldogok voltak. Lelkük derűjét semmi sem zavarta meg oly kevéssé, mint azok a hírek, melyek a paarde kraali nagy búr gyűlésről olykor hozzájuk is eljutottak. A lázadásnak efféle hírei oly gyakoriak voltak, hogy az emberek kezdték azokat már idült, de veszélytelen állapot jeléül tekinteni.

— Oh, azok a búrok! — mondotta Bessie, kecsesen megrázva aranyos fejét, mikor egy reggel künn ültek a verandán. — Betegje vagyok, ha csak említeni hallom őket és beszédeiket. Tudom én, mit tartsak róluk; csak ürügy az nekik, hogy elszabadulhassanak gazdaságuktól, feleségüktől, gyermekeiktől és nagyokat ihassanak és szónokolhassanak a gyűléseiken. Hiszen tudod, mit írt Jess a legutóbbi levelében. Mindenki meg van győződve, hogy merő képtelenség az egész, s azt hiszem, úgy is van.

— Most jut eszembe, Bessie, — mondotta John — megírtad-e Jessnek az eljegyzésünket?

— Oh igen, napok előtt megírtam már, de a levél csak tegnap került postára. Tudom, örülni fog. A kedves öreg Jess, de szeretném tudni, mikorra készül már haza. Eleget voltunk nélküle.

John nem felelt, csak szótlanul füstölt tovább s azt kérdezte magában, hogy Jess csakugyan örül-e majd. Még mindig nem ismerte ki eléggé. Éppen akkor ment el, mikor kezdette megérteni.

E pillanatban észrevette Jantjét, ki úgy somfordált előre a narancsfák között, mint aki akarja, hogy észrevegyék.



— Gyere csak elő azok közül a fák közül, te kis bitang és ne bujkálj már, mint a kígyó a kövek között! — kiáltotta John. — Mi kell — a béred?

Erre a megszólításra Jantjé egészen előbujt és szokása szerint leült az út közepére a legforróbb napsütésbe.

— Nem, gazdám, — mondotta — nem a béremről van szó. Az még nem jár ki.

— Hát miről?

— Nem, gazdám, másról van szó. A búrok kihirdették a háborút az angol kormány ellen és tönkrevették a rooibaatjeokat Bronker's Spruitnál, Middelburg közelében. Joubert halomra lövette valamennyit tegnapelőtt.

— Micsoda! — kiáltotta John s kiesett a pipa a szájából. — De megálljunk csak, hazugság lesz az. Azt mondd, Middelburg közelében, tegnapelőtt: ez december huszadika volna. Mikor hallottad ezt?

— Virradatkor, gazdám. Egy basutó embertől.

— Akkor már rendben vagyunk. A hír nem jöhetett meg ide harmincnyolc óra alatt. Mit mész nekem ilyen?

A hottentotta mosolygott.

— Pedig hát igaz az, baas (gazdám). A rossz hír oly sebesen száll, mint a madár.

S felállt és eloldalgott.

John, a dolog nyilvánvaló képtelensége ellenére, nagyon nyugtalankodott, mert tudta, mily hihetetlen gyorsasággal terjednek szét a hírek a kafferek közt. Magára hagyta Bessiet, ki egy kissé maga is meg volt ijedve, s kiment a kertbe, Croft Silashoz, elmondani neki is, amit Jantjétől hallott. Az öreg úr nem tudta, mit véljen a dologról, de eszébe jutottak Müller Frank fenyegetései, s aggódva csóválta meg a fejét.

— Ha van igaz magva az egésznek, akkor annak a gaz Müllernek a keze is benne van a játékban, —

mondotta. — Megyek be és beszélek Jantjével. Add a karodat, John.

Alig, hogy útjuk felére értek, megpillantották az öreg Hans Coetzeet, ki alacsony, kövér kis pónyján közeledett.

— Ni, — mondotta az öreg Silas — itt jön valaki, akitől megtudhatjuk, mi igaz van a dologban.

— Jó napot, oom Coetzee, jó napot! — kiáltotta stentori hangján. — Mi jó hírt hoz nekünk?

— Jaj, oom Silas, nagyon rossz újságokat hozok. Úgy-e, hallotta már a paarde kraali »bymakaar« dologát? Müller Frank minden áron azt akarta, hogy én is menjek el, de nem mentem, s most megüzenték a háborút a brit kormánynak és proklamációt küldöttek Lanyonnak. Háború lesz, oom Silas, az ország vérbe fullad és a szegény rooibaatjeokat úgy lepuffogatják, mint a nyulat.

— Talán azt akarja mondani, hogy a szegény búrokat? — pattant fel John, ki nem hallotta szívesen, ha szánakozással beszéltek ő felsége csapatairól.

Coetzee a fejét csóválta, mint aki nagyon is tisztában van a dolgok állásával s figyelemmel hallgatta Silas bátya szavait, ki megismételte előtte azt, amit Jantjé mondott.

— Mindenható atyám! — nyögte Coetzee — hát mit mondtam? Lepuffantották a szegény rooibatajeokat, mint a nyulat, s az ország vérben áll! S az a Müller Frank most engem is belevisz a dologba s nekem is el kell mennem és lőnöm kell azokra a szegény rooibaatjekra; pedig nem tudok hibázni, akármennyire akarok is. S ha valamennyit lepuffantottuk, akkor, azt hiszem, visszajön Burgers, az pedig veszettül bolond ember. Bizony, bizony; Lanyon rossz, de Burgers még rosszabb — s a kényelemhez szokott öreg úr hangosan felsóhaj-

tott, mikor arra gondolt, mi minden viszontagság nem vár rá ; végre egy hegyi mellékösvényen hazafelé indult, mert a dolgok mostani állásában, mint mondotta, nem szeretné, ha hírvil menne, hogy angol embernél járt.

— Még azt találnák mondani, — tette hozzá mintegy magyarázatképpen — hogy nem vagyok hű az országhoz, melyet mi búrok vérünkön szereztünk meg és vérünk árán szerzünk most vissza, akárhogyan erőlködnek is azok az »ökörcsorda« rooibaatjeok. Oh, azok a szegény vöröskabátosok ! Egy búr huszat kerget maga előtt belőlük s végighajtja őket a mezőkön, ha ugyan tudnak majd elég szaporán futni a nagy hátizsákjuktól meg a sok pléhszerszámtól, mely úgy fityeg le róluk, mint a sok üst meg fazék a parasztszekér oldaláról. Oh, azok a szegény vöröskabátosok ! — s azzal még egyszer megcsóválta szomorúan a fejét, és elkocogott.

— Örülök, hogy az öregúr felszedte a sátorfáját, — mondotta John — mert ha még sokáig jajveszékelt volna a szegény angol katonákról, tudom, hogy egy olyan angol katona mindjárt felnyitotta volna a szemét.

— John, — mondotta Croft Silas hirtelen — neked el kell menned Pretóriába s haza kell hoznod Jesst. Figyelj a szavamra : a búrok meg fogják ostromolni Pretóriát s ha nem hozzuk meg azonnal, ott reked.

— Oh nem, — kiáltotta Bessie hirtelen támadt ijedelemmel — nem engedhetem el magamtól John.

— Sajnálom, hogy így beszélsz, mikor a testvéred veszélyben van, — mondotta a nagybátyja szigorú hangon ; — de talán természetes, hogy úgy van. Elmegyek magam. Hol van Jantjé ? Az ekhós kocsira meg a négy szürkére lesz szükségem.



— Ne, édes bácsi, hadd menjen John. Nem gondoltam meg, mit mondok. Eleinte ... kissé nehéznek gondoltam.

— Hát persze, hogy el kell mennem, — mondotta John. — Ne aggódjál, édes, öt nap múlva itt leszek. Ez a négy ló megtesz naponta hatvan mérföldet s még többet is. Oly kövérek, mint a vaj, s van az egész úton végig temérdek fű, ha más takarmányt nem kapok. De a kocsi egyébként majdnem teljesen üres, és vihetek magammal eleséget bőven, s ha kell, akár ötven csomó szénát is. A zulu gyereket, a Mautit fogom magammal vinni. Nem sokat ért ugyan a lóhoz, de bátor gyerek és hozzánk fog szítani. Jantjében nem lehet megbízni, mindig kószál valahol, s egészen bizonyos, hogy leinná magát, mikor éppen szükség volna rá.

— Helyes, John, igazad van, — mondotta az öreg ember. — Kinézek a lovakhoz és megkenetem a tengelyt. Hol van a Kasztor-olaj, Bessie? Nincs annál jobb. Egy óra múlva már indulhatsz is, John. Legjobban teszed, ha ma éjszaka Luckéknál halsz meg; messzebbre is mehetnél, de ott legjobban helyezkedhetel el, s ha jónak látod, útra kelhetsz már holnap reggel háromkor is. Akkor holnap este Heidelbergbe s holnapután délután Pretóriába érkezel. — S már sietett is, hogy megtegye a szükséges rendelkezéseket.

— Oh John, — mondotta Bessie és könnyekre fakadt — oly nem szívesen engedlek azok közé a búrok közé. Angol tiszt vagy, s ha megtudják, lelőnek. Nem tudod, mily durvalelkű nép az, mikor azt hiszi, hogy a dolog nem jár veszéllyel rájuk nézve. Oh John, John, nem bírom el azt a gondolatot, hogy elmenj tőlem.

— Bátorság, drágám! — mondotta John — s az Isten szerelmére, ne sírj — nem nézhetem.

Mennem kell, édes ; nagybátyád sohasem bocsátaná meg, ha nem mennék, s mi több, magam sem bocsátanám meg magamnak. Nem szabad kitenünk Jesst annak a veszélynek, hogy, úgy lehet, hónapokig körül legyen zárva Pretóriában. Meglehet, hogy a dolog némi veszéllyel jár, de attól sohasem féltem, legalább azelőtt nem, de te gyáva-lelkű emberré tettél már, édes Bessie. Jer, csókolj meg hamar, aztán segíts csomagolnom. Ha Isten is úgy akarja, egy hét leforgása alatt itt leszek ép egészségesen, és Jesst is meghozom . . .

Arra aztán Bessie, ki okos és helyes gondolkodású leány volt, felszárította könnyeit és derült arccal, bár nehéz szívvel gondoskodott mindenről, amire Johnnak útközben szüksége lehetett. Azt a kevés ruhaneműt, melyet magával akart vinni, bőrtáskába csomagolták, a kocsiládát pedig az Afrikában használatos kenyeresdobozokkal töltötték meg ; nem feledkeztek meg arról a sok más — olykor látszólag merőben jelentéktelen — dologról sem, melyre nagy szükség van, mikor az ember vad tájakon utazik. Aztán hamar megebédelték s még az asztalnál ültek, mikor a kocsi előállt. Jantjé az első két ló fejére akaszkodott. Mauti, az izmos zulu — helyesebben mondva szvázi — fiú pedig, kinek egész útípodgyásza, mint látszott, csak egy szalmagyékénybe göngyölt hajítódárda- és botnyalábból állt, s aki a nagy meleg ellenére vastag katonaköponyeget húzott magára, nyugodtan ácsorgott mellette.

— Isten veled, John, édes John, — mondotta Bessie s újra meg újra megcsókolta és el akarta titkolni könnyeit, melyek, bármint igyekezett erőt venni magán, meg-megcsillantak kék szemében. — Isten veled, mindenem.

— Isten áldjon meg, drágám, — mondotta John egyszerűen s megcsókolta. — Isten áldja meg,



mister Croft. Remélem, egy hét múlva viszontlátjuk egymást, — s már fenn is ült a bakon, Jantjé elengedte a lovak fejét és kurjantott egyet, Mauti bámulatos fürgeséggel felkapott a kocsira, a lovak sebesen vágtatva elindultak, és nemsokára sűrű köd borított el mindent Bessie könnyeborult szeme előtt. A szegény Bessie nehezen bírta ezt a nagy megpróbáltatást s most, hogy John elment s nem búsíthatta már zokogásával, bement a szobájába és szabad folyást engedett könnyeinek.

John elég jókor érkezett meg Luckhoz, kinek a pretóriai orszáágút mellett lévő háza a farm, a csárda és a bolt különös egyesítése volt, bár alapjában véve nem volt az sem farm, sem csárda, sem bolt. A Dél-Afrikában utazó, mikor efféle házban keres szállást magának meg a lovának, ugyancsak óvatos legyen, ha nem akarja, hogy azt mondják neki: ott künn tágasabb. Kalapját levéve, kegy és szívesség gyanánt kérje, hogy fogadják be s így mutassa, hogy már előre nagyon meg van elégedve mindennel.

— Ha nem tetszik, menjen a pokol fenekére! — szokta mondani egyszerűen a gazda, ha a méltatlankodó vendég kifogásokkal áll elő. Akkor aztán az vagy megadja magát sorsának, vagy csak ugyan nyakába veheti a vadon utat.

John egyébként elég szerencsés helyzetben volt. Ismerte a gazdát és házanépét, akik nagyon kezelhető emberek voltak, ha jól bántak velük. Ők maguk is oly izgalomban s oly kellemetlen helyzetben voltak, hogy örültek, hogy találtak még egy angol embert, akivel beszélhetnek a közdolgozokról. Nem tudtak ugyan semmi bizonyosat, de hírek szálltak hozzájuk is a bronker's-spruiti szerencsétlen eseményről, aztán Pretória körülvételeéről s a búrok előnyomuló nagy tömegeiről, melyek a Drakensbergnek Laings Nek néven ismert hágóját



készültek megszállani — de bizonyosat minderről nem lehetett hallani.

— Nem is jut be ön Pretória városába, — mondotta egy mélabús ember — kár is próbálkozni vele. A bürok elfogják és megölik önt, az lesz a dolog vége. Jobban tenné, ha sorsára bízna a leányt, hadd gondoskodják az magáról, s visszamenne Mooifonteinbe.

De John másképp gondolkozott.

— Sebaj, — mondotta — megpróbálom.

Csakugyan volt Johnban valami a szelindek állhatatosságából, mely azt a hitet tartotta benne, hogy amit feltesz magában, azt végbe is viszi.

Úgy aztán másnap reggel, virradat előtt felkelt, hogy tovább induljon veszedelmes útján. Az egész házban nem volt ébren senki, s minthogy lehetetlen vállalkozás lett volna, felrázni és előráncigálni a ház minden zegéből-zugából az alvó kaffereket, kik semmitől sem borzadnak annyira, mint a hajnali hűvösségtől, magának kellett befogni Mauti segítségével a lovakat, ami a nagy sötétségben nem tartozott a könnyű feladatok közé.

Végere készen álltak mindennel, s minthogy számláját már este kifizette s így nem kellett semmire sem várakoznia, felszálltak a kocsira és útnak indultak.

De nem haladtak még negyven lépésnyire sem, mikor John egy hangot hallott, mely szólította, hogy álljon meg.

John megállt s váratlanul megjelent előtte, tetőtől talpig lepedőbe burkolódzva, kezében égő gyertyával, mely a mozdulatlan levegőben nem is lobogott, a tegnap esti hímnemű Kasszandra. Lassan és méltóságteljesen lépdelt, mint próféta-hoz illik s végre a kocsihoz lépett, hol a lovak, meglátva a fejére vetett fehér leplét és egész megvilágított alakját, el akartak rohanni.

— Mi baj? — kérdezte John bosszúsan, mert nem igen volt ínyére a késleltetés.

— Gondoltam, felkelek, — felelte a lepelbe burkolt alak — s megmondom önnek, hogy bizonyos vagyok benne, hogy igazam van s hogy a búrok agyon fogják önt löni. Nem szeretném, ha azután azt mondaná, hogy nem figyelmeztettem, — s úgy tartotta a gyertyát, hogy fénye John arcára esett, s búcsúzásul szeretetteljesen pillantott reá.

— Az ördögbe, — mondotta John dühösen — ha nem volt más mondanivalója, ettől bátran az ágyában maradhatott volna.

Azzal megcsapkodta lovait, melyek elindultak mint a szélvész, eloltották a próféta gyertyáját, őt magát pedig majd hogy a pocsolýába nem taszították.

## TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

### Veszedelmes utazás.

Minthogy a négy szürke fiatal, jól táplált állat volt és nem kellett nagy terhet húznia, John elég gyorsan haladt előre azokon a nagyon rossz csapásokon, melyeket Dél-Afrikában az országút nevével tisztelnek meg.

Aznap délelőtt tizenegy órakor elérte Standertont, a Vaal folyó partján levő kis várost, s nem messze attól — ha csak sejtette volna! — eléggé megrendítő élménye akadt. Ebben a kis városban győződött meg hitelesen a bronker s-spruiti vereségről s arcából kikelve és meredt szemmel hallgatta az árulásnak és az emberpusztításnak történetét, mely — mint ő hitte — példátlanul áll a művelt világ háborúinak történetében.

Standertonban újra figyelmeztették John-t, hogy lehetetlenség lesz a búroktól Heidelbergbe jutnia, melytől körülbelül hat mérföldnyire van Pretória, hol Krüger, Pretorius és Joubert kikiáltották a köztársaságot. De John most is azt felelte, amit addig, hogy mennie kell, amíg fel nem tartóztatják; azzal befogta a lovait, hogy tovább induljon útján, s kissé megkönnyebbült a lelke attól a híradástól, hogy a pretóriai püspök is oda tart, ahová ő, hogy találkozhassek családjával, s néhány órával előtte ment át a városon; még utól is érheti, ha jól siet.

Órák hosszáig hajtott előre a nagy, pusztá rónaságon, de nem érhetette utól a püspököt. Vagy negyven mérföldnyire Standertonon túl az út közepén álló szekeret látott s megállt, remélve, hogy hírt hall a gazdájától. De csakhamar észrevette, hogy a szekérről elraboltak minden árút és rakományt, ami rajta volt s elhajtották az eleje fogott ökröket is. S nemcsak ez vallott erőszakra. A szekér rúdján keresztben feküdt holtan a bennszülött fuvaros; még kezében volt az ostor, mintha védekezni akarna vele. Az arca oly békés, oly nyugodt volt, hogy az ember azt hitte volna, csak alszik, ha testének helyzete s a homlokán tátongó seb másról nem beszélt volna.

Napnyugtakor John kifogta és megabrakoltatta az országúton a fáradt lovait. Amíg a lovak ettek, Mauti pedig vigyázott reájok, egy darab úton előrement, leült egy nagy hangyaboly tetejére és gondolkozott. Előtte és mögötte vad és kietlen tájék terült el; nyugat és kelet, észak és dél felé a mérföldek megszámlálhatatlanságáig hullámos síkföld, mely olyan, mint egy jéggé fagyott tenger hullámai, s csak a Heidelbergbe vivő út mentén szakította meg néhány domb az egyformaságát. De ez még nem volt minden. Feje fölött azoknak



a sajátyszerű nyári napszállatoknak egyike izzott és lángolt, melyeket csak Afrikában látni néhanapján. Az égen sötét felhők szálltak, melyeket a leáldozó nap mintha leöntött volna vérrrel. Vervörösén úsztak tova az ég alján, vérvörösnek feküdtek el árnyaik a fűvön és vérvörösnek látszott még a levegő is; úgy tűnt fel, mintha vérbe mártották volna a földet s eget. Még a holt fuvaros látványától megrendülten, még a bronker's-spruiti szörnyűségek hírének zsongásával a fülében, csoda-e, hogy az elhagyott pusztaságban, egészen egyedül s csak egy vén fekete korán (túzokféle madár) mélabús *kakara-kakara*-kiáltását hallva, mély lehangeltség vett erőt lelkén. Nem igen szokott rablásába esni ily hangulatoknak, de most önkéntelenül arra gondolt, hogy húsz esztendőn át tett sok utazásának nem utolsóját teszi-e most, s hogy nem oldja-e meg számára az élet és a halál titokzatát, úgy lehet, már a következő pillanatban, egy búr golyó?

Mire a lovak jóllaktak és Mauti újra befogott, a napszállat fenyegető fénye kialudt s néma éjszaka borult az izzó tájra, mint a halotti lepel a most elhunyt ember tetemére. Az utasok szerencséjére ragyogó fénnel kelt fel a hold s világosságánál John nem egy vészes mérföldet hagyott hátra a szekeren. Óráról-óra vették így tovább a fáradt lovai s végre, tizenegy óra tájban, megpillantotta Heidelberg lámpáit, s tudta, hogy nemsokára eldől már, vége szakad-e útjának. Most egy kis folyón kelt át, s észrevette, hogy közvetlenül előtte egy kocsi áll, melyet lámpával járó emberek vesznek körül. Semmi kétség, gondolta magában, a püspök az, kit a búrok feltartóztatnak. Egészen közel jutott már a kocsihoz, mikor az újra elindult, őt pedig egy őrszem megállította, reászegezve csillogó puskacsövét.

— Állj, ki vagy?

— Jó barát! — felelte John vidáman, bár nem volt a lelkében egy szemernyi vidámság sem.

Csendesség lett, s eközben az őrszem odaszóltott egy másik embert, ki ásítva jött hozzájuk s mondott valamit hollandusul.

John a fülét hegyezte s elkapta ezt a szót: »A püspök cselédje«. Ez jó ötletet adott neki.

— Ki maga? Anglius? — kérdezte a másik ember bosszúsan angolul.

Azzal magasra tartotta a lámpáját s Johnnak erősen a szemébe nézett.

— A püspök káplánja vagyok, uram, — felelte John szelíd hangon, s mindenképpen azon volt, hogy ártatlan papi embernek nézzék — s vele együtt Pretóriába tartok.

A lámpát tartó ember figyelmesen nézte.

Johnnak szerencsére fekete volt a köntöse és sötétszínű papos kalap volt a fején — történetesen éppen az a kalap, melyet átlukasztott Müller Frank golyója.

— Elég papos formájú ember, — mondotta az egyik ember a másiknak. — Nézd csak, olyan gunyája van, mint egy vén varjúnak! Hogyan is mondotta Krüger apó útlevele? Hogy két szekeret bocsássunk át vagy csak egyet? Azt hiszem, csak egyet mondott, Jan.

A másik megkaparta a fejét.

— Azt hiszem, kettőt, — mondotta, mert nem akarta megvallani a pajtásának, hogy nem tud olvasni. — Nem, bizonyos vagyok benne, hogy kettőt mondott.

— Kérem, uraim, engedjenek tovább, — mondotta John a tőle telhető legszelídebb hangon. — Az Úr ígését kell hirdetnem Pretóriában s vigasztalnom kell a sebesülteket és a haldoklókat.



— Hát lesz is azokból nemsokára elég! Úgy járnak majd, mint a vöröskabátosok Bronker's-Spruitnál. De hiszen azoknak ott lesz a püspök, maga hát itt maradhat nálunk és vigasztalhatja a mi sebesültjeinket, ha ugyan sikerül az angoloknak, akár egyet is megsebesíteni közülünk. — Azzal intett neki, hogy szálljon le.

— Hollá! — kiáltotta a másik — van itt egy zsák abrak, azt mindenesetre itt tartjuk. — Azzal levágta a kötélről a zsákot, úgy, hogy a földre esett. — De ha nem engedjük tovább hajtani a vén varjút, akkor be kell mennünk vele a főhadiszállásra, pedig nagyon jól esnék egy kis alvás.

És ásított.

— Hát persze, hogy engedd tovább! Azt hiszem, igazad van. Két szekérről volt szó az útleveiben. Hordd el magad, átkozott papoló ánglius!

John nem várta, hogy másodszor is mondja, hanem megcsapkodta ostorával a lovakat és elvágatott.

Másnap reggel Müller Frank parancsnok, — aki tudta, hogy ellensége útban van Pretória felé — hírül véve, hogy átengedtek egy szekeret, mely megfelel a kibocsátott leírásnak, éktelen dühbe gurult. A két őrtálló bűrt hadbíróság elé állíttatta s a háború hátralevő idejére a sáncépítésekhez rendeltette.

Szerencséje volt Johnnak, hogy — bár öt percnél hosszabb ideig feltartóztatták — sikerült utólélnie azt a kocsit, melyben a püspököt gyanította. Ha nem tartóztatja fel öméltóságát egy kellemetlen kötélszakadás, káplánja, ki maga nevezte ki magát azzá, bajjal igazodhatott volna el ez éjszaka Heidelberg meredek utcáin. Az egész város búr szekerekkel és bennük alvó búrokkal volt tele. Egyszer a püspök szekerét megállította egy őrszem; John, mikor reá került a sor, ígyeke-



zett megint papi ábrázatot ölteni, de az őrszem csak azt ismételte hollandusul :

— Az útlevélben csak *egy* kocsiról van szó.

A búr, minthogy nem értette az angol szót, oda-ment egy másik kocsihoz, mely körülbelül ötven lépésnyire volt tőlük, s onnan akart hívni valakit, aki értette.

— No most, gazdám, — súgta Mauti — szök-jünk ám !

John nem mondatta magának többször, hanem kieresztette hosszú ostorát és elindította a lovakat. És nekiereszkedtek az útnak örült vágatással, s mire az őrsészrevette, hogy mi történt, már száz lépésnyire voltak tőle. Egy darabig lövöldöztek utánuk, aztán eltűnt a szekér a sötétségben.

John és Mauti nem kímélték az ostort s veszettül és megállás nélkül hajtottak föl Heidelbergnek Pretória felé eső oldalán. De nem érhatték utól az előttük járó szekeret, melynek nyilván pihentebb lovai voltak. Éjjél tájban még a hold is lement s úgy besötétedett, hogy Mautinak le kellett szállnia és zablájuknál fogva kellett vezetnie a kifáradt lovakat. Olykor-olykor le is roskadt egyik, vagy másik szegény állat, és csak kegyetlen ostorcsapásokkal lehetett megint lábra állítaniok. Egy ízben majd', hogy fel nem borult a kocsi, máskor meg közel állt hozzá, hogy elnyelje egy szakadék.

Es így ment hajnali két óráig, amikor Johnnak be kellett látnia, hogy egy lépéssel sem hajthatja tovább a kimerült állatokat. Heidelbergben túl vagy tizenöt mérföldnyire szerencsére vizet talál-tak. John rögtön megállította szekerét s megittatta, megabrakoltatta lovait. Az egyik mindjárt ledőlt a földre és nem evett, nem ivott semmit — ami két-ségtelen jele a nagy kimerültségnek ; a másik fekvő helyében evett ; de kettő kielégítően szedte ma-gába a táplálékot. Aztán nehéz szívvel várták a

nap felvirradtát. Mauti aludt egy keveset, de John nem merte lehúyni a szemét. Éppen, hogy csak egy falat biltongot (száritott vadhúst) és kenyeret evett, meg egy kis vizespálinkát ivott hozzá; aztán leült a kocsiban, két térde közt a puská, s úgy várta a hajnal hasadását. Végre megjött az is. John még egyszer megabrakoltatta lovait. De akkor új baj jelentkezett. Az a ló, amelyik nem akart enni, nyilván gyenge volt a hámba; ennek következtében a három ép lovat egymás mellé fogta, a beteget pedig a szekér után kötötte.

Tizenegy óra tájban egy útszéli csárdához értek, mely mintegy húsz mérföldnyire volt még Pretóriától. A csárda üres volt; csak egy pár macska meg egy kóbor eb volt benne. A ház lakói nyilván elmenekültek a búrok elől. John ott beállt, lovai elé tette ami abrak még maradt, aztán újra útnak ereszkedett. Az út borzasztó volt; John tudta, hogy az egész környék ellenséges búrokkal lehet tele, csak szerencsére éppen hogy nem találkozott velük. Négy órába került, míg megtette a húsz mérföldes utat, de csak akkor akadt búrok nyomára, mikor átkelt a nyergen, melyről Pretóriának visz lefelé az út. Két lovast pillantott meg, mintegy hatszáz lépésnyire magától, egy meredek lejtőjű köves hegy tetején. Eleinte úgy látszott, mintha alá akarnának ereszkedni a völgybe, de hirtelen mást gondoltak s leszálltak a nyeregből.

John még javában azon gondolkozott, hogy mit is akarhatnak, mikor csak látta, hogy előbb egy, aztán még egy kis fehér füstfelhő támad azon a helyen, ahol a két búr megállt. Utána egy golyó fütyült el félre nem ismerhetőleg a feje fölött s nyomban utána egy másik csapott le és verte fel a port a ló hasa alatt. A két búr óréa lövöldözött.

Nem akart tovább is céltáblája lenni lövöldgyakorlataiknak, hanem nekieresztette a gyeplőt, s mielőtt



a búrok újra tölthettek volna, eltűnt kocsijával egy sziklaforduló mögött. Onnan aztán már nem látta őket.

Végre átkelt a hágón s az előtte feltáruló síkon megpillantotta a nap aranyos fényében Dél-Afrika legcsinosabb városát vörös és fehér házaival és virágzó rózsaligeteivel. Hálát adott Istennek e látványért. Tudta, hogy most már biztos helyen van s lassúbb ügetésre fogta lovait a lejtőn s a kis síkságon, mely a hegyoldal és a város között terült el. Balkéz felől a fogház és a barakkok voltak. A kocsik és sátrak házai csoportosultak ezek körül, s ő is oda tartott. Látnivaló volt, hogy a várost elhagyták lakói, s a táborba vonultak. Mikor körülbelül félmérföldnyi közelségbe ért, lovascsapat közeledett hozzá, s nyomon követte még temérdek ember lovon és gyalogszerrel.

— Ki vagy? — kiáltotta egy hang jóraivaló angol nyelven.

— Jó barát, ki nagy mértékben örül, hogy beneteket lát, — felelte szinte tréfálkozva, amire kedvet szokott érezni minden ember, mikor a lelke nagy tehertől szabadult meg.

## TIZENHATODIK FEJEZET.

### Pretória.

Jess már az ellenségeskedés kitörése előtt sem érezte magát nagyon jól Pretóriában. A legtöbben, kik nagy erkölcsi erőfeszítés s nehéz belső küzdelmek után az önfeláldozás útjára tértek, elkerülhetetlenül megérzik a visszahatást, mely oly biztosan bekövetkezik, mint a nappalra az éjszaka. Más az, mikor az ember mindent felülmúló örömének teljes, bár leáldozó ragyogásában



mond le a világosságról s úgy kiáltja világga búcsúszavát, s más az, mikor az ember az éjszaka sötét-ségében él. Egy ideig ugyan még élteti az emlékezés, de az emlékezés elhalványul. Köröskörül, mint valami nehéz szemfedő, mélységes csend veszi körül, melyen nem hatol át hozzá hang. Az ember egyedül van, egészen egyedül, s nem lát és nem látják s ki van zárva a nap fényéből. A természetes éjszaka elkövetkezik mindenkinek s fel nem tartóztatható útján mindenkorra és örök időkre elnyeli a reményt és a félelmet. Ebben az éjszakában könnyebben nyugszunk meg, mert mindnyájunk közös sorsát ismerjük fel benne s meghajlunk a mindent eltörlő kéz súlya alatt. A föld nem szenved, mikor a nappal fénye elbúcsúzik tőle ; csak álomba merül.

De Jess maga temetkezett el, s tisztában volt azzal. Nem volt semmi kényszerítő szükség, hogy feláldozza szerelmét a hugaért. Amit tett, a saját szabad elhatározásából tette és mi sem természetesebb, mint az, hogy sokszor, keservesen megbánta. Az önmehtagadás szigorú arcú angyal. De ha megfogjuk és sokáig küzdünk vele, boldogító, szelíd szavakat mond nekünk, mint ahogy a csillagok is feltűnnek, ha elég sokáig vártuk az éj sötétségében. De hát ez is azok közül a dolgok közül való, melyeket az idő elrejt előlünk s csak akkor tárja fel, mikor elérkezettnek véli az alkalmas pillanatot ; Jesst illetőleg még nem vélte elérkezettnek. Külöleg nem látszott az ifjú leányon a lelkét emésztő kétségbeesésnek és szenvedélynek semmi jele. Igaz, sápadt és szomorú volt, de hát mindig szembe-tűnt halovány arcával és hallgatagságával. Csak éppen, hogy nem énekelt többé.

És így múltak a hetek, elég szomorúan a szegény leányra nézve, ki úgy tett, mint a pretóriai társaságban mindenki más : evett, ivott, lovagolt, tár-

saságba járt, utoljára aztán arra gondolt, hogy jobb lesz hazamennie, nehogy még terhére essék vendéglátó házigazdájának. De azért megrettent ettől a gondolattól is ; eszébe jutottak mindennapi imádságának szavai : »és ne vígy minket a kísértésbe«. Arra nézve, hogy mi történt Mooifonteinban, majdnem egészen sötétben tapogatódzott. Nagybátyjától kapott egy-két levelet, Bessietől többet is ; de egyikük sem írt sokat arról, amit tudni szeretett volna. Igaz, Bessie levelei tele voltak afféle célzásokkal, hogy mit tett, mit nem tett Niel kapitány, de csak annyi volt az egész. De éppen ez a tartózkodás minden szónál többet mondott Jessnek. Miért, hogy Bessie oly tartózkodó ? Bizonyára azért, mert még függőben van köztük minden. Aztán arra gondolt, hogy mit jelent mindez reá nézve ; ilyenkor aztán nem egyszer engedte át magát a kétségbeesett féltékenységek oly kitörésének, mely gyötrelmes látvány lett volna mindenkinek, aki történetesen tanuja lett volna.

Igy telt el az idő karácsonyig, mert Jess, nagyon meleg marasztalásra, megígérte, hogy az ünnepet még ott tölti s csak újévkor megy haza Mooifonteinbe. A városban sokat emlegették a búrokat, de Jess sokkal jobban el volt foglalva sajátmagával, semhogy ügyet vetett volna reá. A dolog nem nagyon izgatta a közvéleményt sem ; Pretóriában régen megszokták már a búrok handabandáit, melyek sohasem jártak komolyabb következményekkel. S ekkor, december tizennyolcadikának reggelén, merőben váratlanul megjött a köztársaság kikiáltásának híre ; a városon izgalom futott végig, az emberek arról beszéltek, hogy táborba vonulnak, s Jess, bármennyire szeretett volna szabadulni, nem remélhette, hogy visszatérhet Mooifonteinbe, míg az izgalom le nem csillapodik. Aztán, egy vagy



két nappal utóbb, megérkezett teljesen kimerülten Egerton ezredes, a 94. ezred lobogója ruhája alatt a derekára csavarva, s leírta a bronker's-spruiti vereséget. Jessnek megállt ereiben a vér e történet hallatára.

Akkor aztán a zavar még nagyobb lett. Kihirdették az ostromállapotot s a nem védhető várost kiűritették. A lakosságnak meghagyták, hogy a város fölött levő magaslaton, az erőd védelme alatt üssön tábor. Fiatalok és öregek, betegek és egészségesek, gyöngé asszonyok és apró gyermekek csődültek össze ott a szabad ég alatt, s az égető napfény meg a zivatar ellen nem volt más védelmük, mint a sátor, a szekér meg néhány kunyhó. Jess kénytelen volt barátnőjével, az anyjával meg a hugával egy szekérben húzódni meg s alig volt, hová feküdni. Aludni a tábor örökös lármája miatt úgy sem tudott.

Délután három óra lehetett a táborban töltött első nyomorúságos éjszakát követő napon, mikor megérkezett az utolsó posta Pretóriába, s megkapta Bessie levelét, mely közölte Johnnal való eljegyzését. Jess magához vette a levelet s kiment a táborból a jelződomb felé vivő úton, ahol meglehetősen bizonyos lehetett, hogy nem zavarják. Még végig sem futotta a levél első oldalát, s már tudta, hogy mi következik utána, és erősen összeszorította a fogát. Aztán elolvasta az egész hosszú levelet elejétől végéig, s egy arcizma sem rándult meg, bár szerelemtől izzó szavai égették a lelkét. Tehát végre mégis elkövetkezett! Régóta várta, ő maga is igyekezett előmozdítani, nincs hát a világon semmi értelme, hogy most csalódottnak érezze magát. Ellenkezőleg, örülnie kellene testvérének boldogságán, s egy pillanatig örült is. Boldoggá tette a gondolat, hogy Bessie, kit oly gyöngéden szeret, boldog.



S mégis neheztelt Johnra, a neheztelésnek azzal a nemével, melyet az iránt szoktunk érezni, aki tudtán kívül megbántott bennünket. Miért van e férfiúnak hatalma arra, hogy megsebezhesse? Még mindig remélte, hogy John boldog lesz Bessievel, de aztán remélte azt is, hogy azok az átkozott búrok elfoglalják Pretóriát, őt pedig agyonlövik, vagy valami más módon végeznek vele. Nem volt bátorsága élni; egéről eltűnt minden napsugár. Mihez fogjon magával? Feleségül menjen valakihez és azzal töltse életét, hogy felneveljen egy csomó gyermeket? Fizikai lehetetlenség volna az reá nézve. Nem, elmegy Európába s beleveti magát az élet áradatába, megküzd vele, és megpróbálja, tud-e magának helyet biztosítani az emberek közt. A képessége megvolt hozzá, azzal tisztában volt; s most, hogy kívül áll a szenvedély határain, inkább remélhet sikert, mert a siker az egykedvűeké, a nyugodtaké, akik egyben erősek is. John és Bessie házassága után nem marad Mooifonteinben; azzal tisztában volt; ha elkerülhetné, nem térne vissza oda már a menyegzőjük előtt sem. Nem akarja látni Johnt soha, soha! Oh, bár meg se ismerte volna!

És elhatározásában valamennyire boldogabbnak, vagy legalább nyugodtabbnak érezve magát, felállt, hogy visszatérjen a zajos táborba. De mégis meghosszabbította útját, kerülőt téve a heidelbergi úton, mert egyedül akart lenni, amíg csak lehetett. Vagy tíz perce járhatott már, mikor megpillantott egy kocsit, mely ismerősnek tűnt fel előtte, meg aztán három lovat, mely a kocsi elé volt fogva, egyet pedig, mely utána volt kötve — s azokat is mintha ismerte volna. A kocsit népcsődület vette körül élénk beszélgetés közben. Jess megállt, hogy elbocsássa maga előtt a menetet, de akkor egyszerre csak megpillantotta a sokadalomban Niel

John-t és a zulu Mautit a bakon. Ime, *itt* van az a férfi, kire nézve éppen az imént fogadta meg, hogy sohasem látja viszont, s ahogy most megpillantotta, úgy elhagyta ereje, hogy majdnem összeesett. Váratlan megjelenése majdnem veszedelmes bizonyítéka volt annak, hogy hiába küzd sorsa ellen. E pillanatban érezte, hogy nem segíthet magán, hogy csak eszköz a felsőbb hatalmasság kezében, melynek akaratát szenvedélyének megnyilatkozásaival hajtja végre, s melynek számításaiiban az ő személye és sorsa csak alárendelt jelentőségű.

A kocsi meg az embercsődület közeledett, John hirtelen felpillantott s látta, hogy Jess reánéz a sötét két szemével, mely néha csakugyan olyan volt, mintha ablak volna, melyen a lelkébe látni. Niel John megfordult, mondott valamit kísértőinek és Mautinak, ki azután továbbjárt a kocsival, azután mosolyogva s kezét előrenyújtva közeledett Jesshez.

— Hogy van, Jess? — mondotta. — Hát mégis csak megtaláltam ép egészségben?

Jess megfogta a kezét s majdnem haragosan mondta:

— Miért jött ide? Miért hagyta el Bessiet és nagybátyámat?

— Azért jöttem, mert ideküldöttek, meg aztán, mert magam is úgy akartam. Haza akarnám vinni, még mielőtt körülzárják Pretóriát.

— Eszét veszthette! Hogyan remélhette, hogy visszajuthat innen? Most mind a ketten itt rekedünk.

— Úgy lehet biz' az. No de hát rosszabbul is lehetne, — tette hozzá John vidáman.

— Nem hiszem, hogy lehetne ennél bármi rosszabbul is, — felelte Jess dobbantva a lábával,



aztán, egészen kiesve sodrából, a könnyek záporára fakadt.

Niel John nagyon egyszerű lélek volt, és sohasem jutott eszébe, hogy Jess bánatát másnak tulajdonítsa, mint a dolgok állása miatt való aggodalmának, s annak a félelmének, hogy rabsága, ki tudja, meddig tart a körülzárt városban. John mindenesetre bántva érezte magát, hogy hosszú és veszedelmekkel járó útja végén ily fogadtatás várja.

— Hát bizony, Jess, — mondotta — azt hiszem, kissé nyájasabban is szólhatna hozzám, tekintve... tekintve a tekintendőket. No, jöjjön, ne sírjon, nincs semmi baj Mooifonteinben s azt hiszem, majd csak visszakerülünk oda mi is. Mondhatom, elég volt eljutni idáig is.

Jess mindjárt felhagyott a sírással és mosolygott, s a könnyei elálltak, mint a nyári zivatar.

— Hogyan juthatott ide? — kérdezte. — Mondjon el mindent, Niel kapitány.

John nem kérette magát kétszer. Jess csöndesen hallgatta, amint elmondotta utazásának főbb eseményeit, s mikor a történet véget ért, egészen más hangon így szólt hozzá:

— Nagyon jó és kedves, hogy így kockára tette érettem az életét. Csak azon csodálkozom, hogy egyikük sem látta előre, hogy a vállalkozás kilátástalan. Most már ketten leszünk ide zárva, s ez elég szomorú lesz önre és Bessiere nézve.

— Oh! Tehát már hallotta eljegyzésünk hírért? — kérdezte John.

— Igen, hallottam, néhány órával ezelőtt kaptam meg Bessie levelét és szívből kívánok szerencsét mindkettőjüknek. Azt hiszem, Niel kapitány, önnek lesz a legédesebb és legbájosabb felesége egész Dél-Afrikában; s azt hiszem, hogy Bessienek



meg olyan férje lesz, kire bármely asszony büszke volna.

— Köszönöm, — mondotta John egyszerűen ;  
— igen, azt hiszem, boldognak vallhatom magam.

— Most pedig, — mondotta Jess, — ajánlatos lesz a kocsi után néznünk. Önnek is helyet kell biztosítania magának ebben a szörnyű táborban. Azt hiszem, nagyon elfáradt és megéhezett.

Néhány perc múlva már megtalálták a kocsit, melyből Mauti éppen Nevillené kocsija mellett fogta ki a lovakat, mely Jessnek és barátnőjének tábori szállása volt, s az első, kit megpillantottak, Nevillené volt.

— Szent Isten, Niel kapitány ! — kiáltotta, mikor Jess bemutatta neki. — Úgyancsak furfangos ember lehet, hogy át tudott vergődni azok közt a szörnyű búrok közt ! Igazán, csodálom, hogy nem lőtték le, vagy nem verték agyon azok a fenekvadak. Nem, mintha sok haszna volna, hogy ide jöhetett, mert nem lesz képes hazavinni Jess-t, míg sir George Colley fel nem szabadít bennünket, arra pedig, úgy hallom, két hónapig is várhatunk. De egy haszna mégis lesz a dolognak ; Jess most már az ön kocsijában alhatik, ön pedig mellette üthet tanyát egy tábori sátorban. A dolog így talán nem felel meg egészen az úri illedelemnek, de olyan időket élünk, hogy nem vehetünk mindent oly szigorúan. Most pedig siessen a kormányzóhoz. Meg vagyok győződve, nagyon fog örülni önnek. Öt perccel ezelőtt láttam a tábor túlsó végén. Menjen, mi addig rendbehozunk mindent a szekeren.

John szót fogadott, s mikor félóra múlva visszatért a kormányzótól, örömmel látta, hogy a »rendbehozatal« szép rendben folyik. Még kedvesebb meglepetés volt számára, hogy Jess beefsteaket sütött a tábori tűzön s éppen fel is tálalta számára a

kocsija mellett lévő kis asztalon. John leült egy tábori székre s jó étvágygal költötte el az ízes falatokat s Jess kiszolgálta, Nevillené pedig csacsogott közben.

— Éppen most hallom Jesstől, — mondotta — hogy ön fogja feleségül venni a hugát. Fogadja szerencsekívánataimat. Az ilyen országban jó megházasodni. Nem úgy van itt, mint Angliában, hol a házasság öt esetben hat közül felér egy öngyilkossággal. Bessie nagyon kedves és jó leány, ha nem is oly okos, mint Jess. Erről eszembe jut, hogy mint Bessie vőlegénye bátran viselheti gondját Jessnek, anélkül hogy bárki is rosszat gondolhatna. Az uram mindjárt itt lesz és együtt átvihetik majd Jess ágyát az ön szekerére, mely szerencsére elég tágas. A mienkben oly szorosan voltunk, hogy örülök, hogy megszabadulhatok az aranyostól; de kosztra, természetesen, a mi vendégeink lesznek.

Jess szótlanul hallgatta mindezt. Természetesen nem kívánhatta, hogy ott tartsák a túlzsúfolt kocsiban; szerényletség is lett volna; azonkívül pedig már töltött benne egy éjszakát, s az éppen elég volt. Próbálta felajánlani, hogy majd a klastromban, az apácáknál keres szállást, de Nevillené mindjárt visszautasította ezt a gondolatot.

— Az apácáknál! — mondotta; — képtelen beszéd. Minthogy a sógora — mert az lesz, hacsak a búrok el nem bánnak velünk — azért jött ide, hogy gondoskodjék róla, ne essék szó arról, hogy egy rakás apáca közé megy. Elég gondjuk van azoknak magukkal is.

Ami Johnt illeti, az ette a steakjét és nem szólt semmit. Úgy látszott, kedvére van a dolgok ilyen elrendezése.



## TIZENHETEDIK FEJEZET.

## Február tizenkettedikén.

John elég hamar beleélte magát a tábori életbe, ami, ha az ember megszokta, nem is oly kellemetlen, mint hinné, s reá mindenesetre az újdonság ingerével hatott. Bár tiszt volt az angol hadseregben, minthogy több ló is állt rendelkezésére, szolgálatára pedig más irányban nem volt szükség, legjobbnak látta, ha felcsap lovasönkéntesnek s az őrmester szerény rangjával felvéteti magát a pretóriai karabélyosok nevében ismert csapatba. Jó katona volt, s a nap, olykor pedig, mikor külső szolgálata volt, az éjszaka legnagyobb részét csapatánál töltötte. Mikor visszatért kocsijához, melynek tőszomszédságában volt fekvőhelye is, hogy veszedelem esetén megvédelmezhesse Jess — mindig ott találta őt, köszöntésére készen, s készen megtenni minden intézkedést, hogy meglelje azt a kényelmet, mely az adott viszonyok közt lehetséges volt. Idő multával helyesebbnek tartották azt, hogy maguk gondoskodjanak élelmükről s nem terhelik azzal a barátaikat. Úgy aztán napról-napra kettecskén ültek a reggelihez meg az ebédhez, külön sátorban, egy ládából összetákolt kis asztal mellé, mint akár egy fiatal házaspár a mézeshetein. A dolog valóság szerint kissé feszélyező volt, de azért tagadhatatlanul megvolt a maga kedvessége is. Jess — hogy azzal kezdjük — a Niel Johnhoz hasonló férfiúnak, ha jól megismerte, a legkellemesebb bajtárs volt, akit csak kívánhatott. Johnnak e pretóriai hosszas együttlét idejéig sejtelve sem volt arról, hogy a szelleme mily gazdag és eredeti, s hogy mily elmés is tud



lenni, ha úgy akarja. A száraz és mélyenjáró humor egész kincstára volt felhalmozva e leányban s John ez annál inkább elragadta, mert elég hamar rájött, hogy ő az egyetlen ember, kinek feltárult. Jessnek sem barátai, sem hozzátartozói még csak nem is gyanították, hogy Jessben humor is lakozik. Johnnak az idő során feltűnt még valami: az, hogy egészen megszépült. Mikor Pretóriába érkezett hozzá, nagyon sápadt volt és lefogyott, de egy hónap leforgása alatt szinte meghízott, ami nagy előnyére vált külsejének. Olykor-olykor a halovány arca kissé ki is színesedett, szép szemei pedig mélyebbek és szebbek voltak, mint valaha.

— Ki hinné, hogy mi lett ebből a leányból? — mondotta Nevillené Johnnak, s felemelte a két kezét és úgy nézte, hogyan pirítja Jess a báránypecsényét; — mily szegény kis teremtés volt azelőtt s mily szép leány lett belőle, hozzá még ily időkben, mikor én csonttá és bőrré fogyok, a szegény leányom pedig majd', hogy el nem pusztul.

— Nyilván a szabad levegő teszi, — mondotta John, ki sohasem gondolt volna arra, hogy az orvosszer, mely Jessnek oly nagyon javára vált, semmi más, mint a boldogság. Pedig az volt.

Körülbelül egy hónapja tartott már pretóriai fogságuk, mikor Johnnak egy ragyogó ötlete támadt. A tábortól néhány percnire egy kis ház volt, melyet — valószínűleg a kicsiny arányai miatt — a kis kastély nevén szoktak emlegetni. Gazdájának távolléte miatt ezt a kis házat is a sorsára hagyták, csakúgy, mint a többieket. Egszer John meg Jess séta közben meglátták ezt a házat. Átmentek a piciny hídon, mely egy patak vizén vitt át és szemügyre vették a kis birtokot. Mindkét oldalán gyöngye eukaliptusz-fákkal szegelezett úton mindenekelőtt az ónnal fedett kis

kerti házba jutottak. Az egész nem állt többől, mint két szobából — egy hálósobából meg egy tágas nappaliból, amelyben találtak még egy asztalt, meg néhány széket. Az épület hátsó oldalán volt az istálló meg a konyha. Beléptek a házba és leültek a nyitott ajtóban, honnan csodálva nézték a szép és nagy kilátást, s áttekinthették a szőlővel beültetett és rózsával szegélyezett kertet. Mindent együttvéve, elragadó kis hely volt s a tábori élet zaja és hemzsegése után szinte mennyeknek tűnt fel. Sokáig ültek ott és elbeszélgettek Mooifonteinről, az öreg Croft Silasról, meg egy kissé Bessieről is.

— Nagyon szép hely ez, — mondotta Jess, a feje mögé kulcsolva a kezét, s körülnézett.

— Úgy van, — felelte John. — Gondoltam valamit. Ajánlom, itt üssünk tanyát — természetesen csak napközben, s magától értődik, hogy ezentúl is a táborban hálunk, de itt reggelizhetnénk, ebédelhetnénk, s maga itt lehetne egész nap. Oly biztos hely volna ez, mint egy templom, mert a búrok sohasem fogják megrohanni a várost, abban bizonyos vagyok.

Jess gondolkozott, s csakhamar arra a következtetésre jutott, hogy az indítvány nem rossz, s ehhez képest másnap hozzáfogtak az áttelepüléshez, berendezkedtek oly csinosan, amint a viszonyok csak megengedték, aztán hozzáláttak új háztartásuhoz.

Az új rendnek mindenekelőtt az volt a következése, hogy még jobban érezték egymásra utaltságukat, mint azelőtt. Az ostromzár eközben folyt tovább; kívülről nem érkezett semmi hír, de az nem nyugtalanította az ostromlottakat, mert meg voltak győződve, hogy Colley siet felmentésükre. Olykor-olykor egy-egy kirohanást is rendeztek, amiben John természetesen, mindig résztvett.



E kirohanások csak olyan eredménynyel szoktak járni, hogy jobb az angol fegyverek becsületének, ha az ember nem is beszél róla. Jess ilyenkor örök rettegésben élt. Hátha John az elesettek közt van. De mindig baj nélkül tért vissza február tizenkettedikéig, amikor a búrok által megszállt Red House Kraal ellen intéztek támadást a Six-mile Spruit néven ismert helység közelében.

A csapatok, egy vegyes ősztag, virradatkor hagyták el Pretóriát és John velük ment. Mikor a kocsihoz, Jess alvóhelyéhez ért, nagyon meglepődve látta, hogy Jess ott ül az éji harmatban a bakon, kezében egy csésze forró kávé, melyet neki főzött.

— De Jess, micsoda dolog ez ? — mondotta élesen. — Nem akarom, hogy felkeljen éjszaka és kávéfőzőn nekem.

— Nem keltem fel, — felelte Jess nyugodtan ; — nem is feküdtem le.

— Annál rosszabb, — felelte John, de azért szívesen megitta a kávé, s Jess eközben a bakon ült és figyelemmel nézte.

— Vegye elő a sálját és tegyen valamit a fejére, hiszen a harmat átáztatja bőrig ; nézze csak, a keze egészen nedves.

Jess hirtelen megszólalt :

— Szeretném, ha megtenne kedvemért valamit, John — most Johnnak szólította. — Megígéri ?

— Igazi női rendszer, — felelte John — az embernek ígéretét venni, anélkül hogy megmondaná, mire.

— Ne vegyen részt ebben a kirohanásban, Bessie kedvéért se. Hiszen könnyen elmaradhat, ha úgy akarja.

John kacagott.

— Oh, a kis selyma ! Aztán miért ne ?



— Oh, magam sem tudom. Ne kacagjon rajtam, hogy oly ideges vagyok. Attól tartok, hogy... valami baja esik.

— Hát tudja, — csillapította John — minden golyónak megvan a maga rendeltetése, és nem látom be, hogyan lehetne azon változtatni!

— Gondoljon Bessiera!

— Hallja, Jess, — mondotta John szigorúan — mi dolog az, hogy olyan férfiút, mint én vagyok, meg akar fosztani a bátorságától? Nem tehetek róla, ha agyon is lönek, és semmi esetre sem fogok gyáván viselkedni, már Bessie miatt sem. De most már megyek.

— Teljesen igaza van, John, — mondotta Jess nyugodtan. — Nem is szerettem volna, ha másképp felel, de meg kellett mondanom. Isten vele, John! Isten áldja meg! — és odanyújtotta a kezét, melyet John megszorított, aztán elment.

— Szavamra, csaknem eltántorított, — gondolta magában John, mikor a fehér ködben elindult lován. — Valószínűleg azt hiszi, hogy baj ér. Talán úgy is van! Szeretném tudni, hogyan venné Bessie. Eleinte borzasztóan le volna sujtva, de aztán, azt hiszem, elég hamar belenyugodnék. Nem gondolnám, hogy Jess valami gyorsan megbékülne az efféle dologgal. Hiszen éppen ez a különbség e két leány között; az egyik merő virág, a másik merő gyökér.

És elgondolkozott azon, hogy Bessie érezné-e annyira a hiányát, mint ő viszont, s így tovább, míg gondolatai visszatértek Jesshez, hogy milyen kedves bajtárs is ez a leány, mily figyelmes és mily nyájas; és John remélte, hogy majd ha megházasodott, akkor is együtt fognak lenni Jessel. Valamiképpen addig a magában véve ártatlan pontig jutottak, hol két ember feltétlenül szükségessé és nélkülözhetetlenné válik egymásnak a

mindennapi életben. Jess ennél bizony jóval meszebb tartott, de Johnnak arról nem volt sejtelmese. Ő még az előbbi stádiumban volt és nem volt tisztában azzal, hogy mily mértékben foglalkoznak mindennapi gondolatai ezzel a sötétszemű leánynyal, vagy hogy mily nagy hatással van rá a leány egyénisége. Csak azt tudta, hogy ez a leány tudja módját ejteni, hogy boldognak érezze magát a társaságában. Ha beszélt vele, vagy ha csak hallgatagon ült mellette, John oly nyugodtnak, oly bizakodónak érezte magát, mint még soha életében. Ez bizonyára a gyöngébb egyéniség meghódolása volt az erősebb előtt, de még más valami is volt. Kísérő jelensége volt annak a legmélyebb rokonérzésnek s annak a teljes megértésnek, mely legbiztosabb jele a szeretet legmagasabb fokának, s amely, ha a férfi és a nő szenvedélye is hozzájárul, ami néha, bár eléggé ritkán, megtörténik, túlemeli ez érzelmet a földi méreteken. Ez utóbbi eset mindenestre ritkaság, mert a szeretetnek ez a neme jobbra ott fordul elő, hol nemi vonatkozásokról szó sem lehet. Mert az a szeretet, mely ebből a rokonérzésből fakad, egyesítse bár anya és fia, férj és feleség szívét, vagy olyanok érzelmeit, kiknek minden vágyódásuk ellenére sincs kilátásuk ily rokoni egyesülésre, az ily szeretet halhatatlan s élni fog, míg az idők éjszakája el nem nyel mindent.

Aközben, hogy John ily módon fűzte gondolatait, csapata akcióba lépett, ő maga pedig kénytelen volt gyakorlati módon foglalkozni a búr hadviselés részleteivel. Nagyon élénk emlékeztető volt ennek a szükségére, mikor a következő pillanatban elesett mellette valaki, s őt magát is könnyen megsebesítette egy golyó, mely nyerge és combja között fűtyölt át.

Fölösleges volna itt tovább foglalkoznom e harc részleteivel. Ha lehet, még dicstelenebbek voltak



azok, mint e szerencsétlen háború többi epizódja, melyek közül csak Potchefstroom, Lydenburg, Rustenburg és Wakkerstroom védelme emelkedik ki fényesen. Elég annyit mondani, hogy az angolokat e pretóriai kitörés alkalmával is számra nézve jelentékenyen kisebb ellenség szalasztotta meg, s hogy John néhány órával azután, hogy elindultak, már megint útban volt Pretória felé, egy súlyosan sebesült harcost vive magával a nyergében (az egészségügyi felszerelés a búrok kezében maradt), ki versenyt átkozódott vele, ahogy nagy bajjai hazafelé tartottak. Eközben túlzott hírek érkeztek Pretóriába, s a többi közt azt is beszélték, hogy Niel kapitány elesett. Volt, aki azt is látta, hogy fejébe ment a golyó. Nevillené saját fülével hallotta ezeket a híreket s tüstént útnak indult, hogy tudtára adja Jessnek a gyászos eseményt.

Jess mindjárt napkeltekor kiment a kis kastélyba, s az volt a szándéka, hogy ott marad egész nap. Eleinte dolgozni akart valamit, de nem boldogult vele; aztán könyvet vett a kezébe és olvasni akart, de nem ment az sem. A szeme nyugtalanul járt a sorokon, és élesen figyelt, hogy meghallja a távoli ágyúdörgést. Különös előérzete volt, ami nem szokatlan dolog ideges embereknél, s amit az adott viszonyok között meg lehetett érteni. Egyébként a rossz sejtelme nem volt egészen alaptalan s kis híja volt, hogy John csakugyan nem vészett el.

Nevillené, nem találva Jesst szokott tartózkodásának helyén, kiment az elhagyott házba, mert tudta, hogy ott találja őt. Útközben sírva gondolt a hírre, melynek most vivője lesz, mert a jó lélek nagyon megszerette Jesst. Az ifjú leány, az ideges izgalomban lévők finom hallásával hallotta már a kis kapu zörrenését, jóformán még mielőtt Nevillené a kilincsre tette volna kezét, és sietve került meg a házat, hogy lássa, ki jön.



A látogatójának könnyes arcára vetett pillantása eleget mondott neki. Tudta, hogy mi következik, s karját az egyik gyöngye eukaliptuszfa törzséhez öltötte, hogy össze ne roskadjon.

— Mi baj? — kérdezte gyöngye hangon. — Meghalt?

— Meghalt, édesem, meghalt. Úgy mondják, fejét érte a golyó.

Jess nem felelt; csak még erősebben fogódzkodott a gyöngye fába, mert úgy érezte, hogy most ő is meghal, s remélte is magában, hogy úgy történik. Szeme tétova pillantással nézett fel előbb az égre, aztán le a körös-körül összetaposott földre. A ház kapuja előtt egy ösvény vitt el, mely megrövidítette az utat az ütközet színhelye és a tábor között. Ezen az ösvényen négy kaffer közeledett. Saraglyán hoztak egy letakart alakot, melynek csak a tehetetlenül lecsüngő sarkantyus és csizmás lába volt látható.

— Nézze! — mondotta Jess, ez alakra mutatva.

— Jaj, az a szegény ember, az a szegény ember!

— mondotta Nevillené. — Ide hozzák, kiteríteni.

Arra aztán már lehunyódott Jess gyönyörű szeme. A szegény leány újra megkapaszkodott a gyenge fában, mely meghajolt és eltörött s Jess a következő pillanatban eszméletlenül omlott a földre, éppen, mikor az emberek elhaladtak a saraglyával a kapu előtt.

Két perccel utóbb megérkezett Niel John, ki a táborban már hallotta a haláláról elterjedt hírt és félt, hogy Jess meg találja hallani. Megsarkantyúzta hát a lovát s a kapuhoz érve, oly gyorsan ugrott le nyergéből, mint sebétől csak lehetett, és bicegve sietett be a kerti úton.

— Szent Isten, Niel kapitány! — mondotta Nevillené, mikor megpillantotta; — hiszen azt hittük, meghalt!

— S meg is mondotta neki, — förmedt reá John, s a leány halálosan sápadt arcára nézett; — jobban tette volna, ha vár, míg meggyőződik róla, igaz-e a hír. Szegény leány! Nagyon megijedhetett; — s lehajolva reá, alácsusztatta karjait, s az életelen testet, nem minden nehézség nélkül, biccegetve vitte be a házba, ott aztán letette az asztalra és Nevillené segítségével teljes erejéből élesztgetni próbálta. De Jess ájultsága oly makacs volt, hogy minden fáradságuk kárba vészett s Nevillené végre is kénytelen volt visszasietni a városba némi brandyért, John pedig eközben tovább dörzsölgette a kezét és vízzel locsolgatta az arcát.

Három perc sem mult el azután, hogy a jó aszszony elment, mikor Jess hirtelen kinyitotta szemét, felült és lábára ereszkedett. Szeme Johnra esett és tágra nyílt ámulatában, úgy hogy John már attól tartott, hogy újra elájul, mert az ajka elfehérült, aztán remegni kezdett minden ízében.

— Jess, Jess, — mondotta John — az Isten szerelmére, ne nézzen úgy reám, mert megijeszt!

— Azt hittem, hogy... azt hittem, hogy... — mondotta a leány halkán, aztán egyszerre féktelenül kitört belőle a zokogás, odaborult John mellére s úgy könnyitett a szívéen, a barna fürtjei pedig John arcát érintették.

Nehéz és megrendítő helyzet volt. John csak férfi volt s mélyen hatott reá, mint ahogy mindenkét megragadott volna az az izgalom, mely az érette való rettegés miatt ejtette hatalmába ezt a különös leányt.

— Jess, édes Jess, kérem, ne sírjon már; nem nézhetem, hogy így sírjon.

A leány felemelte fejét a válláról s úgy nézett reá, hátratámasztva kezét az asztal sarkára. Könnytől nedves arca olyan volt, mint a harmatos lilium



és a szép szemekben oly tűz lobogott, minőt John még nem látott nő szemében. Jess nem szólt semmit, de egész arca többet mondott, mint szavak mondhatnának. Úgy állt előtte s keble hullámozott, mint ahogy a tenger is hatalmasan veti a hullámokat, mikor a vihar már rég elült. A nő legmélyebb szerelmének megtestesülése volt. S ahogy ott állt, erőt vett rajta valami, mely győzött minden félelmén s kétségén. Átengedte magát egy hatalomnak, mely belőle fakadt, s amelynek mégis engedelmeskedni volt kénytelen, mint a hajó a vitorlának, melyet megduzzaszt a szél. És most először érezte egész hatalmát, mióta felébredt benne a szerelem. Tudta, és mindig is tudta, hogy csak akarnia kell s kényszerítheti őt, hogy oly szemmel nézzen reá, mint ő viszont. S most átengedte magát egy mindent legyőző felálgolásnak. Nem szólt semmit, meg sem mozdult, csak reánézett.

— Miért aggódott úgy miattam? — hebegte John.

A leány nem felelt, csak merően az arcára szegezte szemét, s John úgy érezte, mintha ellenállhatatlan erő sugározna abból, mert amikor úgy reánézett, egy nagy átváltozást érzett magán. E pillantás mindent elsöpört hatalmával. Feledve volt Bessie, az eljegyzése, a saját becsülete; a hamu alatt izzó tűz lángra lobbant, s John most már tudta, hogy szereti ezt a leányt, mint élő teremtetést még soha, hogy szereti, mint az is őt. S az erős férfi úgy reszketett e leány előtt, mint szélben a falevél.

— Jess, — mondotta rekedten — Isten bocsássa meg, szeretem! — s előre hajolt, hogy megcsókolja.

A leány felemelte arcát s reánézett, de hirtelen mást gondolt s John mellére tette kezét.



— Elfelejtí, — mondotta majdnem ünnepélyesen — hogy feleségül készül venni Bessiet.

Mély megszegyenüléssel, s a végzetnek nem kevésbé mély felismerésével fordult meg és tá-molygott ki John a házból.

## TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

### Ami azután történt.

A »kis kastély« előtt volt egy kerek virágágy, tele gazzal és virággal, s előtte egy tört karú, fából való régi karosszék állt. John még ki sem lépett a házból, s már érezte, hogy bágyadtságtól, vérveszteségtől — vagy a lelki felindulása miatt-e — hamarosan le kell ülnie, hogy úgy ne járjon, mint Jess, és el ne ájuljon. Tehát a vén karosszék felé tartott s hálás érzelemmel roskadt le reá. E pillanatban vette észre, hogy Nevillené sietve közeledik az úton s egy üveg brandyt tart a kezében.

— Oh! — gondolta magában John — éppen jókor, nekem. Ha nem kapok hamarosan egy pohár brandyt, egészen bizonyos, hogy lefordulok erről a pokoli székről!

— Hol van Jess? — pihegett Nevillené.

— Odabenn, — felelte John — már magához tért. — S hozzátette magában: — Jobb lett volna mindkettőnkre nézve, ha nem volna úgy.

— Jaj nekem, Niel kapitány, de különös maga! — kiáltotta Nevillené, legyezve magát a kalapjával; — s a táborban úgy disputálnak; az önkéntesek fogadkoznak, hogy megtámadják a katonaságot, mert cserbenhagyta őket s nem tudom, mi mindent nem mondanak még; nekem pedig egyszerűen nem akarják elhinni, mikor azt mondom nekik, hogy Niel kapitány nem esett el.

Hát ilyet még nem láttam életemben! De nézze csak! A csizmája merő vér! Hát mégis megsebesült.

— Kérhetek egy kis brandyt, mrs. Neville?  
— mondotta John gyöngye hangon.

Az megtöltötte félig vízzel a poharat, melyet magával hozott, aztán teletöltötte brandyval. John fenéig kiürítette; s határozottan jobban érezte magát tőle.

— Ejnye, ejnye! — mondotta Nevillené — maguk ketten ugyancsak összeillenek. Láttá volna csak azt a leányt, mikor erre vitték a halottat! Meg voltam győződve, hogy maga az, pedig mégsem maga volt az. Mondják, hogy a szegény Smith Jim, az öreg rustenburgi Smith fia volt. Mondok magának valamit, Niel kapitány. Vigyázzon. Az a leány vagy szerelmes magába, vagy nincs messze attól. Egy leány nem ájul el oly könnyen akár-melyik Dickért, Tomért, vagy Harryért. Ne vegye zokon a magamféle öreg asszonytól, ha őszintén kimondja, amit gondol, de Jess nagyon különös leány, és annyi lélek van benne, mintha tíz leányéból gyúrtak volna egyet, s ha nem vigyáz magára, nagy bajba viszi magát, ami annál veszedelmesebb volna, mert a hugát akarja feleségül venni. Jess, mondhatom, nem olyan leány, aki unalomból kacérkodik egy kissé, s azzal vége; — s ünnepélyesen megrázta a fejét, mintha gyanuba vette volna John-t, hogy játékot űz leendő sógornőjének érzelmeivel; aztán feleletet se várva, megfordult és bement a házba.

John csak sóhajtott. Mit is tehetett volna mást? A dolog oly világos volt, s nincs az a férfi, ki jobban szégyelte volna magát, mint Niel John e pillanatban. John tetőtől-talpig becsületes férfiú volt, s fáj a lelkének, hogy oly lépést tett, mely — tekintve Bessievel történt eljegyzését — ellenkezik a tisztességgel. Mikor néhány perccel azelőtt



azt mondta Jessnek, hogy szereti, tisztességtelen dolgot mondott, bármily igaz volt is. S az volt a legrosszabb benne, hogy igaz volt : szereti Jess-t. Ez a változás úgy csapott át rajta, mint a hullám, mikor Jess ott állt előtte a szobában s reánézett, és egészen eltörölte és legyőzte Bessie iránt való érzelmeit — melyekhez a becsületérzés minden szála fűzte. Új és csodálatos volt ez a szenvedély, mely fegyverzett, erős emberként támadt fel benne s elűzött lelkéből minden más érzelmet. Pedig tudta, hogy ez a szenvedélye uralkodó és tartós érzelem. Oh, mint átkozta magát haragjában és szégyenletében, mikor igyekezett egyensúlyban tartani magát azon a tört széken, s erősen körülcsavarta vérző lábát zsebkendőjével. Mily bolond volt ! Miért nem várt, míg meg nem tudta, melyiket szereti jobban kettőjük közül ? Miért ment el Jess és miért engedte át a kísértésnek a szép huga mellett ? Mert most már tudta, hogy Jess kezdetől fogva szerette. Egy bizonyos volt előtte ; a dolog így nem folyhat tovább. Nem bontja fel eljegyzését Bessievel ; arra gondolni sem lehet. De azért mégis fáj a lelke magáért, és fáj Jessért.

E pillanatban megcsúszott lábán a kötelék, s a seb oly erős vérzésnek indult, hogy kénytelen volt becommogni a házba és segítséget kérni.

Jess, ki látszólag már erőt vett felindulásán, az asztal mellett állt s beszélt Nevillenével, ki reá akarta bírni, hogy igyék egy kevéske brandyt, melyre oly nagy bajjal tett szert. Jess abban a pillanatban, mikor meglátta John arcát, mely most már holtfehérre vált, s látta, mily hosszú, véres nyomot hagy maga után, felvette kalapját az asztalról s így szólt :

— Jobb volna, ha lefeküdnék a kis szobában lévő ágyra ; én addig megyek az orvosért.



John nagyon is szívesen követte, Nevillené támogatásával, a tanácsot, de jóval azelőtt, hogy Jess megérkezhetett volna az orvossal, Nevillené nagy ijedelmére követte Jess példáját, és elájult. A jó asszony pedig hiába igyekezett elállítani egyre bőségesebben omló vérét. Mikor az orvos megérkezett, kitűnt, hogy a golyó a comb belső oldalán lévő főerek egyikét súrolta, anélkül hogy átszakította volna, de a véredény megnyílt s alá kellett kötni, ami tüstént és sikerrel meg is történt kloroform segítségével. Az orvos azután kijelentette, hogy a sebesült nagyon sok vért vesztett.

Mikor végre túlestek a műtéten, Nevillené megkérdezte, nem lehetne-e átszállítani John-t a kórházba. De az orvos azt mondotta, hogy maradjon csak ott, ahol van, Jess pedig maradjon mellette és ápolja egy katona feleségének segítségével, akit majd azonnal kiküld.

— Jaj nekem, milyen nagy baj, — mondotta Nevillené.

— Mindenesetre jóval nagyobb baj volna, ha most elvinnők innen a beteget, — felelte az orvos bosszúsán — mert a selyemfonál könnyen lecsúszhatik, s ebben az esetben az ér újra felszakad s a kapitány elvérzik.

Jess nem szólt semmit, hanem megtett minden előkészületet ápolónői kötelességéhez.\* Minthogy a sors megint összehozta őket, örömmel fogadta el a helyzetet, bár meg kell adni, hogy nem kereste volna.

Körülbelül egy óra múlva, mikor John kezdett éppen magához térni a kloroform kellemetlen következményeitől, megjelent a katona felesége. Jess mindjárt felismerte, hogy nagyon közönséges, semmivel sem törődő, tudatlan teremtes az s legfeljebb a betegszobában előforduló durvább teendők elvégzésére alkalmas. Mikor John felébredt

s látta, ki az, ki föléje hajlik s kinek keze pihent oly hűvösen homlokán, sóhajtott egyet s újra elszunnyadt. Jess nem aludt. Egész éjszaka ott virrasztott mellette, míg a reggel hűvös fénye be nem sütött az ablakon s nem esett arra a halovány férfira, kit szeretett. John egészséges, nyugodt álomba merült, s minthogy az éjszaka nagyon meleg és tikkasztó volt, csak egészen könnyű paplannal takarta be. Mielőtt elment, hogy kissé maga is lepihenjen, még egyszer visszafordult hozzá, s ekkor észrevette, hogy a paplan kezd pirosodni. A véredény ismét felszakadt.

Jess hamar az orvosért küldte az asszonyt, s addig rázta a beteget, míg felébredt, mert csöndesen aludt az egész idő alatt s bizonyára nyugodtan szenderült volna át egy mélyebb álomba. Aztán együtt igyekeztek megállítani a borzasztóan patakozó vért; Jess körülcsavarta a vérző lábat zsebkendőjével. John pedig odanyomta a hüvelykujját a megsérült véredényre. De nem mentek sokra, s Jess már attól tartott, hogy John a karjaiban hal meg. Halálos gyötrellem volt, így várni percről-percre, s nézni, hogyan fogy ki belőle az élet.

— Nem hiszem, hogy sokáig bírom, Jess. Isten áldja meg, édes! — mondotta. — Minden körben forog velem.

Szegény teremtés! Nem tehetett mást, mint hogy összeszorította a fogát és várta a vég elkövetkezését.

John egyszerre lecsusztatta hüvelykujját a megsérült érről, s elájult, de különös módon, éppen akkor lényegesen alábbhagyott a vér ömlése. Még öt perc, és Jess gyors lépteket hallott. Az orvos közeledett sietve a kerti ösvényen.

— Hála Istennek, hogy megérkezett! — Borzasztó sok vért vesztett.



— Künn voltam egy szegény fiúnál, kinek a tüdejét lötték át, s az az együgyű asszony várta, míg kijövök, ahelyett hogy beküldött volna valakit értem; hoztam magammal helyette egy tisztí szolgát. Biz' Isten, alaposan vérzett. Itt csak egy mód segít. Fiú, a kloroformot!

Megint szörnyű félóra következett, s a boldogtalan Johnnak, mikor végre kinyitotta szemét, nem volt annyi ereje, hogy szóljon, s csak bágyadtan mosolyoghatott. Még három napig forgott a legnagyobb veszedelemben, mert ha az ér harmadszor is felszakad, meg kellett volna halnia, mire segítség érkezik, mert már alig volt benne vér. Néha oly gyenge volt, hogy félrebeszélt, s ezek voltak a legveszedelmesebb órák, mert szinte lehetetlen volt veszteg tartani, s Jess borzasztóan félt, hogy a selyem újra megoldódik s a véredény újra felszakad. Valóban csak egy mód volt arra, hogy nyugodtan tartsa: a homlokára kellett tennie keskeny, fehér kezét, vagy átengedni neki, hogy kezében tarthassa. Úgy aztán, bár alig bírta már karját, derekát, órák hosszáig ültetett ágyánál, míg el nem vette jutalmát azzal, hogy a beteg már nem nézett körül vadul és tétován, hanem nyugodt álomra húnnya le szemét.

De azért mégis ez a hét volt életének legboldogabb hete. Ott feküdt előtte a férfi, kit mély lelkületének minden hevével szeretett; s ápolhatta és érezhette, hogy az is szereti viszont, s úgy reá van utalva, mint a kisded az anyjára. Még lázálmában is mindig az ő nevét emlegette, többnyire valami szeretetteljes jelzővel kapcsolatban. A betegségnek s az aggodalmaknak e sötét óráiban érezte Jess, hogy életük egygyé forrott össze; tudta, hogy bármint alakuljon a jövő, ezt a közösségüket felbontani sohasem lehet, s ezért boldog volt, bár tudta, hogy John felgyó-



gyulása egyértelmű lesz örök elválásukkal. Mert Jess, ha elragadtatta is egyszer magát s engedte úrrá lenni magán a szenvedélyt, nem akarta, hogy még egyszer megismétlődjék az. Érezte, hogy máris eléggé igaztalan volt Bessievel szemben, mikor elrabolta leendő férjének szívét. Ezen már nem segíthetett, de még jobban magához kötni nem akarta. John térjen vissza a hugához.

S hosszú éjjeleken ült így, nézte az alvót, és boldog volt. Ott feküdt előtte minden öröme. Nemsokára elveszik tőle, s ő kétségbeesetten magára marad; de míg itt van, még az övé. A szívét édes melegség járta át, mikor fejére tette kezét s látta aludni, mert a szenvedély egyik legszebb és legsajátságosabb megnyilatkozása az a vágy, mely virrasztani akarja a szeretett lény álmait.

Ott feküdt előtte, hajh! a kit szeretett.

Mult az idő, az ér nem szakadt fel többé, s végre eljött a reggel, mikor John ismét felnyitotta szemét s figyelve nézte azt a halovány, komoly arcot, mely föléje hajolt, mintha emlékezni akart volna valamire. Hirtelen lehunyta szemét. Eszébe jutott minden.

— Nagyon beteg voltam, Jess, — mondotta némi szünet múlva.

— Úgy van, John.

— És maga ápolt?

— Én ápoltam, John.

— Gyógyulok már?

— Hogyne!

John megint lehunyta a szemét.

— Úgy-e, nincs semmi ujság kívülről?

— Nincs; minden úgy van, mint volt.

— Bessieről sincs?

— Nincs; el vagyunk zárva a világtól.

Megint elhallgattak.

— John, — mondotta Jess — mondanék magának valamit. Mikor az embernek láza van, vagy kezd lázassá válni, sokszor mond olyat, amiért nem felelős, s amit legjobb elfelejteni.

— Igen, — mondotta John; — megértem.

— Akkor hát, — folytatta Jess ugyanazon a nyugodt hangon — felejtsünk el mindent, amiről azt hiszi, hogy maga mondott, vagy én mondtam attól az időtől fogva, hogy visszajött sebesülten és ájultan talált.

— Helyes, — mondotta John. — Elfelejték mindent.

— *Elfelejtünk* mindent, — igazította helyre Jess könnyed és komoly fejbillentéssel, s úgy pecsételték meg a feledni akarás merész tervét.

Pedig hazugság volt az egész, s tudták mindketten, hogy hazugság. Hazugság volt, a hazugságnak felettébb közönséges, általánosan ismert neme. A világ bizony olyan mint a színpad s valamennyien eljátszhatjuk rajta kisdéd szerepünket, mikor reánk kerül a sor.

Igen eljátszhatjuk; kifesthetjük arcunkat; meghinthejtük rizssporral a hajunkat, felvehetjük arcunkra a megállapított mosolyt, elmondhatjuk a szokott tréfákat, s tehetünk úgy, mintha minden úgy maradt volna, mint volt, bárha annyira különbözik is egymástól, mint az Északi sark a trópusoktól. De szerencsétlenségre, vagy talán szerencsére, — nem tudom, melyik az igaz — nem leplezhetjük el belső valónkat s nem kényszeríthetjük reá, hogy az alkalomnak megfelelően mímeljen, s a régi nótát fújja, mikor sajtátszerű, új dal tolu ajkára. Semmi kétség, van bennünk egy szikrája az örök igazságnak mert a szívünk nem hazudhatik. S így voltak ők ketten is. Attól a naptól fogva elfelejtették a »kis kastély« nappali szobájában történt jelenetet, elfelejtették, hogyan

érezte Jess a hatalmát és hogyan hajolt meg előtte John, mint a nádszál a szélben. Semmi kétség, az önkívület egy neme volt! Elfelejtették most, hajh! hogy szeretik egymást oly szerelemmel, mely újabb meg újabb erőt merít reménytelenségükből is. Bessieről, John házasságáról beszéltek, s megvitatták Jessnek azt a tervét, hogy Európába megy, mintha nem is oly dolog volna mindez, melytől lelki világuk élete és halála függ. Szóval: bármennyire letértek egy pillanatig a helyes útról, most, tisztelet nekik érte, a kötelesség ösvényén jártak határozott lépkekkel, s nem panaszkodtak, ha a kövek megvérezték lábukat.

Pedig mindez kiáltó házugság volt, s tudták, hogy az. Mert mögöttük volt a meg nem másítható múlt, mely jóban-rosszban egymáshoz fűzte őket oly kötelékekkel, melyeket eltépni nem lehet soha.

## TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

### Coetzee Hans Pretóriába érkezik.

A válság elmúltával John hamar felépült. Ép szervezete gyorsan pótolta a vérvesztést, melyt a felszakadt ér összeforrt, s négy héttel megsebesülése után majdnem épp oly erősnek érezte magát, mint azelőtt.

Egy reggel — március huszadika volt — kis házuk kertjében ültek Jess, meg ő; John hosszú nádfonatú széken ült, melyet Jess a szomszéd házak valamelyikéből hozott, vagy csent el, és csendesen szívta pipáját. Mellette, a szék karjának mélyedésében, mely eredetileg szódavizes üveg és pohár számára készült hely volt, jókora halom szőlőfürt piroslott, amelyet neki szedett Jess, a



térdén pedig egy újságkülönlegesség, a *Tábori Újság* pihent, melynek az volt a legfőbb nevezetessége, hogy minél kevesebb volt benne az újság. Nem könnyű dolog, újságot szerkeszteni egy ostromlott városban.

Szótlanul ültek egymás mellett. John nagy füstfelhőket eregetett a pipájából, Jess pedig tétlenül az ölébe tette kézimunkáját — harisnya volt az Johnnak — s összekulcsolta fölötte a kezét. Szeme a fénynek és árnyéknak az erdős hegyoldalon váltakozó játékán pihent.

Oly csendesen és nyugodtan ültek ott, hogy egy nagy, zöld gyík előbujt s egészen közelükben sütkérezett a napon, egy szép csíkos pillangó pedig merészen leszállt a piros szőlőfürtökre. Gyönyörű szép nap volt és gyönyörű szép kis hely. Sokkal messzebb voltak a tábortól, semhogy zavarhatta volna őket lármája, s az egyetlen nesz, melyet hallottak, a folyó vízének csobogása s az eukaliptuszfák merev, szürkés levelei közt átsuhanó szél zizegése volt.

Ott ültek a kis ház árnyékában. Jessnek oly drága volt ez a ház, mint a világnak semmi más helye. Körülöttük úszott minden a napfényben, mely olyan volt, mint a folyékony arany, s amott a kerítés vörös vonalánál, a kert végében, hol a gránátalma vörös virága meg akarta szégyeníteni a rózsát színének égő vörösségével, úgy rémlett a szemnek, mintha a mikroszkopikus tündérek milliói táncolnának a durva kőfalon. Béke! béke mindenütt! s a természet szívéből mégis ragyogó élet áradt. Béke a vadgalamb turbékolásában a fűzek alatt! béke a napfény játékában és a szél suttogásában! béke a nyíló virágokban és a tarka pillangók csapongásában! Jess csak nézte a körülötte feltároló bujaságot és fényt, és gondolta, hogy a földre leszállt mennyország az; aztán

engedve mélabúra hajló természetének, merengve kérdezte magában, hogy hány ember ült már így s gondolta végig ugyanazokat a gondolatokat, míg el nem merült a multak feneketlen örvényébe és feledség nem borult reá, s hányan ülnek még és gondolkoznak hozzá hasonlóan, ha majd ők is sorra kerülnek, s mikor őt már elnyelte az örvény, melyből nem hallatszik fel visszhang az élőkhoz? De mit bánta? A napfény mindig el fogja árasztani a földet aranyával, a víz csobog, a pillangó csapong a virágokon s más nők ülnek majd itt, összekulcsolva kezüket s nézik e pompát s gondolják ugyanezeket a gondolatokat, melyektől az emberi elme nem szakadhat el! S így lesz az évszázak megszámlálhatatlan ezrein át, míg ez a vén föld is betöltötte megszabott hivatását s eltűnik a csillagos űrből mindazzal, amit a hátán hord.

John kiszívta pipáját s éber figyelemmel nézte a mit sem gyanító leány arcát, mely most már nem volt merev, hanem meglátszottak rajta a lelkében csapongó édes gondolatok és üdvöztető reménységek. Ajka félig megnyílt, nagy szeme csodálatosan szelíd fényben ragyogott, s egész arcán az élénk gondolatoknak s az átszellemült vágnak az a kifejezése látszott, mely a Szűzanya vonásain szokott tükröződni a régi iskolák mester-művein. Jess, ha az ember nem nézte haját, szemét, egyáltalában nem volt szép. De Johnnak e pillanatban úgy rémlett, mintha az égi szépségnek oly nyomait viselné arcán, minőket soha női arcon még nem látott. Inkább hasonlított szellemhez, mint emberi lényhez, s ez majdnem megijesztette.

— Jess, — mondotta végre — mondja, mire gondolsz?

A leány megrázkódott s arca megint szokott kifejezését öltötte magára. Úgy hatott az, mintha egyszerre álarccal borította volna le.



— Miért kérdi ?

— Mert szeretném tudni. Sohasem láttam még ilyennek.

Jess halkan nevetett.

— Esztelennek tartana, ha megmondanám, mire gondoltam. Mindegy, elmúlt már, mint minden gondolat. De megmondom azt, hogy mire gondolok most ; arra — hogy itt az ideje, szabadulnunk innen. Nagybátyám és Bessie félig-meddig már kétségbe eshettek.

— Két hónapja vagyunk már ostromzár alatt. Felszabadításunk nem késheik soká, — biztatta John, mert a pretóriai botor nép még mindig abban az erős hitben élt, hogy egy szép reggelen a napfényben villogó angol szuronyok látványa örvendezteti meg, s a búrokat szétverik a szélrózsa minden irányába.

Jess a fejét rázta. Ő már kezdette elveszíteni a hitét a segítőcsapatok megjelenésében.

— Ha magunk nem segítünk magunkon, nézetem szerint itt maradunk, míg ki nem éheztetnek bennünket, amihez elég közel vagyunk. De mint-hogy nem ér sokat, szót vesztegetni róla, megyek s elhozom az élelmi adagainkat. Nézzük csak, megvan-e mindene, amire szüksége van ?

— Köszönöm, megvan minden.

— No, akkor várjon nyugodtan, míg visszajövök.

— Miért ? — kacagott John — hiszen már oly erős vagyok, mint egy ló.

— Meglehet ; de tartsuk magunkat az orvos parancsához. Isten önnel !

Azzal karjára vette a kosarat és elment.

Ötven lépést sem tett még a kaputól, mikor egyszerre csak egy ismerős alakot pillantott meg egy nem kevésbé ismerős ponyvátán. Az ember kővér, joviális alak volt, a ló pedig kicsiny volt



de nem kevésbbé kövér. Coetzee Hans volt — senki más.

Jess alig hitt a szemének. Az öreg Hans itt, Pretóriában! Mit jelenthet az?

— Coetzee bácsi! Coetzee bácsi! — kiáltotta, mikor az öreg elléptetett mellette, nyilván Heidelberg felé tartva.

Az öreg búr megállította lovát és csodálkozva nézett körül.

— Itt vagyok, Coetzee bácsi! Itt vagyok!

— Mindenható atyám! — mondotta Coetzee, meghúzva lova kantárszárát. — Maga az, Jess kisasszony, maga az? Ki hitte volna, hogy itt találom?

— Ki hitte volna, hogy én találom itt magát? — mondotta Jess.

— Igen, igen, különösnek is látszik. De hát békekövet vagyok, olyanformán, tudja, mint a galamb Noé apó bárkájából. A dolog úgy áll, — és körülnézett, hogy nem hallja-e meg valaki — a kormány küldött, hogy tárgyaljak a foglyok kicseréléséről.

— A kormány! Melyik kormány?

— Melyik kormány? Hát persze, hogy a triumvirátus — akit az Isten áldjon meg és tartson meg, mint Jónást, mikor körüljárta a város falait.

— Jozsué volt az, — igazította helyre Jess — Jónás csak a cethal gyomrába ment le.

— Ni! hát persze, hogy úgy volt, s megfújta odalenn a kürtöt. Most már eszembe jut; bár igaz, hogy nem tudom, hogyan cselekedhettem meg. Bizonyos igaz, hogy dicső győzelmeink egy kissé megzavarták a fejemet. Oh! mily nagy dolog az, mikor az ember hazafinak érzi magát! A jó Isten megerősíti a hazafiak karját és gondja van reá, hogy megsemmisíthessék ellenségeiket.

— Ejnye, de nagy hazafi lett magából egyszerre, Coetzee bácsi, — mondotta Jess gúnyosan.

— Úgy, úgy, missie ; hazafi vagyok a fejemtől a lábam talpáig. Gyűlölöm az angol kormányt ; a pokolba az angol kormányt ! Vissza akarjuk szerezni az országunkat, meg a mi volksraadunkat ! Mindenható atyám ! Láttam én odafenn Laings Nekonél, kinek van igaza ! Oh, azok a szegény, szegény rooibaatjeok ! Én magam négyüket lőttem agyon ; kettőt, mikor feljöttek a hágóra, kettőt, mikor megfutottak, s az utolsó olyat bukfencezett, mint egy meglőtt bak. Szegény ember ! Keserű könnyeket hullattam azután érte. Különben sem mentem szívesen a harcba, de Müller Frank értem küldött, és azt mondta, hogy agyonlövet, ha nem megyek velük. Oh, valóságos ördög az a Müller Frank. Elmentem hát velük, s mikor láttam, hogy a jó Isten azon a napon még jobban elvette annak az angol generálisnak az eszét, s el akart kergetni bennünket ezer vöröskabátos emberével a Laings Nekről, akkor láttam, hogy melyik részen van az igazság, és azt mondtam magamban : A pokolba az angol kormányt ! Mi keresete van itt az angol kormánynak ? — és Ingogo után újra csak azt mondtam.

— Ne törődjünk most azzal, Coetzee bácsi, — vágott a szavába Jess. — Azelőtt másképp beszélt, s meglehet, hogy úgy beszél majd újra. Mondja meg, hogy' van nagybátyám meg hugom ? A birtokon vannak ?

— Mindenható atyám ! Csak nem hiszi, hogy ott jártam s megnéztem, hogyan vannak. Szép hely az a Mooifontein, s azzal a szándékkal járok, hogy megveszem, ha elkergettünk minden angolt az országból. Müller Franktól hallottam, hogy ott vannak. De most már jó lesz mennem, mert az az



ördög Müller Frank még kérdezni találja, miért maradtam el oly soká.

— Coetzee bácsi, — mondotta Jess — akar-e tenni valamit az érdekemben? Hiszen régi jó barátok vagyunk s egyszer, mikor elpusztultak marhavészben az ökrei, én bírtam reá nagybátyámat, hogy adjon kölcsön magának ötszáz fontot.

— Igen, igen, majd meg is fizetem — mikor elkergettük az országból az átkos angolokat.

Azzal megsarkantyúzta lovát és indulni akart.

— Megtesz egy szívességet? — mondotta Jess, s megfogta a lova kantárszárát.

— Miről van szó, missie? Miről van szó? Sietős dolgom van. Az az ördögadta Müller Frank ott vár a Rooihuis Kraalnál a foglyokkal.

— Útlevele meg fegyveres kíséretre volna szükségem magamnak meg Niel kapitánynak. Haza akarnánk menni.

Az öreg búr ijedten emelte égnek a kezét.

— Mindenható atyám! — mondotta — lehetetlen az. Útlevelet! Ki hallott olyat? Engedjen, sietős utam van!

— Nagyon tudhatja, Coetzee bácsi, hogy nincs lehetetlenség benne. Hallgasson reám! Ha megkapom az útlevelet, beszélek bácsimmal arról az ötszáz fontról. Lehet, hogy vissza se kéri.

— Oh! — mondotta a búr. — Hát hiszen régi jóbarátok vagyunk, missie, s mindig az volt a jelszavam: »ne hagyd el jóbarátodat a szükségben«. Mindenható atyám! Megteszek én száz mérföldet — vérbe gázolok a jó barátomért! Úgy, úgy, majd megpróbálom. Attól az ördögadta Müller Franktól függ minden. Hol találom meg — abban a fehér házban? Jól van. Holnap megjön a fedezet a foglyokkal s ha megszerezhetem az útlevelet, elküldöm azzal. De meg ne feledkezzék ám, missie, arról az ötszáz fontról! Ha nem beszél a bácsi-



jával, majd beszélek vele én. Mindenható atyám! milyen furcsa is az, mikor az ember jószívű és szeret segíteni a felebarátain! No, jó napot, jó napot!

És elkocogott a kövér ponyján s végtelen jóindulat sugárzott széles arcán.

Jess megvető pillantást vetett utána, aztán ment a táborba, a mindennapi élelmiszeradagjáért.

Mikor visszatért a kis kastélyba, elmondotta Johnnak a történeteket s hozzátette, hogy jó volna, ha kedvező válasz esetében már fel volnának készülve az indulásra. Ehhez képest a kocsit a kis kastély kapuja elé állították, John megolajozta a tengelyt és utasította Mautit, hogy tartsa készen a lovakat, melyeknek már nem volt semmi bajuk, csak éppen, hogy kissé megfogytak a szűkre fogott abrakolás miatt.

Eközben az öreg Hans még egy jó óra hosszáig volt úton, míg meg nem pillantott egy kis vörös házat.

Egyszerre egy lovas bontakozott elő a vörös ház előtt levő árnyékból. Szép, mogorva képű, szakállas férfiú volt. Hatalmas fekete lovának nyergében ülve, elárnyékolta szemét a kezével s úgy nézett ki az útra. Aztán hirtelen megsarkantyúzhatta lovát, mert az állat egyszerre előreszökött s rövid vágtaival Coetzee Hanshoz közeledett.

— Oh! itt van már az az ördögadta Müller Frank! — kiáltotta Hans. — Végigfut rajtam a hideg, valahányszor a közelembbe ér.

Eközben a szilaj fekete ló ott termett a pony oldalán s lovása oly hirtelen rántotta vissza, hogy felágaskodott, úgy hogy előlábaival közvetlenül Hans orra alatt kapálódzott.

— Mindenható atyám! — kiáltotta az öreg ember, meghúzva hirtelen lovának fékét. — Vigyázzon öcsém! Semmi kedvem, hogy eltaposanak, mint egy férget.

Müller Frank, — mert ő volt — mosolygott. Szándékosan ágaskodtatta fellovát, hogy reáijesszen az öregre, kit nyúl szívű embernek ismert.

— Hol járt oly soká? és mit végzett az angoloknál? Félórája már, hogy itt lehetett volna!

— Itt is lettem volna, öcsém, ha nem tartóztattak volna fel. Csak nem hiszi, hogy lett volna kedvem az időt lopni azon az átkozott helyen? Bah! — és kiköpött. — Búzik az a fészek az angoloktól, még most is érzem az orromban.

— Hazug ember maga, Coetzee bácsi, — felelte Müller hidegen. — Az angolok közt angol, a bírók közt búr. Amolyan se hideg, se meleg. Vigyázzon magára, mert följelentem. Tisztában vagyok magával meg a fecsegésével. Emlékszik-e még, mit mondott annak az angol Nielnek a wakkerstroomi fogadó udvarán, mikor megfordult és észrevett engem? Hallottam és nem felejtettem el. Tudja-e, hogyan szoktak elbánni a hazaárulóval?

Hansnak vacogott a foga s a vörös képe elsápadt félelmében.

— Mit akar azzal mondani, öcsém? — kérdezte.

— Én — oh! — semmi. Csak figyelmeztetni akartam, mint jó barátja. Oly sok mindent hallottam magáról valakitől — és tompítva hangján, egy nevet sűgött a fülébe, amitől a szegény Hans csak még jobban elsápadt.

— Nos, — folytatta a kínzó, mikor már eleget gyönyörködött az ijedelmén — micsoda feltételekben egyezett meg Pretóriában?

— Oh, nagyon jókban, öcsém, — sietett felelni Hans, mert örült, hogy más tárgyra térhetett át. — Az angolok úgy megpuhultak, mint a cserzett bőr. Odaadják a tizenkét foglyukat a mi négyünkért. Az emberek legyenek ott holnap délelőtt tíz órákor. Elmondottam a laingsneki és az ingogoi győzelmünket parancsnokuknak, s nem



akarta elhinni. Azt hitte, én is hazudok, mint ő. Egyébként már kezdenek éhezni odabenn. Láttam egy hottentottát, kit régebben ismerek s az azt mondotta, hogy már kezd látszani a csontjuk.

— Nemsokára majd kiböki a bőrüket is, — dünnyögte Frank. — No, de már itt vagyunk a háznál. Benn van a tábornok is. Éppen Heidelbergből jött és jelentést tehet neki. Hallott-e valamit arról az angolról — Niel kapitányról? Igaz-e, hogy meghalt?

— Dehogy halt meg. Erről jut eszembe, hogy találkoztam az öreg Croft hugával — a feketével. A kapitánynyal együtt Pretóriában rekedt és arra kért, próbáljam meg, nem tudnék-e útlevelet szerezni neki, hogy hazamehessen. Persze mondtam neki, hogy az képtelenség, hogy ott kell maradniok és éhen kell pusztulniok a többiekkel.

Müller, ki a történetnek ezt a részét feszült érdeklődéssel hallgatta, hirtelen megállította lovát és így szólt:

— Azt mondotta neki? No, akkor nagyobb bolond, mint amilyennek hittem. Ki hatalmazta meg magát arra, hogy eldöntse, adunk-e neki útlevelet vagy sem?

## HUSZADIK FEJEZET.

### A nagy férfiú.

Ez utóbbi megjegyzés után, mely egészen levette lábáról, Hans levegő után kapkodott, mint a szárazra vetett harcsa, és azt mondotta az értéktelen öreg szívében, hogy Müller Frank mégis csak ördögi lélek. Közben a kis ház kapujához értek s leszálltak, és Hans a következő pillanatban szemtől szemben állt a lázadás egyik vezetőjével.



Körülbelül ötvenöt éves, köpcös, nagyorrú, apró szemű, síma hajú, görnyedt tartású, csúf ember volt. De a homloka jól volt kiformalódva, s egész arca az átlagosnál jóval nagyobb elmeélt és tehetséget árult el. A nagy férfiú egyszerű deszkaasztalnál ült s azzal volt elfoglalva, hogy szemmelátható nehézséggel igyekezett írni valamit egy ív piszkos papirosra, s pőfékelt egy nagyon öblös pipából.

— Üljenek le, urak, üljenek le, — mondotta, mikor beléptek a szobába, s pipaszárával egy deszkalócára mutatott.

A két jövevény leült, s kalapját se vetve le, pipára tömött s éppen reá akart gyújtani.

— Hogyan az Isten csodájába írják azt a szót, hogy : excellenciád ? — kérdezte a tábornok hirtelen. — Négyféleképpen leírtam már, de egyik rosszabb volt, mint a másik.

Müller Frank megadta a kívánt felvilágosítást. Hans ugyan azt gondolta a lelkében, hogy rosszul diktálja a szót, de nem merte kimondani. Aztán újabb hallgatás következett, melyet csak a piszkos papiroson járó penna halk percegése szakított meg. Hans eközben majd, hogy el nem szundított, mert rekkenő hőség volt s egyébként is nagyon megviselte a hosszas lovaglás.

— Úgy, — mondotta végre a tábornok és majd nem gyermeki elégtétellel nézett az írására — ezzel is megvolnánk ! Átok reá, aki feltalálta a betűvetést ! Apáink nagyon jól megvoltak nélküle, miért ne lehetnénk meg mi is ? Ámbár, bizonyos, hogy a kafferekkel való szerződésre mégis csak jó. Egyébként nem hiszem, öcsém, hogy az »excellenciás« szót helyesen diktálta volna. No de majd megfelelel a céljának így is. Mikor az ember ilyen levelet ír az angol királynő képviselőjének, fölösleges, hogy sokat bibelődjék a szó sillabizálásával ;

beveszik azt is a többivel. — És halk kacajjal vetette magát hátra a széken.

— No, mynheer Coetzee, mit hozott? Vagy igen, tudom már, a foglyok. No, mit végzett?

Hans elmondotta a mondókáját, s mikor szokása szerint el akart térni a tárgytól, a tábornok minden hímezés nélkül a szavába vágott:

— Úgy, úgy, atyámfia. Olyan a beszéde, mint az ökrösszekér — nagy zötyögés, rázás, zörgés, kerekek forgása, pokoli láрма, de lassú előbbrejutás. Tizenkét embert akarnak adni a mi négyünkért? Hát megfelelő arány. De nem: négy búr többet ér, mint tizenkét, mint negyven angol! — S megint kacagott. — Helyes, küldjük oda az embereket, megegyezése szerint; hadd segítsenek felélni az utolsó kétszersültjeiket. Jó napot, atyámfia. De megálljon csak, egy szóra még, mielőtt elmenne! Úgy hallottam, hogy magában nem lehet megbízni. Nem tudom, úgy van-e. Én a magam részéről nem hiszem. De jegyezze meg: ha úgy volna s én azt megtudnám, Istennemre, cafatossá vesszőztetem bivalybőrkorbács-csal, aztán agyonlövetem s a testét elküldöm ajándéknak az angoloknak, — s ahogy ezt mondta, előrehajolt és nagyot csapott öklével az asztalra, a szegény Hans idegeinek szörnyű megpróbáltatására, az apró szemében pedig hideg, kegyetlen fény csillant meg, ami nagyon kellemetlenül hatott az oly bátorlatan természetű emberre, mint Hans, ha még oly ártatlannak is érezte magát.

— Esküszöm... — hebegte Hans.

— Ne esküdjék semmire, atyámfia; templom- atya létére ne tegyen olyat. Egyébként nincs is szüksége reá. Mondom, hogy nem hiszem magáról; csakhogymostanában volt egy-két afféle tapasztalásom. Nem, akárkik voltak, mindegy. Nem fog velük találkozni többé. Jó napot



atyámfia, jó napot. Ne mulassza el hálát adni a Mindenhatónak dicső győzelmeinkért. Egy tempomatyától bizonyosan elvárja.

A szegény Hans nagyon leverten kullogott el, s érezte, hogy az idők nem igen kedveznek annak, aki — bármily művészettel és pártatlansággal — két széken akar egyszerre ülni, s némelykor azzal a veszedelemmel is fenyegetik, hogy megrövidítik napjait. És feltéve, hogy az angolok mégis győzelmet aratnának, — amit szíve mélyéből remélt és kívánt — hogyan bizonyítaná be nekik, hogy csakugyan remélte? A tábornok félig derült, félig vészjósló arckifejezéssel figyelte összevont szemöldöke alól, ahogy kitámolygott a kapun.

— Nagy szájhős: gyáva lélek; nincs bátorsága se jóra, se rosszra. Hát biz', öcsém, csak ilyen ember ez a Coetzee Hans. Ismerem évek óta. No, de hadd menjen. Elárulna bennünket, ha tudna, de most ráijesztettem s ha nem tévedek, észrevette, hogy nemcsak ugatok, hanem tudok harapni is. No, de elég róla. Mondja csak, megköszöntem-e már magának, ami része volt a majubai ütközetben? Oh! dicső győzelem volt az! Hányan voltak, mikor megkezdődött a roham?

— Nyolcvanan.

— És hányan voltak a végén?

— Százhetvenen, talán néhányval többen.

— És hány embert vesztettek?

— Hármat — egy elesett, ketten súlyosan és néhányan könnyen sebesültek meg.

— Bámulatos, bámulatos! Bátor cselekedet volt, s mert oly bátor volt, azért járt sikerrel is. Megörülhetett az az angol tábornok. Ki lőtte le?

— Breytenbach. Colley fehér zsebkendőt lobogtatott, s Breytenbach tüzelt, és a tábornok elesett, a többiek pedig hanyatt-homlok rohantak le a hegy lejtőjén. Bámulatos volt biz' az! Félkézzel



visszaverhettek volna bennünket. Ez onnan van, bátyám, hogy az igazság a mi részünkön volt.

A tábornok ádázul mosolygott.

— Onnan van az, hogy olyan embereink vannak, akik tudnak bánni a puskával, ismerik a terepet és nem félnek semmitől. Hát úgy volt, és jól volt úgy. A csillagok nekünk kedveztek, Müller Frank, s mindeddig mi győztünk. De mi lesz a vége? Maga nem bolond ember: mondja meg, mi lesz a vége?

Müller Frank felállt s kétszer fel és alá ment a szobában, mielőtt felelt.

— Megmondjam? — kérdezte, aztán, feleletet sem várva, így folytatta: — Az lesz a vége, hogy visszaszerezze az országot. Arra vall már a fegyverszünet is. A rooibaatjeok ezrei vannak ott fenn a hágón; tehát nem lehet, hogy katonákat várnak. Csak a kellő alkalmat várják, hogy engedhessenek. Visszakapjuk az országot, s maga lesz, bácsi, a köztársaság elnöke.

Az öreg ember nagyot szippantott a pipájából.

— Messzire gondol, Frank, és nem gondolkozik rosszul. Az angol kormány engedni készül. A csillagok tartósan nekünk kedveznek. Az angol kormány épp oly eszeveszett, mint a tisztjei. Be fogják adni a derekukat. De a dolog ennél is többet jelent, Frank; meg is mondom, hogy mit, — s a nehéz ökle megint dörömbölve csapott le az asztalra — azt jelenti, hogy a búrok győzni fognak egész Dél-Afrikában. Eh! Burgers elvégre mégsem volt oly bolond, mikor a nagy hollandi köztársaságról beszélt. Mostanában kétszer is megjártam Angolországot és jól ismerem az angol embert. Nem tud az semmit, de semmit. Ért az üzletéhez; egészen beássa magát az üzletébe, és gondolni sem tud másra. Néha elmegy és más helyen alapít üzletet és megint beléássa magát és nagyra fejleszti

az üzletét, mert az üzlethez ért. De neki minden csak üzlet kérdése, s ha az idegen földön levő üzlet érdekével, vagy legalább azt hiszi, hogy nem egyezik, ami elvégre egyre megy, akkor az otthoni üzletek beszüntetik az idegenben lévő üzleteket. Ejh! sok mindent beszélnek össze-vissza Angliában, de a dolog veleje mégis csak az üzlet, üzlet, üzlet! Beszélnek becsületről és hazafiságról is, de ennél a kettőnél előbbre helyezik az üzletet. Azt mondom magának, Müller Frank: az üzlet tette nagygyá az angolokat, de az üzlet fogja vesztükbe is dönteni őket. Hát legyen is úgy. Mi megkapjuk az osztályrészünket: Afrikát az afrikandereknek. Mindenekelőtt pedig Transvaalt a transvaaliaknak. Shepstone okos ember volt; ő mindent egyetlen angol boltta alakított volna át, amelyben a feketék lettek volna a boltosinasok. Mi megváltoztattuk mindezt, de azért hálával tartozunk Shepstonenak. Az angolok kifizették adósságainkat, felfalták a zulukat, kik máskülönben minket pusztítottak volna el, most pedig megint rajtunk van a sor, s a maga kijelentése szerint én leszek az első elnök.

— Úgy van, bátyám, — felelte Müller nyugodtan — én pedig a második.

A nagy férfiú ránézett.

— Merész ember maga, — mondotta; — de a merészség teszi az embert és az országot. Elhiszem, hogy az is lesz. Megvan a hozzá való esze; s a tiszta ész könnyen vezethet sok bolondot. Magam is hiszem, hogy lesz még magából a közársaság elnöke.

— Úgy van, lesz belőlem, és ha az leszek, kikergetem az angolokat Dél-Afrikából. A natáli zuluk segítségével fogom azt végbevinni. Aztán kipusztítom a bennszülötteket s csak annyit hagyok



meg belőlük, hogy maradjanak elegenden rabszolgának. Ez az én tervem, bátyám; és jó terv az.

— Nagy terv; csak éppen abban nem vagyok bizonyos, hogy jó terv is. De ki a megmondhatója, hogy jó-e, rossz-e? Még végbeviheti, öcsém, ha megéri. Az okos és gazdag ember végbevihet mindent, ha megéri. De van Isten. Azt hiszem, Müller Frank, hogy van Isten, s azt hiszem, hogy Isten határt szab az emberek cselekedeteinek. Ha az ember túlmegy a határon, Isten megöli. Ha életben marad, Müller Frank, végbe fogja vinni mind ezt, de az is meglehet, hogy Isten megöli. Ki tudja? Isten akaratát fogja végbevenni, nem pedig a magáét.

Az öregebb ember most komolyan beszélt. Müller érezte, hogy nem az az álszenteskedő beszéd az, melyben a tekintélyes búrok kedvüket lelik. A tábornok egyszerűen kimondotta azt, amit gondolt, és Müller Frankon, bármint kételkedett egyébként, végigfutott a hideg, mert a kiváló ember őszinte hite, bármennyire ellenkezik a miénkkel, mindig megingathat bennünket a saját hitünkben és meggyőződésünkben. Egy pillanatra feltámadt a benne szunnyadó babonahit, s kissé megdöbbent. Közte és a vérrel és hatalommal teljes nagy jövő közt sötét örvény tátongott. Hátha ez az örvény a halál, a jövő pedig pusztító álom — vagy annál is rosszabb! Arca elsötétült, mikor erre gondolt, s a tábornok észrevette.

— No de, — folytatta — aki megéri, majd megláthatja. Egyelőre jó szolgálatot tett az országnak s megkapja érte jutalmát, öcsém. Ha én leszek az elnök, — nagy nyomatékkal mondotta ezt, ami nem kerülte el hallgatójának figyelmét — ha hiveim segítségével én leszek az elnök, nem feledkezem meg magáról. Most pedig nyergelek, mert vissza kell mennem. Hatvan óra alatt Laings



Neknél akarok lenni, ott kell bevárnom Wood tábornok válaszát. Legyen gondja a foglyok átadására; — azzal kiverte a pipáját és felállt.

— Hogy el ne felejtsem, mynheer, — mondotta Müller s egyszerre tiszteletteljes hangot váltott — egy alázatos kérésem van.

— Mi az, öcsém?

— Utlevelet kérnék két pretóriai ismerősöm, két angol számára, kik a wakkerstroomi kerületben lévő hozzátartozóikhoz szeretnének visszatérni. Coetzee Hans útján adtak hírt magukról.

— Nem szívesen adok útlevelet, — felelte a tábornok kissé izgatottan. — Tudhatja, mit jelent az, mikor az ember hírvivőket bocsát szabadon. Csodálom, hogy maga kér tőlem ilyet.

— Nem nagy dolog az, mynheer, s nem gondolnám, hogy baj lenne belőle. Pretória úgy sem tarthatja magát soká. Lekötelezettje vagyok az illetőknek.

— Jól van, jól van, amint gondolja; de ha baj lesz belőle, maga lesz felelős érte. Állítsa ki az útleveleket; majd aláírom.

Müller Frank leült s megírta és kelettel ellátta az útlevelet, mely csak ennyit mondott: »Felmutatói bántatlanul mehetnek tovább.«

— Mindenesetre elég arra, hogy egy szekér szabadon járhasson vele, — mondotta a tábornok, midőn Müller átnyújtotta neki, hogy aláírja — de lehet érteni vele akár egész Pretóriát is.

— Nem tudom, ketten vagy hárman vannak-e, — felelte Müller odavetően.

— Jól van, jól van, maga felelős érte. Adja ide a tollat — és odafirkantotta nagy szarkaláb írással a papírlap aljára a kézjegyét.

— Engedelmeivel magam akarom elkísérni a kocit két emberrel a rendeltetése helyéig. Bizo-

nyára tudja, hogy holnap lemegyek, átvenni a wakkerstroomi kerület parancsnokságát.

— Jól van. Az ön dolga. Ön a felelős. Nem kérdezek többet, feltéve, hogy ismerősei nincsenek ártalmára ügyünknek.

És szót se szólva többet, kifordult a szobából.

Mikor a nagy férfiú elment, Müller Frank visszált a padra, megnézte az útlevelet és tanakodott magában, mert sokkal okosabb ember volt, sem-hogy mással tanácskozott volna, mint magával.

— Isten a kezembe adta ellenségeimet, — mondotta mosolyogva, és végigsimította aranyszakállát. — Nem, nem szalasztom el a jó alkalmat, melyet kegyesen felkínál, mint akkor, a vadászaton. Azután el, Bessiehez ! Félek, hogy kénytelen leszek megölni az öreg embert is ; sajnálom, de nem tehetek másképp ; ha Jessnek valami baja esik, Bessie kapja meg az egész Mooifonteint, azt pedig érdemes bírni. Nem, mintha több földre volnék éhes ; van magamnak is elég. Úgy van, feleségül veszem. Megérdemelné ugyan, hogy ne tegyem meg, de a házasság elvégre mégis tiszteletreméltóbb dolog és több jogot ad az embernek az asszonyra. Aztán egyben-másban hasznomra is válhatik, mert a szép asszony nagy hatalom, ha az ember tudja kellőképpen kihasználni. Úgy van, feleségül veszem, s ez lesz a módja, hogy elérjem a célokat. Kissé véres módja az udvarlásnak. De annál édesebb lesz utána a csók, s végre meg fog szeretni azért, amit megkockáztattam érte. Úgy, úgy, Müller Frank ! Már tíz évvel ezelőtt is azt mondtad magadban : Három dolog van, amit kívánni érdemes a világon. Az első a gazdagság ; a második az asszony, ha tetszik az embernek, vagy még inkább egy asszony, ha őt kívánod mindenek fölött ; a harmadik a hatalom. Ami az elsőt illeti : a gazdagság már a tiéd, mert egy, vagy más módon Trans-



vaal leggazdagabb embere vagy. Egy hét leforgása alatt tiéd lesz az a nő, aki drágább neked, mint az egész világ. Öt év elmultával tied lesz a hatalom is — a korlátlan hatalom. Az öreg ember okos ; elnök lesz belőle. De én okosabb vagyok és hova-hamarább elfoglalom székét, így — s felállt és elhelyezkedett a tábornok karosszékeben — ő pedig majd alábbszáll egy lépcsőfokkal és elfoglalja az enyémet. Úgy van, és akkor majd én uralkodom. A szavam édes lesz, mint a méz, a kezem erős, mint a vas. Végigsöprök az országon, mint az égiháború. Elkergetem az angolokat a kafferek segítségével, aztán kipusztítom a kaffereket és elveszem az országukat. Óh ! — a szeme lángolt s az orrcimpái kitágultak, ahogy ezt mondotta magában : — akkor érdemes lesz élni ! Mily nagy dolog is a hatalom ! Mily nagy dolog is, mikor az ember kedvére rombolhat ! Nézd csak azt az angolt, a vetélytársamat : ma még erős és egészséges ; három nap múlva már nem lesz sehol, és én — én leszek az, ki pokolba küldöttem. Hát még, amikor eljön az az idő, hogy csak a kezemet kell kinyújtanom, hogy ezreket küldhessek utána ! — az lesz a korlátlan hatalom ; és akkor boldog leszek Bessievel.

S így álmodott egy óra hosszáig, vagy annál is tovább, míg féktelen képzelőereje a lelki mámor egy nemébe nem ringatta. A képek vadul követték egymást lelkének szemei előtt. Láta magát, mint a köztársaság elnökét, ki reádiktálja véleményét s akarátát az országgyűlésre. Láta magát mint a fegyveres hatalom fővezérét, ki szörnyű vérfürdőben töri meg az angol hadak erejét, s kergeti maga előtt az ellenséget ; kiválasztotta magának még a csatateret is a Biggarsberg lejtőin Natalban. Aztán látta magát ismét, amint kisépri Dél-Afrikából hatalmának könyörtelen seprőjével a bennszülötteket és zavartalanul uralkodik



egy engedelmes népen. És, befejezésül, valami csillogó tárgyat pillantott meg a lábánál — királyi korona volt !

Mámorának ez volt a tetőpontja. Aztán megjött az ellenhatás. A dús látomány, mely úgy csábította magával, mint a tarka pillangó a gyermeket, egyszerre színét változtatta s a földre hullott ; aztán eszébe jutottak a tábornok szavai : »Isten határt szab az emberek cselekedeteinek. Ha az ember túlmegy a határon, *Isten megöli.*«

A pillangó egy koporsóra szállt le !

## HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

### Jess megkapja az útlevelet.

A Coetzee Hanssal való találkozását követő napon, délelőtt féltizenegy órakor, Jess szokása szerint a kis kastélyban volt, John pedig azzal volt elfoglalva, hogy felpakolta csekély holmijukat a kocsira. Nem nagyon hitte, hogy kézzelfogható hasznát is fogja látni e munkájának, mert nem remélte, hogy megkapják az útlevelet, de, mint jókedvűen megjegyezte, volt ez is olyan kellemes szórakozás, mint akármilyen más.

— Jöjjön csak ide, Jess, — mondotta hirtelen.

— Minek ? — kérdezte Jess, ki az ajtóban egy lépcsőfokon ült s a szemének oly kedves kilátást nézte.

— Beszélni szeretnék magával.

Jess felállt s odament, de szinte bosszankodott magán, hogy szót fogadott.

— No, — mondotta ingerülten. — Itt vagyok. Miről van szó ?

— Csak arról, hogy elkészültem a kocsifelpakolásával.

— Hát azért hívott ide, hogy ezt megmondja nekem?

— Persze; jó a mozgás a fiatalságnak.

S kacagott, és Jess is együtt kacagott vele.

Nem volt a dologban semmi — éppen semmi — s valamiképpen mégis oly nagyszerű volt. A kölcsönös vonzalom, ha nem is vallják be egymásnak, derült fényt vet mindenre, és mindenhol s mindenben lel kacajra okot.

E pillanatban nagy izgalommal megjelent a színen Nevillené és szokása szerint legyezgette magát a kalapjával.

— Mit szól hozzá, Niel kapitány, a foglyok megérkeztek s az egyik kísérő bűrtől azt hallottam, hogy hozott magával néhány angolnak egy útlevelet, amelyet a búr generális írt alá, s hogy azokat az angolokat tüstént fel kell keresnie. Vajon kinek szólhat az az útlevél?

— Nekünk, felelte Jess gyorsan. — Hazamegyünk. Tegnap találkoztam Coetzee Hanssal s kértem, szerezzen nekünk útlevelet. Úgy látszik, megtette.

— Igazán! megszabadulni innen: hát bizony szerencsések. Mindjárt leülök és írok egy levelet Fokvárosba az öreg nagybácsimnak. Adják postára, ha tudják. Kilencvennégy éves már s majdnem hülye, de azt hiszem, mégis örül, ha híremet hallja; — azzal beszaladt a házba, hogy a rendelkezésére álló időhöz képest lehetőleg bő tudósítást írjon Pretória ostromáról az öreg rokonának, ki, mellesleg szólva, abban a képzeletben élt, hogy a huga még csak négyéves kicsi leány.

— Ejnye, John, addig megmondhatná Mautinak, hogy fogja be a lovakat. Mindjárt indulunk, — mondotta Jess.

— Igen, — mondotta John s elgondolkozva húzott a szakállán — azt hiszem, indulunk; — aztán hozzátette: — Örül hogy elmehet innen?

— Nem, — felelte Jess hirtelen fellobbanó szenvedélyvel, s dobantott a lábával, aztán elfordult s bement a házba.

— Mauti, — mondotta John a zulunak, ki okos, de lusta fajának módja szerint ott lebzelt a ház körül — fogd be a lovakat. Hazamegyünk Mooi-fonteinba.

— Igenis, — mondotta a zulu egykedvűen s hozzálátott a parancs végrehajtásához, mintha teljesen mindennapi dolog volna, hazahajtani egy ostromlott városból. Másik jó oldala a zulu nép-jellemnek: hogy nem csodálkozik soha semmin.

John látni akarta, hogyan fog be, s elgondolkozva megállt. Semmi kétség, ő maga is a sajnálkozás egy nemét érzi. Szégyelte önmaga előtt, pedig úgy volt, hogy sajnálta otthagyni ezt a helyet. A most lefolyt héten úgy érezte, mintha álomvilágban élne s minden, ami ez álmon kívül esett, elmosódott és elsötétült előtte, mint a táj képe az esőben. S most vége szakad álmának; a köd eloszlott, és szembe kell néznie a valósággal. Jess, kivel együtt álmodott, Európába megy, ő pedig feleségül veszi Bessiet, s mindazt, mit Pretóriában átéltek, elnyeli a mult, mint az éj a hulló csillagot. Hát így kell lennie; jogos és méltányos, hogy így történjék, s ő nem tér ki kötelessége elől; de nem lett volna ember, ha nem érezte volna át, hogy az ébredés fáj. Oly boldogtalanul fordult minden.

Eközben Mauti elővezette a lovakat s megkérdezte, hogy befogjon-e.

— Még ne; várj egy kissé, — mondotta John. — Nagyon meglehet, hogy butaság az egész, — tette hozzá magában.

Alig, hogy kimondotta e szavakat, két nagyon kellemetlen típusú és durva formájú fegyveres bűrt pillantott meg, akik a mezőségen át egyenesen



a »kis kastély« kapuja elé tartottak lovon. Velük együtt négy karabélyos is közeledett. A kertajtóban az egész társaság megállt, az egyik búr leszállt a lováról s John felé tartott, ki az istálló ajtajában állt.

— Niel kapitány? — kérdezte angolul.

— Az vagyok.

— Akkor önnek szól ez a levél; — s átadott neki egy összehajtott írást.

John kibontotta — nem volt borítékba zárva — és olvasta, amint következik:

Uram, — e sorok átadója magával viszi az útlevelet, melyet kívánt, s mely szabad menetet biztosít önnek és Croft Jes: kisasszonynak Mooifonteinbe, a köztársaság wakkerstroomi kerületébe. Ez útlevéelhez, melyet a nagyérdemű triumvirátus egyik tagja írt alá, az az egy kikötés van fűzve, hogy nem visz ki semmi hírt Pretóriából. Ha becsületszavát adja, hogy nem teszi ezt, akkor a levél vivője át fogja szolgáltatni önnek az útlevelet.

A szépen s jó angolsággal írt levélen nem volt aláírás.

— Ki írta? — kérdezte John a búrától.

— Nem tartozik önre, — szólta a kurta felelet.

— Szavát adja a híradást illetőleg?

— Szavamat adom.

— Helyes. Itt van az útlevél.

És átadta Johnnak az írást. Ugyanazzal a kézírással volt írva, mint a levél, de a búr generális kézjegye volt rajta.

John szemügyre vette, aztán hívta Jesst, hogy fordítsa le. Az éppen akkor jött ki a házból, mert hallotta a búr lovas beszédét.

— Az van benne: »Felmutatói bántatlanul mehetnek tovább« — mondotta — és az aláírás

rendben van. Láttam a tábornok aláírását már régebben is.

— Mikor induljunk? — kérdezte John.

— Vagy azonnal, vagy semmikor.

— De nekem meg kell állnom a főhadiszállásnál, hogy bejelentsem távozásomat. Másképp azt hiszik, hogy megszöktem.

— Erről a búr eleinte hallani sem akart, de aztán, röviden tanácskozva a társával, mégis engedett s mindketten visszalovagoltak a főhadiszálláshoz, mondván, hogy ott majd bevárják a kocsit.

Öt perc múlva minden rendben volt s a kocsi előállt a kis ház kapuja elé. John bement Jessért. Ott állt a leány az ajtó lépcsőjén s a kedves kilátást nézte. Kezét a szeme elé tartotta, mintha a napfénytől akarná óvni. Pedig a nap nem is sütött oda és John nem tudhatta, miért árnyékolja be a szemét. Jess sírt, hogy el kell hagynia azt a helyet, hol oly nyugodt és zárkózott életet élt, ami némely nőnek legnagyobb boldogsága. John, mikor közelébe ért s néhány nagy könnycseppet látott végigperegni az arcán, maga is úgy érezte, hogy a torka összeszorul, s nagyon természetesen ridegnek látszó szavakkal adott kifejezést érzelmeinek.

— Hol a csudában marad? — kérdezte. — Egész nap itt akarja várakoztatni a lovakat?

Jess nem vette rossznéven. Valószínűleg megértette az okát. Egyébként is, szomorú valóság, hogy a nők szívesen korholtatják magukat, de természetesen csak azzal a férfival, akit szeretnek. E pillanatban kirohant a házból Nevillené, s futtában is végignyaldosott még egy levélborítékot.

— Tessék, — mondotta, — remélem, nem várakoztattam soká. Az újságok felét sem mondtam el az öreg úrnak; csak addig jutottam el, mikor elzártak bennünket a külső világtól, azt hiszem,

úgy is olvasott már mindent az újságokban. Lehet, hogy nem is ért meg mindent, de ha megérti, a többit hozzágondolhatja ; mellesleg szólva, könnyen meglehet, hogy már meghalt és el is temették. Adósa maradok, kedves Jess, a portódíjjal. Azt hiszem, három pence. Majd megadom, ha viszontlátjuk egymást — tudniillik ha egyáltalában találkozunk még egymással. Kezdem hinni, hogy ez az ostrom örökké tart. No, Isten vele, édesem ! Isten áldja meg. Ha szerencsésen megszabadul, ne felejtse megírni az itteni dolgokat a *Times*-nak, tudja, Londonba. No, ne sírjon. Én egész határozottan nem sírnék, ha kijuthatnék innen ; — mert Jess megragadta a jó alkalmat s egyszer-kétszer felzokogott Nevillené forró ölelései közben.

A következő pillanatban már fenn ültek a kocsin és hátulról Mauti és felkapaszkodott.

— Ne sírjon, Jess, — mondotta John, s a vállára tette kezét. — El kell viselni, ami úgy se lehet másképp.

A főhadiszálláson John elmondotta távozásának okát. Az a tisz, ki a parancsnokot helyettesítette, — mert a parancsnok is megsebesült, amikor John — eleinte hallani sem akart John távozásáról, főképp, mikor megtudta, hogy becsületszavát adta, hogy nem visz magával híradást. De érettebb megfontolás után mégis azt mondotta, hogy jól van, menjen csak, hiszen távozásával nem árt semmit a helyőrségnek : »Inkább még használ, mert elmondhatja mindenkinek, milyen helyzetben vagyunk ebben az Istentől elhagyott oduban. Bár nekem is adna valaki útlevelet !« — amire John megszorította a kezét s elment.

Odakünn izgatott népsokaság fogadta, mert híre futott szabadulásuknak s az emberek összecsoódltek, megtudni, mi igaz a dologban. Hónapok



óta nem esett meg ilyesmi Pretóriában, s ehhez mértén nagy volt az általános izgatottság is.

— Mondja csak, Niel, igaz-e, hogy elmennek ?  
— kiáltotta egy természetes farmer.

— Hogyan a csudába kaptak útlevelet ?

— Oh, miss Croft ! — jajdult fel a tömegből egy asszony, ki látogatóban volt, épp úgy, mint Jess, mikor a várost körülzárták — ha küldhetne pár sor írást az uramnak Maritzburgba, s tudtára adhatná, hogy jól érzem magam, csak éppen hogy bánt a csúz, mert sokat háltam a földön ; és mondja meg neki, hogy csókolja meg a kicsiny ikreimet.

— Most pedig, Niel kapitány, ha végzett, indulhatunk, — mondotta az egyik búr hollandusul, s olyat ütött szjambok lovaglővesszejével a hozzá közelebb álló rudaslóra, hogy felágaskodott s majdnem eltépte a hámat.

Vágtatva indultak el azután a lovak, jobbra-balra oszlatva szét a népsokaságot, s az utasok valóságos üdvriadal közepette indultak el hazatérő útjukon.

Egy óra hosszánál nagyobb ideig nem történt semmi nevezetes. John derekasan hajtott s a búrok vágtatva követték nyomon. Ez idő elmultával, mikor közeledtek ahhoz a vörös házhoz, melyben Müller Frank egy nappal azelőtt iratta alá az útlevelet a tábornokkal, az egyik búr a kocsi oldalához lovagolt s azt mondotta, hogy fogjanak ki az előtt a ház előtt, majd lesz mit enni odabenn. Minthogy egy óra éppen elmult, elég szívesen hallották ezt, s John ötven lépéssel a ház előtt megállította a kocsit, ott kifogták a lovakat és megabrakolva, megitatva az állatokat, a ház felé tartottak.

A két búr, aki szintén lenyergelt, már a verandán ült, s mikor Jess kérdőn nézett reájuk,

egyikük a kisszobára mutatott a pipaszárával. Követték az utasítást, s mikor beléptek, egy hot-tentotta asszony néhány tál ételt adott eléjük az asztalra.

— Itt az ebéd, lássunk hozzá, — mondotta John. — Isten tudja, mikor lesz részünk benne újra! — azzal leült.

Alig, hogy azt megtette, belépett a két búr s egyikük gúnyos megjegyzést tett, ami arra bátorította a másikat, hogy reájok nézett és a szemük közé kacagott.

Johnnak az arcába szökött a vér, de aztán nem vetett több ügyet a búrokra. Jobbnak látta úgy, mert nem nagyon volt ínyére a két alak megjelenése. Az egyik magas, simaképű, puffadt, gonosztevő-alak volt s egy kisértetiesen magános, kiálló foga az alsó ajkát érintette. A másik gúnyosan vigyorgó kicsiny ember volt, arcát tömött fekete szakáll vette körül, hosszú haja a vállát verte. Mikor a szokottnál jobban mosolygott s a szemöldöke lefelé egyenesült, a pofaszakálla előreszaladt s a bajusza oly magasra szökött, hogy már alig látszott valami az arcából, inkább hasonlított nagyszakállú majomhoz, mint emberi lényhez. Ez az ember a búrok legvadabb fajtájából való volt, a Zoutpansberg messze vidékéről, s egy szót sem tudott angolul. Jess a »gnu« gúnynévvel ruházta fel a vad külsejű, szőrös állathoz való hasonlósága miatt. A két búr közül a nagyobbik kifogástalanul tudott angolul, mert évekig élt Natalban s csak azért hagyta el azt az országot, mert a kafferek kínzása miatt összeütközésbe jutott a büntetőtörvénnyel. Jess ezt az embert »vadkan«-nak nevezte el a villogó agyara miatt.

A Vadkan különös módon jámbor férfiú volt, s mikor az asztalhoz lépett, John csodálkozására,

szeliden, de határozottan kezébe kerítette a kést, mellyel John éppen húst akart szelni.

— Mi baja van? — kérdezte John.

A búr szomorúan csóválta meg a fejét.

— Nem csodálom, hogy maguk angolok, istentelen nép létükre, a kezünkbe estek, mint a nagy Agag király a zsidók kezébe, úgy hogy darabokra apríthattuk magukat. Leülnek az asztalhoz, anélkül hogy hálát adnának a jó Istennek.

Azzal hátravetette a fejét s hosszú hálaimát hadart el az orrán át hollandus nyelven. Még azzal sem érte be, hanem lefordította angol nyelvre is, ami elég hosszú ideig tartott; a fordítás persze nem volt éppen tökéletes.

A gnu kajánul vigyorgott s ájtatos ament mondott utána, s John meg Jess csak azután folytathatták az ebédelést, ami, egybevetve mindent, nem tartozott éppen a legkellemesebbek közé. De azért panaszra nem volt joguk, mert hiszen könnyen megeshetett volna, hogy egyáltalában nem kapnak ebédet.

## HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

### Útközben.

John meg Jess végeztek az ebéddel s éppen fel akartak kelni az asztal mellől, mikor egyszerre kinyílt az ajtó, s az, ki belépett rajta, nem volt senki más, mint Müller Frank! Nem tévedhettek; ott állt előttük és megszímította az aranyszakállát, s oly nagy, oly szép, s mint Jess megjegyezte magában, oly gonosz külsejű ember volt, mint mindig. Hideg szemei a felismerés megcsillanásával pihentek meg John arcán, aztán valami mosolygásféle játszadozott a finom metszésű, kegyet-



len ajka körül. De a pillantása egyszerre megtalálta a két bűrt, kiknek egyike villával piszkálta a fogát, másika pedig, néhány hüvelyknyire Jess hajától, éppen a pipájára gyújtott.

— Nem megmondtam mindkettőtöknek, — fordult hozzájuk — hogy nem szabad együtt étkeznetek a foglyokkal? (ez a szó kellemetlenül ragadta meg Jess figyelmét). Mondottam, hogy tisztelettel kell bánni velük, ti meg idekönyököltök az asztalra s az orruk alá füstöltök. Takarodjatok ki!

A szelídképű, de agyaras ember sóhajtva mindjárt felállt, letette a villát, melylyel az imént még javában dolgozott, s kiment, mert észrevette, hogy mynheer Müller nem az a vezénylő tiszt, aki sokat tréfáltat magával; ellenben bajtársa, a gnu, szembeszállt vele.

— Micsóda, — mondotta, s hátravetette fejét, hogy elrázza szeméről a hosszú fekete haját — hát nem vagyok méltó arra, hogy két átkozott angollal üljek egy asztalnál — egy rooibaatjeval, meg egy fehérszemélylyel? Ha rajtam mulnék, a csizmámat pucoltatnám vele, az asszonynyal meg dohányt vágatnék — s e gondolatra addig vigyorgott, míg a szemöldöke, a pofaszakálla, meg a bajusza összetalálkozott az orra körül, úgy hogy csakugyan olyan volt, mint egy szőrös pávián.

Müller Frank nem felelt szóval. Csak előrelépett egyet, galléron ragadta fegyelmetlen alantasát s hatalmas erejű karjának egy mozdulatával kipenderítette az ajtón, úgy hogy a köztársaság e szabad és független polgárának útközben betört a feje, darabokra tört a pipája s jelentékeny sérülése esett arcának legkiemelkedőbb vonalán, — az orrán.

— Úgy ni, — mondotta Müller Frank, becsapva utána az ajtót — az ember csakis így végezhet az

ily fickókkal. Most pedig engedje meg, hogy jó napot kívánjak, Jess kisasszony, — s kezét nyújtotta, melyet Jess elég hidegen fogadott el.

— Örömömre szolgált, — tette hozzá udvariasan — hogy megtehettem önnek ezt a kis szolgálatot. Meglehetősen nehézséggel járt kieszközölni a tábornoktól az útlevelet; mondhatom, személyes érdemeimet kellett latba vetnem, hogy beleegyezését adja. De mindegy; megkaptam, s az én gondom lesz, hogy szerencsésen elkísérjem Mooifonteinba.

Jess meghajolt, Müller pedig Johnhoz fordult, ki felállt s két lépésnyire volt tőle.

— Niel kapitány, — mondotta neki — mi ketőnk között voltak régebben némi nézeteltérések. Remélem, a szolgálat, melyet tenni készülök önnek, bizonyosságot tesz arról, hogy nem neheztelek önre. Többet mondok. Kijelentettem már egyszer, hogy a wakkerstroomban fogadóban nem nekem volt igazam. Adja kezét és felejtsük el, amit úgy sem másíthatunk meg.

S kezét nyújtva, hozzá közeledett.

Jess megfordult; látni akarta, mi történik most. Ismerte az egész történetet s remélte, hogy John nem fog kezét azzal az emberrel; de a következő pillanatban eszébe jutott helyzetük, s remélte, hogy mégis megteszi.

John kissé színét változtatta, de aztán elhatározottan fölegyenesedett és hátratette a kezét.

— Őszintén sajnálom, Müller úr, — mondotta — de az adott helyzetben nem fogadhatom el kezét; ön tudja, miért.

Jess látta, hogyan futja el hirtelen a búr arcát az az ádáz szenvedély, mely mindig gyöngye oldala volt.

— Nem tudom, Niel kapitány. Legyen oly szíves, magyarázza meg.



— Helyes, megteszem, — mondotta John nyugodtan. — Ön meg akart orvul ölni.

— Mit akar mondani azzal? — mennydörgött Müller.

— Azt, amit mondtam. Reám lőtt kétszer, azzal az ürüggyel, hogy vadnak nézett. Ide nézen! — s levette fejéről a puha fekete kalapját — itt van a golyó nyoma! Akkor még nem tudtam; de most tudom, s nem vagyok hajlandó kezet szorítani önnel.

Erre aztán Müller dühe nem ismert határt.

— Ezért felelni fog, hazug angol! — mondotta s az övéhez kapott, melyben a vadászkése volt. Így álltak néhány pillanatig szemtől-szemben egymással. John meg se moccant. Nyugodtan és szilárdan állt meg helyén, mint egy vén fatörzs; nyílt, becsületes arca és éber szeme éles ellentéte volt a nagy hollandus szép, de ördögi ábrázatának. Végre megszólalt s kimért hangon így szólt:

— Egyszer már bebizonyítottam, hogy külön ember vagyok, mint ön, Müller Frank, s ha kell, be fogom bizonyítani újra, ha kés van is a keze ügyében. Figyelmeztetem önt, hogy van nálam egy útlevél, melyet a tábornoka írt alá s mely kezkesedik biztonlétünkről. Most pedig, Müller úr, — s a kék szeme megvillant — rendelkezésére állok.

A hollandus kihúzta a kést, de aztán visszalökte hüvelyébe. Egy pillanatig arra gondolt, hogy végez e dologban, de aztán hirtelen eszébe jutott, hogy tanu is van jelen.

— Útlevele a tábornoktól! — mondotta, s dühében megint megfélekedezett az óvatosságról. — Annak a tábornoktól kapott útlevélnek valószínűleg nem sok hasznát veszi! Hatalmamban van, uram! Ha nekem úgy tetszik, hogy összeszorítsam a kezemet, szétmorzsolhatom önt. De talán, —



mondotta, erőt véve magán — talán mégis tekintettel kellene lennem helyzetére. Ön a legyőzöttek közül való s talán nehéz a szíve és nem gondolja komolyan azt, amit mond. Eljöhet az idő, mikor férfi módjára intézhetjük el ügyünket egymással, Niel kapitány; addig, ha úgy tetszik, pihentessük.

— Legyen úgy, Müller úr, — mondotta John — de máskor ne kívánja tőlem, hogy kezet szorítsak önnel.

— Rendben van, Niel kapitány; most pedig, engedelmével, megmondom a legényének, hogy fogjon be; sietnünk kell, ha még ma éjszaka el akarjuk érni Heidelberget.

S azzal az érzéssel ment ki, hogy féktelenségével megint veszélyeztette átgondolt tervének sikerét.

— Ördög vigye azt az embert! — mondotta magában — az ilyen ember az, amit az angolok gentlemannek szoktak mondani. Bátor cselekedet volt, hogy vissza merte utasítani a kezem, holott a hatalmamban van.

— John, — mondotta Jess, mikor az ajtó bezáródott Müller mögött — félek ettől az embertől. Ha tudtam volna, hogy neki is van köze az útlevélhez, nem fogadtam volna el. Az írása mindjárt oly ismeretesnek tűnt fel előttem. Oh, bár maradtunk volna Pretóriában!

— El kell viselni azt, ami úgy sem lehet másképp, — mondotta megint John. — Legjobb, ha beletörődünk a dologba és boldogulunk, amint tudunk. Maga csak meglesz valahogy, de engem gyűlöl, mint a mérget. Azt hiszem, Bessie miatt.

— Igen, úgy van, — mondotta Jess — örültem szerelmes Bessiebe.

— Elképzelni is furcsa, hogy ily ember szeret-het is, — jegyezte meg John, a pipájára gyújtva — de hát ez is csak azt bizonyítja, hogy az emberi lélek mennyire tele van ellenmondással. Csak azt

nem értem, Jess, hogy miért szerzett nekem ez a fickó útlevelet, ha úgy gyűlöl? Mit forralhat?

Jess a fejét rázta s így felelt:

— Nem tudom, John; nekem a dolog sehogy sem tetszik.

— Talán azzal a gondolattal jár, hogy megöl; hiszen tudja, hogy egyszer már meg akarta tenni.

— Nem, nem, John, — felelte Jess majdnem sikoltva — hogyan gondolhat ilyet!

— Hát nem tudom, hogy oly nagy baj volna-e, — mondotta John erőltetett vidámsággal. — Sok gyötrelemtől kímélne meg s éppen csak kissé elébe váгна az eseményeknek. De tessék, most megijesztettem, pedig azt hiszem, hogy Müller — legalább a jelen esetben — tisztességesen viseli magát s nem forral semmit ellenem. Nézze! Mauti már hív bennünket. Szeretném tudni, adtak-e neki valamicskét enni azok a bitangok! Biztosság okáért jó is lesz, ha magunkkal visszük, ami megmaradt ebből az ürücombból. Legalább éhen ne pusztíthasson el bennünket Müller Frank, — és vidáman kacagva ment ki a szobából.

Néhány perc múlva megint útrakeltek. Mikor elindultak, megjelent Müller Frank, levette a kalapját s azt mondotta, hogy valószínűleg csak holnap találkozhatik velük Heidelbergben, hol megtörtént minden intézkedés, hogy kényelmesen tölthessék el az éjszakát. Ha nem találkozhatnák velük, a hivatalos elfoglaltsága lesz az oka. Ebben az esetben a két ember, usasítása szerint, minden baj nélkül el fogja kísérni őket Mooifonteinig és — tette hozzá sokatmondóan — nem gondolnám, hogy újabb udvariatlanságok is botránkoztatnák önöket.

A következő pillanatban elvágatott nagy fekete lován, ámulatlan s nem kis mértékben megkönnyebbült lélekkel hagyva hátra foglyait.



— Hát ez, — mondotta John — nem látszik éppen áruló játéknak, ha ugyan nem azért megy előre, hogy meleg fogadtatást készítsen elő számunkra.

Jess a vállát vont, mert nem értette a dolgot; aztán elindultak hosszú, magános útjukon. Negyven mérföldes út állt előttük s kísérőik, vagyis inkább őreik, csak egyszer engedték meg, hogy kifogjanak, amit valamivel napnyugta előtt meg is tettek a nyílt mezőn. Mikor a nap lement, újra befogtak s újra elindultak a besötétülő rónaságon. Az út szörnyű állapotban volt s körülbelül kilenc óráig, mikor a hold felkelt, nagyon nehéz és veszedelmes volt rajta az utazás. Azután kissé jobban alakult a helyzet, s végre, tizenegy óra tájban, megérkeztek Heidelbergbe. A város majdnem elhagyottnak látszott. A búrok főereje nyilván az arcvonatra ment és csak kis őrség maradt hátra kormányuk székhelyén.

Mikor a szekér megállt a fogadó előtt, melyben az éjszakát voltak töltendőek, Jess egy zökkenésre felébredt néhány óráig tartó álmából.

— Hol vagyunk? — kérdezte ijedten. — Oly szörnyű álmom volt! Azt álmodtam, hogy átutaztam az életen, s hogy egyszerre minden megállt, s meghaltam.

— Nem csodálom, — kacagott John — az út a legutóbbi tíz mérföldön oly göröngyös volt, amilyen csak az élet ösvénye lehet. Megérkeztünk a fogadóba. Már jönnek is a legények, kifogni a lovakat, — s gémberedetten leszállt a kocsiról és lesegítette, vagyis inkább leemelte Jess, kinek tagjait úgy összehúzta a görcs, hogy mozdulni is alig tudott.

A kapuban egy nyájas képű angol nő állt s magasra tartva a kezében lévő lámpát, meleg szívvel köszöntötte a jövevényeket.



— Három órával ezelőtt — mondotta — itt járt Müller Frank s meghagyta, hogy várjam meg önöket. Elhihetik, szívemből örülök, hogy végre ismét láthatok angol arcokat. Goochné vagyok. Mondják, jól van az uram Pretóriában? Éppen az ostrom kezdete előtt ment oda szekéren, s azóta nem adott hírt magáról.

— Igen, — mondotta John — teljesen jól érzi magát. — Néhány héttel ezelőtt kissé megsebesült a vállán, de már meggyógyult.

— Oh, hála Istennek! — mondotta a szegény asszony és sírva fakadt; azok az ördögök azt mondták, hogy meghalt — bizonyosan csak azért, hogy gyötörjenek. Jöjjön be, kisasszony, készen várja a meleg vacsora, mire megmosta kezét. A lovakat a legényeim majd ellátják.

Arra aztán beléptek, s oly boldogok voltak, minővé a jó vacsora, a szíves látás és a kényelmes ágy teheti a helyzetükben lévőket.

Kora reggel megüzente nekik az egyik derék kísérlőjük, hogy nem indulhatnak féltizenegy előtt, mert a lovak még fáradtak; pár óra hosszáig hát még ágyban maradhatnak. Aki utazott valaha Dél-Afrikában szekéren vagy postakocsin, megértheti, mily jól esett ez az engedmény. Barátaink kilenckor megreggeliztek, s mikor az óra felet ütött tizenegyre, Mauti a kapu elé állt a kocsival s vele együtt megjelent a két búr is.

— No, Goochné asszony, mivel tartozunk? — kérdezte John barátságosan.

— Semmivel, Niel kapitány, semmivel. Ha tudná, mily nagy tehertől szabadította meg a lelkemet! Aztán úgyis koldusbotra jutottunk; a búrok elhajtották az uram minden lovát és minden marháját s ráadásul egy héttel ezelőtt még hat emberük élt a nyakamon, anélkül hogy egy

fillért is fizettek volna, nekem hát már úgys minden mindegy.

— Ne búsuljon, Goochné asszony, — vigasztalta John — a kormány bizonyosan megtéríti kárát, ha a dolognak vége lesz.

Goochné jósszerűen rázta a fejét.

— Nem látok én már abból egy fillért sem, — mondotta. — Hálát adnék Istennek, ha visszakapnám az uram s élve szabadulhatnánk innen. De nézze csak, Niel kapitány, hoztam itt egy telekosarat; van benne kenyér, hús, keményre főtt tojás, meg egy üveg háromcsillagos brandy. Lehet, hogy még jó hasznát veszik, míg hazaérnek. Nem tudom, hol hálnak meg ma éjszaka, mert az angolok még mindig tartják Standertont, ott hát nem állhatnak meg, de nem is mehetnek arra. Nem, ne köszönjön meg semmit; kevesebbet már igazán nem tehettem. Isten áldja meg — Isten áldja meg, kisasszony; remélem, szerencsésen hazaér. De legyen résen. Nagyon rosszféle ember a két kísérőjük. Úgy hallom — nem tudom, igaz-e, nem-e — hogy az a pufókképű agyaras ember agyonlőtt két sebesültet a bronkers-spruiti csata után, s nem tudok semmi jót a másiktól sem. Nevettek s említették önöket ma reggel a konyhában; az egyik szolgálóm kihallgatta beszédüket, s az a hosszúhajú azt mondotta, hogy ma éjszakán túl, hál' Istennek, már nem lesz önökre több gondjuk. Nem tudom, mit akart azzal mondani; lehet, hogy felváltják őket; de gondoltam, hogy mindenestre megmondom önöknek a dolgot.

John végtelenül komolyan hallgatta, s a gyanu újra felébredt benne. De abban a pillanatban odalovagolt hozzájuk az egyik búr s azt mondotta, hogy tüstént indulniok kell. Útra is keltek mindjárt.

Utazásuknak ez a második napja szakasztottan olyan volt, mint az első. Az országút merőben ki-



halt ; nem találkoztak rajta se angollal, se kaffierrel ; nem láttak más élő, mint néhány farkas vadat, mely békén legelészett a lankás hegyoldalakon. De két óra tájban, mikor rövid pihenő után újra elindultak, egy kis kalandjuk akadt. A gnu lova egy hangyászó medve üregébe lépett, felbukott, s átvette fején a lovasát. A gnu a következő percben már talpra állt, de homlokát egy elhullott bak állkapcsába ütötte s a vér patakban csorgott alá torzonborz arcára. A társa durván kacagott, mert vannak, kikre az ellenállhatatlan kómikum erejével hat, mikor látják a más ember baját. A megsérült ember vadul káromkodott s igyekezett elállítani a vérzést a kabátja szárnyával.

— Wacht een beetje (várjon egy kicsit), — mondotta Jess — ott abban a tócsában van egy kis víz, — és habozás nélkül leugrott a szekérről, s odavezette a vízhez a bűrt, ki alig látott az arcába ömlő vértől. Ott letérdeltette s addig mosta nem mély sebét, míg vérzése elállt ; akkor aztán kötyögyapotot rakott rá, amiből történetesen volt valamelyes készlete a szekéren, s a saját zsebkeendőjével átkötötte a fejét. A sebesültet, minden durvalelkűsége mellett, szemmeláthatóan meghatotta ennyi jószág.

— Mindenható atyám, — mondotta — de jó szíve és puha ujjja is van magának ; a saját feleségem se láthatott volna el különben ; kár, hogy olyan átkozott angol fehérszemély maga.

Jess újra felszállt a kocsira s nem felelt semmit. Aztán elindultak.

Útjuk további rendjén nem történt említésre méltó esemény. Egy órával napnyugta előtt kisérőik parancsára kifogták lovaikat a mezőségen, ott, ahol keskeny dűlőút ágazik el a standertoni országúttól.



## HUSZONHARMADIK FEJEZET.

## A Vaal hullámaiban.

A nap tikkasztott és perzselt, s utasaink pihegve és valósággal levegő után kapkodva ültek a szekér árnyékában. Délután kissé megmozdult a levegő, de azután az a kis szellő is elült, s a lélekzetfőjtő levegő sűrűn nehezedett emberre és állatra. Még a búrok is nehezen tűrték a hőséget, mert mindketten végignyújtózkodtak a fűvön, pár lépésnyire a szekér baloldalán, s minden látszat szerint mélyen aludtak. A lovak annyira odáig voltak, hogy nem is ettek, hanem jobbra-balra hemperegtek a földön — már amennyire a pányva engedte, és hol itt, hol meg ott tépdestek maguknak egy szájravaló friss fűvet. Csak egy volt, aki fel se vette a szörnyű meleget: a zulu Mauti. A lovakhoz közel egy hangyabolyon ült a leáldozó nap teljes fényében, s egy saját szerzeményű kis dalt zümmögött, mert a zulu épp oly könnyen improvizál, mint az olasz.

— Nem ennék még egy tojást, Jess? — kérdezte John. — Jól fog esni.

— Köszönöm, nem kérek; a legutóbbi is majdnem a torkomon akadt. Nem lehet enni ebben a nagy melegben.

— Mégis jobb volna. Tudja Isten, mikor állunk meg újra. Nem vehetek ki semmit a derék kíséreinél; vagy nem tudnak, vagy nem akarnak mondani semmit.

— Nem bírok, John. Vihar közeledik, érzem a fejemben, s vihar előtt sohasem tudok enni — akkor sem, mikor fáradt vagyok.

Ez után a beszélgetés után kissé elhallgattak.

— John, — mondotta végre Jess — mit gondol, hol hálunk meg ma éjszaka? Ha az országúton megyünk, egy óra alatt elérjük Standertont.

— Nem hiszem, hogy érinteni akarnák Standertont, — mondotta John. — Valószínűbbnek tartom, hogy a Vaalnak egy másik gázlóján kelünk át.

E pillanatban a két búr felébredt és komoly beszélgetésbe ereszkedett egymással, mintha hevesen vitatkoznának valamiről.

Lassan szállt alá az égboltozaton a nap óriási vörös korongja, s vérbe mártotta a földet és eget. Mintegy száz lépésnyire attól a helytől, ahol megpihentek, gyalogösvény ágazott el az országúttól s átvitt egyikén azoknak a nagy domboknak, melyek hullámszerűen húzódnak itt minden irányban, egészen a láthatár széléig. John nézte a leáldozó napot, míg egy más kép nem vonta magára figyelmét. Mikor felpillantott, egy lovast vett észre, ki mozdulatlanul állt a domb élén. Müller Frank volt. John mindjárt reáismert. A lova oly helyzetben állt, hogy még e meglehetősen távolból is élesen kivált a párázatos, vörös háttérből a lovas minden arcvonása, s még a térdére fektetett puskájának felvont kakasa is. Úgy ő, mint a lova azt a benyomást keltették, mintha egészen tűzben állnának. A látvány oly bűvöletes, oly rendkívüli volt, hogy John felhívta reá Jess figyelmét. Az odanézett s akaratlanul megborzadt.

— Olyan, mint az ördög a pokol tüzeiben, — mondotta; — úgy látszik, mintha lángok nyaldosnák körül.

— Semmi kétség, — mondotta John: — ördög is az, csak az a kár, hogy még nem érte el rendeltetése helyét. Most felénk tart, mint a szélvész.

Müller Frank vagy húsz másodperc múlva megállt mellettük fekete lován, édesen mosolygott és levette kalapját.

— Láthatják, hogy gyekeztem szavamat tartani, — mondotta. — Elhihetik, nem könnyen sikerült s kicsibe mult, hogy az utolsó pillanatban is nem voltam kénytelen elállni tervemtől. De hát itt vagyok.

— Hol fogunk ki ma éjszakára? — kérdezte Jess. — Standertonban?

— Nem, — mondotta; — ez több, mint amennyit megtehetek önért, ha csak reá nem bírja az angol tiszte, hogy adja meg magát. Úgy intéztem, hogy a Vaalt innen két óra járásnyira lépjük át egy gázlón, melyet ismerek. Ne aggódjék, legyen nyugodt, jól fognak aludni ma éjjel mind a ketten, — s rémesen mosolygott.

— De hogyan áll a dolog azzal a gázlóval, Müller úr? — kérdezte John. — Egészen biztos rajta az átkelés? Azt hiszem, a Vaal nagyon megáradt a sok esőtől.

— A gázlón egészen biztos az átkelés, Niel kapitány. Két órával ezelőtt magam is azon jöttem át. Tudom, hogy rossz véleménye van rólam, de talán csak nem hiszi, hogy megbízhatatlan gázlón akarom átvezetni? — S újabb meghajlással tovább lovagolt, beszélni a búrokkal, de elmenőben még visszaszólt Johnnak: — Nem mondaná meg a zulunak, hogy fogja be a lovakat?

John vállát vont, felállt s odament Mautihoz, hogy segítsen befogni a négy szürkét, melyek fáradtan és erőtlenül álltak egymás mellett és szájukkal a legyek után kapkodtak, melyek így vihar előtt még érzékenyebben csípnek, mint egyébkor. Kísérőik két lova mintegy ötven lépésnyire volt tőlük balfelől. Úgy rémlett, mintha megértették volna a helyzetet s nem akartak volna érintkezni az angolok lovaival. Müller közeledtére a két búr felállt s lovához ment, hova Müller lassan követte őket.



Müller Frank most a két embere mellett állt, azok meg a lovuk mellett.

— Figyeljete! — mondotta keményen.

A két ember felpillantott.

— Csak oldjátok a szíjat s figyeljete!

Azok szót fogadtak és lassan bogozták ki a lovuk pányváját.

— Megértettétek a parancsot. Ismételd meg — te!

Az agyaras ember, kit a felszólítás illetett, még mindig a pányvaszíjjal bibelődve, így szólt:

— A két foglyot a Vaalhoz vinni, belehajtani őket éjszaka a vízbe, oly helyen, ahol nincs gázló, úgy, hogy belefúljanak! Ha pedig nem fúlnak bele, akkor tüzelni rájuk.

— Így szól a parancs, — mondotta vigyorogva a gnu.

— Megértettétek?

— Megértettük, mynheer; de bocsánatot kérünk, nagy dologról van szó. A parancsot megkaptuk, — de látni akarjuk a felhatalmazást.

— Az, az, — mondotta a másik — mutassa meg a felhatalmazást. Ártatlan emberpár az. A légynek sem ártanak. Mutassa meg a felhatalmazást, hogy el kell pusztítani őket. Nem lehet csak úgy, írott parancs nélkül, elpusztítani két embert, még ha angol is, különösen, mikor az egyik olyan szép, feleségnek való lány.

Müller Frank összeszorította a fogát.

— No, szép legények vagytok, — mondotta. — Fellebbvalótok vagytok, mi szükségtek még külön felhatalmazásra? De gondoltam reá. Ide nézzetek — s egy írást vett ki a zsebéből. — Nesze, olvasd el! De vigyázz, hogy meg ne lássák a kocsiról.

A puffedt képű nagymihaszna ember kezébe vette az írást és olvasta fennhangon:

»A két fogoly és szolgájuk (egy angol férfi, egy angol leány, meg egy zulu-kaffer) ez ítéletmondá-

sunk végrehajtásaképpen, mint a köztársaság ellenségei, tisztetek parancsa szerint kivégezendők. Ez a meghatalmazás ad nektek reá jogot, hogy úgy cselekedhesetek.»

— Látjátok az aláírását, — mondotta Müller — és hitelesnek ismeritek el?

— Úgy van, látjuk és hitelesnek ismerjük el.

— Helyesen. Add vissza a meghatalmazást.

Az agyaras ember már vissza akarta adni, de a másik ellenkezett.

— Nem, — mondotta — a meghatalmazás nálunk marad. Nem szeretem a dolgot. Ha csak a férfiről, meg a kafferről volna szó — de az a leány, az a leány! Ha visszaadjuk a meghatalmazást, akkor mivel igazoljuk a vérontást? A meghatalmazás nálunk marad.

— Úgy, úgy, igaza van, — mondotta az agyaras; — az írásnak nálunk kell maradnia. Vágd zsebre, Jan.

— Átkozott bitang, add ide! — mondotta Müller az összeszorított fogai közül.

— Nem addig van, Müller Frank, nem addig ám! — felelte a gnu vigyorogva s a zsebére ütött; — ha visszakéri az írást, visszakaphatja, de akkor mi felnyergeljük a lovunkat és elmegyünk, maga pedig ám végezze el maga a gyilkosságát. Tessék választani! Szívesen megyünk haza, mert nekünk nem tetszik ez a dolog. Ha már lövöldözni kell, inkább lövök bakra, vagy kafferre, mint fehér emberre.

Müller Frank egy pillanatig gondolkozott, aztán nevetett egy kisé.

— Furcsa nép vagytok ti búr falusiak, — mondotta; — de talán igazatok van. Különben is mindegy, kinél van a meghatalmazás, földolog, hogy jól végezzétek el dolgotokat. A fő, hogy jól végezzétek el.

— Ügy, ügy, — mondotta a puffadt-képű ember, — azt ránk bízhatja. Nem az elsők lesznek, akit hasra fektettünk. Ha zsebemben a meghatalmazás, nincs kedvesebb mulatságom, mint akár egész éjszaka angolokat puffogatni le, egyiket a másik után. Nincs szebb, mint mikor az angol bukfencet hány.

— Elég a fecsegésből. Nyergeljete, a kocsi vár. Ostoba fejetekkel nem tudtok különbséget tenni a között, mikor az ember megöl valakit, mert muszáj, meg a között, mikor az ember csak azért ölt meg valakit, hogy megölje.

— Ügy, ügy, — mondotta a gnu; — ország-árulók; hallottunk már effélét régebben is. Jó szabály, hogy aki elárulja az országot, trágýazza meg földjét a testével; — s kacagva ment tovább.

Müller Frank sajátyszerűen gonosz mosollyal nézett utána. — Oh barátom, — mondotta magában — nem sok órával leszel öregebb, mint most, mire megváltok egymástól: te, meg az a meghatalmazás. Az az írás még ebben az áldott országban is elég volna, hogy felkössenek. Az öreg... sohasem bocsátaná meg, hogy megengedtem magamnak ezt a tréfát az aláírásával. Szent Isten, mennyi gond és baj, míg az ember megszabadul egyetlenegy ellenségétől is! No, de meg kell történnie, és Bessieért érdemes; és ha nem csináltam volna ezt a háborút, soha, de soha nem jutottam volna ennyire sem. Sajnálom azt a Jess leányt, de nem lehet másképp; nem szabad tanúnak életben maradnia. Oh, vihar lesz. Annál jobb. Ilyesmit legjobban viharban végezni el.

Müllernek igaza volt. A vihar gyorsan közeledett s a felhők koromsötét fátyolával vonta be a csillagfényes eget.

Nagy bajjal jutottak előbbre a lovak a vak sötétségben. De az út, szerencsére, eléggé sík terű-



leten vitt át és Müller Frank járt elől, mutatni az utat. A föld néma volt, mint a halál. Madár se rebrent, fű nem susogott, szél nem mozdult fölötte. Az élet egyetlen jele a szakadatlan villámlás volt, mely körülcsikázta a viharfelhők szélét. Mérföldeken át volt az így az elhagyott pusztaságban! Már nem lehettek messze a folyótól.

Baljóslatú éjszaka volt. Piszkos színű felhőoszlopok torlódtak feléjük a rónaságon át. Aztán felkelt kísérteties udvarával a hold és rémes, torz fényt vetett a sötétségbe, mely mintha meg-megrázkódott volna sugaraitól. A piszkos felhők továbbhúzódtak s belőlük és fejük fölött kitört az égiháború. A szekér már egészen közel járt a folyóhoz, hallani lehetett a víz csobogását. Balkéz felől fehér, megannyi sírkőhöz hasonló nagy fehér kövekkel borított síkság terült el, s a bágyadt holdsugarak átsurrantak fölötte.

— Nézze, John, nézze! — kiáltotta Jess görcsös kacajjal; — olyan, mint egy nagy temető s a sötét foltok olyanok benne, mint az elhaltak árnyai.

— Bolondság, — mondotta John szigorúan — hogyan beszélhet ily badarságokat?

Érezte, hogy a leány elvesztette lelkének egyensúlyát s mi több, érezte, hogy ő maga sem egészen biztos a magáiban; ennek következtében természetes volt, hogy haragosan bánt vele s igyekezett minél nyugodtabbnak látszani.

Jess nem felelt, de félt, maga sem tudta, miért. Olyan volt mindez, mint egy szörnyű álom, vagy mint Dorénak egy elevenné vált képe. Semmi kétség, a vihar közelsége is hatással volt lelkére. Még a fáradt lovak is horkoltak és nyugtalanul toporzékoltak.

Könnyű domborulatra jutottak s a kerekek tompán forogtak a fűvön.

— Mi az? Letértünk az útról! — kiáltotta John Müllernek, ki tizenöt vagy húsz lépésnyire még előttük járt s mutatta az utat.

— Semmi baj! Semmi baj! Csak rövidítettük az utat! — kiáltotta vissza Müller, s hangja különösen és tompán hangzott a mély csendben.

Alattuk, száz lépéssel odább, bágyadt fény csilámlott a folyó víztükrén. Újabb öt perc elmúltával a parthoz értek, de a nagy sötétségben nem láthattak át a túlsó partra.

— Balra fordulni! — kiáltotta Müller; — a gázló néhány lépéssel feljebb van. Itt nagyon mély a víz a lovaknak.

John balra fordította szekerét s követte vagy háromszáz lépésnyire Müller lovát a part mentén, míg egy oly helyre nem jutottak, hol a víz vad zúgással rohant medrében s nagy örvénylés zaja hallatszott.

— Itt van az a hely, — mondotta Müller; — sietnie kell, hogy átjuthassanak. A ház éppen szemközt van a túlsó parton s jó lesz elérniök, mielőtt kitör az égiháború.

— Rendben van, — mondotta John, — de nem látok egy arasznyira sem; azt sem tudom, hová hajtsak.

— Hajtson egyenesen előre, a víz legfeljebb három láb mély és nincs benne szikla sehol.

— Hát én csak azt mondom, hogy nem megyek át.

— De át fog menni, Niel kapitány. Nem maradhat itt s ha maradhatna is, mi nem maradhatunk. Oda nézzen! — s keletre mutatott, hol valóban szörnyű és fenségesen szép látvány tárult eléjük.

Egyenesen feléjük egy óriási viharfelhő tartott, olyan, mint egy vitorla, melyet megduzzasztott a szél, s a felületén szakadatlanul ciká-



zott a villám, kígyószerűen ágazva szét a sötét körvonalak irányában. A változó fény úgy ragyogott, hogy tűzpirosra festette a piszkos-szürke felhőtömegek alját s kísértetiesen cikázta át és mérföldes messzeségben megvilágította a folyót, a két partját, meg a rónaságot. De a legborzasztóbban talán mégis az a természetellenes csend hatott. A mennydörgés távoli moraja elhalt s a vihar néma fenséggel közeledett.

Müller még el sem hallgatott, mikor a kocsi jéghideg légáramlatba került s a tűzkígyók még rémesebben cikáztak, mint azelőtt. Kitört felettük a vihar.

— Előre, előre, induljon már! — harsogta Müller; — ha nem siet, elpusztulnak itt, mert a villám mindig a vízfolyás irányában csap le; — és szavainak mintegy nyomatékot adva, nagyot vágott korbácsával az egyik ló hátára.

— Lépj át az ülés támláján, Mauti és segíts tartani a lovakat! — kiáltotta John a zulunak, ki szót fogadott és odatámaszkodott John és Jess közé.

— Most pedig, Jess, imádkozzék Istenhez, mert azt hiszem, nagy szükségünk lesz a segítségére. Gyí, te szürke, gyí!

A lovak felágaskodtak és megtorpantak; de jobbról Müller, balról meg az ájtatosképű búr irgalmatlanul hajszolta őket előre s végezetül egy irammal a vízbe rontottak. A szélroham egy pillanatra elült s a nagy csöndet nem háborította más, mint a víz bugyborékolása és az eső kigyó-szerű sziszegése.

Egynéhány, talán tíz vagy tizenöt lépésnyi távolságig jól ment minden, de ekkor John egyszerre észrevette, hogy mély vízbe jutottak. A két vezető ló nyilván nem érzett már földet a lába alatt s nehezen állhatott ellen a megáradt folyó sodrának.



— Ördög vigye el! — kiáltotta vissza John — itt nincs gázló!

— Csak előre, előre, nincs baj! — hallatszott vissza Müller szava.

John most már nem szólt semmit, de minden erejének megfeszítésével igyekezett visszafordítani a lovakat. Jess hátrafordult ülésén s körülnézett. Éppen abban a pillanatban egy villám fénye megvilágította Müllert és két társát. Leszállva nyergeikből, ott álltak a parton és puskájukat egyenesen a kocsira fogták.

— Oh, Istenem! — sikoltott fel Jess — tüzelnek reánk!

Alig, hogy ezt kimondotta, megvillant a tűz a három puska öblében és Mauti, ki mellettük ült, fejfel a kocsi fenekére bukott, az egyik ló pedig a halálfélelem nyerítésével magasan felszökött a levegőbe, aztán egy nagy csobbanással visszazuhan a vízbe.

Erre aztán oly rémséges jelenet következett, melyet gyöngé tollam leírni nem képes. Fejük fölött tombolt a fergeteg, és villám villám után, jobban mondva, a villámok egész láncolata csapkodott le a vízbe. Meg is dördült az ég, mint az utolsó ítélet harsonája, a szél alázódult, s a folyó sík vizét tajtékká verte fel, belekapaszkodott a szekér ekhójába, felemelte azt kerekeiről, úgy hogy úszni kezdett. A vihar dühétől és a rudasló halálküzdelmétől rémülten, a két vezetőló addig tépte a hámot, míg elszabadult és eltűnt a sötétségben. A szekér tovább úszott s hol a medret érintette, hol meg bárka módjára úszott lefelé, ringott jobbra-balra s körben forgott. A holt ló vele úszott s a víz alá húzta párját is.

S eközben tisztán és élesen bele-beleszólt a vihar zúgásába és harsogásába a három puskapogása, valahányszor egy-egy villám fénye lát-

hatóvá tette a kocsit a parton álló gyilkosoknak. Mauti még mindig a kocsi fenekén hevert, egy golyóval az erős vállai közt, egygyel a koponyájában, de John még teljes erőben érezte magát, bár valami elrepült a feje előtt és horzsolta arcát. Jesszt ösztönszerűen a térdére vonta és reáhajolt, s az a homályos gondolat járt agyában, hogy talán megvédi testével a golyóktól.

Pif-puf! a szekér fájába, az ekhó vásznába; dir-durr! előttük a levegőben; de valami kegyes hatalom megóvta őket s bár egy golyó átfúrta John kabátját, kettő pedig Jess ruháját, mindketten sértetlenül maradtak. A lövöldözés most sűrűbbé és hevesebbé vált, de aztán megnyíltak az ég csatornái s oly sűrűn zuhogott az eső, hogy a parton álló gyilkosoknak még a villám fénye sem árulta el, hol vannak a folyó árjával küzködők.

— Elég volt, ne tüzeljetek már, — mondotta Müller Frank; — a szekér elmerült, végük van. Nincs ember, aki élve menekül a mi tüzelésünkből s a megáradt Vaal vizéből.

A két búr felhagyott a lövöldözéssel s az agyaras méla fejcsóválással jegyezte meg a cimborájának, hogy azok az átkozott angolok nem ázhattak át jobban a vízben, mint ők a parton.

A gnu nem felelt. Furdalta a lelkiismeret. Eszébe jutott az a puha kéz, mely ma reggel bekötötte a fejét; a zsebkendő — az ő zsebkendője! — még most is rajta volt a homlokán. Az a kéz most görcsösen kapaszkodik haláltusájában a Vaal sikamlós köveibe; vagy talán már meg is dermesztette a halál. Gyötrelme volt gondolni is reá, de könnyebbé tette lelkét a gondolat, hogy írott parancsra cselekedett, s hogy akárki lőtte agyon őket, ő bizonyára nem volt az, mert mindig ügyelt, hogy golyója minél messzebbre kerülje el a szekeret.



Müller Frank is az írott parancsra gondolt, mely az ő hamisítványa volt. Minden áron vissza kell szereznie, még ha...

— Keressünk védelmet ott a part alatt. Van ott, mintegy ötven lépésnyire innen, egy mélyebb, fedett hely, ahol meghúzódhatunk. Az ember megfullad ebben a szörnyű esőben. Nem ülhetünk lóra, míg ki nem tisztul. Aztán ihatnám egy korty pálinkát is. Mindenható atyám! Még most is látom annak a lánynak az arcát; a villám éppen reávilágított, mikor elsütöttem a puskámat. Hát most már bizonyosan fenn van, szegény, a mennyországban, ha ugyan az angolnak egyáltalában van jussa a mennyországához.

Az agyaras mondotta ezt s a gnu nem felelt, csak odament vele együtt a lovához. Kantárszáron fogták és elvezették a békétűrő állatokat, melyekről patakzott a víz. Müller Frank ott állt, elgondolkozva, a saját lova mellett, s nézte, ahogy eltűntek a sötétségben. Hogyan kaphatná vissza azt a meghatalmazást, anélkül hogy még jobban bezsennyezné vérrel a kezét?

Amíg így gondolkozott, már megjött a felelet. Mert abban a pillanatban rémes dördüléstől kísérve, lecsapott a már-már elvonult viharfelhőből egyike azoknak a félelmetes villámoknak, melyekkel néha vége szakad az afrikai égiháborúnak. Megvilágította nappali fénynyel az egész jelenetet s Müller a fehér fénykör közepén oly tisztán látta bűntársait és lovaikat, mint a nagy király a férfiakat a tüzes kemencében. Negyven lépésnyire voltak tőle a folyó partjának domborulatán. Látta egy pillanatig, hogy egyenesen állnak; még egy pillanat — s emberek és lovak a földre omlottak. Aztán megint elsötétült minden; Müller iszonyodva tántorult vissza; aztán odarohant, nevékön szólította a két embert, de azok nem feleltek,



csak saját szavának visszhangját hallotta. Ott állt előttük s a hold fénye kezdett átszűrődni az esőn. Halovány sugarai két elnyújtózott alakra estek — a két ember egyike hanyatt feküdt s eltorzult vonásait az égnek fordította, a másik az arcára borult. Mellettük feküdtek, lábukat a levegőbe meresztve, lovaik. A két búr már égi bírása előtt állt. Lesujtotta őket a villám, mint ahogy igen sokakat öl meg így Afrikában.

Müller Frank nézte ez istenítéletet; aztán felvedve meghatalmazást s minden mást a világon, lovához rohant s a pokol minden rémségétől üldöztetve, vadul elvágtatott.

## HUSZONNEGYPEDIK FEJEZET.

### A halál árnyékában.

A lövöldözés a parton elhallgatott és John, nem veszítve fejét, látta, hogy arról az oldalról — legalább egyelőre — megszűnt minden veszély. Jess teljesen mozdulatlanul feküdt karjaiban, feje a mellén pihent; s Johnt megragadta az a szörnyű gondolat, hogy eltalálta egy golyó, vagy, úgy lehet, már meg is halt.

— Jess, Jess, — kiáltotta túl a vihar tombolását — nincs baja?

A leány kissé fölemelte fejét.

— Azt hiszem, hogy nincs, — mondotta. — Mi lesz most?

— Csak Isten tudja, én nem. Maradjon nyugodtan. Minden rendbe jön.

De a szívében tudta, hogy nincs rendben semmi s hogy a vízbefúlás fenyegető veszedelmében forognak. A megáradt folyó magával ragadta szekereiket. Néhány pillanat, s a kocsi felborul velük és akkor...

A kerék most egyszerre megakadt valamiben, a kocsi félrebillent, aztán úgy úszott tovább egy darabig.

— No, most, — gondolta John, mert a víz elöntötte a kocsi fenekét. Aztán egy újabb lökés, s a kocsi még jobban féloldalra dőlt.

Egy roppanás. A rúd kettétört s a kocsi fordult egyet a víz tetején. Az történt velük, hogy neki mentek egy sziklazátonynak s az áradat a holt lovakat a szirt egyik oldalára, a kocsit a szirt másik oldalára sodorta. Oda voltak hát kötve a sziklához ; a holt lovak pótolták a horgonyt, a szívós, cserzetlen bőristrángok a horgonykötelet. Míg az istráng, meg a lószerszám többi maradványa helyt állt, tűrhető biztosságban voltak ; de ők azt nem tudták. Egyáltalában nem tudtak semmit. Fölöttük tombolt a vihar, körülöttük háborgott a megáradt folyó, s az eső zúgva szakadt le reájuk. Nem tudtak mást, mint azt, hogy tehetetlen élő parányok, melyekre mindenfelől a halál ólálkodik. Jobbra-balra hányattatva, szorosan átölelték egymást. Eközben csapott le az a szörnyű villám, mely — ők nem tudták — bírójok elé szólította a gyilkosokat. Egy pillanatig megvilágította a háborgó vizet és a folyó két partját. Megvilágította a sziklát is, melyen fennakadtak s az egyik elpusztult ló fejét, és nappali fényt vetett a holt Mauti alakjára, mely arcra borultan feküdt s karját a kocsi sarkáról a vízbe lógatta, úgy hogy kísértetiesen hasonlított egy henye kirándulóhoz, ki kedvét leli abban, hogy a vízbe mártja kezét.

A villámfény egy szempillantás alatt kialudt, s megint sötétben voltak. De a vihar most már lassan-lassan elvonult s a hold előtűnt a felhők közül ; bár nem sütött teljes fénynyel, valamivel mégis világosabb lett, az eső is alábbhagyott s végre teljesen elállt. A vihar fenségesen elvonult az éj-

szakában s többé nem hallottak mást, mint a tova-hömpölygő víz zúgását.

— John, — mondotta Jess hirtelen, — tehetünk-e valamit?

— Semmit, édesem.

— Megmenekülünk-e, John?

A férfi habozott.

— Isten kezében van az, édesem. Nagy veszélyben forgunk. Ha a kocsi felborul, a vízbe fülünk. Tud úszni?

— Nem tudok, John.

— Ha virradatig tarthatjuk itt magunkat, lehet, hogy partot érünk, ha ugyan azok az ördögök nem állnak ott és nem tüzelnek reánk. Nem hiszem, hogy sokat remélhetnénk.

— John, fél a haláltól?

John habozott.

— Nem tudom, édesem. Remélem, hogy férfiként fogok a szemébe nézni.

— Mondja meg, mit gondol igazán. Van-e még számunkra remény?

John megint habozott s azon gondolkozott, megmondja-e az igazat, vagy se. Végre elhatározta, hogy megmondja.

— Nem hiszem, hogy volna, Jess. Ha nem fülünk a vízbe, agyonlőnek bennünket. Ott várnak a parton, míg felvirrad s nem hagynak élve bennünket a saját érdekükben sem. Jess, édes Jess, — folytatta azután — nem volna jó, eltagadni az igazságot. Életünknek már néhány perc alatt vége szakadhat. Emberi számítás szerint végének kell szakadnia, mielőtt a nap felkel.

Elég rémes beszéd volt ez — mert borzasztó dolog is, az ifjúság és az egészség erejének teljében nézni szembe a halállal és tudni, hogy néhány perc még, s az életnek vége. Szörnyű dolog az, s aki forgott valamikor ehhez hasonló veszélyben, bizony-



ságot tehet róla. John szíve is megrendült erre a gondolatra — mert nagy dolog a halál. S mégis van valami, ami erősebb a halálnál : a nő teljes szerelme. Azon még a halál sem vesz erőt. Úgy történt azután, hogy mikor Jessre függesztette hideg pillantását, csodálatos, földöntúli fény sugárzott feléje a leány szeméből. Jess nem félt a haláltól, most, hogy kedvesével együtt fog a szemébe nézni. A halál volt reménye és boldogsága. Itt alant nincs semmije ; odafenn talán meglesz mindene, vagy ha nem : pihenni fog. Bilincsei lehullottak, egy hatalmas kéz tördelte le róla. Kötelességének eleget tett, a reábízottat híven elvégezte s most szabad — szabad meghalnia kedvesével. Szerelme, hajh ! mélyebb volt, mint a sír ; s most felemelkedett teljes erejében ; már csak lábujjával érinti a földet, készen, felszállni a csillagokig, mihelyt az enyészet kibontja szárnyát.

— Bizonyos benne, John ? — kérdezte újra.

— Bizonyos vagyok benne, édes, bizonyos. Miért kényszerít, hogy megismételjem ? Nem hiszem, hogy remélhetnénk.

Jess átölelve tartotta nyakát, lány fürtjei arcához érték, ajkának lehellelte arcát simogatta. Csak úgy beszélgettek egymással, hogy egymás füléhez hajoltak, mert a zúgó víz túlharsogta hangjukat.

— Mert van valami mondanivalóm, amit nem mondhatok meg, csak úgy, ha meghalunk. Úgy is tudja már, de meg akarom mondani a saját ajakammal, mielőtt meghalok. Szeretem magát, John, *szeretem magát, szeretem magát* ; örülök, hogy meghalok, mert együtt halhatok meg, együtt múlhatok el magával.

John hallotta ezt s oly megrendítően hatott reá e szerelem, hogy saját szerelme is, melyet feledtetek vele ez óra rémségei, újra feltámadott s hévben ahhoz lett hasonlónak. Megfeledkezett a halál

közelségéről is. Jess még a karjában pihent, úgy, amint a lövöldözés pillanataiban magához vonta. Lehajolt reá s a szemébe nézett. A holdfény ott rezgett vonagló, sápadt arcán, s megvilágította szemében azt, amitől férfi nem fordulhat el, ha megpillantotta. S megint erőt vett rajta, mint akkor a kis kastélyban, az az érzés, hogy nem vonhatja ki magát e leány hatalmának édes rab-ságából. Csakhogy most, mikor eltűnt minden földi tekintet, nem habozott többé, hanem ajkát az ajkára szorította s megcsókolta újra meg újra. Az öreg hold odafenn talán sohasem világított meg ennél szilajabb és megrendítőbb szerelmi jelenetet. Ott voltak, átérezve a halál árnyékában a legtel-jesebb, leghatalmasabb boldogságot, melylyel az élet szolgálhat. Igen, a halál is tanuja volt e pilla-natnak, mert lábuknál, félig már a vízbe merülten, ott hevert a zulu holtteste.

Ide-oda ringott a szekér a zúgó áradatban, elő-tűnt s alámerült mellettük a két ló hullája, s a víz fölött meg-megcsillant és táncra kelt a holdsugár. Fölöttük a csillagos kék magasság, melyen, talán egy pillanat még, s átszállanak, és jobbra, balra, a két part hosszú, szaggatott vonala, mely végre egyesülni látszik, aztán a homályba és a messze-ségbe vész.

De ők nem ügyeltek minderre ; nem gondoltak másra, mint arra, hogy szívük meglelte egymást s boldogok voltak szilaj örömükben, minő ritkán adatik halandónak. A mult feledve volt, a jövő kü-szöbén álltak s e kettőt a szenvedély hidalta át, melyet teljessé tett és megszentelt a vég közelsége. Feledve volt Bessie, feledve volt minden, mert egyedül volt a Szerelemmel és a Halállal.

Azok, akik gáncsolni akarnák őket, álljanak meg egy pillanatig. Miért a gáncs ? Hívek voltak. Megtagadták önmagukat és becsülettel jártak a



kötelesség útján. De az élet kötelmei az étellel együtt megszűnnek. Senki sem kötelezheti el magát az életen túlra. Még a házasságkötésnél sincs arról szó. S most, hogy eltűnt minden remény s életük az enyészet határáig ért, miért ne vették volna el boldogságukat, mielőtt átlépnek abba a tartományba, hol a feledés, úgy lehet, mindent elborít? Ők legalább úgy gondolták; ha ugyan egyáltalában képesek voltak még gondolatra.

John a leány szemébe nézett, az meg a szívére hajtotta fejét azzal az áhitatos, néma odaadással melynek példájával csak ritkán találkozunk az életben s melyet nehezen meghatározható sajátossága különböztet meg a közönséges szenvedélytől. John a leány szemébe nézett és örült, hogy élt, örült annak is, hogy megérte halálának ezt az óráját. Jess pedig, saját lelkének mélységeibe merülten, kizokogta John szívén egetverő szerelmét s a magáénak, a magáénak, egészen a magáénak monddta őt!

S a hosszú órák így multak el észrevétlenül, míg a levegő megfrissülése hírül nem adta nekik, hogy nincs messze a virradat. A halál, melynek jöttét várták, még nem jelentkezett. Pedig már nagyon közel lehetett hozzájuk.

— John, — suttogta a leány — hiszed-e, hogy reánk lőnek?

— Hiszem, — mondotta John rekedten; — meg kell tenniök a maguk biztonlétéért is.

— Szeretném, ha már túl volnánk rajta, — monddta Jess.

☛ Hirtelen s gyöngye sikolylyal kibontakozott John öleléséből s a kocszi erősen himbálódzni kezdett.

— Elfelejtettem, hogy tudsz úszni, — monddta Jess. — Miért ne úszhatnál ki a partra s miért



ne menekülhetnél meg a sötétség leple alatt? Csak ötven lépésnyire van a part s a víz sodra nem nagyon erős.

A gondolat, hogy Jess nélkül meneküljön, soha nem jutott eszébe s most, hogy Jess reáterelte figyelmét, oly örületesnek tűnt fel előtte, hogy hangosan felkacagott.

— Hogyan mondatsz oly képtelenséget, Jess, — mondotta.

— De igen, igen, akarom! Eredj! Menned kell! Rólam most nem lehet szó. Tudom, hogy szeretsz és boldogan halok meg. Várni foglak. Oh, John! bárhol leszek is, ha marad még bennem egy parány az életből és az emlékezésből, várni fogok reád. Ne felejtse el ezt soha. Ha még oly messzelevőnek hiszel magadtól, ha egyáltalában élek, várni fogok reád. Most pedig eredj, menni fogsz, ha mondom! Igen, te szót fogadsz nekem! Ha nem mégy, a vízbe ugrom. Oh, a kocsi felborul!

— Kapaszkodjál meg, az Isten szerelmére! — kiáltotta John. — A hámok elszakadtak.

Úgy is volt; a megereszkedett bőr addig dörögölözött a sziklához, s egyik oldalról a szekér, másik oldalról az elpusztult lovak addig tépték és húzták, míg elvászott és elszakadt. A szekér most kezdett körbe forogni az áradatban s oly erősen féloldalra dőlt, hogy a szegény Mauti holtteste egy csobbanással a vízbe hullott s eltűnt a sötétségben. A szekér ezzel megszabadult egy terhétől és helyrebillent, de aztán egyszerre kezdett megmenni vízzel és sülyedni. John látta, hogy vége mindennek s hogy a kocsin maradniok egy a biztos halállal, mert a szekér vászonfedele a víz alá zárja őket. Azért, Isten kegyelmébe ajánlva magát, félkarjával átölelte Jess derekát s a vízbe ugrott. Alig, hogy ezt megtette, a szekér megtelt és elmerült.

— Az ég szerelmére, ne mozdulj! — kiáltotta, mikor felbukkantak a vízből.

A virradat bágyadt világosságában, mely szétterjengett a földön, megpillanthatta a Vaal balpartját, melyről az éjjel a vízbe rohantak. S mindjárt látta, hogy terhével oda nem juthat el. Mindenekelőtt a víz felszínén kellett tartania magát. Jó szerencse, hogy a víz meleg volt, ő pedig kitűnően úszott. Pár perc múlva észrevette, hogy ötven lépéssel alább néhány szikla mered ki mintegy húsz lábnyi magasságban a folyó medréből. Balkezevel megragadta Jess haját, s erejének végső megfeszítésével igyekezett eljutni a sziklák zátonyába, melyet köröskörül háborogva csapkodott a ki- és visszaömlő víz. Végre elérte célját s megvethette lábát a biztos alapon. De a következő pillanatban megint elsodorta az ár s meghengergette a folyó medrében, melynek fenékövei becsületesen megvérezték. Kétszer bukott el még s kétszer küzdött fel magát. Még egy erőfeszítés — s minden jobbra fordult. A víz már csak derekáig ért, s félig már vinnie kellett társát a veszedelemben.

Mikor felemelte Jesst, halálos gyengeség fogta el; de férfiasan küzdött tovább, míg erőtlenül össze nem omlottak mind a ketten egy nagy kőlap tetején, s egy időre eszméletét nem veszítette.

Mikor magához tért, látta, hogy Jess, ki előbb szedte össze magát, reáhajol s a kezét dörgöli. Közben a nap is felkelt. John ebből azt következtette, hogy hosszabb ideig volt eszméletlenül. Némi nehézséggel felállt s megrázta magát. Nem szólva néhány horzsolts sebéről, tűrhető épességben maradt.

— Megsérültél? — kérdezte Jesstől, ki sápadtan és megtörve, kalap nélkül, golyóktól átluggatott csuronvizes ruhájában nagyon szánalomraméltóan állt előtte.

— Nem, — felelte Jess gyengén — nem nagyon.

John kiült a napra, mert mindketten dideregtek. — Mit tegyünk most? — kérdezte.

— Haljunk meg, — felelte a leány szenvedélyesen. — Meg akartam halni, miért nem engedtéél meghalnom? A mi helyzetünk olyan, hogy csak a halál hozhatja rendbe.

— Ne félj, — mondotta neki John — kíváncsogod mielőbb teljesül; azok a gaz gyilkosok elég hamar végeznek velünk.

A folyó medrét és partjait vékony ködrétegek borították, de mikor a nap ereje nőtt, a párázat lassan szétfoszlott. Az a hely, hol partot értek, mintegy háromszáz lépésnyire volt attól, hol az éjjel agyon-sujtotta a villám a két búr és lovait. Mikor a köd elszállt, John követelte, hogy Jess húzza meg magát vele együtt egy szikla mögött, honnan láthattak mindent, anélkül hogy észrevették volna őket. Egyszerre két lovat pillantott meg, mely vagy kétszáz lépésnyire békén legelészett.

— Oh, — mondotta — gondoltam; azok az ördögök lenyergelték lovaikat. Hála Istennek, még megvan a revolverem, s vízállók a töltényei. Drágán kapják meg az életünket.

— De John, — kiáltotta Jess — hiszen ezek nem a búrok lovai, hanem a mi első pár lovunk, melyek az éjszaka elszabadultak a vízben. Nézd, még rajtuk van a nyakló.

— Biz' Isten! igazad van. És meg vagyunk mentve, ha észrevétlenül elfoghatjuk őket.

— Nézd, nincs sehol egy rejtekhely, és a búroknak nyomát sem látom. Úgy látszik, elmentek, abban a hitben, hogy már elpusztultunk.

John körülnézett, s most először ébredt fel a remény szívében. Talán mégis megmenekülnek.



— Keljünk fel s nézzünk körül. Úgy sem maradhatunk itt; szert kell tennünk valami enni-válóra. Borzasztóan gyöngének érzem magam.

Jess minden szó nélkül felállt s kéz a kézben, elindultak fölfelé a part mentén. Alig tettek húsz lépést, John felkiáltott örömében s egy fehér tárgy felé rohant, mely fennakadt a nádasban.

A kosár volt, melyet a heidelbergi fogadósné adott velük útravalóul. A víz elvitte a kocsiból, s minthogy a födele jól le volt kötve, nem vészett el belőle semmi.

John kinyitotta a kosarat. Megtalálta benne a háromcsillagos brandyt még érintetlenül, valamint a tojás, a hús és a kenyér javát, az utóbbi, igaz, hogy elázott s élvezhetetlen volt. Nem tartott soká, és John kihúzta a dugót az üvegből, egy törött borospoharat, mely a kosárban volt, megtöltött félig brandyvel és félig vízzel, s reá-bírta Jesst, hogy ürítse ki, ami azzal a következzéssel járt, hogy Jesst lassankint elhagyta holthalovány színe. Megtöltötte aztán a poharat kétszer-háromszor magának is, s mindjárt úgy érezte, mintha új élet költőznék belé. Aztán óvatosan továbbmentek.

A lovak minden ellenkezés nélkül fogatták el magukat. A kaland ezeknek nem igen ártott meg, bár az egyiknek oldalát horzsolta egy golyó.

— Odalenn, hol a part a víz fölé hajol, van egy fa; ott kipányvázunk a lovakat, kissé rendbe hozzuk magunkat, aztán megreggelizünk, — mondotta John majdnem vidáman és elindultak. John, aki elől járt, egyszerre rémült kiáltással visszahátrált, a lovak pedig horkantottak, mert ott feküdt a két búr megdermedve, holtan, s már felfuvódva és eltorzulva — ami nem ritka eset az olyanoknál, kiket villám sujtott agyon — felrobbant töltényeik leszaggatták testükről a

ruhát. Szörnyű látvány volt, mely összefüggésbe hozva az üldözöttek csodás menekülésével, gondolkozóba ejthette volna a legközömbösebb kételkedőt is.

— S mégis vannak, akik azt mondják, hogy nincs Isten, s hogy a gonoszság nem veszi el büntetését! — mondotta John.

## HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

### A levél.

John, mint az olvasó emlékezhetik, december vége táján hagyta el Mooifonteint s nem maradt ott utána semmi életkedv és vidámság.

— Jaj, te Bessie, — mondotta az öreg Croft Silas aznap este, mikor John elutazott — mily szomorú ez a ház John nélkül — és Bessie, aki a szoba egyik sarkában ült, titkos könnyhullatás közben, szíve mélyéből hozzájárult ehhez a megjegyzéshez.

Azután, néhány nappal utóbb, megjött a hír, hogy az ellenség körülzárt Pretóriát, de John felől nem jött híradás. Annyit még megtudhattak, hogy szerencsésen átjutott Standertonon, de többet azután nem hallottak róla. Multak a napok s nem hozták meg felőle a várt életjelet, s egy este végre Bessie görcsösen felzokogott.

— Minek küldötted el? — mondotta nagybátyjának. — Nevetséges volt, tudtam, hogy nevetséges. Nem segíthetett Jessen s vissza sem hozhatta; a legjobb esetben az történhetett, hogy együtt zárják őket körül a városban. S most meghalt — tudom, hogy azok a búrok agyonlőtték — s mindennek te vagy az oka! És ha meghalt, nem beszélek veled többé soha!

Az öreg ember meghátrált, kissé megrettent ettől a kitöréstől, mely sehogy sem vallott Bessiere.

— Hát igen, — mondotta magában — ilyen az asszonynép; tigris válik belőlük egy férfi miatt.

Lehet valami igaz is ebben a megjegyzésben, s az öreg Silas a most következő két hónap alatt meggyőződhetett saját kárára, hogy a tigris nem tartozik éppen a legkedvesebb háziállatok közé. Minél többet gondolkozott Bessie a dologról, annál jobban megharagudott reá, hogy elküldte kedvesét, s mihamarább elfelejtette még azt is, hogy voltaképpen ő maga is hozzájárult John távozásához. Egy szó, mint száz, ingerültsége oly fokra hágott, hogy nagybátyja alig merte már említeni is John nevét.

Eközben rosszra fordultak a viszonyok a házon kívül is. Mindenekelőtt — ez egy nappal történt azután, hogy John útra kelt — beállított két vagy három angolpárti búr, meg egy angol boltos Lake Chrissieből, és esdve kérték Croft Silast, hogy meneküljön Natalba, míg nem késő. Azt mondták, hogy a búrok egész bizonyosan agyonlőnek minden angolt, akiről felteszik, hogy nem tud szembeszállni velük.

De az öreg ember nem hallgatott reájuk.

— Angol ember vagyok, *civis romanus sum*, — mondotta szokott velős módja szerint — s nem hiszem, hogy ellenem támadnának, aki húsz esztendeje élek köztük. Az az egy bizonyos, hogy nem oldok kereket és nem juttatom a birtokomat egy csomó tolvaj kezére. Ha agyonlőnek, Anglia számonkéri tőlük halálomat, azért azt hiszem, inkább békében hagynak. Bessie elmehet, ha akar, de én itt maradok s kivárom, míg véget ér a lárma.

Mikor pedig Bessie is kereken kijelentette, hogy nem hagyja el a birtokot, az angolpártiak



sietve elvonultak s képletesen szólva, a kezüket tördelték ennyi érthetetlen bizalomteljesség és brit gőg láttára.

Ez a kis jelenet délebed idején történt, ebéd után pedig az öreg Silas a kihívásnak újabb módját találta ki ellenségei bosszantására. Bement a hálószobájába, a szekrényből egy jelentékenyen nagy angol nemzeti lobogót vett elő s a ház előtt a narancsfák közt levő szabad térre vitte, melyen egy mérföldes messzeségből látható hatalmas zászlóárboc állt. Erre az árbocra szokta az öreg Silas felhúzni az angol lobogót a királynő születésnapján, karácsony ünnepén s más ünnepies alkalmakkor.

— No most, Jantjé, — mondotta, mikor felvonta a lobogót — szaladj ide, éljenezni akarok! — s mikor a szél hatalmasan szárnyára kapta a zászlót, lekapta fejről s meglengette a kalapiját, és stentori hangon olyan »hip, hip, hurra!«-t kiáltott, hogy Bessie lélekszakadva futott ki a házból, megnézni, mi történt. De még ezzel sem érte be, hanem létrát támasztott az árbocchoz és felküldte reá Jantjét, hogy kötözze fel vagy tizenöt lábnyira a föld színétől a kötelet, mellyel felhúzta a lobogót, hogy senki azt el ne érhesse és le ne bocsáthassa.

— Így ni, — mondotta — felhúztam az árbocra a színeimet. Hadd lássa ez a népség, hogy angol ember lakik ebben a házban.

Confound their politics,  
Frustrate their knavish tricks,  
God save the Queen.

— Amen, — mondotta Bessie, de némileg kételkedett abban, hogy bölcs dolog volt-e, felvonni a lobogót, mely, ha meglengeti a szél, mint mesz-

szíre ellátszó kihívás, nem igen alkalmas arra, hogy lecsillapítsa az amúgy is felindult hazafiak kedélyét.

Két nappal utóbb csakugyan megjelent, kikelve magából, egy három búból álló őrjárat s meg akarta tudni, mit jelent az a lobogó, mely már három mérföldes messzeségből a szemükbe tűnt. Silas észrevette, hogy jönnek és kezébe véve a puskáját, odaállt a lobogó alá, melyre szinte babonás tisztelettel nézett fel; a jó öreg szentül meg volt győződve, hogy senki sem mer hozzányúlni sem hozzá, sem a lobogóhoz.

— Mire véljük ezt, Silas bátya? — kérdezte az őrjárat vezetője, akivel nagyon jó ismeretségben volt, épp úgy, mint a többiekkel is.

— Arra vélje, Jan, hogy itt angol ember lakik, — felelte Croft,

— Tépd le azt a piszkos rongyot! — mondotta a vezető.

— Hamarább látlak én benneteket a poklok fenekén, — felelte az öreg Silas.

Arra a három búr leszállt a lováról s az árboc felé tartottak, de ott szemközt találták magukat Croft bátya puskacsővével.

— Addig nem, míg agyon nem löttetek, Jan, — mondotta az öreg.

Arra aztán a három búr rövid tanácskozás után sarkon fordult s elment.

Való igaz, hogy Croft Silas, angol volta ellenére közkedvességben állt a búrok közt. A legtöbben gyermekkoruk óta ismerték s két ízben meg is választották a volksraadba. Csakis úgy történhetett meg, hogy nem üzték el a házából mindjárt a felkelés elején, és nem állították az elé a választás elé, hogy vagy fegyvert ragad a saját honfitársai ellen, vagy becsukják, vagy pedig más-  
valamiképpen bánnak el vele.

Két hét, vagy talán annál is hosszabb idő mult el a zászló-eset óta minden különösebb esemény nélkül, aztán megjöttek a hírek a Laing's Neknél szenvedett véres angol vereségről. Croft Silas eleinte sehogy sem akart hitelt adni e híreknek.

— Nem lehetett angol tábornok oly örült, — mondotta.

De a hírt csakhamar megerősítették.

Megint elmúlt egy hét, akkor azután megjött az újabb híradás az angolok ingogoi vereségéről.

Aztán megint hosszabb szünet következett, s ez idő alatt nem kaptak semmi határozott hírt, bár sok mindent rebesgettek, s az öreg Silas boldogan hallotta, hogy nagy csapatpótlások vannak úton Angliából.

— Hej, Bessie édes, másképp beszélnek majd azok nemsokára, — mondotta nagy örömmel; — de nagy ideje is már. Nem értem, mi is üthetett azokhoz a katonákhoz.

S így telt lassan az idő, míg egy szörnyű napra nem virradtak, melyet Bessie nem felejt el, amíg él.

Február huszadika volt, éppen egy héttel a majubai döntő szerencsétlenség előtt. Bessie künn állt a verandán s nézte a hosszú eukaliptusz-fasort, melynek árnyai sűrű hálóként fogták fel a fény-sugarakat. Köröskörül oly nagy nyugalom volt, hogy látva ezt, senki sem gondolta volna, hogy néhány mérföldnyire véres csata dúl. A kafferek szokás szerint jártak-keltek s ellátták mindennapi teendőjüket, vagy ha nem, legalább úgy tettek, mintha ellátnák. A figyelmesebb szemlélő olykor-olykor mégis észrevehette, hogy abban-hagyják munkájukat és Drakensberg felé néznek, s egyikük vagy másikuk aztán néhány szót vált a szomszédjával a csodálatos eseményekről, hogy a búrok megverték a nagy fehér népet, mely a tengeren túlról jött az országba, s hogy megrendült



a föld a nagy küzdelemben. Akkor aztán a szomszéd bizalmasan megsúgta neki, hogy az éjszaka melyik barlangban húzta meg magát az asszony-népével — mert mikor a búr kirukkol, a kaffer nem marad a kunyhójában: fél, hogy reátörnek és lelövik. A két ember azután még jó félóra hosszáig találgatta, hogy mi sors vár rájuk, ha a búr felfalja az angolt s visszaveszi tőle az országot, és végezetül arra a következtetésre jutottak, hogy legjobb lesz nekik, ha kivándorolnak Natalba.

Bessie észrevette a verandáról a különös jelenségeket s olykor-olykor meghallott egy-egy szag-gatott mondatot a henye nép beszélgetéséből, mely szomorú voltával úgy illett a saját gondolataihoz. Türelmetlenül fordult el tőle s figyelme két féltékeny kakasra fordult, mely dühösen viaskodott egymással egy narancsfa alatt. Megtették azok azt minden héten egyszer, aztán, félig vakultan, mindegyikük egy külön narancsfa alatt, magános visszavonultságban töltötte el a hét hátralevő napjait, s csak akkor hagyták el újra magányukat, mikor elég gyógyultnak érezték magukat, hogy újra kezdhessék a viadalt. Eközben egy harmadik kakas — éveinek számát tekintve, ifjú, de bölcsességre agg — mely következetesen visszautasította a kihívást, mikor viadalra hívták, a bajvívás tárgyai: a tyúkok körül legyeskedett. A viadal ma különösen heves volt, s Bessie, attól tartva, hogy a bajvívóknak végre nem marad semmi szemük, reákiáltott az öreg búr kutyára, mely a verandán sütkérezett.

— Stomp, Stomp, uccu, kergesd szét őket!

Stomp felugrott és színlelt dühvel rontott a verekedő kakasoknak; megszokta már az efféle beavatkozást, kedves szórakozása volt az. De most, ahogy kirohant a fák irányában, megállt,

egyszerre megszűnt tettettet haragja s valódi, őszinte düh ült ki becsületes pofájára. A hátán felborzolódt a szőr, mint a mérges sündisznó tövise, és morgott.

— Bizonyára valami idegen kaffer, — mondotta magában Bessie.

Stomp gyűlölte az idegen kaffereket. Alig, hogy Bessie kimondta a fent olvasható szavakat, már meg is jelent a színen egy bennszülött. Gonoszképű, félszemű fickó volt. A testén nem volt más, mint egy rongyos bugyogó, melyet piszkos szíj kötött a derekához. Kezében hosszú, egyik végén meghasított botot tartott s a hasítékban egy levél volt.

— Ide, Stomp! — kiáltotta Bessie s merész remény villant át a szívéen, mint a hullócsillag az éjszakában; talán John írta a levelet.

A kutya nem szívesen fogadott szót, mert nyilvánvalóan nem tetszett neki az a kaffer; az pedig, mikor látta, hogy Stomp megfordul s kitér útjából, mindjárt nyomon követte. Szentelen fickó volt, s csak annyiban vett tudomást Bessieről, hogy leült előtte a szekérúton.

— Mit hoztál? — kérdezte Bessie hollandusul s az ajka remegett.

— Levelet.

— Add ide.

— Nem adom, missie, míg nem tudom bizonyosan, hogy maga az, akinek küldik. Lássuk csak. Először: — olvasta az ujjain — göndör, világoszőke haj; ez megfelel; másodszor: nagy, kék szem, ez is megfelel; nagy és erős, és szép, mint a csillag — hát úgy van, magának szól a levél, átveheti. S odabökte, majdnem az orra alá, a levelet.

— Honnan hozta? — kérdezte Bessie hirtelen támadt gyanakvással, s egy lépést hátrált.

— Wakkerstroomból.

— Ki küldi?

— Olvassa el, majd megtudja.

Bessie kivette a bot hasítékából az ócska újság-papírosba hajtogatott levelet és kételkedve forgatta a kezében. A legtöbb ember bizalmatlan szemmel nézi a különös formájú leveleket, ennek pedig ugyancsak különös formája volt; címírás se volt rajta, s a borítékát csak egy kis pecsétviasz tartotta.

— Bizonyos vagy benne, hogy nekem szól ez a levél? — kérdezte Bessie.

— No persze, persze, bizonyos, bizonyos, — felelte a bennszülött durva kacajjal. — Nincs sok ilyen fehér leány Transvaalban. Nem tévedtem. Kiszímatoltam magát. — S újra felsorolta az ismertetőjeleket: — Göndör szőke haj, stb.

Bessie most már felbontotta a levelet. Közönséges papírlap volt benne s merész, határozott, de kissé gyakorlatlan írással volt teleírva. Bessie ismerte ezt az írást, s rossz sejtelmek fogták el, ahogy megpillantotta. Müller Frank írása volt.

Kerülgette a rosszullét, de el kellett olvasnia, amint következik:

A táborban, Pretoria közelében,  
február 15.

Kedves Bessie kisasszony. — Sajnálom, hogy írni vagyok kénytelen, bár nemrég összepörlekedtünk s a kegyed jó atyja is ellenséges viszonyban áll velem, de azt hiszem, kötelességem megtenni, s külön futárral küldöm ezt az írást. A pretóriai nép, mely úgy lefogyott, szegény, az éhségtől, mint a fennsíkon telelő gulya a tavasz beköszöntése előtt, kirohanással próbált szerencsét tegnap. Mi győztünk megint; a vöröskabátosok megfutamodtak s hátrahagy-



ták az ambulanciájukat, melyben sok volt a halott, meg a sebesült. A halottak közt volt Niel kapitány...

Bessie, amikor eddig jutott, félig elfojtott sikoltást hallatott, leejtette a levelet, aztán megfogódzott mind a két kezével a veranda egyik oszlopába.

A förtelmes bennszülött vigyorgott odalenn, fölvette a levelet és visszaadta neki.

Bessie elfogadta tőle, mert úgy érezte, hogy tudnia kell mindent, s tovább olvasott, mint aki szörnyű álmában olvas :

... aki nagybátyja birtokán volt. Én magam nem láttam elesni, de Vanzyl Jan lőtte meg és Oosthuizen Dirk Roi, meg egy Carolus nevű hottentotta látták, mikor fölemelték és elvitték a csatából. Ezek azt mondják, hogy egészen meg volt halva. Félek, hogy nagyon megszorítom, mint ahogy engem is megszorított az eset, de hát ilyen a háború, s Niel kapitány vitézül harcolva esett el. Adja át alázatos tiszteletemet nagybátyjának. Haraggal váltunk el egymástól, de remélem, hogy az országban támadt új viszonyok közt bebizonyíthatom neki, hogy nem tartok haragot. — Maradtam, kedves Bessie kisasszony, tisztelő és alázatos szolgálja

*Müller Frank.*

Bessie zsebébe rejtette a levelet, aztán megint megfogódzott a veranda oszlopába, hogy össze ne roskadjon. Meghalt! — John meghalt! Oda lett életének minden ragyogása, ő pedig itt maradt egyedül, elhagyottan. Nem tudta, hogy meddig állt még ott, szemét meresztve, s még sem látva a napot. Nem vette észre az idő mulását, nem látta,

nem tudta, mi történik körülötte; csak egyet tudott, azt az egyetlen, gyilkos valóságot, hogy John meghalt!

— Missie, — mondotta a kaffer, és felnézett fájdalomtól eltorzult arcára.

Bessie nem felelt semmit.

— Missie, — mondotta újra — kapok feleletet? Nekem el kell menni. Sietek, mert látni akarom, hogyan veszik be a búrok Pretóriát.

Bessie tétován nézett reá.

— Arra az üzenetre, amit hoztál, nincs mit felelni, — mondotta. — Ami megtörtént, megtörtént.

A fickó röhögött.

— Hát persze, hogy nem vihetek levelet a kapitánynak, — mondotta; — láttam, amikor Vanzyl Jan agyonlőtte. *Igy* bukott el, — s a halálra sebzett embert mímelve, mindjárt ledőlt az útra. — Neki nem vihetek üzenetet, missie, — mondotta kacagva — de nem is arra gondoltam; azt akartam mondani, hogy Müller Franknak kapok-e levelet? Az élő bűr mégis csak többet ér, mint a holt ánglius. Müller Frank pedig csak szép ura lehetne akármelyik leánynak is. Ha behúnyná a szemét, nem is tudna különbséget tenni köztük.

— Eredj! — mondotta Bessie s a fasorra mutatott.

Oly nagy volt hangjában az elfojtott akarat-erő, hogy a legény talpra szökött. De alig hogy megtette, az öreg Stomp, mely egész idő alatt élesen figyelte, Bessie kézmozdulatát pedig most biztatásnak vehette, a verandáról le, egyenesen a torkának rohant. A nagy állat oly hatalmas erővel lökte mellbe a legényt, hogy hanyatt esett. Ekkor aztán borzasztó jelenet következett. A kaffer káromkodott és kiabált s ütötte-verte a

kutyát, az pedig úgy elbánt vele, hogy holta napjáig megemlegette.

Bessie, kit teljesen elhagyott minden lélekereje, nem is vett tudomást a viadalról, de ugyanabban a pillanatban megjelent történetesen a színen a nagybátyja két kafferrel.

— Halló! halló! — kiáltotta stentori hangján — mi történik itt? El innen, bestia! — s hangja, meg a kafferek husángolása reakényszerítették Stompot, hogy bocsássa el emberét, ki csúnyán megtépázva és vagy féltucat sebből vérezve tápáskodott fel.

Egy pillanatilag nem szólt semmit, csak a botját vette fel. Aztán, mikor meggyőződött, hogy a két kaffer biztosan tartja az ebet, vérbe borult arcával, a dültől szikrázó fél szemével s az öklét rázva a szegény Bessiehez fordult s az átkok özönét zúdította reá.

— Drágán fizeted meg... Müller Franknak lesz gondja reá. Az ő szolgálja vagyok. Majd...

— Hordd el magad, bárki vagy, — mennydörögte az öreg Silas — mert, Istenemre, még egyszer rád uszítom azt a kutyát!

És Stompra mutatott, mely őrgöngve akarta kitépni magát a két kaffer kezéből.

A legény elhallgatott és a kutyára nézett, aztán búcsúzásul még egyszer megrázta öklét, s a lábaitól kitelhető gyorsasággal végigfutott a fason, útközben még egyszer hátrafordulva, hogy lássa, nem megy-e utána az eb.

Bessie tétován nézte, hogy elmegy s nem vetett reá több ügyet, mint az imént a dulakodás zajára. Aztán megfordult, mintha hirtelen eszébe jutott volna valami, s a nappali szobába ment.

— Mit jelent mindez, Bessie? — kérdezte nagybátyja, ki nyomon követte. — Mit beszélt az az ember Müller Frankról?



— Azt jelenti, édes bácsim, — mondotta végre a leány oly hangon, mely sírt is, nevetett is — azt jelenti, hogy özvegységre jutottam, mielőtt férjhez mentem volna. John meghalt!

— Meghalt! meghalt! — mondotta az öreg ember, a homlokára szorítva kezét s körbe fordult, mintha megszédült volna. — John meghalt!

— Olvasd el ezt a levelet! mondotta Bessie s átadta neki Müller Frank írását.

Az öreg ember átvette és olvasta. A keze úgy reszketett, hogy sokáig tartott, míg végigbetűzhette.

— Szent Isten! — mondotta végre — mily csapás! Szegény Bessiem, — s a karjába zárta és megcsókolta. De hirtelen egy gondolata támadt. — Meglehet, hogy Müller hazugságai közül való az egész, — mondotta — vagy talán tévedett. De Bessie nem felelt. Egy pillanatra elhagyta minden remény.

## HUSZONHATODIK FEJEZET.

### Müller Frank bizalmasa.

Tanulmányozni azokat az egymásnak ellenmondó tényezőket, melyek a Müller Frankhoz hasonló jellemeket alkotják, érdekes vállalkozás volna, de részletbe menő ismertetésük nincs itt helyén. Az, hogy ily jellem fejlődjék ki magas műveltségű országban, szerencsére tiszta lehetetlenség. Már maga a törvény holt súlya is visszaszorítaná a körülötte levő tömeg soraiba. A Müller Frankhoz hasonló embernek ott van helyük, ahol egymásba ömlenek a civilizáció és a barbárság vizei. Sokkal civilizáltabb lévén, semhogy birtokában lehetett volna azoknak az elemi erényeknek,

melyekkel a természet velükszületett tulajdonságuk képében ruházza fel az embereket, de sokkal barbárabb is lévén, semhogy alá lett volna vetve a műveltebb társaság nemesebb korlátainak, erős ő mindkettőnek erősségében és gyenge mindkettőnek gyengeségében. Áthatva a barbárság lelkétől, a babonahittől, a civilizáció lelkét, az irgalmasságot pedig alig ismerve, e kettőnek határvonalán áll, s dacol mindkettővel, a legszörnyűbb erkölcsi látványt nyújtva, mely e világon megszülethetik.

Látjuk őt — félelemmel a fekete szívében — elvágatni fekete lován az éjféli halál s ama gyilkosság színhelyéről, melyet nem félt kiszelni. Gyors futásában a vihar kíséri nyomon sötét gondolatként, melyet az éj szárnyai visznek. Nem hisz Istenben, de az a szörnyű rettegés, mely egy csepp vérből nőtt meg gombaszertűen a lelkében, alakot és formát ölt s mintha azt kiáltaná : *A bosszuálló Isten hírnöke vagyok !* Felveti szemét. Ott fenn magasán a vihar ölében a villám felírja ujjával azt a rettentő nevet, s azt harsogja az égzengés velőtrázó hangokon. A menekülő lezárja káprázó szemét, de lovának ütemes patkócsattogása is azt veri ki : *Van Isten ! Van Isten !*

És így vágat tova az éjben és viharban, menekülni akarva attól, amitől ember meg nem szabadulhat.

Éjfélre járt az idő, mikor Müller Frank megállította lovát egy nyomorult sárkunyhó előtt, mely magánosan gubbaszkodott egy nem kevésbé nyomorult szín oldalán. Az egész hajlék néma volt, mint a sír ; még kutya sem vakkantott a háznál.

— Ha nincs itt az a kaffer barom, — mondotta Müller Frank hangosan — halálra korbácsoltatom. Hendrik ! Hendrik !

A szólításra éppen a lába előtt emelkedett fel egy emberalak, melynek láttára a fáradt ló oly hirtelen ugrott hátra, hogy majdnem levetette lovasát.

— Az ördögbe, mi vagy? — rikoltotta Müller Frank. Az idegei oly állapotban voltak, hogy nem viselhettek el újabb izgalmakat.

— Én vagyok, gazdám, — mondotta az emberalak és ledobott magáról egy szürke takarót, amelybe bepólyálta magát, s elötűnt a gaz ábrázata ugyanannak a bűbájosnak, ki átadta Bessienak a levelet, s aki Franknak évek óta belső szolgálja volt, árnyként kísérve a gazdáját mindenüvé.

— Bomolj meg, kutya! Mit bujkálsz? Már megint azok a pokoli fogásaid? Vigyázz magadra, — s a pisztolytáskájához kapott — mert végét szakítom egyszer a bűbajoskodásodnak!

— Nem tehetek róla, — mondotta a kaffer siránkozó hangon — de félórája hallom már közeledtét. Nem tudom, mi baj van ma éjszaka a levegőben, de úgy hallatszott, mintha húsz lovas vágtatott volna gazdám után. Jól hallottam valamennyit; előbb a nagy feketét, aztán a többit, aki utána következett, éppen, mintha üldözték volna magát; úgy jöttem ki aztán s lefeküdtem a földre, hallgatódzni, s mikor maga már egészen közel járt, akkor hallottam csak, hogy a többi, egyik a másik után, megállt. Talán ördögök vágtattak úgy maga után.

— Átkozott kutya, hagyd abba azt a bűbajos beszédet, — mondotta Müller Frank s a foga vacogott félelmében és izgatottságában. — Vedd át ezt a lovat és csutakold meg, adj neki szénát, zabot. Elég messze járt s virradatkor útnak indulunk. De állj meg csak. Mondd meg, hol van a világító me a brandy? Szíjat hasítok a hátadból, ha megittad a brandyt.



— Ott van mind a polcon, mindjárt balra, amint az ember belép s lesz ott még kenyér meg hús is.

Müller leszállt a lóról, berúgta a rozoga ajtót s belépett a kunyhóba. Megtalálta a gyújtókatulyát s néhány hiú kísérlet után — amiben kezének reszketése volt a hibás — végre meggyújtotta a tüzet meg a gyertyát, melyet a búrok juhaggyúból szoktak önteni. A gyertya mellett volt egy kétharmadrészben még tele palack brandy, egy cinkkupa, meg egy kancsó folyóvíz. Megtöltötte a kupát félig brandyval, töltött hozzá még egy kis vizet, s kiürítette a mismást fenéig. Aztán levette ugyanarról a polcra a húst meg a kenyeret, mindegyikből lekanyarított bicskájával egy darabot s próbált enni. De a falat a torkán akadt; fel is hagyott a próbával mihamarabb s inkább csak brandyval erősítgette magát.

— Bah, — mondotta — éget, mint a pokol tüze — s rátömött a pipájára és reágyújtott.

Aztán bement hozzá Hendrik, jelenteni, hogy a ló jól zabál s már ki is akart menni, de a gazdája intett neki, hogy maradjon.

A kaffer legényt meglepte a dolog, mert Müller egyébként nem szerette a társaságát, s csakis akkor tűrte, mikor tanácsára szorult, vagy ki akarta próbálni állítólagos jóstehetségét. De abban az órában Müller megbecsülte volna egy kuvasz társaságát is. Amaz éjszaka eseményei a sötétben rettegő gyermek lelkiállapotába riasztották vissza e szörnyű embert, ki a bűnös életben nőtt fel. Egy darabig szóltanul ült s a kaffer ott gubbasztott a lábánál a földön. De egyszerre hatni kezdett reá az erős szesz lelke, s Müller Frank a szokottnál sokkal kevesebb óvatossággal beszélt fekete bizalmasával, Hendrikkel.

— Mióta vagy itt? — kérdezte a házigazdájától.

- Körülbelül négy napja, gazdám.
- Elvitted a leveletem Croft bácsi házába ?
- El, gazdám. Áadtam a missienek.
- És mit csinált ?

— Elolvasta, aztán így állt ott és belekapaszkodott a veranda oszlopába ; — s kinyitotta a száját s igyekezett oly gyászos kifejezést ölteni a szörnyű ábrázatára, mint aminőt Bessie arcán látott, aztán, hogy azzal is szemléltetőbbé tegye előadását, megfogott egy gerendát, melylyel alá volt támasztva a kunyhó.

— Hát elhitte ?

— Persze hogy el.

— És mit tett azután ?

— Rámuszította a kutyáját. Nézzen ide ! meg ide is ! meg ezt is ! — s a forradó sebeekre mutatott, melyeket Stomp fogai hagytak rajta.

Müller kacagott egy kissé.

— Szerettem volna látni, hogyan tépázott, te fekete manó. Látszik, hogy van Bessieben vér. Úgy-e, dühös vagy és szeretnéd kitölteni bosszúdat ?

— Hogyne.

— No, ki tudhatja ? Talán lesz rá mód. Holnap odamegyünk.

— Úgy-e, gazdám ! Tudtam én azt, mikor még egy szót sem szólt róla.

— Odamegyünk és elfoglaljuk a birtokot ; aztán haditörvényszék elé állítjuk Silas bátyát azért, hogy felvonta az angol lobogót és ha bűnösnek mondják ki, akkor agyonlőjük, Hendrik !

— Úgy, úgy, gazdám, — mondotta a kaffer és boldogan dörgölte a kezét — de aztán bűnösnek mondják-e ki ?

— Nem tudom, — mormogta a fehér ember és megsimogatta az aranyszakállát ; — attól függ, mi mondanivalója lesz a missienek, és attól, hogy

mit mond a törvényszék? — tette hozzá még utólag.

— Hogy mit mond a törvényszék? Ha! ha! — vihogott a szolgalelek. — Hogy mit mond a törvényszék, hát persze! persze! És a bíróságnak a gazdám lesz az elnöke, ha! ha! Nem kell hozzá nagy boszorkányság, hogy az ember kitalálja, mi lesz abban az ítéletben. Áztán, ha a bíróság bűnösnek találja Silas bátyát, kire bízák, hogy agyonlője?

— Arra még nem gondoltam; még nem érkezett el az ideje. Nem is fontos; akárki végrehajthatja az ítéletet.

— Gazdám, — mondotta a kaffer — sokat megtettem magának kis fizetésért. Csúnya dolgokat vittem végbe. Jeleket magyaráztam, orvosszereket főztem és »kifüstöltem« az ellenségeit. Megteszi-e, amire kérem? Megengedi-e, hogy én löjem agyon Croft bácsit, ha a bíróság bűnösnek ítéli? Nem nagy dolgot kérek, gazdám. Úgyes boszorkamester vagyok én, megérdemlem a béremet.

— Miért, hogy te akarod agyonlőni?

— Azért, mert egyszer, évekkel ezelőtt, megkorbácsolt a boszorkaságomért s másnap elkergetett a házától. Azonkívül pedig oly kedves dolog agyonlőni egy fehér embert. Jobban szeretném, — folytatta és nagyot cuppantott a szájával — ha inkább a missie volna, aki rámuszította a kutyát. Majd...

A következő pillanatban Müller Frank torkon ragadta az elámult gazfickót s úgy rázta és rugdosta, mint egy szalmabábot. A Bessieről hallott durva beszéd fellázította, ami emberi érzés volt benne, s minden elvetemültsége mellett sokkal örületesebben szerette azt a leányt, semhogy engedte volna, hogy hiába vegye szájára nevét



egy oly ember, akit, bármily nagyra tartotta a búbájosságáért, mégis kevesebbre becsült a kutyánál. Végsőig feszült idegeivel és részeg állapotában Müller Frank olyan ember volt, akivel épp oly kevéssé volt ajánlatos tréfálni, mint egy megvadult bikával.

— Te fekete állat! — bömbölte. — Ha még egyszer a szájadra mered venni a nevét, leváglak, ha még oly boszorkaság van is benned; — s oly hatalmas erővel lódította a kunyhó falához, hogy megrengett belé az egész kunyhó. A legény felbukott, nagyot nyekkent, aztán négykézláb bujt ki a viskóból.

Müller háborogva ült s összevont szemöldöke alól nézte visszavonulását. Mikor már nem látta, becsukta az ajtót, aztán egyszerre könnyekre fakadt, valószínűleg az ital, a lelki és testi kimerültség s a nyugtot nem ismerő szenvedély (mert az már nem volt szerelem!) együttes hatása alatt.

— Óh Bessie, Bessie, — sóhajtott — térted tettem mindezt. Csak nem neheztelhetsz reám, mert hiszen miattad öltem meg őket mind! Óh, drágám, mindenem! Ha tudnád, mennyire szeretlek! Óh drágám, mindenségem! — és szenvedélynek kétségbeesett kitörésében levetette magát a lócára és álomba zokogta magát.

Müller Frankot semmi esetre sem tették boldogabb emberré a gonosztettei, mert aki örömét akarja lelteni saját elvetemültségében, annak nem elég, hogy nincs lelkiismerete, hanem szükséges, hogy szenvedély se legyen benne. Ami Müller Frankot illeti, a hiányzó lelkiismeret helyett elég erősen gyötörte őt a babonahit, a szenvedély pedig valósággal árnyékba borította életét, mert a leány szépsége képes volt uralkodni legféktelenebb hangulatain, s oly gyötrelmeket okozott neki, hogy Bessie maga sem gyaníhatta.

Alig, hogy a hajnal pirkadni kezdett, alázatosan besompolygott a kunyhóba Hendrik s felébresztette gazdáját, és fél óra múlva már átkeltek a Vaal folyón s a Wakkerstroomba vivő utat járták.

Mikor kivilágosodott, Müller lelkében is oszladozott a sötétség, mikor pedig ragyogóan felkelt a nap és eloszlatta az árnyakat, a gonosz ember úgy érezte, mintha a bűnnek és rettegésnek szívét nyomasztó egész súlya is eltűnt volna. Megértette már, hogy véletlenség volt az, semmi más, hogy a két bűrt lesujtotta a villám — valóban szerencsés véletlenség; mert ha nem történik úgy, neki magának kellett volna megölni őket, ha más módon nem szerezheti vissza a felhatalmazást. Így egészen meg is feledkezett az írásról; de nincs is annak már semmi fontossága, gondolta magában. Nem valószínű, hogy megtalálnák ott a partmélyedés alatt a két embert, meg a két ló tetemét. S ha megtalálják is, akkorra a keselyűk rég leszedték a húst csontjaikról. Eddig már javában lakmároznak is rajtuk. De ha megtalálják is őket, csak valószínű, hogy az a papirdarab, ha a szél el nem vitte, úgy szétázott, hogy nem lehet elolvasni a rajta lévő írást. A legrosszabb esetben Hendrik igazolná az alibijét. Nagyon hasznos ember ez a Hendrik. Különben is, ki tenné fel, hogy gyilkosság történt? Két ember a folyóhoz kísért egy angolt; valamiképpen összevesztek; az angol reájuk lőtt, azok pedig erre agyonlőtték az angolt, meg az útítársát. A megbokrosodott lovak aztán a vízbe rohantak, felborították a szekeret s úgy lett a dolognak vége. Látnivaló, hogy a dolga eléggé jól áll. Őt a gyanu árnyéka sem érheti.

Aztán tisztességes munkájának gyümölcseire gondolt, az agyába toluló vér pirosra festette arcát, s a szeme ifjúi fényben ragyogott. Két nap, negyvennyolc óra még, s Bessie a karjai közt



pihen. Most már nem kell kudarctól tartania ; ura a helyzetnek. Azonkívül pedig Hendrik már rég megmondotta neki a jövőndőt.\*) Mooifonteint holnap, ha szüksége fordul, rohammal foglalják el, és Croft Silas bátyát meg Bessiet foglyul ejtik ; azután majd tudja, mit legyen teendő. Nem üres fenyegetés volt az, amit mult éjjel az agyonlövétésről mondott. Bessienek engednie kell, mert ha nem, az öreg ember meghal, akkor aztán hatalmába ejti. Kellemetlen törvényes következmények e dologból már nem hárulhatnak reá, mert hiszen az angol kormány azon az úton van, hogy megadja magát. Inkább még érdeméül fogják betudni, hogy agyonlőtt egy angol lázadót.

Igen, most már rendben folyt minden. Meddig is tartott, míg megnyerhette Bessiet — három esztendeig ? Három éve szereti már. S most elveszi jutalmát ; aztán, ha lelkét nyugton hagyja a szenvedély, egészen azokra a távolbanéző, becsvágyó terveire veti magát, melyeknek végén olyasmi állt, mely királyi trónhoz hasonlított.

## HUSZONHETEDIK FEJEZET.

### Silas meggyőzítése.

Bessiet eleinte egészen lesujtotta a reá hullott csapás, de idővel kissé magához tért, mert vérmes természetű s nagy lelki rugékonysággal megáldott teremtes volt. Ép szervezetével és derült lelki

---

\*) Nem ritkaság Dél-Afrikában, hogy még fehér emberek is hisznek valamennyire a bennszülöttek varázserejében, és nehéz helyzetbe jutva, de leginkább, mikor elveszett tárgyat akarnak megtalálni, nem átalnak a varázslókhoz folyamodni.



világával mintegy arra volt megalkotva, hogy napfényben viruljon, nem pedig, hogy régi bánat árnyékában hervadjon el. A hozzá hasonló nők nem halnak meg szívük szakadtán s nem kárhoztatják magukat örök hajadonságra az elhúnyt árnyának áldozataként. Ha a sors elszakítja őket első szerelmüktől, rendszerint sok könnyet ontanak és nagy fájdalmat élnek át, de illő időköz elmúltával okosan a második felé fordítják figyelmüket.

Bessie még most is szakasztottan az a leány volt, aki a félszemű kaffer látogatása után járt-kelt nagyon sápadtan és nyugodtan a házban. Nem volt többé izgatott, nem gyötörte többé a nagybátyját azért, hogy elküldte Johnt Pretóriába. Sőt, mikor az öreg Silas a gyász hír megérkeztenek estéjén keserű szemrehányással illette magát, hogy elszakította a szerelmesétől, még vigasztalta is az aggastyánt.

— Isten akarta úgy, bácsi, — mondotta nyugodtan. — Csak azt tetted, amit tenned a sors rendelése volt.

Aztán odament s az öreg ember vállára hajtotta napsugaras fejét és sírt egy kissé, aztán azt mondotta, hogy most már egészen magukra maradtak a világon; s az öreg Silas vigasztalta, amint tudta.

Különös valami volt, hogy egyikük sem gondolt sokat Jessre, amikor arról beszéltek, hogy most már magukra maradtak. Jess tálány volt, s még tőlük is messze állt. Míg ott élt körükben, szereték, s hagyták, hogy zavartalanul járjon a maga külön útjain, de most, hogy elvesztették, az volt az érzésük róla, mintha eltűnt volna a ködös messzeségben. Elválasztó fal emelkedett közte és szerettei közt. Semmi kétség, mindketten nagyon szerették, de az egyszerű lelkek mindig

hajlandók visszariadni attól, amit nem értenek meg, s ők ketten sem voltak kivétel. Hogy csak egyet említsek: az a vonzalom, melyet Bessie Jess iránt érzett, nagyon jelentéktelen érzés volt ahhoz a mély, minden önfeláldozásra képes, bár sokszor titkolt érzelemhez, melylyel a testvére pazarul árasztotta el. Bessie majdnem jobban szeretete nagybátyját, mint Jesst, s el kell ismerni, hogy az öreg ember kamatostul viszonzta ezt a szeretetet, s a mélységes bánat napjaiban még szorosabban tartottak össze, mint bármikor azelőtt.

Aztán kezdettek újra remélni. Nem kaptak újabb hírt John haláláról. Vajjon nem lehetséges-e, hogy mese volt az egész? Jól tudták, hogy Müller Frank nem az az ember, aki átall hazudni, mikor célja van vele, az adott esetben pedig könnyű volt eltalálniok, hogy mi volt a cél. Egyikük előtt sem volt titok Bessie iránt érzett őrült szenvedélye, s legalább is lehetségesnek tartották, hogy csak azért eszelte ki John halála hírét, hogy előmozdítsa célját. Valószínűnek semmi esetre sem volt valószínű, már azért sem, mert hisz' nem jött el, hogy siettesse vágyainak beteljesülését, de mindenesetre lehetséges volt, s bármily szörnyű a bizonytalanság, még sem oly lesújtó, mint a gyilkos bizonyosság.

Egy vasárnap — éppen egy héttel azután, hogy megkapta a levelet — Bessie az asztalnál ült a verandán s éles fülével meghallott valamit, amit nehéz ágyúk dörgésének tartott. Úgy tűnt fel neki, hogy a hang messziről, a Drakensberg tájáról hallatszik. Felállt, kilépett a házból s felment a mögötte lévő dombra. Mikor felért a tetejére, megállt és végigtekintett a fenséges hegyláncon. Messze, kissé jobbkéz felől, meredek hegycsúcs emelkedett előtte, a Majuba, melyet rendszerint felhők borítanak. De ma nem volt rajta köd, s Bessienek úgy rémlett, mintha azok a tompa dör-



dülések ama hegy felől hallatszanának. De látni nem látott semmit; a hegy oly minden élet nélkül valónak és elhagyottnak látszott, mint akkor, midőn először emelkedett ki az újonnan teremtetett földből.

A hangok hirtelen elhallgattak s Bessie azzal a gondolattal tért vissza, hogy talán valami távoli vihar visszhangja tévesztette meg.

Másnap aztán hallotta a bennszülöttektől, hogy amit hallott, azoknak az ágyúknak a dörgése volt, melyek az angol csapatoknak a meredek hegyoldalon való menekülését fedezték. Arra aztán az öreg Silas kissé elvesztette a bátorságát. A balsors oly kitartóan üldözte az angolokat, hogy megrendítette az angol fegyverek győzhetetlenségébe vetett szilárd hitét.

— Különös dolog, Bessie, nagyon különös dolog, de sebj, végre mégis rendbe jön minden. Kormányunk nem fog engedni, ha éri is egynehány kudarc.

Aztán négy hosszú hét telt el bizonytalanságban. Sok hír szállt a levegőben; jobbára a bennszülöttek terjesztették, de akárhányat az arra járó búrok. Croft Silas nem adott mind e beszédre semmit. Végre mégis kétségtelenül kivilágzott, hogy az angolok meg a búrok fegyverszünetet kötöttek egymással; de azt, hogy mily feltételekkel, és mivégből, sehogy sem tudhatták meg. Croft Silas azt hitte, hogy a búrok, megrettenve a túlnyomó angol haderők közelgésétől, minden további harc nélkül le akarják tenni a fegyvert. De Bessie a fejét rázta.

Egyszer aztán — ugyanazon a napon történt, amelyen John meg Jess odahagyták Pretóriát — egy kaffer meghozta a hírt, hogy a fegyverszünet lejárt; hogy az angolok ezerszámra nyomulnak elő a Nekre, el is foglalták másnap és felszabadí-



tották az ott körülzárt helyőrséget. E hírnek hallatára Bessie szeme egy pillanatig a régi fényben ragyogott fel. A nagybátyja pedig ujjongott.

— Végre fordul a kocka, édesem, — mondotta — s most rajtunk van a sor. De ideje is már az után a sok gyalázat után, melyet átéltünk. Szavamra mondom, a legutóbbi két hónap alatt szégyeltem, hogy angol vagyok. De most már túl vagyunk rajta. Tudtam, hogy sohasem engednek és nem hagynak bennünket cserben, — s az öreg ember kiegyenesítette meggörnyedt hátát, kidüllesztette mellét s oly büszke és daliás férfiú lett ismét, mintha huszonöt éves lett volna, nem pedig hetven.

A nap hátralevő része s a reákövetkező két nap minden újabb hír nélkül mult el, de harmadnapra, március huszonharmadikán, kitört a vihar.

Dél előtt tizenegy óra tájban Bessie a szokott háztartási teendőit végezte, vagyis inkább éppen befejezte. Nagybátyja visszatért a gazdaságból, melyben így reggeli után szokott körülnézni s egyik kezében a kalapját, a másikban meg a vörös zsebkendőjét tartva (éppen a tar fejét törölgette vele), megállt a szobában s a nyitott ajtón át Bessievel beszélgetett.

— Semmi hír az előnyomulásról, Bessie édes?

— Nincs semmi, bácsikám, — felelte Bessie sóhajtva egyet s a szeme könnybe borult, mert gondolt valakire, akiről szintén nem jött híradás.

— No, se baj. Idő kell az efféléhez, különösen a mi katonáinknak, kik oly nagyon lassan mozognak előre. A dolog valószínűleg halasztást szenvedett, mert fegyverre, municióra, vagy a jó Isten tudja, mire várnak. Azt hiszem, kapunk még valami hírt ma este...

Ennyit mondott, amikor váratlanul előtűnt Jantjé alakja. A hottentotta rémülten s magából kikelve rohant eléjük a fasorból.

— De booren, baas, de booren! (A búrok, gazdám, a búrok!) — kiáltotta már messziről. — Jönnek a búrok egy nagy ökrös szekérrel, lehetnek huszan vagy többen is. Müller Frank jár előttük a fekete lován, s vele jön Coetzee Hans, meg az a félszemű boszorkamester. Elbujtam a fasor végén egy fatörzs mögé s láttam, hogy jönnek a domborulaton. El akarják venni a birtokot, — s nem adva és nem várva be semmi bővebb magyarázatot, végigsurrant a házon s meghúzta magát valahol a háttérben, mert Jantjé keservesen gyáva legény volt, mint általában minden hottentotta.

Az öreg ember most már nem törölte a fejét, hanem meredten nézett Bessiere, ki sápadtan és reszketve állt a küszöbön.

E pillanatban siető léptek dobogása hallatszott a szekérút felől. Silas az ablakhoz ment és kinézett. A zaj vagy féltucat kaffertől eredt, akik a birtokon dolgoztak s akiknek most, hogy megpillantották a búrokat, nem volt sürgősebb dolguk, mint hogy elhánytak ásót, kapát és futva menekültek a hegyekbe. Abban a pillanatban, mikor elrohantak a ház előtt, valahonnan a fasor irányából eldőrdült egy lövés s az utolsó kaffer, egy tizenkétéves fiú, hirtelen fölemelte a két kezét, aztán, a lapockái közt golyótól találva, arccal előrebukott.

Bessie hallotta ezt a kiáltást: — Jó lövés, jó lövés! — aztán hallotta a fiú elbukását követő durva röhögést, s a közelgő lovak patkócsattogását.

— Oh bácsi! — mondotta — mit tegyünk?

Az öreg ember nem felelt mindjárt, hanem a falon lévő fogashoz ment és leakasztott onnan egy puskát; aztán leült a verandára nyíló üvegajtóval szemben egy fából faragott karosszékre és magához intette Bessiet.

— Majd így várjuk őket, — mondotta — hadd lássák, hogy nem félünk tőlük. Ne ijedj meg, édes,



nem mernek azok bántani minket, mert tudják, mi következménnyel jár az, ha angolokat bántanak.

Alig, hogy kimondta, a lovasok már közeledtek az ablakhoz; Jantjé jól mondta; Müller Frank vezette őket s az ő fekete lova mellett kocogott a kövér póniján Coetzee Hans és valami leírhatatlan állaton a gaz Hendrik; a kaffer a puskán kívül dárdát is tartott a kezében. E három ember után tizenöt vagy tizenhat fegyveresből álló csapat következett. És Croft Silas felismerte köztük a legtöbb szomszédját, kikkel éveken át békében és jó barátságban élt.

A ház előtt a csapat megállt és körültekintgetett; a szobába a külső ragyogó világosság s a bent uralkodó félhomály miatt nem láthattak be.

— Azt hiszem, a madarak kirepültek, öcsém, mondotta Coetzee Hans zsíros hangja. — Neszét vehették, hogy egy kis látogatásra készül hozzájuk.

— Nem lehetnek messze, — felelte Müller; — figyeltettem őket s tudom, hogy nem hagyták el a birtokot. Szálljon le, bátya, és nézzen körül a házban, meg te is, Hendrik!

A kaffer sietett szót fogadni s egy zsák szén kecsességével kászolódott le nyergéből, de a búr tétovázott.

— Silas bácsi mérges ember, — bátorkodott megjegyezni; még el találná sütni a puskáját, ha a házában találna.

— Semmi beszéd! — förmedt reá Müller; szálljon le és tegye azt, amit mondok!

— Jaj, micsoda ördög lakik ebben az emberben! — dünnyögte a boldogtalan Hans, és sietve fogadott szót.

Eközben a félszemű Hendrik már felkapaszkodott a verandára s benézett az ablakon.



— Itt vannak, gazdám, — kiáltotta — itt vannak! a vén kakas, meg a jércécske is! — S nagyot rúgott az ajtón, mely, nem lévén bezárva, egészen kitárult, s eléjük tűnt az öreg ember, ki a puskát térdére fektetve, s aranyhajú hugának kezét fogva, nyugodtan ült a karosszékeben.

Müller Frank leszállt a lováról s a verandára ment, egy tucatra való embere pedig utána tódult.

— Mit akar, Müller Frank, és miért jön a házamba ezekkel a fegyveresekkel? — kérdezte Croft Silas a karosszékéről.

— Felhívom, Croft Silas, hogy adja meg magát s álljon a bíróság elé, hol hazaárulás s a köztársaság ellen való pártütés büntettének vádja ellen kell védekeznie, — felelte Müller. — Mélyen sajnálom, — tette hozzá s meghajolt Bessie felé, kiről egész idő alatt nem vette le szemét — hogy egy hölgy jelenlétében vagyok kénytelen önt foglyul ejteni, de tartanom kell magam kötelességemhez.

— Nem értem önt. Angol ember s Viktória királynő alattvalója vagyok, — felelte az öreg ember. — Hogyan üthettem volna én pártot a köztársaság ellen? Mondom, angol ember vagyok, — tette hozzá fokozódó haraggal s úgy kieresztette hatalmas hangját, hogy a szobában s a házon kívül álló búrok mind meghallották — angol ember vagyok, s nem ismerek el magam fölött semmiféle köztársaságot. Ez itt az én házam és megparancsolom önnek, hogy távozzék innen rögtön. Követelem az angol embert megillető jogaimat...

— Az angol embernek itt, — felelte Müller nyugodtan — nincs több joga, mint amennyit hajlandók vagyunk megadni neki.

— Lőjétek le! — kiáltotta egy hang.

— Végezzetek vele, mint ahogyan Buskes végzett Van der Lindennel Potchefstroomban! — kiáltotta egy másik hang.

— Úgy van, nyelessetek le vele egy olyan pilulát, amilyent Barber doktornak adtunk be, indítványozta egy harmadik.

— Megadja-e magát, Croft Silas? — kérdezte Müller az előbbi nyugodt hangon.

— *Nem!* — dörögte az öreg ember angol büszkeségével. — Nem adom meg magam semmi lázadóknak, kik fegyvert ragadtak a királynő ellen, s lelövöm azt, ki kezét mer vetni reám! — s felállt és vállához emelte puskáját.

— Agyonlőjem, gazdám? — agyonlőjem? — kérdezte a félszemű Hendrik s vígan cuppantott szájával e gondolatra és felhúzta ócska mordályának rozsdás kakasát.

Müller Frank azzal felelt a kérdésére, hogy arcába vágott a keze fejével.

— Coetzee Hans, — mondotta — lépjen elő és tartóztassa le ezt az embert.

A szegény Hans úgy tétovázott, amint csak ő volt képes. A természet nem ruházta fel a személyes bátorságnak különösebben nagy tartalékával s igen keserves érzés volt, látnia öreg szomszédja puskacsövének öblét. Tétovázott és hebegve mentegetődni kezdett.

— Engedelmeskedik-e bátya, vagy feljelentsem-e a tábornoknak mint olyan embert, aki az angolokhoz szít? — kérdezte Müller rosszindulattal, mert ismerte az öreg fickó pipogyaságát és gyávaságát s tréfát űzött belőle.

— Megyek már. Persze, hogy megyek, öcsém. Ne vegye rossz néven, de kicsit rosszul érzem magam, az erős napsütés miatt, — hebegte. — Már hogyné fognám el azt a rebelist, de talán ezek a fiatalok volnának olyan jók, hogy elterelnék innen a figyelmét. Mert nagyon hirtelen ember — régóta ismerem már — és tudhatja, édes

öcsém, hogy a hirtelen természetű ember, mikor puská van a kezében . . .

— Indul-e már? — kérdezte szörnyű parancsnoka még egyszer.

— Megyek, megyek, hogyne mennék? Édes Silas bácsi, kérem, tegye le azt a puskát, nagyon veszedelmes az. Ne álljon itt úgy, mint egy bőszen ökör, hanem jöjjön és hajtsa nyakát az igába. Öreg ember már maga, Silas bácsi, és nem szeretnék kárt tenni magában. No, jöjjön, jöjjön, — s úgy nyújtotta ki feléje a kezét, mintha bokros ló volna, melyet magához akar csalogatni.

— Coetzee Hans, áruló és hazug Coetzee Hans! — mondotta az öreg ember — ha még egy lépést közeledik hozzám, Istenemre, golyót röpítek a testébe!

— Ne hagyd magad, Hans; vess hurkot a nyakába; csípd fülön; üsd kupán; fordítsd a hátára a vén bikát! — kiáltották a csúfolkodók az ablak felől, de azért jól vigyáztak s félrehúzódtak jobbra meg balra, helyet adva a megígért golyónak.

Hans valósággal elpityeredett, és Müller, ki egymaga állt szilárdan a helyén, megfogta a karját és teljes erejével Croft Silas elé lódította.

Oka volt reá, mert azt akarta, hogy az utóbbi lőjön le valakit az emberei közül, és áldozatul Coetzee Hansot szemelte ki, akit nem szeretett és megvetett.

A puská magasra emelkedett, de ugyanabban a pillanatban utána kapott a holtra rémült Bessie, aki tudta, hogy a vérontás csak még rosszabbá tenné a helyzetet. A puská ennek következtében elsült, de Bessie olyat rázott az öreg ember karján, hogy a golyó nem ölte meg — mint ahogy más-különbben okvetlenül megölte volna — Coetzee Hansot, hanem csak horzsolta a fülét, aztán kire-



pült a nyitott ablakon. A szoba egy pillanat alatt megtelt füsttel. Coetzee Hans a fejéhez kapott s elbódult fájdalmában és ijedtében. Az erre következő nagy kavarodásban három vagy négy ember, a kaffer Hendrik vezetésével berontott a szobába és Croft Silas felé tartott, aki a falnak támaszkodott s magasan a feje fölé tartotta a két kézre fogott puskáját.

A támadók, mikor közelébe értek, tétován álltak meg, mert öreg és hajlott volta ellenére meglátszott rajta, hogy nem lesz ajánlatos kikezdeni vele. Úgy állt ott, mint a sebzett oroszlán s megforgatta feje fölött a puskáját. Az egyik búr most feléje vágott, de nem találta el, s mielőtt visszavonulhatott volna, lecsapott reá Croft a puskája tusával, úgy hogy összeesett, mint a taglóval leütött ökör. Arra aztán szorosabban fogták körül, de Silas még egy ideig távoltartotta őket magától s leütött még egy búr. Eközben a félszemű kaffernek, ki lesett a kedvező alkalomra, sikerült olyat ütni puskájának agyával az öreg ember tar fejére, hogy összeroskadt. A csapás, szerencsére, nem volt túlságosan erős, mert másképp szétzúzta volna a koponyáját. Így csak megsebesítette a fején és leterítette. Akkor aztán a búrok egész tömege, — az egy Müller kivételével, ki figyelve állt — látva, hogy most már nem védheti magát, nekiesett és agyonveri, ha Bessie sikoltva reá nem borul, és átölelve, meg nem védi saját testével.

Arra már Müller is beavatkozott, mert félt, hogy baja esik. Káromkodva toppant a zshivajgók közé s nagy erejével jobbra-balra penderítve őket, végre lábra állította Silast.

— Jertek! — kiáltotta — hozzátok ki! — és az öreg embert, kinek hosszú, fehér haja piros volt a vértől, gúnyolódva és szidalmak közben kitaszigálták és kivonszolták a verandára, onnan

pedig a szekerútra, hol elbukott a megölt kaffer fiú holttestében, s így tovább a zászlóárboc előtt levő térségre, ahol még mindig vígan lengett a szélben a két hónappal azelőtt felvont angol lobogó. Kimerülten roskadt le ott a fűbe, és a zászlórúdnak támasztva hátát, gyöngye hangon egy kis vizet kért. Bessie, ki keservesen sírt s kinek szíve majd meghasadt fájdalomában és méltatlankodásában, utat tört magának a férfiak közt, berohant a házba és hozott egy pohár vizet. A gazok egyike ki akarta ütni a kezéből, de ő kitért előle s odaadta bácsijának, ki mohón itta ki.

— Köszönöm, édes, köszönöm, — mondotta Silas; — ne ijedj meg, nincs nagy bajom. Oh! ha John itt lett volna s csak egy órával előbb tudtuk volna meg, hogy jönnek, megvédtük volna a házat mindnyájukkal szemben.

Eközben az egyik búrnak, aki egy pajtásának a vállára lépett, sikerült elérni és megoldani a zászló kötelét s lebocsátani a lobogót. Aztán megfordították és félárbocra vonták fel, zajosan éltetve közben a köztársaságot.

— Silas bátya talán még nem is tudja, hogy megint kiütött a köztársaság, — mondotta az egyik ember, Croft birtokos szomszédja, gúnyosan.

— Mit értenek azzal, hogy köztársaság? — kérdezte az öreg ember. — Transvaal brit gyarmat.

Harsány gúnykacaj felelt szavaira.

— Az angol kormány megadta magát, — mondotta az előbbi ember; — lemondott az országról s az angolok tartoznak azt kiüríteni hat hónap leforgása alatt.

— Hazugság! — kiáltotta Silas és talpra ugrott — alávaló hazugság! Aki azt mondja, hogy Anglia átengedte az országot néhány ezer hozzátok hasonló gazembernek és cserbenhagyta az



alattvalóit, meg a hozzá híveket, meg a bennszülötteket : hazudik — pokoli módon hazudik !

Erre a kifakadásra újabb gúnyos riadalom következett, s mikor a csend visszatért, előállt Müller Frank.

— Nem hazugság az, Croft Silas, — mondotta — s nem mi, búrok vagyunk a gyávák, akik egyre-másra megvertük magukat, hanem a maguk katonái, akik nem tettek egyebet, mint hogy megfutottak, meg a maguk kormánya, mely követi katonáik példáját. Ide nézzen, — s azzal elővont egy papirost a zsebéből — bizonyára ismeri ezt az aláírást, a triumváritus egyik tagjának kezeírása az. Figyelje, mit mond, — és olvasta fennhangon :

Nagyon tisztelt kedves Müller úr, — ezennel értesítem, hogy hála fegyvereink erejének, melyel a jogért és a szabadságért harcoltunk, de hála az angol kormány, az angol tábornokok és katonák gyávaságának is, sikerült ma dicsőséges békét kötnünk az ellenséggel. A brit kormány, ha nem is forma szerint, de tényleg lemond majdnem mindenről. Helyre fogjuk állítani a köztársaságot s az angol katonaság hat hónapon belül elhagyja az országot. Tegye ezt közhírré s ne mulassza el, hálát adni Istennek a dicsőséges győzelmeinkért.

A búrok hangosan ujjongtak, amire megvolt a teljes okuk, s Bessie a kezét tördelte. Az öreg ember pedig a zászlórúdhoz támaszkodott, s alvadt vérrel borított fejét a mellére csüggesztette, mintha az ájuláshoz volna közel. De aztán hirtelen föl-emelte újra s megrázva a két magasra tartott öklét, az átkoknak és az istenkáromlásnak oly fergetegében tört ki, hogy egy pillanatig még a



búrok is visszahátráltak, néma döbbenettel állva meg a düh előtt, mely a végső kétségbeesésből fakadt.

Megrendítő volt, látni azt a jóságos, istenfélő öreget, ahogy megtépett arcával és vértől összecsapzott ősz hajával s testén ronggyá tépett ruhájában támolygott és toporzékolt, átkozva teremtőjét s a napot, melyen megszületett, s hallani, hogyan káromolta imádott hazáját, az angol nemzetet, s a kormányt, mely cserbenhagyta — míg végre győzött a természet és Croft Silas ájultan omlott össze a megbecstelenített zászló árnyékában.

## HUSZONNYOLCADIK FEJEZET.

### Bessie kinszenvedése.

Eközben a ház mögött egy másik kis tragédia játszódott le.

Hendriknek, a félszemű csodadoktornak, mikor leütötte Croft Silast és tőle telhető igyekezettel segített kicipelni az öreget a zászló alá, az a gondolat ötlött a gaz elméjébe, hogy a pillanat fölöttébb alkalmas volna felhasználni az általános felfordulást és a saját szakállára is tetézni még az angol ember szerencsétlenségét. Ehhez képest abban a pillanatban, mikor Müller Frank kezdte felolvasni az angolok lemondásáról szóló táviratot, belopódzott a teljesen elhagyott házba, megnézni, hogy mit lehetne onnan elemelni. Mikor átment a nappali szobán, meglátta a kandalló párkányán s mindjárt zsebrevágta Bessie aranyóráját és láncát, melyet az öreg Croft tavaly karácsonykor vett ajándékkul a kedvesebbik hugának. Aztán tovább ment s talált a konyhában jó csomó ezüst evőeszközt, melyet Bessie reggel szorgosan megtisztogatott s

elrakásra készen a tálalóasztalon hagyott. Azt is elsüllyesztette mind az elnyűtt katonaköponyegének bő zsebébe. Közben nagyon zavarta a csaholásával Stomp, ugyanaz az eb, mely néhány héttel azelőtt alaposan megmarta. Az eb éppen a konyha ajtaja előtt volt a házához — egy ócska boroshordóhoz láncolva. Hendrik kidugta fejét az ablakon s meggyőződve, hogy a kutya semmiképpen sem szabadulhat el, pokoli vihogással elhatározta, hogy leszámol azzal a szegény állattal is. Igaz, hogy puskáját künn hagyta a fűben, de a dárdája még a kezében volt. Azzal fölfegyverkezve, kilépett a konyhából s egyszerre néhány lépésnyire állt a kutya házától. Az eb mindjárt megismerte és kétségbeesett erőfeszítést tett, hogy eltépje láncát és reávesse magát. A félszemű néhány pillanatig megállt s kaján taglejtésekkel ingerelte és megdobálta kövel az állatot, míg végre attól tartva, hogy a nagy láрма reátereli a figyelmét, gyorsan keresztülszúrta dárdájával ; aztán abban a hiszemben, hogy senki sem látja, leguggolt és lihegve gyönyörködött az állat végső vonaglásában.

De történetesen mégsem volt egyedül, mert túlról nesztelenül kúszott elő a fűben és a cserjék közt a hottentotta Jantjé s oly szorosan lapult barna testével a kerítésfal másik oldalának barna köveihez, hogy a gyakorlatlan szem bizonyára nem vette volna észre tizenkét lépésről sem. Olykor-olykor óvatosan felemelte fejét a kerítésfal fölé s élesen figyelte, mit mível a félszemű kaffer ; nyilván habozott s nem tudta, mitevő legyen, de tévovázása közben Hendrik megölte a kutyát.

Tudnivaló, hogy Jantjé nagyon szerette az állatokat, ami éppoly jellemző tulajdona a hottentottának, mint a kaffernek viszont az, hogy merőben részvétlen az állattal szemben ; Stomphoz pedig Jantjé végtelenül ragaszkodott, mert ez az



állat húséges kísérelője volt ama kivételes alkalomkor, midőn jónak látta, hogy úgy járjon, mint a többi ember, ahelyett, hogy párdúc módjára bokorról-bokorra kússzék, vagy a fűben tekergőzzék, mint a kígyó. Látva tehát az állat pusztulását, az a forró vágy támadt fel a barna keblében, hogy bosszút álljon a gyilkoson, feltéve, hogy veszedelem nélkül töltheti ki bosszúját; s meglapulva, fontolgatta, hogyan is érhetné el célját. Eközben Hendrik felállt, rúgott egyet a kimult állaton, kihúzta dárdáját a testéből, aztán, nyilván azzal a szándékkal, hogy leplezze a gyilkosságot, leoldotta a láncot nyakáról, karjaiba vette, nagy bajjal becipelte a házba és a konyhaasztal alá fektette. Aztán visszatért a falhoz, melyet csak úgy, vakolat nélkül raktak fel, minden nehézség nélkül kimozdította helyéből egy követ, üregébe rejtette a lopott ezüstneműt meg az órást, s visszatette a követ helyére. Végezetül pedig, mielőtt Jantjé megsejthette volna szándékát, igyekezett lehetetlenné tenni, vagy legalább megnehezíteni, hogy felfedezzék a lopást; meggyújtott egy szál gyújtót, s óvatosan körülnézve, odatartotta a ház vastag zsupfedeléhez, mely éppen azon a helyen csak néhány lábnyira volt az udvar szintje fölött. Napok óta nem volt eső Mooifonteinben s az égető nap meg a forró szél úgy kiszáritotta a zsupfedelet, mint a taplót. A tűz egy pillanat alatt kigyúlt, két másodperc múlva pedig már vékony tűzkígyó futott végig a háztetőn.

Hendrik megállt, aztán néhány lépést tett hátrafelé, hátával a falnak támaszkodott, melynek túlsó felén Jantjé közvetlenül mögötte állt, s hangosan kacagva és kezét dörgölve gyönyörködött gonosztettének eredményében.

Ez már mégis sok volt a hottentottának. A hívás nagy volt s az alkalom fölötte csábító. Jantjé



kezében tartotta azt a botot, melyre oly nagy kedvvel szokta vagdosni rovásait. Két kézre fogta most a nehéz fütykőst s teljes erejéből sujtott le vele a félszemű gonosztevő védetlen fejére. A koponya kemény volt, de a fütykős bunkója még keményebb. Be is zúzta alaposan, s az érdemes boszorkamester menten összeroskadt, mintha egy cseppnyi élet sem maradt volna benne.

Jantjé tanult az elbukott ellenségtől s követte példáját, átvette magát a falon, felkapta az alélt embert s félkarjánál fogva a konyhába vonszolta, ott aztán az asztal alá lökte, hogy a holt kutya ne legyen egyedül. Aztán, szörnyű örömmel telve, kiosont a konyhából, de behúzta maga után az ajtót s felment egy kimagasló pontra, egy kis ültetvény közepére, a háztól mintegy hetvennyolcvan lépésnyire jobbfelől, honnan szemmel kísérhette, mit művelnek a búrok, s láthatta, hogyan terjed a tűz, melyről tudta, hogy nem sokára teljes erővel kitör, mert a lángok már végigfutottak a száraz zsuppfedélen.

Tíz perccel utóbb a szeretetreméltó Hendrik annyira amennyire magához tért, s látta, hogy lángtenger veszi körül, melyben nyomorultul elpusztult, mert nem volt annyi ereje, hogy mozdulni tudjon, gyöngé kiáltása pedig nem hallatszott ki a lobogó tűz harsogásából. Így a bűvészkedésének egészen megfelelő véget ért meg Hendrik.

Odalenn a zászlórúd alján még mindig ájultan hevert az öreg ember és Bessie minden igyekezetével magához akarta téríteni. A fegyveres búrok eközben kacagva és pőfékelve állták körül, vagy a győzőket méltán megillető fölényességgel lehevertek a föbe.

— Hát senki sem segít, hogy a házba vihessem?  
— kiáltotta Bessie. — Azt hiszem, eléggé meggyötörték már ezt az öreg embert.

Senki sem moccan, még Müller Frank sem, ki kegyetlen mosolylyal nézte könnytől nedves arcát.

— Elmulik az, Bessie kisasszony, — mondotta; — elmulik az. Sokszor láttam már efféle aléltságot. A nagy izgalomtól szokott lenni, vagy a sok italtól...

Egyszerre, nagyot kiáltva, elhallgatott, s a házra mutatott, melynek tetejéből vékony, kékes füstbodrok szálltak fölfelé.

— Ki gyújtotta fel a házat? — kiáltotta. — Istenemre, agyonlövöm!

A búrok felriadtak és csodálkozva nézték a házat s a száraz zsupfedélből szemük láttára nagy lángkéve csapott fel, mely bámulatos gyorsasággal terjedt s nőtt magasságban.

— Halljátok-e! — förmedt Müller a búrokra, kik levegő után kapkodtak, mert a hirtelen támadt szél arcukba csapkodta a füstöt meg a pernyét — menjetek s nézzétek meg, lehet-e még menténi valamit. Hüh! Jó lesz elmenni innen, — s azzal lehajolt, felkapta az alélt Croft Silast, s Bessietől követve, balra, egy ültetvény felé vitte, éppen oda, ahol Jantjé is az imént keresett menedéket. Ez ültetvény közepén volt egy narancs- és eukaliptuszfa-csemetékkel körülfogott tisztás. Ott letette az öreget a pázsitra, aztán szó nélkül a tűzhöz sietett, de ott már csak arról győződhetett meg, hogy megfékezni azt többé nem lehet. Oly gyorsan harapództak el a lángok a száraz szalmában és a fedélszékekben, hogy tizenöt perc mulva olyan volt a ház belseje, mint a fehéren izzó kemence, félóra mulva pedig teljesen ki is égett. Csak a tömör kőfalak maradtak meg és sűrű füstfelhő borult rájuk. Mooifontein fekete romhalmazzá lett s csak a galvanizált vasfedéllel védett istállók és melléképületek maradtak épségben.



Alig öt perccel azután, hogy Müller Frank elment, az öreg ember, Bessie végtelen örömére, kinyitotta szemét s felült.

— Mi az ? Mi az ? — kérdezte. — Oh, emlékszem már... de micsoda füstszag ? Csak nem gyújtották fel a házat ?

— De igen, bácsi, — zokogta Bessie — felgyújtották.

Az öreg ember felsóhajtott.

— Tíz évembe került, míg lassan, úgyszólván kövenként felépíthettem, s most elpusztították ! De miért is ne ? teljesüljön az Úr akarata ! Nyújtsd a karodat, édesem, le akarok menni a vízhez, nagyon betegnek és nyomorultnak érzem magam.

Bessie keservesen zokogva vezette le a kis patakhoz, mely az ültetvény mellett folyt el, s az öreg ember mohón ivott vízből, mielőtt megmosta volna sebesült arcát és homlokát.

— Jer, édesem, — mondotta — ne félj, jobban vagyok. Úgy látszik, még nem tanultam meg, viselni a szerencsétlenséget és a gyalázatot, s azt hittem, mint Jób, hogy Isten elhagyott bennünket. De hát, mint mondtam, legyen meg az Úr akarata. Szeretném tudni, mi következik most ? Oh, megtudjuk mindjárt, mert itt jön a mi barátunk, Müller Frank !

— Örömmel látom, bátya, hogy magához tért; — mondotta Müller udvariasan — de sajnálattal vagyok kénytelen kijelenteni, hogy a ház menthetlenül elveszett. Legyen meggyőződve, hogy agyonlövetném azt a fickót, aki felgyújtotta, csak tudnám, ki volt. Nem akartam, nem is kívántam, hogy birtoka elpusztuljon.

Az öreg ember lehajtotta fejét és nem felelt. Úgy tűnt fel, mintha egészen elhagyta volna a régi büszkesége.



— Mit parancsol, mit tegyünk most, Müller úr ?  
 — kérdezte végre Bessie. — Talán megengedi most, mikor már tönkrementünk, hogy Natalba mehessünk, mely azt hiszem, még angol föld.

— Igen, Bessie kisasszony, Natal még angol föld — egyelőre ; nemsokára hollandus lesz az is ; de őszintén sajnálom, hogy e pillanatban nem engedhetem önöket oda. Parancsom van, hogy tartsam fogva mindkettőjüket, a nagybátyját pedig állítsam haditörvényszék elé. A kocsiszínt — folytatta gyorsan — s a két oldalán lévő egy-egy kis szobát a tűz nem pusztította el ; ezeket majd rendbe hozatom önöknek, úgy hogy elfoglalhatják, mihelyt a hőség kissé alábbhagyott.

Azzal néhány gyors parancsot adott azoknak az embereknek, akik nyomon követték, s két búr sietett elintézni a megbízást.

Az öreg ember nem tett semmi megjegyzést, felháborodottnak meglepődöttnak sem látszott, ellenben a szegény Bessie nagyon odáig volt s nem tudott mit felelni annak a szörnyű és lelkiismeretlen embernek, ki oly hidegen és részvétlenül állt előttük.

Müller Frank egy darabig elgondolkozott s megsimította a szakállát, aztán megfordult, és Croft Silásra mutatva, így szólt a háta mögött maradt két búrnak :

— A foglyot tartsátok őrizetben, s ne engedjétek meg senkinek, hogy szóval, vagy jeladással érintkezzék vele. Mihelyt rendben lesz a kocsiszíntől balra eső kis szoba, oda viszitek ; de legyen gondotok reá, hogy megkapjon mindent, amire szüksége van ; ha megszökik, vagy beszél valakivel, benneteket teszek felelőssé. Megértettétek ?

— Megértettük, mynheer, — felelték.

— Helyes, csak vigyázzatok, hogy úgy legyen ! Most pedig, Bessie kisasszony, nagyon hálás volnék, ha megengedné, hogy néhány szót válthassak önnel négy szemközt . . .

— Nem, — felelte Bessie ; — nem hagyom magára a nagybátyámat.

— Tartok tőle, hogy mégis kénytelen lesz vele, — mondotta Müller hidegen mosolyogva. — Kérem, fontolja meg újra, mert csak javára válnék nagybátyjának, ha kegyed beszélne velem. Csak azt ajánlhatom, hogy jöjjön.

Bessie habozott ; gyűlölte azt az embert és nem bízott benne, amire teljes oka is volt ; és nem mert magára maradni vele.

Még tétovázott, mikor hozzájuk lépett a két búr, kiket Müller megbízott Croft Silas őrizetével, s megálltak kettőjük között. Müller megfordult s néhányat lépett jobbra, és Bessie kétségbeesetten követte. Egy körülbelül nyolcéves, dúslombú narancsfa mögött Müller megállt. Bessie utólérte s megszólítását várva, szintén megállt. Egészen közel voltak egymáshoz, de a tűz eléggé ropogott még, hogy harmadik személy ne hallja meg hangos beszélgetésüket.

— Mit akar mondani ? — kérdezte végre Bessie s a dobogó szívére szorította kezét ; női ösztöne megsúgta neki, hogy mi következik most, és igyekezett vértetni magát ellene.

— Bessie kisasszony, — mondotta Müller lassan — már évek óta szerettem és feleségül kívántam magamnak. Még egyszer kérem, hogy jöjjön hozzám feleségül.

— Müller Frank úr, köszönöm ajánlatát, s csak azt felelem reá, hogy egyszer s mindenkorra visszautasítom.

— Gondolja meg, — felelte Müller ; — szeretem önt, mint nőt még nem szerettek ; éjjel-nappal önnél járnak gondolataim ; minden cselekedetemnél, minden lépcsőfokon, melyen magasabbra emelkedem, azt mondtam magamban és azt mondom magamban még most is : »Mindezt Croft Bessieért teszem, akit feleségül akarok venni.« Azóta sok minden megváltozott az országban. A felkelés eredménynyel járt. Én voltam az, ki döntő szavazatommal mellette foglaltam állást, csak azért, hogy megnyerjem magát. Már most is nagy ember vagyok, de eljön a nap, mikor még magasabbra emelkedem. S maga velem együtt lesz nagygyá. Gondolja meg, hogy mit felel.

— Meggondoltam mindent, s nem leszek a felesége. Ön merészel hozzám jönni s feleségül kérni az elhamvadt házunk előtt, melyből kivonszolt engem és szegény öreg nagybátyámat ! Vegye tudomásul : gyűlölöm önt és sohasem leszek a felesége. Inkább mennék egy kafferhez, mint önhöz, Müller Frank, ha még oly nagy ember s ha még oly magasra emelkedik is !

Müller mosolygott.

— Ugy-e, hogy amiatt az angol Niel miatt nem akar hozzám jönni ? Az meghalt. Kár egy holt emberhez ragaszkodnia.

— Akár meghalt, akár él, szeretem őt teljes szívemből és teljes lelkemből, s ha meghalt, az ön embereinek kezétől halt meg, s a vére örökké választ bennünket egymástól.

— A vérét elitta a homok, meghalt, s örülök, hogy meghalt. Még egyszer kérdem : utolsó szava ez ?

— Utolsó.

— Jól van. Én pedig azt mondom önnek, hogy feleségül fog jönni hozzám, vagy ...



— Vagy?

— Vagy pedig a nagybátyja, kit oly nagyon szeret, *meghal*!

— Mit akar azzal mondani? — kérdezte Bessie, elcsukló hangon.

— Amit mondok; sem többet, sem kevesebbet. Azt hiszi, túrni fogom, hogy egy öreg ember élete álljon köztem és vágyam között? Soha! Ha nem jön hozzám feleségül, Croft Silast egy óra leforgásán belül gyilkosság kísérlete és árulás miatt bíróság elé állítatom. Másfél óra leforgásán belül fején lesz az ítélet, s holnap virradatkor parancsomra kivégezik. Itt én parancsolok, kezemben van élet és halál, s azt mondom önnek, hogy egész bizonyosan meghal — s a vére az ön fejére száll.

Bessie megfogódzott egy fa törzsébe, hogy össze ne roskadjon.

— Azt nem meri megtenni, nem lesz bátorsága, meggyilkolni egy ártatlan embert.

— Nem merem! Hogy én nem merném! Nagyon rosszul ismerhet, Croft Bessie, ha olyanról beszél, amit én megtenni nem mernék! Nincs olyan a világon, nincs semmi olyan, — tette hozzá és csengő szava reszketett — amit nem mernék megtenni, hogy maga az enyém lehessen. Hallgasson reám: adja szavát, hogy holnap reggel hozzám jön feleségül, akkor ide hivatok Wakkerstroomból egy papot, és nagybátyja szabad lesz, mint a madár, noha áruló, s a békekötés után agyon akart lőni egy burghert.

— Már választottam, — felelte Bessie felindultan. — Müller Frank, alattomos áruló — igen, áruló és gyilkos, nem megyek önhöz feleségül!

— Rendben van, rendben van, Bessie; amint akarja. Most pedig még egyet. Ne mondhasa, hogy nem óvtam. Ha ragaszkodik elhatározásá-

hoz, a nagybátyja meghal, de maga azért nem szabadul kezemből. Nem jön hozzám feleségül? Helyes. Nem kényszeríthetem reá még ebben az országban sem, ahol sok mindent megtehetek. Ellenben kényszeríthetem reá, hogy a feleségem legyen minden tekintetben, csak éppen hogy forma szerint nem, esküvő nélkül; s meg fogom tenni, mihielyt a nagybátyja dermedten fekszik véres sírjában. A tárgyalás után adok majd önnek még egy alkalmat — még csak egyet. Ha akkor is visszautasít, nagybátyja meghal s halála után magamhoz ragadom magát, és egy hét múlva már örömmel jönne hozzám feleségül, szép galambom, hogy eltakarhassa gyalázatát!

— Ördög, elvetemült ördög maga, Müller Frank, de arra nem lesz képes, hogy rémítgetéseivel belekergessen a gyalázatba. Inkább megölöm magam. Bizom Istenben, hogy megsegít. Nem beszélek önnek; — s kezét az arcára szorította és sírva fakadt.

— Nagyon kedves, mikor sír, — mondotta Müller s nevetett; — holnap már abban a helyzetben leszek, hogy lecsókolhassam könnyeit. Tegyen kedve szerint. Hé, halljátok-e! — kiáltotta néhány embernek, kik a tűz lassú kialvását nézték — jertek ide.

Páran engedtek a hívásnak és Müller ugyanolyan utasításokkal látta el őket, mint a másik kettőt, kik az öreg Silasra vigyáztak; megparancsolta, hogy helyezték el Bessiet azonnal a kocsi-szin másik oldalán levő kis helyiségben és zárják el szigorúan a külvilággal való minden érintkezés-től; aztán hozzátette még:

— Mondjátok meg a burghereknek, hogy gyűljenek össze a kocsiszinben, törvényt ülni az angol Croft Silas fölött, ki árulást követett el az ország ellen és gyilkosságot kísérelt meg egy burgher



ellen, ki a triumvirátus parancsát akarta végrehajtani.

A két férfi előrelépett s kétfelől karon ragadta Bessiet. Aztán elvezették a gyöngé, lesujtott leányt a kis ültetvényes kertből a falkerítésnek egy nyílásán át, az elperzselt orgonabokrok mellett, melyek elősövényt alkottak a dombra vivő út két oldalán, el a még égő háznak hátulsó oldalán, míg végre megérkeztek a kocsiszin alá, melynek két mellékhelyisége közül az egyiket eleségtárnak, a másikat szerszámoskamarának szokták használni. Bessiet belökték az eleségtárba, mely félig tele volt szétterített burgonyával s egyéb zsákban tartott eleséggel, és reázárták az ajtót.

Az ablaktalan helyiségben csak annyi világosság volt, amennyi az ajtó hasadékain meg a hátulsó falába vágott szelelőlyukon beférkőzhetett. Bessie leroskadott egy félig telt gabonászsákra és próbálta rendbeszedni gondolatait. Eleinte szökre gondolt, de csakhamar belátta, hogy az tisztára lehetetlen vállalkozás, mert a tisztafából ácsolt erős ajtó be volt zárva és őr állt előtte. Bessie felállt és kinézett a hátulsó falba vágott szelelőlyukon. Ott is állt egy őr. Akkor arra a közfalra fordította figyelmét, mely a helyiséget a kocsiszintől választotta el. Vályogfal volt, melyen száradás közben repedések támadtak, úgy hogy Bessie mindent látott és hallott, ami a kocsiszinben történt, de a fal sokkal vastagabb volt, semhogy kibonthatta volna. S még ha kibonthatja is, azzal sem ér célt, mert odakünn fegyveres emberek álltak őrt. De különben is, hogyan menekülhetett volna el és hogyan hagyhatta volna sorsára öreg nagybátyját?



## HUSZONKILENCEDIK FEJEZET.

## Halálra ítélve.

Fél óra mult el mély csendben, melyet csak az örök léptei s a leégett ház külső faláról néha lehulló kövek dobbanása szakított meg olykor-olykor. A kis helyiségben majdnem elviselhetlenné tette a tartózkodást a füst, az égettszag s az épület pléh-födelét égető nap heve, s Bessie az ájuláshoz volt közel. A közfal egyik részén friss keresztszél áradt az eleségtárba s Bessie úgy ült le, hogy ha fejét a falnak támasztotta, szívhatta a friss levegőt s megláthatott mindent, ami a kocsiszínbén tölténik. Nemsokára több búr lépett be oda s kezdett kitolni és kitakarítani onnan néhány kocsit és gazdasági eszközt ; ellenben ott hagyott a helyén egy nagy szekeret, mely a szemközt levő fal mellett állt. Ott hagytak még egy vadászkocsit is, melyet a Bessie zárkájának falához toltak, úgy hogy farával a nagy szekér felé volt fordítva. Aztán előhúztak az egyik sarokból egy régi gyalupadot, s a nyitott helyiség felső végére a falhoz állították. Bessie most már megértette, hogy mire készülnek ; a színt tárgyalóteremmé alakították át s a gyalupad az elnök bírói széke lesz. Müller Frank tehát készül beváltani fenyegetését !

Nemsokára aztán beszállingózott valamennyi búr, az öröket kivéve, és sok durva tréfa közben felkapaszkodtak a nagy szekérre és két sorban helyet foglaltak rajta. Utánuk következett Coetzee Hans. A feje át volt kötve egy véres kendővel. Kissé sápadt volt és támol ygott, de Bessie látta, hogy sérülése nem tett nagy kárt benne. Nyomon követte maga Müller Frank : sápadt és félelmetes volt, s ahogy belépett, egyszerre elnémult minden

tréfa és nevetés. A búrok szervezésének rendszerint az a leggyöngébb oldala, hogy lehetetlen a búrta arra bírni, hogy tisztelettel viseltessék és engedelmességet tanúsítson egy másik búr iránt; de ez a szabály erejét veszítette, mihamar Müller Frank-ról volt szó.

Müller tétovázás nélkül a szín háttérében álló gyalupadnak tartott, s két térde közé fogva puskáját, leült reá. Aztán egy kis szünet következett s néhány perc elmúltával látta Bessie, hogy öreg nagybátyját elővezeti két fegyveres búr, aztán a nyitott helyiség közepén, három lépéssel a gyalupad előtt, a foglyot közrefogva, megáll. Ugyanakkor felszállt a vadászkocsra Coetzee Hans, Müller Frank pedig elővett a zsebéből egy jegyzőkönyvecskét, meg egy szál ceruzát.

— Csendet kérek! — mondotta. — Azért gyűltünk itt össze, hogy az angol Croft Silast haditörvényszék elé állítsuk. Az a vád merült fel ellene, hogy szóval és cselekedettel, de főképpen az angol zászló kitűzésével az áruló lázadás bűnébe esett az ország kormányával szemben, mikor a köztársaság már visszahódította az országot, továbbá, hogy éles lövésre töltött fegyverével gyilkossági kísérletet követett el a köztársaság egyik polgára ellen. Ha e vádak bebizonyulnak ellene, a háború törvénye értelmében halállal büntetendő. Croft vádlott, mit hozhat fel védelmére e váddal szemben?

— Angol alattvaló vagyok. Csak a házamat védtem, mikor meggyilkolták egyik cselédemet. Tagadom, hogy illetékesek volnának ítélni ügyemben és nem tartom helyénvalónak, hogy bármit is felhozzak védelmemre.

Müller Frank néhány megjegyzést írt a jegyzőkönyvbe, aztán így szólt:

— A vádlottnak a bíróság illetékességére vonatkozó kifogását, mint alaptalant, elutasítom. Most

pedig térjünk át a bizonyító eljárásra. Az első vád tekintetében nincs szükség tanukihallgatásra, mert valamennyien láttuk fenn lobogni a zászlót. A második esetre vonatkozólag Coetzee Hans, a megtámadott burgher fog tanuságot tenni. Coetzee Hans, megesküszik-e Isten és a köztársaság nevében, hogy az igazságot, a teljes igazságot fogja vallani és semmi mást, mint az igazságot?

— No persze, hogy megesküszöm, — felelte Coetzee Hans a vadáskocsi bakjáról — a jó Isten engem úgy segéljen!

Hát mondja el, hogyan történt.

— Bementem a fogoly házába, hogy letartóztassam, amint megparancsolni kegyeskedett. Akkor a vádlott felemelte és elsütötte reám a puskáját. A golyó fülön talált, amivel nagy fájdalmat és vérvesztést okozott nekem. Ennyi az, amiről bizonyosságot tehetek.

— Igaz, nem hazudik, — kiáltotta az egyik búr a szekérről.

— Vádlott, kíván-e valami kérdést tenni a tanuhoz? — kérdezte Müller.

— Nincs mit kérdeznem; tagadom az illetékeségüket, — mondotta az öreg ember élénken.

— A vádlott kijelenti, hogy nem intéz kérdést a tanuhoz s megismétli a bíróság illetékessége ellen tett kifogását, amit, mint alaptalant, már elutasítottam. Kívánják, uraim, még más tanuk kihallgatását is?

— Nem kívánjuk! Nem kívánjuk!

— Bűnösnek ítélik vádlottat a terhére rótt cselekményekben?

— Bűnösnek ítéljük! Bűnösnek ítéljük! — hallatszott a szekérről.

Müller megint írt valamit a jegyzőkönyvbe, aztán így folytatta:



— Minthogy eszerint a vádlott a hazaárulásban és a gyilkosság kísérletében bűnösnek találtatott, nem marad más hátra, mint határozni a büntetésről, melylyel a törvény az ily elvetemült büntetettet sújtja. Kiki úgy mondja ki ítéletét, hogy előbb komolyan gondolja meg, talál-e útát-módot, melyen — lelkiismeretének szent sugallata és az irgalomnak szívében lakó érzése szerint — kegyelmet gyakorolhat a vádlottal szemben. Mint parancsnoknak és mint e bíróság elnökének, engem illet, hogy elsőnek adjam le szavazatomat : s bevallom önöknek, uraim, hogy nagyon érzem a felelősség súlyát Istennel és hazámmal szemben : kérem is mindannyijokat, hogy ne befolyásoltassák és ne irányítsák magukat az én állásfoglalásom által, mert én is csak olyan ember vagyok, mint önök és tévedhetek.

— Halljuk, halljuk ! — szólalt meg néhány hang a szekér felől, mikor elhallgatott, hogy megfigyelje szavainak hatását.

— Uraim s az állam polgárai, az én természetes érzésem a jelen esetben a részvét felé hajlik. A vádlott öreg ember és sok éven át élt testvérként közöttünk. Mi több, »voortrekker« és angol létére honatya is. Kimondhatjuk-e ily ember véres halálát, különösen, mikor még egy huga is van, kiről ő gondoskodik ?

— Nem, nem ! — kiáltották valamennyien, válaszul az ügyes kérdésre, mely jobb érzésüket illette meg.

— Uraim, ezek az érzelmek becsületükre valónak ; az én szívem is azt kiáltotta eddig : »Nem, nem. Bármit követett el az öreg ember, szabaduljon meg tettének következményeitől.« De aztán azt gondoltam magamban : Igaz, hogy a vádlott öreg ember, csakhogy nem éppen az öreg korának kellett volna-e bölcsességre tanítania ? Amit nem bocsátunk meg az ifjúságnak, szabad-e meg-

bocsátanunk az érett kor gazdag tapasztalásának? Szabad-e gyilkosnak és árulónak lennie csak azért, mert öreg?

— Nem, bizonyosan nem! — kiáltotta a kórus a szekérről.

— Aztán itt van a második pont. Voortrekker volt, az ország egyik atyja volt. De éppen, mert az volt, nem kellett volna-e jobbat tennie, mint azt, hogy elárulja azoknak a kegyetlen, istentelen angoloknak? Mert, uraim, ámbár ezt a vádat senki sem támasztotta ellene, nem szabad megfélemlenünk egy körülményről, mely világgosságot vet jellemére; a vádlott egyike volt azoknak a nyomorultaknak, kik az országot kiszolgáltatták Shepstonenak. Van-e kegyetlenebb és az emberi természettel inkább ellenkező, mint az, mikor egy atya eladja rabszolgának gyermekét? — mikor egy honatya elkótyavetyéli az ország szabadságát? Azért hát ez esetben jogához kell juttatni az igazságot az irgalmassággal szemben.

— Úgy van, — mondotta a kórus különös lelkesedéssel, mert annak idején nagyrészt ők is az annexió mellett foglaltak állást.

— Akkor még egyet: ennek az embernek van egy huga, s minden jó ember tartozik gondoskodni arról, hogy a fiatal leány nem maradjon gyámol nélkül, mert romlásába dől s a közjó veszedelmére válik. De a jelen esetben nincs erről szó, mert törvény szerint ez a leány öröklí a birtokot s valósággal csak javára válik, ha megszabadítjuk ily kétségbeesett és istentelen embertől.

Most pedig, hogy minden oldalról megvilágítottam okaimat s figyelmeztettem mindenkit, hogy legjobb tudása és lelkiismerete szerint szavazzon, én a magam részéről leadom szavazatomat, és — a halálos csöndben elhallgatott s reánézett az öreg Silasra, kinek egy arcizma sem rándult



meg, aztán így folytatta lassú hangon : — *a halálára* szavazok.

Erre a többiek halkan összesúgtak egymással s a szegény Bessienek, ki végignézte és végighallgatta az egészet a fal hasadékán át, egy sóhajtas szakadt ki melléből keservében és kétségbeesésében.

Aztán Coetzee Hans beszélt. »Kettéhasítja a szívét«, mondotta, »hogyan olyan ember ellen kell szót ejtenie, kinek éveken át majdnem testvére volt. De hát mit tegyen mást ? Ez az ember gonosz terveket forralt az ellen a drága föld ellen, melyet a jó Isten nekik adott s amelyet ők meg az őseik különböző alkalmakkor vérükkel áztattak s amelyet még folyton-folyvást vérükkel áztatnak. Mi volna az ily sötétlelkű árulónak méltó büntetése, hogyan lehetne a többi átkos angolt becsületesebb magaviselőre szorítani, ha csak azzal nem, hogy végrehajtják ezt a büntetést ? Oh erre a kérdésre csak egy felelet van, ha könnyhullatással mondja is ki, s ez a felelet : *halál*.

Ezután nem mondtak több beszédet, hanem minden egyes ember leadta szavazatát, abban a sorrendben, ahogy az elnök kor szerint nevének szólította. Kezdetben némi habozás látszott az embereken, mert sokan voltak, kik szerették az öreg Croftot és nem szívesen ítélték el. De Müller Frank jól rendezte dolgát s bár felhívta őket, hogy óvják meg ítéletük függetlenségét, nagyon jól tudták, hogy mi vár rájuk, ha az elnök ellenére adják le szavazatukat. Úgy hát könnyűlélekkel nyomták el jobb érzésüket (ami jellemző az ily esetekben), és egymás után mondták ki a végzetes szót.

Mikor valamennyien leszavaztak, Müller Frank így szólt az öreg Silashoz :

— Vádlott, hallotta az ítéletet ? Főlöskéleg újra felsorolnom bűneit. A haditörvényszék becsületesen és nyilvánosan tárgyalta le ügyét, törvényeink



parancsa szerint. Hozhat-e fel valami okot, mely amellet szólna, hogy ne hajtsák végre a bíróság halálos ítéletét?

Az öreg Silas villámló szemmel nézett körül, hátravetette hosszú fehér haját, mint oroszlán a sörényét, mikor szembeszáll ellenségével.

— Nincs mit mondanom. Ha gyilkolni akar, ám gyilkoljon, sötétlelkű, cudar semmirevaló. Hivatkozhatnám hazámra, a megölt szolgámra, a házamra, melyet tíz hosszú éven át építettem s a melyet maguk most elpusztítottak. Elmondhatnám, hogy jó polgár voltam s húsz esztendőnél hosszabb ideig éltem békés, jó szomszédi viszonyban ezen a földön és sok jót tettem akár-hányukkal, akik most készek hidegvérrel meggyilkolni! Hivatkozhatnám sok mindenre, de nem teszem. Lőjenek agyon, ha maguknak úgy tetszik és szálljon fejükre a vérem. Ma reggel azt mondtam volna még, hogy a hazám meg fogja bosszulni halálomat, de most már nem mondhatom, mert Angolország cserbenhagyott bennünket, és nekem nincs hazám. Én hát a bosszút Istenre bízom, ki sohasem felejt el semmit, csak néha sokáig késik. Nem félek maguktól. Lőjenek agyon mindjárt, ha tetszik. Elvesztettem becsületemet, otthonomat, hazámat; miért ne veszíthetném el az életemet is?

Müller Frank az öreg ember vonagló arcára nézett és diadalmas, szörnyű mosoly jelent meg ajkán.

— Vádlott, most az a kötelesség vár reám, hogy Isten és a köztársaság nevében golyó általi halálra ítéljem önt; holnap reggel napvirradatkor fogják végrehajtani ez ítéletet. A Mindenható bocsássa meg önnek elvetemültségét s irgalmazzon lelkének.

Vezessék el az elítéltet s menjen egy lovas küldönc a domboldalon lévő házba, melyben azelőtt az a vörösszakállas angol lakott és hozza el magá-

val az ott reá váró papot, hogy az elítéltnék része lehessen az egyház vigasztalásában. Azonkívül menjen két ember a ház mögött lévő temetkezőhelyre és ássa meg az elítélt sírját.

Az örök az elítélt vállára tették kezüket, s az öreg Silas, egy szót sem vesztegetve, megfordult és velük tartott. Bessie követte szemével a fal hasadékan át. Mikor aztán nem látta többé hosszú ősz haját s görnyedt alakját, elhagyta az átélt izgalmak következtében amúgy is kimerült ereje s a szegény leány ájultan roskadt le a zsákokra. Eközben Müller leírta a halálos ítéletet zsebbeli jegyzőkönyvének egyik lapjára. Az írás alján helyet hagyott saját aláírásának, mert volt reá oka, hogy ne írja alá mindjárt. Ellenben azt akarta tenni, hogy sorra ellenjegyezteti az ítéletet mindazokkal, kik részt vettek a torz bírósági tárgyaláson, mert az volt a célja, hogy bűnrészesévé tegye őket aláírásukkal e bírói gyilkosságban. Ámde a búrok minden egyszerű voltuk mellett sem voltak oly együgyűek, hogy át ne láttak volna a szítán. S ekkor egy tanulságos kis jelenet következett. Az utolsó emberig készségesen adták hozzájárulásukat az öreg ember kivégzéséhez, de arra már semmiképpen sem voltak hajlandók, hogy kezük írásával is bizonyosságot tegyenek róla. Mihelyt megértették rettegett parancsnokuk szándékát, az az általános hajlandóság mutatkozott köztük, hogy elpárologjanak; egyszerre valamennyinek dolga akadt a kocsiszínen kívül, s mindegyik kereket akart oldani. Többen már ki is ugrottak az esküdt-bíróság rögtönzött páholyából, s a félénk Hanssal az élükön, a kocsiszin kijárója felé tartottak. De Müller Frank észrevette szándékukat s mennydörgő hangon kiáltotta:

— Állj! Egy ember sem teszi ki innen a lábát, míg alá nem írta az ítéletet.



A búrok egyszerre megálltak s nagyon jámbor és elfogulatlan arcot vágtak.

— Coetzee Hans, jöjjön ide és írja alá, — monddta ismét Müller, mire az a boldogtalan férfiú oly kedvesen és derülten lépett oda, amennyire csak színlelni bírta s közben nem hangosan ugyan, hanem a szíve mélyén, átkokat szórt annak a pokolbeli ördögnek, annak a Müller Franknak a fejére.

De minthogy nem tehetett mást, fanyarul mosolygott és nagy szarkaláb betűivel odaírta nevét a végzetes okmány alá. Müller azután egy másikat szólított elő, aki hiányos nevelésére való hivatkozással igyekezett kihúzni magát, s azt mondotta, hogy nem tud írni. Amivel nem ment sokra, mert Müller Frank nyugodtan aláírta helyette a nevét, ő maga pedig kénytelen volt odaírni melléje a kézjegyét. Azután már nem merült föl több nehézség, s az emberek egymásután írták alá nevüket az okmány hátlapjára, s aztán elszállingóztak a színből, hol végre Müller Frank, a gyalupadon ülve, magára maradt, s félkezével az aranyszakállát simogatta, a másokban pedig az ítéletet tartotta. Egyszerre felhagyott a szakállá simogatásával s néhány percig oly mozdulatlanul ült, mintha kőből faragták volna. A leáldozó nap épp akkor eltűnt a domb mögött s a kocsiszin tele volt mély árnyakkal, melyek mintha mind őt vették volna körül s valami sötét, titokszerű nagysággal ruházták volna fel. E pillanatban olyan volt, mint a Bűn királya, mert a Bűnnek is épp úgy megvannak a fejedelmei, mint a Jóságnak, és Müller Frank bizonyára kimagaslott közöttük. A diadalmasság alig észrevehető mosolya játszott szép és kegyetlen arcán, fénylett rideg szemében s lesíklott szőke szakálláig. Olyan volt e pillanatban, hogy bátran modellett ülhetett volna mesterének, az ördögnek arcképéhez.



Egyszerre felocsudott révedezéséből. »A kezembem van !« — mondotta magában ; — hatalmamban tartom ! Nem szabadulhat tőlem ; nem engedheti meghalni az öreg embert ! Ezek a ribancok jól szolgálják célomat ; az ember úgy kezelheti őket, mint a hegedűt, már pedig én jó muzsikus vagyok. Úgy bizony, most pedig a nótának végéhez jutottunk.«

## HARMINCADIK FEJEZET.

„El kell válnunk, John.“

Jess és kísérője rémülten hallgatva álltak meg a két villámsujtotta búr megfeketült holtteste előtt. Aztán odamentek ahhoz a fához, mely tíz és egy-néhány lépésnyire volt tőlük, a pusztulás színhelyének túlsó oldalán. Némi kis nehézség árán sikerült elvezetniök lovaikat a halottak mellett, de végre mégis csak a fához kötötték a két állatot.

Eközben Jess kivett néhány keményre főtt tojást a kosárból s visszavonult azzal a megjegyzéssel, hogy reggelije közben meg akarja szárogatni ruháját a napon, Johnnak is ajánlja, hogy tegyen hasonlóképpen. Mihelyt a sziklák mögött jól elrejtőzhetett, úgy hogy idegen szem nem láthatta, kezdette levetni magáról a csuronvizes ruhát, ami magában véve nem volt kis feladat ; aztán kifacsarta az egyes ruhadarabokat és szétteregette a part símára mosott kövein, melyeket a nap már átmelegített. Mikor azzal is végezett, lement a folyó partjára s egy tócsa vizében, a kiugró part árnyékától védve, megmosta sebeit és zúzódásait s leáztatta a port és iszapot hajáról és lábairól. Aztán kiült a napra s reggelije közben elgondolkozott helyzetéről. A szíve sajgott és ne-

héz volt. Nem élt abban más kívánság, mint az, hogy bár a zúgó habok mélyén pihenne valahol. Arra számított, hogy meghal, s íme, nem halt meg és talán még hosszú évekig vonszolja magával keservét és gyalázatát. Úgy érezte magát, mint aki álmában angyalszárnyakon száll fel az égi magasságok felé, aztán arra ébred, hogy leesett ágyáról. Az érzelmek egész skálája, szenvedélyeinek egész földöntúli mélysége, mindaz az átszellemült vágy, mely a közelgő vég árnyékában ébredt, a nem is kívánatos vonzalom közönséges színvonalára szállt alá, s e vonzalomnak talán soká, nagyon soká lesz még rabja fáradt testével, lelkével. S ez még nem minden. Hamis volt Bessievel szemben, s mi több, eltánorította és hűtlenné tette Bessie kedvesét is. Kisértésbe vitte s az is elbukott és most az is oly rossz, mint ő.

Csak a halál igazolhatta volna mindezt, óh, mennyire nem tette volna meg, ha tudja, hogy még tovább él; de a halál rászedte, amit annyiszor megtesz olyanokkal, kiknek többé-kevésbé kívánatos volna, hogy eljöjjön értük; rászedte és reá hagyta, hogy végezze el számadását azzal a szellemmel, melyet akkor idézett fel, midőn kaszája megsuhant fölötte.

De mi lesz a vége; ha csakugyan megmenekültek? Hogyan végződhetnék másképp, mint határtalan nyomorúsággal? Megesküdött magában, hogy a dolog nem marad úgy tovább, mint eddig volt — nem, nem maradhat, még ha meg is szakad a szíve. A viszonyok újra megváltoztak, s ama szörnyű és mégis oly bámulatosan szép órák emléke, amikor ide-oda hánykolódtak a háborgó folyam hullámain, s a sír oltára előtt elmondották halhatatlan szerelmük és hűségük esküjét, — már csak emlék lehetett számukra, semmi más. A mennyei gyönyör csodálatos, s mégis szörnyű



álomképe gyanánt jelent meg életükben, s röpke álmoként kellett újra eltűnnie. S mégsem volt álom, vagy csak annyiban volt az, amennyiben egész élete álom és talány volt, talány, melynek megfejtése oly ritkán fénylik elő a messzeségből, mint esős napon a napsugár. Hajh! nem volt álom; az élő, a lélekző mult egy része volt, mely, ha megtörtént, megmásíthatatlan minden legapróbb részletében és pillanatában — s igazi megtestesülése a halhatatlanság szellemének. Mint-hogy a tettet elkövették s a szót kimondották, a szó és a tett örökkön örökké tart és megmarad. És most ezt a halhatatlan dolgot koporsóba kell zárnia s tetszhalottként a feledés leplébe kell burkolnia. Óh, keserű, nagyon keserű dolog az! Mily szörnyű, elszakadni, egészen elszakadni tőle, s tudni, hogy más nőt vesz feleségül, Bessiet, kinek régibb joga van reá. Mily szörnyű lesz elgondolni, hogy Bessie kedvessége lassan ismét visszalopódzik a szívébe, régi helyére, melyet ő elhagyott, betöltve azt, és szelid, állhatatos szerelmével eltörölve benne az ő forróbb szenvedélyének emléket, mint ahogy az alkonyat lassan reáborul a nappalra és eltakarja, míg végre elsötétül minden s elmerül a feledés éjszakájában?

S mégis úgy kell lennie; Jess elhatározta, hogy úgy lesz. Óh, miért nem halt meg ölelése közben, s míg ajkán érezte csókját? Miért nem engedte John akkor meghalni? S a szegény leány arcára rázta összecsapzott haját és sírt szívének teljes keserűségével, mint Éva zokoghatott, mikor Ádám szemrehányással illette.

De mez nélkül, vagy öltözetesen, a sírás nem változtat és nem javít semmit ezen a szomorú világon, s Jess elég okos volt, hogy tisztában legyen azzal. Megtörölte szemét a hajával, mert nem volt más a kezeügyében s kezdette felhuzogatni magára



félíg megszáradt ruhadarabjait — ami oly feladat volt, hogy kihozta volna türelméből a világ legnyugodtabb és legszerencsésebb lelkületű leányát is. Szerencsére volt nála egy kis zsebefsű, melylyel igyekezett rendbehozni hajdíszt, ha ugyan lehet szó efféléről, mikor az illetőnél nincs egyetlenegy hajtű s egy darabka szalag sem, melylyel összefoghassa haját.

A vízben teljesen elázott cipőjével vívott utolsó és nehéz küzdelme után felállt s visszatért arra a helyre, hol elhagyta Johnt. Mikor odaérkezett, John éppen azzal volt elfoglalva, hogy felnyergelte a két szürkét azzal a szerszámmal, melyet a villámsujtotta lovakról szedett le.

— Ejnye, Jess, hiszen egészen kicsípte magát. Megszáradt már a ruhája? — kérdezte. — Én is szerencsét próbáltam ezen a téren.

— Megszáradt, — felelte Jess.

John reánézett.

— Mi az, édes, hiszen, úgy látom, sírt. Jöjjön. A helyzet ugyan elég sötét, de a sírás hasztalan. Egyelőre mindenesetre tény, hogy megmenekültünk a haláltól.

— John, — mondotta Jess élesen — a dolog így nem tarthat tovább. A helyzet megváltozott. Az éjjel meghaltunk. Most feléledtünk. Azonkívül pedig, — tette hozzá a kacaj valamilyen árnyalatával — holnap talán viszontlátja Bessiet. Azt hiszem, balsorsunk nemsokára véget ér.

Johnnak elborult az arca, mikor eszébe jutott lehetetlen és tragikus helyzetük.

— Édes Jess, — mondotta — mit tegyünk?

Jess dobantott a lábával szívének keserű gyötrelmében.

— Mondottam már, hogy a dolog így nem tarthat tovább. Mit gondol? A mai naptól fogva meghaltunk egymásra nézve. Végeztem magával

és maga végezett velem. Magára vessen, John; engednie kellett volna, hogy meghaljak. Oh, John, John, — jajdult fel — miért nem engedett meghalnom? Miért nem haltunk meg mind a ketten? Most boldogok volnánk, vagy — aludnánk. El kell válnunk, el kell válnunk, John; s mi lesz belőlem nélküle? mivé is legyek?

Kétségbeesése oly szívszaggató volt s annyira megrázta Johnt, hogy egy pillanatig nem mert felelni kérdésére.

— Nem volna-e jobb, mindent megvallani Bessienek? — kérdezte végre. — Életem végéig gazembernek érezném magam, de szavamra, kész vagyok megtenni.

— Nem, nem, — kiáltotta Jess nagy indulattal. — Nem akarom, hogy megtegye! Esküdjék meg, hogy soha egy hanggal sem árulja el Bessienek. Nem akarom, hogy én rontsam meg boldogságát. Mi vétkeztünk, nekünk kell bűnhődni, nem pedig Bessienek, ki ártatlan s csak azt veszi el, ami megilleti. Megígérttem drága anyámnak, hogy gondját viselem Bessienek, hogy megóvom őt, s nem akarom megcsalni — nem, soha! Maga feleségül fogja venni, én pedig elmegyek. A kibontakozásnak más útját nem ismerem.

John reánézett, s nem tudta, mit mondjon és mit tegyen. Kétségbeesés hasogatta szívét, mikor azt a szenvedélyes, halovány arcot s azt a könnybe borult nagy szempárat nézte. Hogyan szakadhatna el tőle? Kitárta a két karját, hogy a szívére ölelje, de Jess majdnem vadul taszította vissza.

— Nincs magában becsület? — kiáltotta. — Nem elég elviselnem sorsomat anélkül is, hogy kísértésbe vinne? Mondom, hogy vége mindennek. Végezzon a lovakkal és induljunk. Minél előbb kelünk útra, annál hamarabb esünk túl rajta, feltéve, hogy a búrok nem lőnek le bennünket,

amit a magam személyére nézve szívemből kívánok. Jussom eszébe, hogy csak a sógornője vagyok. Ha nem akar visszaemlékezni reá, akkor lóra ülök s megyek a magam külön útján, ön is menjen a magáén.

John nem szólt többet. Jess elhatározása le-sújtó volt, mint a kénytelenség, mely okot adott reá. Saját értelmével és saját becsületérzésével is csak helyeselhette, bár a szenvedélye nem nyugodhatott meg benne. Mikor a lovakhoz fordult és nehéz lélekkel befejezte a nyergelést, majdnem épp úgy sajnálta, mint Jess, hogy nem fúltak a vízbe mind a ketten és nem estek túl mindenén.

Természetesen nem volt más nyergük, mint a holt búrok nyerge, mely női lovasnak nem igen való. Szerencsére Jess oly gyakorlott lovas volt, hogy szőren is megülte volna a lovat s akárhányszor megesett, hogy férfinyergén ülve járta be az egész birtokot. Mihelyt fel volt nyergelve a két ló, azzal lepte meg az ámuló John-t, hogy a vénebb és jámborabb állat nyergébe vetette magát, a kengyelszíjba tette lábát s kijelentette, hogy indulhatnak.

— Nem lovagolna mégis másképpen? — kérdezte John. — Tudom, hogy szokatlan volna, de félek, hogy így leesik.

— Majd meglátja mindjárt, — felelte Jess halk kacajjal és ügetésnek eresztette lovát. John nyomon követte a másik lovon s csodálkozva látta, hogy oly biztosan tartja magát a síma ülésen, mintha vadásznyeregben ülne, s ösztönszerűen tartja meg egyensúlyát, ami látványnak is érdekes volt. Mikor már jókora darab utat tettek meg a rónán, megálltak tájékozódni, hogy merre térjenek, s Jess a keselyűk hosszú sorára mutatott, mely éppen akkor ereszkedett le gyilkos merénylőikre. Érett megfontolás után el-



határozták el, hogy elkerülik Standertont, melyet a búrok még mindig ostromzár alatt tartottak s az ellenkező irányba fordulnak, míg nem találnak biztos gázlót a Vaal folyón. Szerencsére mindketten elég jól ismerték a környéket s Johnnak volt az órláncán egy kis iránytűje, mely lehetővé tette, hogy némi biztossággal tájékozódjanak a földeken s függetlenítsék magukat az útaktól. Az országúton a fölfedeztetésnek majdnem biztos veszélye nézett reájuk, így ellenben remélték, hogy a sík földön nem találkoznak élővel, hacsak a mezők vadjaival nem. Ha emberlakta házak esnek útjukba, könnyen elkerülhetik, egyébként is valószínű volt, hogy a férfinép a házon kívül jár messze a harc-  
tereken.

Igy tettek meg vagy tíz mérföldet a part mentén, anélkül hogy egy árva lélekkel is találkoztak volna. Végre találtak egy olyan helyet, hol a víz sekély volt s az átkelés lehetőknek látszott. Alaposabban szemügyre véve a partot, megállapíthatták, hogy ott, körülbelül egy héttel azelőtt, nehéz teherrel megrakott szekér kelt át a folyón.

— Elég biztos átkelés, — mondotta John — megpróbálhatjuk szerencsénket.

És hosszas gondolkozás nélkül a vízbe ugrattak.

A folyó közepén oly mély volt a víz s oly erős volt a sodra, hogy a lovak egy időre elvesztették a biztos talajt a lábuk alól. De azért bátran usztat-  
tak előre, míg a lovak ismét megvethették lábukat a mederben, aztán minden további nehézség nélkül elérték a túlsó vízpartot. John ekkor ismét kezébe vette az iránytűt, aztán egyenesen Mooifontein irányába vették útjokat. Dél tájban lenyergeltek valami víz partján és falatoztak egy keveset a még meglévő ételmaradványokból. Aztán újra lenyergelték lovaikat s tovább ügettek az

elhagyott, sivár mezőségeken. A rónaságon köröskörül csak a vadak falkái látszottak, melyek egy-egy lovascsapat dübörgésével vágattak el mellettük, vagy a keselyük kisebb rajai, melyek mohón szálltak le egy-egy elhullott antilop hullájára.

Mikor az alkonyat leszállt a rónára, a menekülők magukra maradtak a vadon tájon.

— Mit tegyünk most? — kérdezte John, megállítva fáradt lovát. — Fél óra múlva sötét éjszaka lesz.

Jess lebocsátkozott nyergéből s azt felelte:

— Azt hiszem, lenyergelünk és aludni térünk.

Igaza volt; nem tehettek mást. John tehát munkához látott: békót kötött a lovak lábára s nagyobb biztosság okáért egymáshoz kötötte a két állatot, mert borzasztó lett volna, ha elszabadulnak. Mikor ennyire voltak, az alkonyatból már éjszaka lett. Mindketten leültek és a kétségbeeséssel rokon érzelemmel néztek körül. Amerre a szem elláthatott, nem volt más, mint végtelen, magányos rónaság, melyen végigsöpört az éjszaka szele, meg-megsuhogtatva a sáshoz hasonló füvet. Sehol egy hajlék, sehol a nagy egyformaság megszakítása, ha csak nem vesszük annak azt a két hangyabolyt, mely öt lépésnyire domborult előttük. John leült az egyikre, Jess a másikra s úgy ültek ott, mint két pelikán a pusztaságban s figyelték a nappali fény kialakását.

— Nem gondolja, hogy jobb volna egymás mellé ülnünk? — kockáztatta meg bátorítanul John.

— Melegebb volna.

— Nem, — felelte Jess ridegen. — Nagyon jó úgy, amint vagyok.

Sajnos, másképp volt, mert a szegény Jessnek csakhamar vacogni kezdett a foga a hidegtől. Nemsokára rájöttek, hogy csakis úgy hozhatják



mozgásba vérüket, ha folyton fel s alá járnak. Másfél óra múlva a szél elállt s a hőmérséklet valamennyire elviselhetőbbé vált a két könnyen öltözött, félig megdermedt s teljesen kimerült vándornak. Aztán felkelt a hold s megkezdődött a hiénák, farkasok és más állatok üvöltése. Látni nem láthatták a fenévadakat. Jess idegei végre is felmondták a szolgálatot e hangverseny hallatára s a szegény leány megalázkodva kérte Johnt, hogy ossza meg vele hangyabolyát: ott ültek aztán, egymás karjában dideregve, az egész hosszú éjszakán. Ha nem tartották volna egymást testük melegével, rosszabbul jártak volna; mert a nappalok ugyan még forrók voltak, de az éjjelek kezdettek már nagyon hideggé válni, különösen, mikor a levegőt előbb még jól le is hűtötte, mint most is, egy erős zivatar. Regényes helyzetüknek másik rossz oldala volt, hogy majdnem bőrig áztatta őket az éj harmata. Úgy ültek, jobban mondva gubbasztottak ott együtt órák hosszáig, félálomhoz hasonló bágyadt állapotban, de mégsem alva, mert aludniok lehetetlen volt, s egy szót is alig váltva egymással; de bármily vigasztalan volt helyzetük, mégsem voltak egészen boldogtalanok, mert egyesültek nyomorúságukban. Kelet felől végre szürkülni kezdett a nappal. John felállt s lerázta a harimat kalapjáról és ruháiról, s amennyire meggémberedett tagjaitól telt, igyekezett megfogni a lovakat, melyek néhány lépésnyire voltak tőlük s óriásinak és kísértetiesnek látszottak a ködben. Mikor a nap felkelt, szerencsésen meg is nyergelte az állatokat, s megint útnak indultak: de ezúttal fel kellett segítenie Jess-t a nyeregbe.

Nyolc óra tájban megálltak és elfogyasztották készletük maradékát, aztán útnak indultak megint, bizony elég lassan, mert lovaik majdnem épp úgy elfáradtak, mint ők maguk, s kímélniök kel-



lett a szegény állatokat, ha még aznap este el akarták érni Mooifonteint. Déltájban újabb másfélórát pihenőt tartottak, aztán teljesen kimerülten folytatták útjukat Mooifonteinbe, melytől, számításuk szerint már csak tizenhat, vagy tizenhét mérföldnyire lehettek. Mintegy két óra múlva utolérte őket a szerencsétlenség. Az irány, melyet maguk elé tűztek, egy domborulat, aztán egy kis ingoványos folyón vitte át őket, a túlsáton pedig fel egy meredélyre. Átkeltek az ingoványon, felkapaszkodtak lovukon a szemközti lévő magaslatra és szemben találták magukat egy fegyveres búr lovascsapattal.

## HARMINCEGYEDIK FEJEZET.

### Jess jóbarátot talál.

A búrok hangos kurjantással csaptak le reájuk, mint a héja a verébre. John megállította lovát és előkapta a revolverét.

— Jaj, nem szabad! — kiáltotta Jess; — csak udvariassággal menekülhetünk; — John erre mást gondolt, visszarejtette fegyverét s jó napot kívánt a búrok vezetőjének.

— Mit keresnek itt? — kérdezte a hollandus; mire Jess kijelentette, hogy van útlevelük (melyet John tüstént elő is mutatott) és Mooifonteinbe tartanak.

— Igen, Croft bácsihoz? — mondotta a búr, mikor átvette az útlevelet. — Azt hiszem, éppen jókor érnek oda a temetésre.

Jess e pillanatban még nem értette meg szavainak jelentését. A búr bizalmatlanul vette szemügyre az útlevelet s kérdezte, hogy miért ázott át a papiros.

Jess, minthogy nem merte megmondani az igazat, azt felelte, hogy egy tócsa vizébe ejtette. A búr éppen már vissza akarta adni az írást, mikor pillantása Jess nyergére esett.

— Hogyan van az, — kérdezte — hogy leány létére férfinak való nyeregbe ül? Ejnye, ismerem is ezt a nyeret; hadd nézem meg a másíkfelől is. Nini, hiszen ezt puska golyó szakította a nyereg kápáján. Dirk Swart nyerge ez. Hogyan jutott hozzá ehhez a nyereghez?

— Úgy vettem, — mondotta Jess minden habozás nélkül. — Nem kaptam mást.

A búr a fejét csóválta.

— Kapni Pretóriában nyeret eleget, — mondotta — s nem olyan időket élünk, mikor a búr ember eladja a nyergét egy angol leánynak. Nézd csak! Ez a másik is búr nyereg! Angolnak nincs ilyen nyeregtakarója. Az útlevél nem kielégítő, — tette hozzá hidegen — alá kellett volna iratni a térparancsnokkal is. Kénytelen vagyok letartóztatni magukat.

Jess újabb ürügyeken törte a fejét, de a búr megint csak azt mondta: — Le kell tartóztatnom magukat — s parancsot adott a kísérőjének.

— Csöbörből vödörbe estünk, — mondotta Jess Johnnak — s nem tehetünk mást, mint hogy megadjuk magunkat sorsunknak.

— Nem bánnam nagyon, ha legalább enni adnának valamit, — mondotta John bölcs megadással. — Majdnem éhen halok már.

— Magam is félholt vagyok, — mondotta Jess kacagva. — Legjobb volna, ha agyonlőnének bennünket s azzal vége szakadna az egész históriának.

— Gyerünk, fel a fejjel, Jess, — felelte John — talán reánk mosolyog még egyszer a szerencse.

Jess oly arckifejezéssel rázta meg a fejét, amelyből világosan kitűnt, hogy el van készülve a legrosszabbra. Azután hozzájuk csatlakozott még néhány fiatal búr lovas, s ezek még kedvesebbé tették helyzetüket a rossz tréfáikkal. Főképp a szegény Jess külsején mulattak, melyen megesett volna a szíve a legtöbb más embernek. Azt kérdezték tőle, nem ülné-e férfimódra a lovat, s hogy nem egy vén hottentotta asszony levetett ruháját vásárolta-e meg, vagy hogy nem fetrengett-e részegen a földön, hogy úgy bepiszkolta a ruháját. Így ragadták meg a páratlan alkalmat, hogy kipróbálják elmésségüket egy szerencsétlen sorsra jutott angol leányon. Ez ifjak egyike — Jákobnak hívták — szóról tette tért át; minthogy észrevette, hogy Jess csak egyensúlyának ügyes megtartásával ült meg a férfinak való nyergen, azt gondolta magában, hogy mégis kedves dolog volna, kivetni egyensúlyából, hogy leessék a lóról. Ehhez képest hirtelen fordítva kantárszárán, oly erővel rugtatott neki Jess fáradt lovának, hogy majdnem levetette lovasát; de Jess sokkal fürgébb volt, mint az ifjú hitte, s úgy mentette meg magát a bajtól, hogy belekapaszkodott a ló sörényébe. Nem szólt semmit, amint hogy előbb sem méltatta válaszra kínzóit, John pedig, szerencsére, csak keveset értett meg abból, amit mondtak. De mikor az egyik búr ifjú újabb kísérletet akart tenni s már kinyújtotta a kezét, hogy alattomban taszítson egyet rajta, John véletlenül észrevette s magánkívül volt ez alávalóság miatt. Meg sem gondolva, hogy mit cselekszik, ott termett, torkon ragadta az ifjút és teljes erejéből kivetette nyergéből. A legény hanyatt zuhant, és nagy hűhó lett a dologból. John előkapta a revolverét, a többi búr pedig lövésre emelte a puskáját. Jess azt gondolta magában, hogy most vége lesz min-



dennek s az arca elé tartotta kezét, megköszönve előbb John védelmét szép szemének egy futó pillantásával. S a következő pillanatban csakugyan elvesztek volna, ha közbe nem veti magát az az idősebb búr, ki átvette az útlevelüket. Ez figyelemmel kísérte a történeteket s minthogy alapjában véve tisztességes ember volt, helytelenítette a legény magaviseletét.

— Le a puskával, ne bántsátok őket, — kiáltotta hangosan. — Úgy kell Jákobnak, mert le akarta lökni a lováról azt a leányt. Szent Isten! Nem is csodálom, ha az angolok durva fenevadnak néznek bennünket, mikor ilyeneket műveltek ti legények! Le a kezét a puskáról, ha mondom! Szedjétek fel Jákobot. Oly keservesen fekszik ott, mint egy lelőtt antilop.

A dolog azzal el volt intézve s a jókedvű, most már minden ízében reszkető Jákobot, kinek, mint Jess elégtétellel figyelte meg, nagyon elment a mulatókedve — nagy bajjal ráemelték a lovára. Úgy folytatta aztán útját, az elmésségnek szikrányi jelét sem adva többé.

Kisvártatva Jess egy hosszú, alacsony dombra mutatott, mely körülbelül tizenkét mérföldnyi messzeségben emelkedett ki a rónaságból, mint a szikla a sivatag homokjából.

— Nézze, — mondotta — ott van végre Mooi-fontein!

— Még nem vagyunk ott, — felelte John szomorúan.

Lassan mult el a következő félóra, aztán, hogy átkeltek egy domborulaton, váratlanul megpillantották lenn a víz partján Coetzee Hans otthonát. Tehát oda kísérik őket.

A háztól mintegy száz lépésnyire a búrok megálltak és tanakodni kezdtek, az egy Jákobon kívül, aki még mindig elég rossz színben volt. Végre oda-

ment hozzájuk az idősebbik búr és Jesshez fordulva, átnyújtotta neki az útlevelet.

— Ön haza mehet, — mondotta. — De társának itt kell maradnia, míg nem tudunk meg róla többet.

— Azt mondja, elmehetek. Mit tegyek? — kérdezte Jess. — Nem hagyom szívesen ez emberek közt.

— Mit tegyen? Természetesen elmegy. Én tudok helytállni magamért, s ha nem tudnék, bizony, maga sem segíthetne rajtam. Talán lelhet segítséget a farmon. Mindenesetre el kell mennie.

— No, mi lesz, ánglius? — nógatta a búr.

— Isten vele, Jess, — mondotta John. — Áldja meg az Isten!

— Isten vele, John, — felelte Jess s egy pillanatilag merően a szemébe nézett, aztán elfordult, hogy elrejtse könnyeit, melyek elborították szemét.

Igy váltak el egymástól.

Jess a nyílt mezőn átvívó útra tért, mert az országútra lépni nem mert. Ismerte jól azt az ösvényt, mely a dombon át Mooifonteinbe, a házuk mögé vitt. Öt óra volt s úgy ő, mint lova is a végső kimerültség határáig jutott. Számára még súlyosabbá tette ez állapotot az éhség és a lelki izgalom. De vasakarattal megáldott, erősllekű leány volt s kitartott, mikor más nők már meghaltak volna. El akart jutni valamiképpen Mooifonteinbe s tudta, hogy el fog jutni. Ha pedig ott lesz, küldhet majd segítséget kedvesének. Arra, hogy vele magával mi történik azután, nem igen gondolt. Lova egyre lassabban járt; himbáló ügetését, mely a lovaglásnak legkellemesebb módja Dél-Afrikában, lassan-lassan gyötrelmesen rázó kocogás váltotta fel, a kocogást pedig utóbb lassú lépdelés. Közvetlenül napnyugta előtt, valamivel hat óra után, már csak ebben az ütemben haladtak előre.

Végre elérték a moosfonteni domb alját, ott aztán a szegény állat összeroppant végső kimerültségében. Jess lesiklott nyergéről s próbálta lábra állítani. Mindhiába. Megtett hát mindent, amit még tehetett az állatért; megoldotta hevederszíját, hogy a nyereg leessék hátáról, ha még felállhat. Aztán elindult gyalog a domb tetejére. A szegény ló bánatosan nézett utána, mert megértette, hogy most már magára marad. Előbb nyerített, aztán sikerült kétségbeesett erőfeszítéssel lábra állnia, néhány száz lépésnyire még utána is ment, de aztán újra letört. Jess megfordult s reánézett, aztán minden kimerültsége mellett futva menekült, hogy megszabaduljon annak a két nagy bánatos szemnek a pillantásától. Aznap éjjel hideg eső esett, melyben a szegény állat elpusztult.

Majdnem besötétedett, mikor Jess felért a domb tetejére s lenézett. Ismerte jól azt a helyet, onnan szokta először megpillantani a konyhaablak világosságát. Ma este nem volt az világos. Tépelődvé, hogy mi lehet az oka, s új kétségtől gyötörve, elindult lefelé a domb lejtőjén. Mikor feleútján volt, arról a helyről, ahol a ház lehetett, hirtelen nagy szikraözön tört fölfelé; nyilván egy fal dőlt be s az verte fel a zsarátnokot. Jess megint lélekzetfojtva és rémülten állt meg. Mi történhetett? Azzal a szilárd elhatározással, hogy megtudja bármi'y veszedelem árán, óvatosan sompolygott előre. De alig tett húsz lépést, egyszerre egy kéz érintését érezte karján. Hirtelen megfordult, s néma ijedelmében hallotta, hogy egy ismerős hang szól hozzá :  
— Maga az, maga az, Jess kisasszony? Jantjé vagyok.

Jess megkönnyebbülten sóhajtott fel, s újra vert a szíve, mely az imént dobogni is megszűnt. Végre még is lőtt egy jó barátot.



— Nagyon csöndesen járt, — mondotta Jantjé — de azért hallottam, ahogy' lefelé jött a domb oldalán; csak azt nem tudtam volna megmondani, hogy ki az, aki jön, mert szikláról-sziklára ugrált s nem úgy ment, mint máskor. De azért mindjárt gondoltam, hogy cipellős fehérszemély közeledik, csak nem láthattam semmit, mert a domb már egészen sötét s a csillagok még nem keltek fel. Azért magától balra kanyarodtam, mert a szél jobbról fuj, és vártam, míg elmegy és megneszelhetem. Akkor aztán már bizonyosan tudtam, hogy maga az — maga, vagy Bessie kisasszony; de mivel Bessie kisasszony be van csukva, hát csak maga lehetett.

— Bessie be van csukva! — kiáltotta Jess, s annyi időt sem engedett magának, hogy csodálkozzék azon a kutyát is megszégyenítő ösztönszerűségen, mely képessé tette a hottentottát, hogy megállapítsa kilétét. — Mit beszélsz?

— Erre jöjjön, missie, erre jöjjön, majd megmondom, — azzal a szikláknak egy fantasztikus halmazata felé vezette, hol — vad szokása szerint — éjszakáit szokta tölteni. Jess nagyon jól ismerte azt a helyet, be is nézett már akárhányszor a hottentotta odujába, csak benn nem volt soha.

— Várjon egy kicsit, missie, csak bemegyek és gyertyát gyújtok; van egy kevés gyertyácskám odabenn és senki sem láthatja a világosságát kívülről. — Azzal eltűnt. Néhány pillanat múlva visszatért, ruhája ujján fogta és végigvezette egy sziklatömbök közt kanyargó úton, míg egy sziklabarlanghoz nem értek, melyből Jess világosságot látott. Jantjé négykézláb bujt be a nyílásán és Jess nyomon követte. Kicsiny, négyszögletes, mintegy hat láb hosszú és nyolc láb magas helyiségben találta magát, mely különböző nagyságú sziklatömbök egymásra halmozódásából keletke-

zett s melyet egy nagy természetes kőlap zárt le felülről. A helyiség, melyet csak egy gyertya csutkája világított meg úgy-ahogy, nagyon piszkos kis helyiség volt, illő egy hottentotta házatájának. Jess, nem fogadva el azt a háromlábú széket, melylyel Jantjé megkínálta, leroskadt egy halom állatbőrre. Körülnézett és szeme a helyiség belső berendezésére esett, melynél egy rongy- és csontszedő boltja sem lehetett volna különb. Egyik oldalát az ócska ruhadarabok elképzelhetetlenül gazdag változatossága díszítette — az osztrák tiszt fehér díszkabátjától egy szörnyű pamutbugyogóig, melyet Jantjé csatangolásai közben húzott le valamikor egy bushman teteméről. Ez a sok ruhadarab a keshedésnek legváltozatosabb fokozatait mutatta s nyilván évek során át folytatott, kitartó gyűjtés eredménye volt. A szoba különböző sarkaiban botok, füttykösök, dárdák, különös formájú kövek és csontok, tört puskazárvázatok és evőkésnyelek, egy amerikai óra maradványai gyűltek halomra, sok más lim-lommal egyetemben, melyet ez az emberi szarka gyűjtött itt együvé. Szó, ami szó, nevezetes egy helyiség volt és Jess, mikor leroskadt a piszkos állatbőrökre, azt gondolta magában, hogy az ócska ruhadarabok és az amerikai óra roncsai nélkül olyan volna az egész, mint egy ősember barlangja.

— Várj még egy pillanatig, — mondotta. — Van-e valami ennivalód? Éhen pusztulok.

Jantjé megértő vigyorgással felelt s egy halom ringy-rongy alól előkerített egy kívájt tökört, mely egy rozsdás vaslemezzel — egy ócska tűzhely maradványával volt lefedve. »Maas«, vagyis alvadt író volt benne, amelyet aznap reggel vitt neki egy asszony egy közeli hottentotta faluból. Jantjé maga is nagyon éhes volt, mert aznap még egy falat sem volt a szájában, de azért habozás



nélkül odaadta Jessnek, egy fakanállal egyetemben, aztán lekuporodott előtte egy nagy kódarabra, s nézte, hogyan fogyasztja el a magának szánt vacsorát. Nem gyanítva, hogy éhes embert rabol meg, Jess az utolsó cseppig elfogyasztotta a »maas«-t, s boldog volt, hogy megszabadult gyilkos éhségétől. Csak azután szólalt meg:

— Most pedig mondj el mindent, amit tudsz. Jantjé az elején kezdte, s elmondotta, amennyire tudta, a nap eseményeit. Mikor leírta, hogyan vonszolták ki az öreg embert, rugdosva, püfölve és gyalázva a saját házából, Jess égő szemmel hallgatta és valósággal csikorgatta fogát méltatlankodásában; azt a lelkiállapotot pedig, mely akkor vett erőt rajta, mikor azt hallotta, hogy öreg nagybátyját halálra ítélték és reggelre kivégzik, egyszerűen nem lehet leírni. A hottentottának sejtelve sem volt arról, hogy mi köze van Bessienek mindehhez, s ennek következtében csak annyit mondhatott, hogy Müller Franknak beszélgetése volt a csemetekertben Jess hugával, s hogy Bessiet azután bezárták az éléskamrába, ott van most is. Ám ez elég volt Jessnek, ki jobban ismerte Müller jellemét, mint bárki más, és tisztán látta Bessiere vonatkozó szándékait is. Néhány pillanatnyi gondolkozás kezébe adta a helyzet kulcsát. Tisztán látta, miért adták ki nekik az útlevelet, s miért törtek gyilkos merénylettel az életükre. Azt is megértette, miért ítélték halálra öreg nagybátyját. Müller azzal is kényszeríteni akarta Bessiet. Az az ember képes arra is. Úgy van, világos az egész, mint a nap; de megesküdtött a lelkében, hogy minden látszólagos gyámoltalansága mellett módját ejti, hogy megakadályozza a gonosztettet. De hogyan ejtheti módját? Oh, ha ott volna John! De nem volt ott, tehát nélküle kell cselekednie, és fog is cselekedni, — csak már tudná,



hogyan. Kezdetben arra gondolt, hogy vakmerően és nyíltan szembeszáll Müllerral s gyilkosnak nyilvánítja emberei előtt; de érettebb megfontolás után belátta, hogy nem tenné helyesen, mert Müller a saját jól felfogott érdekében kénytelen volna bármily módon elhallgattatni, s a legjobb esetben azt várhatná tőle, hogy becsukhatja s azzal teszi ártalmatlanná. Ha legalább érintkezésbe léphetne Bessievel! Mindenesetre feltétlenül szükséges, hogy megtudjon mindent, ami történt. Anélkül mindegy, hogy száz mérföldnyire, vagy száz lépésnyire van-e Mooifonteintól.

— Jantjé, — mondotta — mondd meg, hol vannak a búrok.

— Egynehányan a kocsiszínben vannak, egynehányan őrt állnak, a többi pedig lenn van a nagy szekérnél, amelyet magukkal hoztak és lenn a gumifáknál kifogtak. Ott van az a kocsi is, mely nemsokkal azelőtt hozta a papot, hogy maga is megjött.

— És hol van Müller Frank?

— Nem tudom, kisasszony; de hozott magának egy kerek sátrat a szekéren és felüttette két nagy gummifa alatt.

— Jantjé, lemegyek s megtudom, mit művelnek ott, te pedig velem fogsz jönni.

— Elfogják, missie. Egy ór áll a kocsiszín előtt, kettő mögötte. De — tette hozzá — talán odaférkőzhetünk hozzájuk. Kimegyek és megnézem, besötétedett-e már.

Nemsokára azután visszatért s azt mondotta, hogy permetezik az eső s elborultak a csillagok, nagyon sötét van.

— Jól van, akkor induljunk, — mondotta Jess.

— Jobban tenné, missie, ha nem menne, — felelte a hottentotta. — Megázik s a búrok meg-

fogják. Jobb, ha magam megyek. Úgy oda csúszok én, mint a kígyó, s ha megfognak, énértem nem kár.

— Csak jer, én is megyek. Meg akarok tudni mindent.

A hottentotta vállát vont a és szót fogadott, aztán eloltotta a gyertyát s halkán, mint két kísértet, kibujtak az éjszakába.

## HARMINCKETTIK FEJEZET.

### Haljon meg.

Csöndes, nagyon sötét éjszaka volt és könnyű, hideg permeteg hullott lassan és szünetlenül. Az ilyen eső elég gyakori Transvaalnak wakkerstroomi és new-scotlandi kerületében, s inkább hasonlít az északföldi ködhöz, mint más egyébhez. Ez az eső nagy mértékben kedvezett vállalkozásuknak, s védelme alatt a hottentotta s a fehér leány nesztelenül ereszkedtek alá a domb lejtőjén, míg a kocsiszínhez körülbelül tizenkét lépésnyire nem értek. Akkor Jantjé, ki elől járt, hirtelen előre nyújtotta kezét s visszatartotta Jess-t; és Jess ugyanabban a pillanatban meghallotta az őr kényelmesen fel s alá járó lépteit. Jess és Jantjé néhány pillanatig mozdulatlanul állt. Nem tudták, mittevők legyenek. Ekkor egy férfi jött elő hirtelen az épület sarka felől. Égő lámpát vitt a kezében. Jessnek az volt az első gondolata, hogy futva menekül. De Jantjé intett egy mozdulattal, hogy meg ne moccanjon. A lámpás ember, ki a többihez közeledett, oly magasra tartotta feje fölé a világosságot, hogy alakja a ködben és esőben óriásinak és árnyékként eloszlónak látszott. Egyszerre hátrafordította fejét s Jess látta, hogy

nem más az, mint Müller Frank. Egy pillanatig megállt s várta, míg az őt elhalad mellette.

— Elmehetsz vacsorázni, — mondotta neki. — Jöjj vissza fél óra múlva, addig vállalom a felelősséget a foglyokért.

Az őt még felelt pár szóval, aztán Müllertől követve, az épület túlsó oldalára ment.

— No most menjünk, — súgta Jantjé; — az éléskamra falán van egy szellőzőlyuk, talán beszélhet Bessie kisasszonynyal.

Jess nem várta, míg másodszor mondja, s a következő pillanatban már a fal mellett volt; végigtapogatta kezével köveit s megtalálta a szellőzőlyukat, melyre nagyon jól emlékezett, mert gyermekkorukban ott is szoktak bujósckázni. Már éppen be akart szólalni halkán a nyíláson, mikor a szemközti oldalon levő ajtó kinyílt, s Müller Frank, kezében a lámpással, belépett a kamrába. Egy pillanatig megállt a küszöbön s kinyitotta a lámpa tolóajtáját, hogy világosabb legyen a helyiségben; nem volt kalap a fején, csak sötét esőköpenyeget vetett a vállára, úgy hogy még nagyobbnak és daliásabbnak tűnt fel, s mikor a lámpafény megvilágította arcát le egészen az aranyszakálláig, Jess azt gondolta magában, hogy csakugyan nem látott még szebb férfit. A következő pillanatban Müller fordított a lámpán s most előtűnt Bessie, ki egy gabonával félig-telt zsákon ült s úgy látszott, félig már elszunnyadt, mert kerekre nyitotta nagy kék szemét s ámulatlan nézett körül, mint aki álmából ébred. Aranyhaja ziláltan omlott szép homlokára; az arca sápadt, komor volt, a szeme alatt sötétkék sávok látszottak. Mikor megpillantotta a belépőt, hirtelen megállt s oly messzire hátrált, amennyire az egymásra halmozott zsákok lehetővé tették.



— Mi az? — kérdezte halk hangon. — Megadtam a választ. Miért gyötör újra?

Müller Frank letette a lámpát egy álló gabonászsákra, mielőtt felelt volna. Jess látta, hogy időt vesz magának a gondolkozásra.

— Térjünk csak vissza a dologra, — mondotta végre tömör, zengzetes hangján. — Ma reggel felajánlottam a választást, hogy feleségül jön-e hozzám holnap, vagy látni akarja-e, hogyan lövik agyon az öreg nagybátyját és jóltevőjét. Mondottam azt is, hogy ha nem egyezik bele a házasságba, nagybátyját főbe lövetem, magát pedig a házasságkötés minden szertartása nélkül hatalmamba ejtem. Úgy volt-e?

Bessie nem felelt, s Müller, élesen reánézve, így folytatta:

— Hallgatása azt jelenti, hogy így tudja ön is. Tehát folytatom. Mielőtt az ember törvényesen agyonlövethet valakit, bíróság elé kell állítania és el kell ítéltetnie. Nagybátyját kihallgatták és elítélték.

— Végighallgattam én is, kegyetlen gyilkos, — mondotta Bessie, s először emelte fel a fejét.

— Úgy? Gondoltam, hogy mindent meghall, az ajtó hasadékán át. Azért is zárattam ebbe a kamrába. Most már ön is láthatja, hogy komolyan veszem. Az öreg ember, úgy-e, jól viselte magát? Derék ember, tisztelem, becsülöm. Azt hiszem, az utolsó pillanatban sem mozdul meg arcának egyetlen izma sem. Az angol vér teszi! Nincs annál különb. Büszke vagyok rá, hogy angol vér van az én ereimben is.

— Nem hagyhatna fel a kínzással, és nem mondaná-e meg inkább, hogy mit akar? — kérdezte Bessie.

— Nem akartam gyötörni, de ha kívánja, megmondom, mit akarok. Röviden, csak ezt: Bele-

egyezik-e, hogy holnap reggel megesküdjünk, vagy kényszeríteni akar-e, hogy végrehajtsam nagybátyján az ítéletet?

— Nem megyek önhöz! Nem megyek! Gyűlölöm önt és dacolok önnel!

Müller nyugodtan nézett rá, aztán elővette zsebbeli jegyzőkönyvét s kivette belőle a halálos ítéletet, meg egy szál ceruzát.

— Nézze, Bessie, — mondotta. — Ez itt nagybátyjának halálos ítélete. Most még semmit sem ér és nem érvényes, mert még nem írtam alá, bár a többiekkel, mint láthatja, már aláírtam. Mihelyt ott lesz alatta az én aláírásom is, nem lehet többé visszavonni, és végre kell hajtani az ítéletet. Ha megmarad visszautasító magatartása mellett, itt a szeme előtt from alá; — azzal a papírlapot a könyvre helyezte, s jobbkezébe vette a ceruzát.

— Oh, nem lehet, nem lehet oly istentelen, — jajdult fel, kezét tördelve a boldogtalan leány.

— Biztosítom, hogy téved. Meg tudom tenni és meg is teszem. Sokkal messzebbre mentem már, semhogy visszafordulhatnék egy öreg angol kedvéért. Hallgasson reám, Bessie. Kedvese, Niel kapitány, mint ön is tudhatja, meghalt.

Jess, ki a fal túlsó felén állt, szeretett volna felkiáltani: »Hazugság!« de még elég jókor eszébe jutott, hogy hallgatnia kell s elfojtotta kiáltását.

— S mi több, — folytatta Müller — Jess is meghalt; két nappal ezelőtt halt meg.

— Jess meghalt! Jess meghalt! Nem igaz. Hogyan tudja, hogy meghalt?

— Mellékes; majd elmondom, ha megesküdjünk. Meghalt s a nagybátyján kívül senkije sincs a világon. Ha ragaszkodik elhatározásához, nem-sokára az sem lesz többé, s vére a fejére száll, mert akkor maga gyilkolta meg.

— És ha igent mondanék is, mit érne az neki? — kiáltotta Bessie szenvedélyesen. — Az ön haditörvényszéke halálra ítélte — ön csak elámítana és mégis kivégeztetné.

— Szavamra, nem. Esküvőnk előtt átadom ezt az írást a papnak, s az elégeti, mihelyt a szertartás véget ér. Azok az emberek, akik halálra ítélték nagybátyját, olyanok a kezemben, mint a viasz, s egyébként sincs igazán kedvük agyonlövetni a nagybátyját, sőt még örülni fognak, ha megmenekül. Nagybátyja teljes biztossággal Natalba mehet, vagy akár itt is maradhat, ha úgy tetszik neki. Birtokát nem fogja elvitatni tőle senki s kártalanítást is kap a házának felperzseléséért. Istenemre mondom, hogy úgy lesz.

Bessie felnézett reá, s Müller látta, hogy kész hinni szavának.

— Igazat mondok, Bessie, igazat — én magam építtetem fel a házat, s ha megtudom, ki gyújtotta fel, főbe lövetem. Jöjjön, hallgasson reám, legyen okos. Az az ember, akit szeretett, meghalt, és semmi sóhajjal és panaszszal vissza nem sírhatja többé. Csak én maradtam meg; én, aki jobban szerettem magát, mint az életemet, jobban, mint férfi valaha nőt szeretett. Nézzem reám, Bessie, nem olyan ember vagyok-e, aki feleségül vehet bármely lányt, ha búr vagyok is? S nekem van eszem is, Bessie, van eszem, mely nagygyá fog tenni mindkettőnket. Isten is egymásnak teremtett bennünket — évek óta tudom, s lassú kitartással törtem meg útamát magához, míg végre most a kezembe került; — s kiterjesztette feléje mind a két karját.

— Kedvesem, — folytatta lágy, majdnem ábrándos hangon — szerelmem, édes vágyam, légy engedelkenyebb! Ne kényszeríts ez új büntettre. Szeretnék jó lenni a kedvedért s nem akarnék több



vért ontani. Azt hiszem, hogy ha a feleségem leszel, elszáll belőlem minden rosszaság és jó ember leszek. Légy engedelkenyebb és sohasem lesz asszonynak olyan férje, mint amilyen én leszek neked. Oly széppé és kellemessé teszem az életedet, milyennek asszony csak kívánhatja. Meglesz mindened, amit pénzzel és hatalommal meg lehet szerezni. Légy engedelkeny a nagybátyádért, s azért a nagy szerelemért, melyet irántad érezek.

Mind közelebb és közelebb húzódott Bessiehez, kinek arcán már-már a bűvölet jelei látszottak; de mikor egészen közel ért hozzá, a megtört leány összeszedte magát és visszalökte:

— Nem, nem, — kiáltotta — gyűlölöm önt, nem lehetek hűtlen hozzá sem életében, sem halálában. Megölöm magamat — meg én!

A férfi nem felelt semmit, csak átölelte remegő testét a két erős karjával s oly könnyűszerrel vonta magához, mint egy kis gyermeket. És Bessie most egyszerre engedni látszott. Az az ölelés külső jele volt e férfi kérlelhetetlen hatalmának, és Bessie nem ellenkezett többé — sem lélekben, sem erő-kifejtéssel.

— Eljössz hozzám feleségül, édes? — eljössz hozzám? — suttogta, s oly közel hajolt aranyos fürtjeihez, hogy Jess csak a legnagyobb erőfeszítéssel hallhatta szavát.

— Oh, azt hiszem, de meg fogok halni — nem élem túl.

Szívéhez szorította s újra meg újra megcsókolta szép arcát.

A következő pillanatban Jess hallotta a visszatérő őrség lépjeit s Jantjé kézen fogta és elvonta a fal mellől. Néhány pillanat múlva megint felmentek a domb oldalára s a hottentotta oduja felé tartottak. Jess azért ment le, hogy megtudja, mint állnak a dolgok, s most már tudta. Hiú kísér-

let volna leírni dühét, felháborodását, bosszúszomját azzal az emberrel szemben, ki el akarta vésztetni, meg akarta gyilkolni őt meg a kedvesét, most pedig öreg nagybátyjának életével akarja megvásárolni testvérenek becsületét. Feledte fáradtságát; kikelt magából amiatt, amit látott és hallott, magánkívül volt, mikor arra gondolt, ami történt s ami még történni fog. Megfeledkezett még a szerelméről is, s megesküdt, hogy Müller Frank nem fogja feleségül venni Bessiet, amíg ő él s amíg megakadályozhatja. Ha rossz nő lett volna, mindebben kedvező fordulatot látott volna magára nézve; mert ha Bessie feleségül megy Müllerhez, John szabad és feleségül veheti őt; de meg sem fordult eszébe ez a gondolat. Jess tévedhetett, de bizonyos, hogy önfeláldozó, tiszteletet érdemlő teremtés volt, s inkább meghalt volna, semhogy hasznára fordított volna ily előnyt. Végre megérkeztek búvóhelyükre s behúzódtak a sziklák közé.

— Gyűjts világosságot, — mondotta Jess.

Jantjé körültaogatódzott a barlangban s végre talált gyújtót. De a gyertyacsutka majdnem végig leégett már, a hottentotta elővett az egyik zugból egy papirdobozt, mely tele volt három-négy hüvelyk hosszú gyertyamaradványokkal. És Jessnek eszébe jutott, hogy évek óta nem tudhatta ki, hova tűntek el a házból a gyertyavégek. A titok most kiderült.

— Eredj ki és hagyj magamra; gondolkozni akarok.

A hottentotta szót fogadott s Jess leült egy halom állatbőrre és kezére támasztva fejét, elgondolkozott helyzetéről. Az ujjai eközben végigsiklottak esőtől nedves selyemháján. Elégge jól ismerte Müller Frankot és tudta, hogy megtartja szavát. Ha Bessie nem megy hozzá feleségül, megöli az

öreg embert, aztán mégis elrabolja Bessiet. Az öreg Croft életének Bessie az ára. De Bessiet nem szabad így feláldozni — szörnyű volt arra gondolni is.

De hogyan akadályozhatja meg mindezt? Megint arra gondolt, hogy szembeszáll Müller Frankkal és nyíltan megvádolja gyilkosság kísérletével, de aztán megint mindjárt letett erről a gondolatról. Ki hinne szavának és mire menne vele? Becsuknák és ártalmatlanná tennék, talán egyszerűen meg is gyilkolnák. Aztán arra gondolt, hogy érintkezésbe lép Bessievel és nagybátyjával s megmondja nekik, hogy John él. De az is kivihetetlen volt és nem érne el vele mást, mint azt, hogy Bessie nem enged s hogy nagybátyját annál bizonyosabban agyonlövöik. Aztán arra gondolt, honnan tehetné szert segítségre. Oh, arra sem számíthatott! Ha valakitől, csakis a bennszülöttektől remélhetett volna segítséget, de most, hogy a búrok győztek az angolokon, több volt a kétségesnél, hogy a kafferek mernének segítségére menni. Egyébként a legkedvezőbb esetben is legalább huszonnégy óráig tartana, míg összegyűjthetne egy kis fegyveres erőt, akkorra pedig már késő volna. Sehol semmi fénysugár!

— Mi az, ami megállíthatná útján az olyan embert, mint Müller Frank? — mondotta hangosan magában. S mintegy sugallatszerűen, tisztán állt előtte mindjárt a felelet:

— *A halál!*

A halál és csakis a halál vethet itt gátat. A következő pillanatban már megbarátkozott ezzel a gondolattal, de egy másik gondolat mindjárt nyomon követte az elsőt. Müller Franknak meg kell halnia, meg kell halnia, mielőtt felvirrad a reggel, mert nincs más mód, kettévágni ezt a gordiusi csomót s megmenteni Bessiet és nagybátyját. Ha Müller



Frank meghal, nem veheti feleségül Bessiet, s ha meghal, mielőtt aláírta volna a halálos ítéletet, nem lehet azt végre sem hajtani. Ez a talány megoldása — szörnyű megoldása.

De csak jogos és igazságos, hogy meghaljon, mert nem gyilkolt-e és nem akar-e gyilkolni? Ha van, aki gyors és szörnyű ítéletet érdemel, Müller Frank bizonyára az.

S a látszólag oly gyarló és tehetetlen leány a hottentotta nyomorult barlangjában így állította lelkiismeretének ítélőszéke elé a hatalmas férfit, s így mondotta ki reá megsemmisítő ítéletét, keserűség nélkül, de könyörület nélkül is.

De ki hajtja végre az ítéletet? Szörnyű gondolat villant meg lelkében s fagyasztotta meg véré — de nem, még nem jutott odáig. Szeme nyugtalanul járt körül a barlangban s végre megpihent Jantjé dárdáin s azzal újabb sugallata támadt. Jantjé tegye meg. John elmondotta neki egyszer Pretóriában a szörnyű történetet, hogyan gyilkolta meg Müller Frank Jantjé egész családját. Egészen rendben van, hogy ezt az emberi alakban járó ördögöt e szerencsétlenek ivadéka pusztítsa el a föld színéről — némi költői igazságszolgáltatás is volna benne, ami oly nagy ritkaság ezen a világon. De kérdés, megteszi-e? A kis ember maga a megtestesült gyávaság, s borzasztóan fél a büroktól, különösen pedig Müller Franktól.

— Jantjé, — mondotta halkan Jess, kidugva fejét a nyíláson.

— Megyek már, missie, — felelte egy rekedt hang kívülről s a következő pillanatban megjelent a gyertya fénykörében majomszerű arcza és még majomszerűbb alakja.

— Ulj le, Jantjé, oly elhagyottnak érzem magam szeretnék beszélgetni veled.

Jantjé vigyorogva engedelmeskedett.

— Miről beszéljünk, missie? Talán arról az időről meséljek, mint egyszer régen, mikor az állatok még beszéltek?

— Ne arról, Jantjé. Beszélj inkább arról a botról, arról a bunkós botról, meg arról a sok rovásról. Nincs annak valami köze Müller Frankhoz?

A hottentotta arca mindjárt gonosz kifejezést öltött.

— De van, van, missie! — felelte; kinyújtotta a sovány kezét és megragadta a botot. — Nézze: ez a nagy rovás az apám, Frank úrfi lőtte agyon; ez a rovás az anyámért van, Frank úrfi lőtte agyon; a mellette levő a bácsim, Frank úrfi azt is agyonlőtte. Ezek a kisebb rovasok pedig azt mondják, hogy megvert — azt, meg más dolgokat is. Most pedig vágok még több rovaszt is: egyet a házért, melyet felgyújtottak, egyet az öreg Croft gazdáért, egyet pedig Bessie kisasszonyért.

Azzal elővette a nagy, fehérmarkolatú vadász-kését s kezdett rovaszt metszeni vele a keményfába.

Jess ismerte régebből azt a kést; Jantjé legdrágább kincse, szűk és kicsiny szívének öröme volt. Nagyon nehéz, egy láb hosszú kés volt.

— Hagyj fel a rovással, Jantjé és mutasd meg nekem azt a kést, — mondotta Jess.

Jantjé engedelmeskedett s a kezébe adta.

— Ezzel a késsel meg lehetne ölni valakit, Jantjé — mondotta Jess.

— Úgy, úgy, — felelte Jantjé. — Bizonyos, hogy megöltek vele már többeket is.

— És úgy-e, meg lehetne ölni vele Müller Frankot is? — mondotta Jess, és hirtelen előrehajolt, és élesen a kis ember sárga szemgolyójára meresztette sötét szemét.

— Úgy, úgy — felelte az visszahökölve — meg. Juj, de nagy gyönyörűség volna, megölni! — tette hozzá különös, félig vihogó, félig kacagó hangon.

— Megölte apádat, Jantjé.

— Úgy, úgy, megölte apámat, — mondotta Jantjé.

— Megölte anyádat.

— Úgy, úgy, megölte anyámat, — mondotta utána fokozódó dühvel.

— Meg a nagybátyádat. Megölte a nagybátyádat is.

— A nagybátyámat is, — folytatta Jantjé s hangja fojtott kiáltássá emelkedett. — De véres halállal pusztul el; megmondotta az öreg angol asszony, az anyja, mikor benne volt az ördög és az ördögök nem hazudnak. Nézzen ide! Meghúztam Frank úrfi körvonalát a lábam hüvelykujjával a porban és hozzámondom a varázsigéket, melyekre egy öreg bűbájos tanított meg. Egyszer már megtettem: akkor útjában állt egy kő, ma nem áll útjában semmi: nézze, *a két vége összeér!* Véreből hal meg, *nemsokára* meghal; meg tudom fejteni a kör jelentését; — megcsikorgatta a fogát és hadonászott öklével a levegőben.

— Úgy van, igazad van, Jantjé, — mondotta Jess's még mindig bűvöletében tartotta a fekete szemével. — Véres halállal hal meg, még ma éjjel, és *te* fogod megölni, Jantjé.

A hottentotta felugrott és elsápadt a sárga bőre alatt.

— Hogyan? — mondotta — hogyan?

— Hajolj ide hozzám, Jantjé, majd megmondom, hogyan, — s néhány percig a fülébe sugdosott.

— Az! az! az! — kiáltotta Jantjé, mikor végighallgatta. — De szép is, mikor az embernek olyan esze van, mint a fehéréknek! Megölöm ma éjszaka, aztán kivághatom a rovásokat a botomból és akkor nem üvöltöz rám többé a szüleim meg a bácsim lelke, mint most, amikor alszom.



## HARMINCHARMADIK FEJEZET.

## Bosszú.

Három vagy négy percig suttoztak egymással, azután a hottentotta felállt, megnézni, mi történik odalenn a búroknál s hogy Müller Frank mikor vonul vissza sátrába. Megállapodtak, hogy mihelyt ezt megtudja, visszatér s megjelenti Jessnek, akkor azután majd határoznak utolsó lépéseikről.

Mikor elment, Jess megkönnyebbülten sóhajtott fel. Idegfeszítő, szörnyű feladat volt, felcsigázni a Jantjé bosszúszomját, de sikerült, s az elhatározás megtörtént. De ki mondhatta volna meg, hogyan végződik számára mindez? Valósággal gyilkos lesz belőle s érezte, hogy gonosztette előbb vagy utóbb kiderül és akkor aligha remélhet irgalmat és kegyelmet. De nem habozott, mert Müller Frankot csak megérdemelt végzete érné utol. Ám mégis szörnyű, hogy vérrel kell beszennyeznie kezét, mind-egy, hogy Bessieért. Ha Müller meghal, akkor John, feltéve, hogy megszabadul a búroktól, feleségül veszi Bessiet és boldog lesz. De mi lesz belőle? Megfosztva szerelmétől s e bűn tudatával, mit tehet mást, még ha élve menekül is — mint azt, hogy meghal? Legjobb meghalnia s nem látni őt többé viszont, mert fájdalomja és szégyene sokkal nagyobb, semhogy elviselhetné. Aztán Johnnál időztek gondolatai, míg szegény, megtört szíve azzal nem fenyegette, hogy meghasad. Bessie — tudta jól — sohasem szeretheti Johnt úgy, mint ő szerette, de azért Bessieé lesz, amíg él, ő pedig — elmegy. Elmegy, nem tehet mást. És ha végbevitte tettét, ha megszabadította testvérét és élve menekül, akkor elmegy — elmegy oly messzire, hogy hírét sem hallják többé. És mindenesetre meglesz az a meg-

nyugvása, hogy becsülettel járt el. Leült és arca elé tette a két kezét. Az arca tüzelt, noha bőrig ázott s didergett az éj harmatozásában. Heves láz gyötörte testét, lelkét, a rázkódtatás, az éhség s az időjárás átélt viszontagságai miatt. De a gondolatai elég világosak voltak ; nem is emlékezett reá, hogy valaha világosabban gondolkozott volna. Minden egyes gondolata határozottan és tiszta körvonalakkal jelentkezett s nem folyt egybe, a gondolatok szokott módja szerint, a többivel. Látni vélte önmagát, amint egyedül, egészen egyedül, mindhalálíg egyedül elbujdosik — a messzeség homályában pedig ott áll John, kézen fogva Bessiet s merengve néz utána. De ha már úgy kell lennie, írni fog s istenhozzádot fog mondani neki. Nem mehet el úgy, hogy meg ne tegye. Volt nála ceruza s keblébe rejtve ott volt a búr útlevel, melynek borítéklapja, ha még úgy megfoltosodott a vízben, mégis alkalmas lesz írópapírnak. Szétbontotta s a világosság felé fordulva, a térdére tette.

»Isten hozzád, — írta — Isten hozzád ! Nem találkozhatunk többé s jobb, hogy sohasem találkozunk ezen a világon. Hogy van-e más világ is, nem tudom. De ha van, akkor várni foglak ott, ha tízezer évig kell is várakoznom. Ha nincs, akkor Isten hozzád örökre. Jussak néha az eszedbe, mert nagyon forrón szerettelek, úgy, mint soha senki sem fog többé szeretni ; s amíg élek, ezen vagy a másvilágon, bárhol leszel, mindig szeretni foglak s csak téged foglak szeretni. Ne feledj el. Sohasem halok meg számodra egészen, míg el nem felejtettél. — J.«

Felvette térdéről a papirost, aztán újra visszatette és gyorsan, szinte minden javítás nélkül, versben írt tovább. Régi szokása volt, bár sohasem

látta senki, amit írt s most ellenállhatatlanul s félig  
öntudat nélkül hódolt e szokásnak :

*Ha ez a kéz, mely kezed szorította,  
Vagy cirógatva pihent fejedén,  
Hűted száz kincses bálványát lerontva,  
Kijesztott is kegyetlen-ridegen,  
Gondolj reám . . .*

Mikor eddig jutott, elégedetlenül állt meg, aztán  
áthúzva a sorokat, újra kezdte :

*Ha meghalok ma este,  
Eljössz, mielőtt sírom bejogađ,  
Megnézed majd megnyugodt arcomat  
S úgy látod, a halál megszépítette ;  
S jehér virágot szórva a hajamba  
Es csókok tüzeit hideg ajakamra,  
Kezem' dajkálón úgy becézgeted,  
S kulcsolod egybe szegény két kezet,  
Mely oly hideg és oly üres ma este !*

*Ha meghalok ma este,  
Oh, minden, minden úgy jut majd eszedbe,  
Hogy visszasírja szerető merengés,  
Ami kedvest csak nyújtott e hideg kéz  
S szépet csak súgott e kihűlt ajak,  
S szívedbe újra hírek hangzanak,  
Amikkel egykor hozzád szeretett  
E most oly béna láb, s megismered  
A szenvedést, mit büszkeségem rejtett,  
S minden hibámat immár elfelejtetd,  
Sorsom bocsánat immár minden este !*

*Oh, rámtör a halál ma este,  
Övé vagyok már, az övé,  
Fekete felhők nagysietve  
Törtődnak csillagom köré.  
Gondolj rám, járađt vándorodra,  
Tövisbe, rögökbe botolva  
Jártam e kegyetlen világot.  
Ha vétkeimet megbocsátod,*



*Alomtalan dílomba veszeve,  
Nem érzem, hogy örökre messze  
Gyöngédséged, irgalmasságod,  
Mire úgy vágyódtam ma este!*

Abbahagyta, nyilván inkább azért, mert papírja elfogyott, mint más ok miatt, és át sem olvasva, keblébe rejtette a papírlapot s csakhamar mély gondolatokba merült.

Tíz percz múlva mint egy emberformájú nagy kígyó, becsúszott Jantjé a barlangba. Sárga képen esőcseppek csillogtak.

— No, — suttogta Jess és hirtelen felemelkedett — megtetted?

— Nem, missie, nem. Frank úrfi csak most ment be a sátrába és beszélt valamit a pappal Bessie kisasszonyról, de nem tudom, mit. Ott voltam közel, de oly halkán beszélt, hogy csak a nevét hallottam.

— Lefeküdtek a búrok valamennyien?

— Valamennyien, missie, csak az örök nem.

— Áll-e ör Frank úrfi sátra előtt?

— Nem áll, missie, nincs ott közel senki.

— Hány óra van, Jantjé?

— Negyedfél óra napnyugta után (féltizenegyre).

— Várjunk még félóráig, akkor majd odamégy.

Szótlanul ültek egymás mellett. Szótlanul néztek egymásra s mindegyikük a saját gondolataiba mélyedt. Jantjé egyszerre elővette a fehérmarkolatú nagy kést és kezdette fenni egy szíjdarabon.

Jesst rosszullét fogta el.

— Hagyd a kést, — mondotta. — Elég éles.

Jantjé bágyadt vigyorgással felelt és lomhán múltak a percek.

— De most már eredj, Jantjé, — mondotta végre Jess rekedten, s a torka összeszorult.

A hottentotta habozott, végre azután így szólt:

— De missie is jöjjön velem!

— Veled menjek? — kiáltotta Jess ijedten. — Miért?

— Azért, mert az öreg angol asszony lelke utánam jön, ha magam megyek!

— Bolond! — kiáltotta Jess haragosan, de aztán erőt vett magán s hozzátette: — Gyere, Jantjé, légy férfi: gondolj apádra, anyádra, és légy férfi.

— Férfi vagyok, — felelte Jantjé csökönyösen — és meg is ölöm, mint férfihoz illik, de mit tegyen az ember egy holt angol asszony lelkével? Ha beléje döfném is a kést, csak félrehúzná az arcát és láng törne ki a sebéből. Nem megyek a missie nélkül!

— De menj, — mondotta Jess indulattal — menni fogsz!

— Nem, missie, nem megyek magam, — felelte Jantjé.

Jess reánézett s látta, hogy komolyan mondja. Nem volt más választása: vagy lemond tervéről, vagy vele megy. Nem érzett már magában annyi erőt, hogy új tervet koholjon. Ragaszkodnia kell hát a régihez.

— Jól van, — mondotta — veled megyek, Jantjé.

— Akkor rendben van, missie, Maga visszatarthatja a holt angol asszony lelkét, én pedig azalatt megölöm Frank úrfit. De el kell aludnia. Mélyen, mélyen el kell aludnia.

Aztán lassan és a legnagyobb óvatossággal újra leereszkedtek a domb oldalán. A kocsiszin felől már nem látszott világosság és nem hallatszott más, mint az örök szabályos járása. De nekik nem a kocsiszin táján volt dolguk; balra fordultak az eukaliptusz-fasor felé. Mikor az első fa átellenébe értek, megálltak egy kőhalom mögött, aztán Jantjé kémszemlére indult. Nemsokára visszatért s jelentette, hogy a kocsiszinben valamennyi búr alszik, csak Müller Frank virraszt még a sátrában.

és gondolkozik. Akkor aztán előre csúsztak. Bizonyosak voltak benne, hogy, ha zajt nem ütnek, senki sem veheti észre őket a sűrű ködben és sötétségben.

Végre az első nagy eukaliptuszfa törzséhez értek. Attól már csak öt lépésnyire volt Müller Frank sátra. Benn gyertya égett, s a sátor úgy világított a ködben, mintha foszforral kenték volna be, és Müller Frank árnya óriási méretekben rajzolódott le az átnedvesedett vászon falára. Ott ült abban a helyzetben, amelyben szokott, mikor eltűnődött; kezét a térdére támasztotta, a szeme révetegen nézett az üres levegőbe. A gyertyafény úgy esett arcára, hogy megvilágította minden vonását. Müller Frank a diadalára gondolt s a viszontagságokra, melyeket átélt, hogy elérje célját. Kezében minden ütőkártya, s megnyerte a játékot. A győzelem övé, de mind e gondolatai közben fülébe csengtek az öreg búr generális szavai: »Hiszem, hogy van Isten, — hiszem, hogy Isten határt szab az ember cselekedeteinek. Ha az ember túlmegegy a határon, Isten megöli.«

Mily szörnyű volna, ha a vén bolondnak végre mégis igaza lenne! Feltéve, hogy van Isten, és Isten megölné ma éjjel, s a lelkét, ha ugyan van lelke, oly helyre küldené hirtelen, hol a rettegésnek és a félelemnek soha sincs vége! Minden babonahit felébredt benne erre a gondolatra, s egész testében megrázkódott.

Dühös káromkodással ugrott fel, gyorsan ledobálta magáról a ruhát, aztán, el sem oltva a paraffinlámpát, levetette magát a kis tábori ágyra, mely ropogott és nyikorgott testének súlya alatt.

Aztán csendesség lett, amelyet csak az eukaliptuszfák leveleiről lehulló esőcseppek csattogása, meg néha-néha a szélrázta lombok suhogása szakított meg. Félelmetes, nyomasztó éjszaka volt; oly éjszaka, mely próbára tette volna ily helyzet-



ben még egy erős férfi idegeit is. Mennyivel szörnyűbb lehetett hát mindez a szerencsétlen, lázban égő, testben és lélekben megtört leányra nézve, ki ott várt, míg a gyilkosság megtörténik! Lomhán multak a percek és bűnös öntudatát minden esőcsepp hullására s a falevél minden zörrenésére határtalan rettegés fogta el. De akarateréje győzött idegein. Úgy van, végbe kell vinnie! Bizonyára elaludt már!

Odasompolyogtak a sátor mellé s alig két arasznyira a fejétől a vászonfalra szorították fülüket és hallgatództak. Igen, már alszik; a lélegzete oly egyenletesen jár, mint az alvó gyermeké. Jess hátrafordult és megérintette a hottentotta vállát. Az meg sem moccant, de Jess érezte, hogy a karja reszket.

— *Most*, — *suttogta Jess.*

Jantjé csak nem mozdult. Világos volt, hogy a hosszú várakozás elvette bátorságát.

— Légy férfi, — *suttogta Jess újra, oly halkán, hogy a hang alig érte el fülét, bár szinte ajkával érintette —* eredj, és jusson eszedbe, hogy most megfizethetsz neki!

Végre hallotta, hogy óvatosan kihúzza a nagy kést a hüvelyéből, a következő pillanatban Jantjé eltűnt mellőle. Jess elfordította fejét s két ujjával bedugta fülét. De még így is látta, hogy egy hosszú árnyék jár ott benn a sátor világosságában. Lehúnyta hát a szemét is, s halálos rettegéssel várt, s nem mert moccanni sem.

Végre — talán öt perc mulva, vagy talán csak egy perc felének elmúltával — érezte, hogy valaki megérinti karját. Jantjé volt.

— *Megtörtént?* — *suttogta Jess újra.*

Jantjé a fejét rázta és elhúzta Jess-t a sátor mellől.

— Nem tudtam megtenni, missie — *mondotta.*

— Elaludt és olyan, mint egy gyermek. Mikor felemeltem a kést, mosolygott álmában s a karom egyszerre erejét veszítette, úgy hogy nem tudtam

beledőlni a kést. Mire aztán megint összeszedtem magam, megjelent az öreg angol asszony lelke hátba ütött, én pedig kiszaladtam.

Ha pillantásnak volna oly hatalma, hogy megsemmisítsen egy emberi lényt, Jantjé bizonyára megsemmisült volna abban a pillanatban. Jess még küzdött haragjával, melyre ez ember gyávasága lobbantotta, mikor egy vadkecske, mely leszállt sziklás otthonából, hogy ott legelecszen a rózsabokrok közt, hirtelen felpattant a lábuk előtt és sötét árnyként eltűnt az éjszakában.

Jess megijedt, de hamar összeszedte magát, míg a hitvány Jantjé szörnyű rémületében kiejtette kezéből a kést, s nyögve mondotta, hogy az angol asszony lelke volt. Felismerve a fenyegető veszélyt, Jess lehajolt, felvette a kést és azt súgta a hottentotta fülébe, hogy ledőfi, ha nem hallgat.

Jantjét ez kissé lecsillapította, de nincs az a földi hatalom, mely reábírhatta volna, hogy még egyszer betegye lábát a sátorba.

Mit tegyen? Mit tehet? Pár percre két nedves kezébe rejtette arcát, s vadul, kétségbeesetten kergették egymást gondolatai.

Aztán sötét, szörnyű elhatározás szállt lelkébe. Az az ember, az a Müller nem fog élve menekülni. És Bessie nem fog áldozatául esni. Inkább végbeviszi a tettet ő maga.

Szóltanul felállt, s elhatározásának megrendítő kínjaitól és kétségbeesésének erejétől hajtva — kezében a kés — a sátor felé csúszott. Aztán, oh! nagyon is hamar, már benn is volt, s egy pillanatig megállt, hogy megszokja a világosságot. Megkülönböztette előbb az ágy, aztán a rajta fekvő emberalak körvonalait, aztán tisztán látta az ágyat, meg az embert. Jantjé azt mondotta, hogy úgy alszik, mint a gyermek. Lehet, hogy akkor úgy volt, de most *nem* volt úgy. Ellenkező-

leg, az arca görcsösen vonaglott, mint az olyan ember acra, kit halálos félelem gyötör, és nagy verejtékcseppek gyöngyöztek homlokán. Úgy rémlett, mintha tudná a veszélyt, de nem volna ereje, hogy kitérjen előle. Hanyatt feküdt. Balkarja oly mélyen csüngött le az ágyról, hogy kézcsuklója a földön feküdt; a másik karján a feje pihent. Az ing lecsúszott nyakáról és melléről, mely egészen födetlen maradt.

Jess ott állt előtte és meredten nézte. »Bessieért, Bessieért!« — suttogta, s aztán, mintegy felső hatalomtól űzve, lassan, lassan, az ágy jobboldala felé csúszott.

E pillanatban a férfi felébredt és nyitott szemének pillantása Jess arcára esett. Bármit álmodott is, az, amit most látott, még borzasztóbb volt annál, mert az, ki reá hajolt, *annak a leánynak a lelke volt, akit a Vaal vizébe ölt!* Ott állt előtte, hullámsirjából kikelve, megtépve, kuszán, a víz még csorgott kezéről és hajáról. Az a beesett, márványfehér arc, az a szörnyű tűzben égő szem nem élő ember, hanem csak egy kísértet arca és szeme lehetett. Croft Jess lelke állt előtte, annak a leánynak a lelke, akit megölt, s aki visszatért, hogy megmondja neki, hogy van élő megtorlás és van pokol!

Szemük összetalálkozott, és nincs teremtetten ember, aki valaha átérezhetné azt a félelmet és izonyat, mely hatalmába ejtette Müller Frankot, mielőtt utolérte a vég. Jess látta, hogy arca beesik és hamuszínűvé válik s hogy hideg verejték tör elő minden pórusán. Ébren volt, de a félelem megbénította, nem szólhatott és nem mozdulhatott.

Ébren volt, és Jess nem habozhatott tovább...

Müller Frank még láthatta megvillanni a lecsapó acélt, aztán — — —

Megint kívül volt a sátron, kezében a vörös kés. Eldobta magától a szörnyű fegyvert. Az a



sikoly, mérföldes határon belül minden élő lelket felriaszthatott. Már hallotta is, hogy a szekérről hogyan ugrálnak le az emberek s hallotta az életét futva mentő Jantjé lábainak dobogását.

Aztán megfordult és ment fel a domb oldalán. Nem tudta, nem is bánta, hova. Senki sem látta, senki sem üldözte, a hajsza balfelé, Jantjé nyomán indult. A szíve nehéz volt, az agya, mint a háborgó lángözön, s előtte, mellette és mögötte a lelkiismeret fúriái sikoltoztak, melyek felriasztják a gyilkost fekvőhelyéről.

Előre tört, s csak egy látvány volt a szeme előtt s csak egy hang riadt a fülében. Előre a hegyen át, az esőben, az éjszakában!

## HARMINCNEGYEDIK FEJEZET.

### Tanta Coetzee.

Mikor Jesst szabadon bocsátották Coetzee Hans otthona előtt, a búrok ridegen megparancsolták Johnnak, hogy szálljon le és nyergelje le lovát. John engedelmeskedett, lovának békót tettek a lábára s hagyták legelni. Neki megparancsolták, hogy menjen be a házba, s két búr nyomon követte. Abba a szobába vezették, melyet már ismert az emlékezetes antilopvadászat idejéből. Ott állt még a nagy asztal és ott álltak régi helyükön a kanapék meg a székek, a szoba túlsó végén pedig, a legöblösebb székben — mellette a nagy, tele kávéskanna — ott ült még mindig, szorgosan csoportosítva a semmittevést, tanta Coetzee. Ott voltak a puccosan öltözött ifjú hölgyek, ott volt az egyiknek gúnyorosan mosolygó vőlegénye, s ott volt a többi puskás fiatalember is. Annyira a régi-ben maradt minden, hogy John majdnem kísér-

tést érzett, megdöngölni a szemét s felvetni a kérdést, hogy vajjon a közelmúlt néhány hónap eseményei egyebek voltak-e, mint pusztá álom? Csakis egy volt más: a fogadtatás, melyben részesítették. Most ugyancsak nem akadt ember a társaságban, ki elvárta volna tőle, hogy sorra kezdet rázzon a szobában lévőekkel. Nem volt az a búr, kinek eszébe jutott volna, hogy, néhány nappal Majuba után, kezét szorítson vele, a nyomorult rooibaatjeval, kit úgy szedtek fel a mezőn, mint egy megsebzett bakot. Ehhez képest fagyos némasággal fogadták belépését. Az öreg asszony nem méltatta, hogy pillantást vessen rá, a fiatalság pedig elfordult tőle, mint valami rút látványtól. Csak a vőlegény gúnyoros arca enyhült vigyorgóra.

John a szoba túlsó felére ment, hol egy üres széket látott, és megállt.

— Megengedi, asszonyom, hogy helyet foglaljak? — kérdezte végre hangosan az öreg hölgytől.

— Szent Isten! — mondotta az öreg hölgy a mellette álló búrnak — micsoda hangja van ennek a szerencsétlennek! Mint egy bikának. Mit mondott?

A búr megmagyarázta.

— Angolnak és kaffernek elég jó a padlón, — mondotta az öreg hölgy — de hát elvégre ő is ember s elfáradhatott a lovaglásban. Az angol mindig elfárad, mikor lovagolni próbál; — aztán torka szakadtából kiáltotta:

— *Üljön le!*

— Meg akarom mutatni a rooibatjenak, — tette hozzá mintegy magyarázatképpen — hogy nemcsak neki van hangja.

Elfojtott vihogás követte ezt az elmésséget, John pedig eközben leült.

— Uramfia! — folytatta mindjárt tanta Coetzee, mert volt benne humor — úgy-e, mily piszkos és halovány? Úgy látszik, a szegény ördög elbujt

egy hangyászó medve barlangjában és nem volt mit ennie. Mondják, hogy odalenn Drakensberg táján a hangyászó medvék barlangjai angol emberekkel vannak tele. Inkább éhen pusztulnak odalenn, mintsem hogy előbujjanak, mert félnek, hogy búrrel találkoznak össze.

Erre újabb vihogás támadt, aztán az ifjú hölgyek kapták fel a labdát.

— Éhes-e, rooibaatje? — kérdezte egyikük.

Johnban forrt a düh, de annyira bántotta az éhség, hogy inkább reáhagyta, hogy igenis éhes.

— Kössétek hátra a kezét, hadd lássuk, tudja-e felkapni szájával az ételt, mint a kutya, — mondotta az egyik finomlelkű ifjú.

— Nem, nem; egyen inkább kását fakanállal, mint a kafferek, — mondotta egy másik. — Meg-ettem én, ha van a háznál elég hosszúnyelű fakanál.

Ez újabb kedves alkalom volt az általános vidulásra. A dolognak mégis az lett a vége, hogy a szoba túlsó feléről odavetettek neki egy darab füstölt vadhúst, meg egy karaj kenyeret. John elkapta s igyekezett oly módon csillapítani farkas-étvágyát, hogy a nézősereg, mely körülállta, minél kevesebbet gyönyörködhessek a várt látványban.

— Carolus, — mondotta az öreg hölgy a leánya gúnyoros vőlegényének — a brit hadsereg három-ezer emberből áll.

— Úgy van, néném.

— A brit hadsereg háromezer emberből áll, — mondotta újra mérgesen, mintha valaki kétségbe vonta volna, hogy ez állítás való. — Mondom, hogy nagyapám öccse lenn járt Fokvárosban Smith kormányzó idejében s megszámlálta az egész brit hadsereget, s az háromezer emberből állt.

— Úgy van, néném, — felelte Carolus.

— Akkor miért feleseltél velem, Carolus?

— Nem akartam feleselni, néném.



— Nem is ajánlanám, Carolus ; nagyon elszomorítaná a jó Istent, ha látná, hogy egy ilyen kancsal fiú szembeszáll a leendő anyósával. Mondjad meg nekem, hány angolt öltek meg Laing's Neknél ?

— Kilencszázat — felelte Carolus gyorsan.

— És Ingogónál ?

— Hatszázhuszat.

— És Majubánál ?

— Ezeret.

— Ez összeviszza kétezerötszáz ember ; úgy van, a többi pedig Bronker s Spruitnál esett el. Fiúk, ez a rooibaatje itt — s ujjával Johnra mutatott — az utolsók egyike, akik megmaradtak a brit hadseregéből.

Hallgatóinak túlnyomó része magáévá látszott tenni ezt az okoskodást és következtetést, csak Carolusnak súgta valami pajzán szellem, hogy ellenvetést tegyen.

— Nem úgy van az, néném ; sok átkos angol settenkedik még a Nek táján és Pretóriában, Wakkerstroomban is.

— Én meg azt mondom, hogy hazugság, — mondotta az öreg hölgy emeltebb hangon — azok csak kafferek és más sereghajtók. A brit hadsereg háromezer emberből állt, és elesett mind, csak ez az egy rooibaatje maradt meg belőle. Hogyan mersz szembeszállni a leendő anyósoddal, te kancsal, piszkos, sárgapofájú majom ! Ne, ez a tied ! — s a boldogtalan Carolusnak, mielőtt bármit gondolhatott volna, a kávémasina egész tartalmával együtt a fejéhez repült. A kanna összeroppant az orrán, s a kávé elborította a szemét, haját, lecsorgott a nyakán s végigfutott az egész testén.

— Áh ! — folytatta az érdeemes hölgy lecsillapodva e siker láttára — aztán mondja valaki, hogy nem tudok kávéskannát hajítani. Nem hiába gyakoroltam harminc esztendeig az én öreg Hansomon. Te is, Carolus, megtanulhattad most,

hogyan ellenkezzél velem máskor; eredj és mosakodjál meg, aztán majd vacsorához ülünk.

Johnt nem hívták meg, hogy vegyen részt a vacsorán, de az egyik leány odavetett neki egy darab főtt puliszkát, amiért nagyon hálás volt, mert még mindig szörnyen éhes volt. Kapott azután még egy darab birkacombot s még egy karaj kenyeret is.

Vacsora után az asztalra került egynéhány üveg brandy, a férfiak hozzáláttak a poharazáshoz, s ekkor a helyzet Johnra nézve nagyon veszedelmessé fordult. Az egyik búrnak egyszerre csak eszébe jutott Jákob, kit John kiűtött nyergéből, s aki nagyon megtörve feküdt a szomszéd szobában. A búr indítványozta, hogy álljanak bosszút érte. Úgy is történt volna, ha megint közbe nem veti magát a vezető és nem mondotta volna:

— Hagyjátok békében — mondotta. — Holnap úgy is a parancsnok elé viszik és Müller Frank majd tudja, mitevő legyen vele.

Ez féken tartotta egy darabig az embereket, de John pártfogója egyszer csak elment, a többieknek pedig egyre szélesebb lett a kedve. Felkapták puskájokat, és azzal mulattak, hogy célba vették Johnt és színleges fogadásokat kötöttek, hogy ki találja el közülök jobban. John, felismerve a veszedelmet, hátrább tolta székét a szoba sarkába s elővette a revolverét, mely szerencsére még mindig nála volt.

— Akinek baja van velem, Istenemre, lelövöm! — mondotta jól angolul, s az ifjak nagyon megértették. Semmi kétség, az est további folyamán csak ez a revolver mentette meg, s az a kifejezett elhatározása, hogy hasznát fogja venni.

Végre oly kedvezőtlenül fordultak a dolgok, hogy már két ízben tartotta szükségesnek az öreg asszonyiséghez fordulni, de az csak ott ült a nagy széken, és szelid mosolylyal a kövér arcán, csepp kedvet sem mutatott, hogy beleártsa magát a



multságba. Nem is mindennapi multság látni, hogyan ingerelnek egy valóságos, eleven angol rooibaatjeot, mint egy hangyászómedvét.

Abban a pillanatban, mikor John éppen elhatározta, hogy megindítja a tüzelést minden irányban s megpróbálja, hogyan sikerül kiszabadulnia, káromkodva odament hozzá Carolus, ki még nem tért magához a kávéskanna-élményből, egyébként pedig nagyon részeg volt, s fejbe akarta sujtani a puskatusával. John kivédte a csapást, mely így a szék támláját érte és zúzta pozdorjává, s a következő pillanatban minden bizonynyal szebb hazába költözik át Carolus gyengéd lelke, ha az öreg hölgy nem veszi észre, hogy a dolognak most már fele sem tréfa, és bámulatraméltó fürgeséggel dőcögve végig a szobán, közéjük nem veti magát.

— De most már elég volt, — mondotta, jobbra-balra erős csapásokat osztogatva a kövér öklével — és jó lesz, ha elkotródtok innen. Eredjetek és kössétek be lovaitokat az istállóba, mert reggelre nem marad meg belőlük egy sem, ha a kafferekre bízátok.

Carolus letört, a többiek is már haboztak és hátat fordítottak, az öreg asszonyosság pedig, látva, hogy ura a helyzetnek, kikergette a szobából az egész társaságot.

— Így ni, rooibaatje — mondotta nyersen az öreg hölgy, mikor magukra maradtak — tetszik maga nekem, mert bátor ember és nem ijed meg tőlük. Különbem sem szeretem, ha beszennyezik a szobámat, vagy lövöldöznek, zajt csapnak. Ha visszajönnek és még itt találják, bizonyos, hogy agyonverik. Legjobb lesz hát, élni a jó alkalommal, — és az ajtóra mutatott.

— Igazán, nagy hálára vagyok kötelezve, néném — mondotta John, csodálkozva, hogy mégis van szíve, s hogy többé-kevésbé csak komédiázott egész este.

— Oh, ami azt illeti, — felelte tanta Coetzee szárazan — kár lett volna megölni az utolsó angol



rooibaatjeot, aki megmaradt a brit hadseregből; inkább meg kellene őrizni, mint valami nagy ritkaságot. Ihol ni, igyék egy korty brandyt, mielőtt elmegy; az éjjel harmatos, s ha majd szerencsésen kijut Transvaalból, jusson olykor az eszébe, hogy tanta Coetzeenek köszöni az életét. De nem menttem volna meg, ha nem viselte volna magát oly bátran. Szerettem látni, mikor a férfi férfi, s nem olyan majom, mint az a hitvány Carolus. De most már vigye el az irháját!

John felhajtott félpohár brandyt s a következő pillanatban már künn volt a házból és eltűnt az éjszakában. Nagyon sötét volt s az esőfelhők eltakarták a holdat, és Johnnak csakhamar be kellett látnia, hogy hiábavaló kísérlet volna, keresni a lovát, legfeljebb újra elfoghatnák. Tehát nem tehetett mást, mint hogy nyakába vette a mezőiséget és gyalogszerrel indult el Mooifontein felé. Az első órában rendben ment minden, de aztán azt a kellemetlen felfedezést tette, hogy útát tévesztett. Negyed óráig tartó idővesztegetés után nekivágott az előtte álló nagy, sötét tömegnek, melyet a mooifonteini dombnak tartott, amint hogy az is volt. Ha balfelé kanyarodott volna, éppen a házhoz ért volna, vagy jobban mondva, arra a helyre, amelyen a ház állt azelőtt. De tudtán kívül jobbra tért s félig már megkerülte a dombot, mikor észrevette tévedését. Még akkor sem vette volna észre, ha a nyirkos ködben és a sötétségben a Leeuwen Kloofba nem kerül, ahol, hónapokkal azelőtt oly érdekes beszélgetése volt Jessel közvetlenül azelőtt, hogy Pretóriába ment. Mikor tapogatódzva és botorkálva felfelé tartott a szakadéokban, az eső hirtelen elállt s a hold kisütött. Az idő éjfélre járt. A hold első sugara az egyik kőpillérre esett és John felismerte a helyet. Könnyű elképzelni, hogy bármily erős ember volt, majdnem

egy hét fáradalma, izgalma és álmatlansága után közel volt a végső kimerüléshez ; ha nem kapja tanta Coetzeetól azt a kis brandyt, nem tehetne volna meg azt a tizenöt mérföldet, melyet a háta mögött hagyott. De most már közel volt az összeroskadáshoz s érezte, hogy bőrig ázva és testben-lélekben elerayedve, nem tehet mást, mint hogylefekszik valahol, s vagy elalszik, vagy meghal. E pillanatban eszébe jutott az a kis barlang, hol Jess bevárta a vihar elvonulását ; Bessie mutatta meg neki egyszer, eljegyzésük után s azt mondotta, hogy az a kis hely Jess-nek mindig egyik kedves tartózkodóhelye volt.

Ha eléri a barlangot, legalább fedél alá, száraz helyre jut, hol lefekhetnek ; nem lehet az már messzebb, mint háromszáz lépésnyire, s elszántan tört előre a nedves fűvön és a köveken át, míg végre a talapzatához ért annak az óriási kőpillérnek, melyet Jess szemeláttára döntött le egy villámcsapás.

Még harminc lépés, s benn volt a barlangban.

Nagyot fohászkodva végső kimerültségében, levetette magát a sziklás földre, s majdnem ugyanabban a pillanatban mély álomba merült.

## HARMINCÖTÖDIK FEJEZET.

### A történet vége.

Mikor az eső elállt s a hold kisütött, Jess még mindig futva-futott a rónaságon s a hegy lejtőjére fel. Nem érzett kimerültséget, még csak fáradtságot sem ; csak egy gondolata volt : elmenekülni, mindegy, hová, ahol elrejtőzhetnek és soha ember többé meg nem találhatja. Egyszerre csak a hegy tetején volt. Alátekintett s meglepődve ismerte fel a Leeuwen Kloof táját. Elhatározta, hogy leszáll a hasadékbá. Ismert ott egy helyet, hol el-

fekhetik, míg meghal, mert senki arra nem jár, ha csak nagynéha a kaffereknek egy-egy arra vetődő kóbor csapatja nem. Szikláról-sziklára ugrott vad és rémes alakjával, mely mindenképpen beleillett a környezet titáni és ünnepélyes szomorúságába.

Kétszer bukott el, egyszer éppen a vízbe esett, de nem bánta, lehet hogy nem is érezte. Végre leért a szakadék aljára, s most fekete árnyként kelt át a holdvilág széles fénysávjain, majd meg úgy rémlett, mintha a sötétség elnyelte volna. Ott nyílt meg előtte a kis barlang; elfogyott végső ereje is, alig tudott már becsúszni, megtörve, összemorzsolva — *haldokolva*.

— Óh, Istenem, bocsáss meg! Istenem, bocsáss meg! — sóhajtotta, és leroskadtt a szikla köveire. — Vétettem ellened, Bessie, de lemostam bűnöm. Teérted tettem, Bessie, édes, nem magamért. Inkább meghaltam volna, mintsem hogy magamért öltem volna meg. Most feleségül mehetsz John-hoz és soha, sohasem tudod meg, mit tettem érted. Meghalok. Tudom. Haldoklom már. Óh, ha még egyszer láthatnám arcát, mielőtt meghalok... mielőtt meghalok!

A rezgő holdsugár lassan becsúszott a szirték sötétségébe, végre benézett kissé a kis barlangba is, s megvilágította John alvó arcát, mely tőle alig néhány lépésnyire pihent. Isten meghallgatta fohászát; kedvese íme, itt van.

Riadtan s kételkedve nézte. Nem látomány az egész? John meghalt? Négykézláb kúszott oda hozzá, s figyelte, lélekezik-e még. Igen, lélekezik, lassan, erőteljesen, mint aki mély álomba merült.

Tehát él. Felébressze-e? Minek? Megmondani neki, hogy gyilkolt, aztán a szeme előtt halni meg? Az ösztöne megsúgta neki, hogy szervezete ki-merült, tudta, hogy közel van végső feloszlásához. Nem ébreszti fel, nem, százszor is nem!



Csak a keblébe nyúlt, elővette onnan az útlevelet, melynek külső lapjára megírta számára üzenetét, s az alvónak mozdulatlan ujjai közé csusztatta az írást. Az fog beszélni helyette. Aztán lehajolt reá s nézte szunnyadó arcát; olyan volt, mint a végtelen, a kétségbeeső gyöngédség s a sírnál is mélyebb szerelem megtestesülése. S ahogy ott virasztott, lassan-lassan kihűlt s megdermedt lába, míg végre nem érzett többé semmit a mellétől lefelé. A halál már közel ért szívéhez. Legyen, jobb úgy!

A hold sugarai lassankint eltűntek a kis barlangból s John arca elsötétült az elboruló szeme előtt. Lehajolt reá s megcsókolta egyszer, kétszer, háromszor.

Aztán eljött a végső pillanat. Nagy fényesség villant meg a szeme előtt, fülében ezer tenger vizének harsogását hallotta; a feje bágyadtan hanyatlott kedvesének mellére; és úgy halt meg és szállt el egy szabadabb és jobb hazába, vagy merült el — mint sokan mondanák — az örök álom mélységeiben.

Szegény sötétszemű, mélyérzelmű Jess! Ez volt szerelmének jutalma, ez volt a nászágya.

Elmult. Elment s magával vitte önfeláldozásának s bűnének titkát, s fölötte a szirtek közt átzúgó szélfúvás zengte a gyászéneket. Itt ismerte meg a szerelmet s itt búcsúzott el tőle ezen a világon.

Közeledett a reggel, de John még nem ébredt álomtalan mély álmából, s holt kedvesének feje még ott pihent mellén. A nap benézett a barlangba és sugarai egykedvűen játszadoztak a sápadt arcon és zilált fürtökön s a férfi széles mellén, amelyen pihentek. Egy vén pávián benézett a sziklanyfíláson és nem árult el meglepetést, csak méltatlankodott, hogy ez az emberféle élve, vagy holtan, a birodalmába tolakodik. Igen, a világ szokás szerint felébredt, s nem csodálta, nem is bánta, hogy Jess meghalt. Hozzá van már szokva az efféléhez.

Végre John is felébredt. Nagyot nyújtózkodott, ásított, aztán észrevette, hogy valami a mellére nehezedik. Odanézett s kezdetben homályosan — aztán világosabban látott mindent.

Vannak dolgok, melyeket jobb nem fürkészni, ezek közé tartozik az erős férfi fájdalomának első kitörése.

Szerencséje volt Johnnak, hogy nem vesztette eszét a határtalan kétségbeesés első magános órájában. De túlélte azt is, minthogy az ember sok mindent túlél, s ép, egészséges ember maradt utána is, bár ez óra nyomot hagyott egész életén.

Két órával utóbb egy lefogyott, elcsigázott alak támolygott lefelé a hegy tetején, Mooifontein irányában. Valami terhet vitt karján. Az egész környéken nagy izgalom uralkodott; itt-ott csoportba verődve s izgatott beszélgetés közben búrok álldogáltak. Mikor közeledni látták az ismeretlen alakot, szétrebbentek s eléje futottak, megnézni, kicsoda és mit visz karján. Mikor aztán ráismertek, szótlannul félreálltak útjából s engedték tovább. A férfi, látva, hogy a ház leégett, egy pillanatig habozott, de aztán a kocsiszín felé tartott s letette terhét arra a gyalupadra, melyen Müller Frank egy nappal azelőtt bírói széket ült.

John végre megszólalt, s rekedten kérdezte:

— Hol van az öreg ember?

Az egyik búr a kis helyiség ajtajára mutatott.

— Nyissák ki! — mondotta olyparancsoló hangon, hogy minden ellenkezés nélkül szót fogadtak neki.

— John! John! — kiáltotta Croft Silas és ámultan kelt fel ülőhelyéről, egy zsákról. — Hála Istennek, halottaidból térsz vissza hozzánk. S reszketve örömeiben és csodálkozásában, a nyakába akart borulni.

— Csitt! — felelte John; — magammal hoztam a halált.

S oda vezette, hol Jess pihent.



A nap folyamán a búrok mind elmentek, s magukra hagyták őket. Most, hogy Müller Frank meghalt, egyikük sem érzett kedvet magában, hogy végrehajtsa a halálos ítéletet öreg birtokos-szomszédján. Parancsnokuk egyébként sem írta alá az ítéletet. Beérték azzal, hogy megszemlélték holttestét, aztán sírba tették a fallal körülvelt kis temetőben. Nem is ástak számára új sírt, hanem lebocsátották abba, melyet Croft Silasnak szánt.

Az, hogy ki ölte meg Müller Frankot, titok volt, s az is maradt mind a mai napig. A bennszülöttek a késben a hottentotta Jantjé tulajdonára ismertek. Az emberek látták, hogy egy hottentotta futva menekült a gyilkosság idején a helyszínéről, s minthogy azóta sem látták, meg vannak győződve, hogy ő volt a bűnös. Mások azt hiszik, hogy a bűnt Müller Frank félszemű szolgája, a kaffer Hendrik követte el, akinek szintén nyoma veszett. Minthogy pedig többé egyikük sem került elő, a dolog bizonyára örökké homályban marad; nem is igyekeztek valami nagyon kideríteni a rejtélyt, mert Müller Frankot nem szerezte senki, s a pusztta tény, hogy valaki erőszakos halállal pusztult el, nem igen kelt nagy feltűnést zord időkben és durva lelkek között.

Másnap az öreg Croft Silas, Bessie és Niel John is eltemették halottjukat a domb oldalán lévő kis temetőben, s ott pihen Jess, alig tíz lépésnyire attól az embertől, kit Isten ítélőszéke elé állított. De ők nem tudták, nem sejtették azt soha; arról sem tudtak, hogy amaz éjjelen Mooifontein közelében járt. Csak Jantjé tudta, az pedig az üldöző búrok elől Közép-Afrika távol belsejébe menekült.

— John, — mondotta az öreg ember, mikor felhantolták a sírt — nem angol embernek való ország ez, térjünk vissza Angliába...

John csak helyeslően bólintott, mert szólni nem tudott. Szerencsére nem voltak pénz nélkül,



bár mindketten tönkrejutottak. Az az ezer font sterling, melyet John kifizetett Silasnak a birtokban való részesedésért, az öreg Croft folyószámláján volt még kétszázötven fontnyi betéttel egyetemben a newcastlei Standard Bankban, Natálban.

S így kerültek vissza Angliába.

Mit mondjak még? Azok számára, kik úgy olvasták mindazt, amint olvasniok kellett, Jess volt az egésznek lelke, és Jess meghalt — történetének vége.

Még csak egy szót.

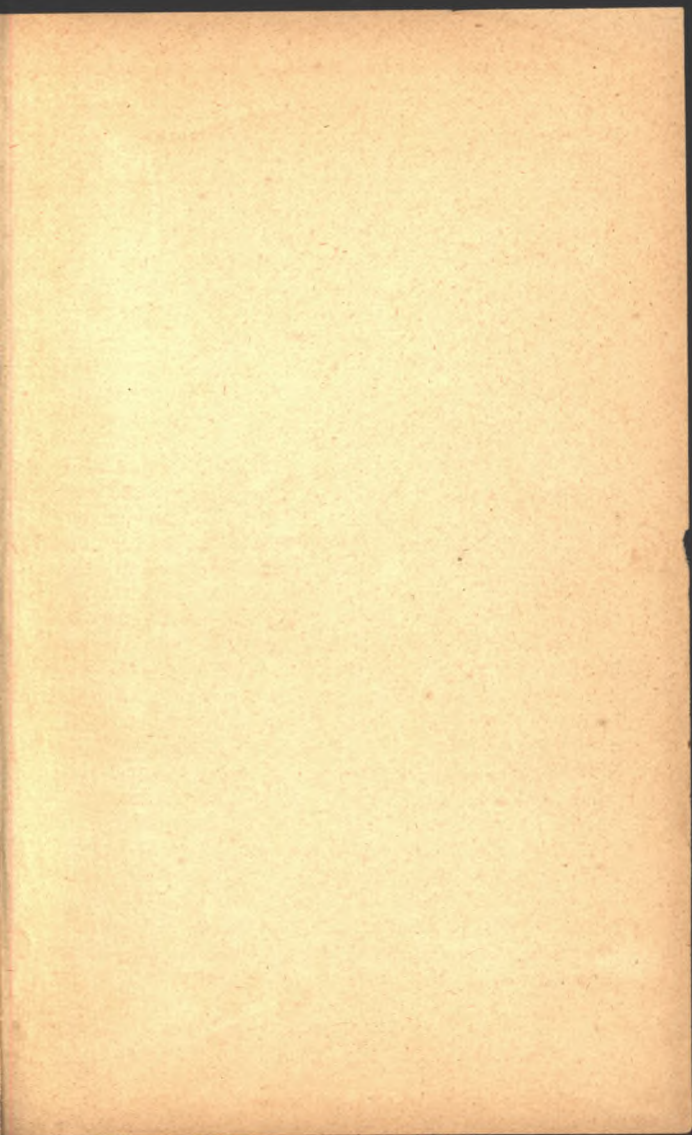
Néhány hónappal azután, hogy visszatért Angliába, John, némi nehézség árán, intézői állást kapott egy nagy birtokon Rutlandshireben, s ezt az állást tölti be most is földesurának javára, máramennyire a mostani viszonyok közt arról egyáltalában szó lehet. Nemsokára forrón szeretett férje lett a kedves Croft Bessienak, s nagyban és egészben boldog férfiúnak lehet mondani. De olykor-olykor nagy szomorúság szállja meg, melynek okát felesége sem tudja, úgy, hogy néhanapján olyan, mintha nem is ő maga volna.

Nem tartozik azok közé, kik mélyebb elmélkedésre hajlanak; de néha, mikor elvégezve napi munkáját, a kertjében jár-kelel s végignézi a körülötte levő nyugalmas angol tájon, aztán pedig fölveti szemét a csillagos égre: azt kérdi magában, hogy eljön-e valaha az az óra, mikor megpillantja még egyszer azt a szenvedélyes sötét szemet, s hallja azt az édes, felejthetetlen hangot.

Mert John épp oly közel érzi magát elvesztett szerelméhez most, hogy Jess meghalt, mint akkor, amikor még élt; s olykor-olykor határozottan tudni véli, hogy egykor, ha kapujához ér az örök életnek, mely, hite szerint, osztályrészülni jut nekünk szegény küzködőknek, ott fogja találni Jesst, ki várja és köszönti jöttét.



Vége. —



Loos



